50 DE IDEI

PE CARE TREBUIE SĂ LE CUNOȘTI

RELIGIE

Peter Stanford

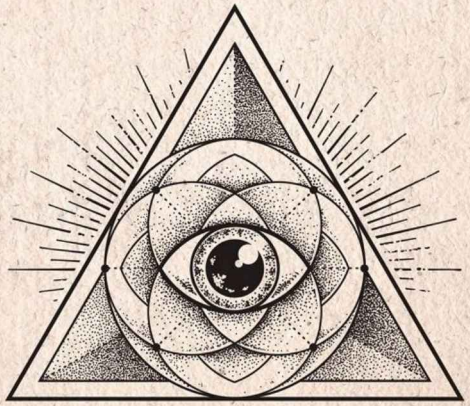

LITERA

50 DE IDEI

PE CARE TREBUIE SĂ LE CUNOȘTI

RELIGIE

Peter Stanford

LITERA
București
2020

Cuprins

Introducere *3*

Teren comun

01 Un gol în forma lui Dumnezeu *4*
02 Texte sacre *8*
03 Bine şi rău *12*
04 Viaţă şi moarte *16*
05 Regula de aur *20*
06 Rituri şi ritualuri *24*

Creştinism

07 Viaţa lui Hristos *28*
08 Dumnezeu şi Mamona *32*
09 Reforma *36*
10 Papalitate *40*
11 Vină şi misoginie *44*
12 Duhul Sfânt *48*
13 Sfinţi şi păcătoşi *52*
14 Ortodoxia *56*

Tradiţia reformată

15 Luther şi urmaşii săi *60*
16 Anglicanism *64*
17 Metodism *68*
18 Baptişti *72*
19 Presbiterieni *76*
20 Secte şi culte *80*
21 Extazul *84*

Iudaism

22 Ce înseamnă să fii evreu *88*
23 Rituri evreieşti de trecere *92*
24 Cabala *96*
25 Antisemitism *100*

Islam

26 Naşterea islamului *104*
27 Stâlpii islamului *108*
28 Sunniţi şi şiiţi *112*
29 Inima islamului *116*
30 Islam militant *120*

Tradiţii orientale

31 Numeroasele feţe ale hinduismului *124*
32 Cultul hindus *128*
33 Samsara *132*
34 Jainism *136*
35 Sikhism *140*
36 Buddha şi arborele Bodhi *144*
37 Şcoli de budism *148*
38 Roata budistă a vieţii *152*
39 Confucianism *156*
40 Confucius şi comuniştii *160*
41 Taoism *164*
42 Şintoism *168*

Dileme moderne

43 Credinţe contemporane *172*
44 Religie şi ştiinţă *176*
45 Ateism *180*
46 Stăpânii creaţiei *184*
47 Războiul drept *188*
48 Impuls misionar *192*
49 Spiritualitate *196*
50 Viitorul religiei *200*

Glosar *204*
Indice *207*

Introducere

Cu toţii avem o părere despre religie. Poate fi pozitivă, poate fi negativă, dar rareori este neutră. Filosoful german Friedrich Nietzsche, care a anunţat cu încredere în anii 1880 că Dumnezeu era mort, ar fi surprins să vadă, la 120 de ani după ce şi-a scris necrologul, că religia este încă o prezenţă vibrantă şi larg dezbătută pe scena lumii.

Această carte este o încercare de întoarcere la rădăcini şi prezintă o imagine echilibrată a ceea ce religia este şi nu este, de la origini, prin istoria sa şi prin urcuşurile şi coborâşurile sale, până la ceea ce înseamnă aceasta în lumea modernă. Polemişti precum Richard Dawkins, a cărui carte din 2007, *Dumnezeu, o amăgire* , a hrănit şi a încurajat prejudecăţile antireligioase, susţine că nimeni nu poate prezenta o imagine integrală, obiectivă a religiei. Poate că are dreptate, dar am făcut efortul constant pe tot parcursul lucrării să-mi las sentimentele şi ataşamentul confesional departe, astfel încât să prezint pe cât posibil o imagine de ansamblu.

Dacă există un punct de vedere referitor la religie care trebuie pus mai presus de toate celelalte este faptul că diferitele sale manifestări din întreaga lume au mult mai mult în comun unele cu altele decât ceea ce le desparte. Am început şi am încheiat această carte concentrându-mă pe acel teren comun. Între aceste reflecţii deschise şi închise sunt secţiuni care dispun cronologic gama de religii din lume. Fiecare credinţă este explorată într-o manieră similară, urmărind istoria şi dezvoltarea sa şi stabilind esenţialul a ceea ce ne învaţă şi cum se traduce acest lucru în viaţa de zi cu zi. Sper că ceea ce va urma va fi o interesantă călătorie de descoperire, chiar dacă nu ştiţi nimic despre religie sau chiar dacă aţi explorat deja unele secţiuni abordate şi aveţi rădăcinile într-una (sau chiar în mai multe) dintre ele.

O cunoaştere mai aprofundată a acestei forţe majore care continuă să ne modeleze lumea poate, de asemenea, să ofere şansa de a trece dincolo de stereotipurile pe care le implică discuţia despre religie. Scopul meu nu este ca la sfârşitul acestei călătorii să vă convertiţi, ci doar să vă simţiţi mai bine pregătiţi când participaţi la această dezbatere actuală.

Peter Stanford

Un gol în forma lui Dumnezeu

Filosoful francez Blaise Pascal, din secolul al XVII-lea, este cel adesea acreditat cu expresia „un gol în formă de Dumnezeu“ pentru a descrie vidul spiritual din interiorul fiecărui om, vid care tânjeşte să fie umplut. Totuşi, conceptul este mult mai vechi – mergând până la originile vieţii pe această planetă. Mulţi oameni susţin că impulsul religios, care reprezintă o nevoie adâncă pentru găsirea unei semnificaţii mai profunde a existenţei, a mers mână în mână cu naşterea omenirii.

Credincioşii sinceri fireşte că susţin că Dumnezeu a fost mai înainte de toate, creând bărbaţii şi femeile pentru a popula Pământul. „La început era Cuvântul şi Cuvântul era cu Dumnezeu şi Dumnezeu era Cuvântul“ începe Evanghelia după Ioan din Noul Testament, în timp ce Upanişadele, textele sacre ale hinduismului, pretind că *hiranyagarbha* , sau pântecul de aur, conţinea originile universului şi pe Brahma, zeul hindus al creaţiei.

„Ne-ai făcut pentru Tine, Doamne, şi inima noastră este neliniştită până când nu se odihneşte în Tine.“

Sf. Augustin, 354–430

Însă, alţii sugerează că procesul a fost invers. Au existat multe teorii despre originea religiei. Unanim acceptat este că oamenii au creat întotdeauna zei. Aşa încât, când primii bărbaţi şi primele femei s-au confruntat cu caracterul imprevizibil al sorţii lor – cu boala şi suferinţa la fel de susceptibile în a-i afecta precum bucuria şi starea bună de sănătate – au căutat şi au descoperit o explicaţie

cronologie

ACUM 2 MILIOANE DE ANI

Primiioamenişi naştereacultuluizeuluidinceruri

pentru aceste, de altfel inexplicabile, schimbări de noroc prin atribuirea lor acţiunilor unei zeităţi îndepărtate.

Un punct de plecare mai precis pentru susţinerea ideii unui om creat de Dumnezeu poate fi găsit acum 14 000 de ani în Orientul Mijlociu, unde istoricii şi arheologii au descoperit dovezi că forţele naturii – vântul, soarele, stelele –, precum şi cele mai puţin tangibile, dar fără îndoială entităţi resimţite puternic sau spirite despre care se credea că există în natură, au fost personalizate şi venerate ca zeităţi cu caracteristici umane.

O etapă ulterioară a acestui proces a avut loc între 800 şi 300 î.Hr., cunoscută în istorie ca „Epoca Axială". În această perioadă, căutarea sensului vieţii s-a concentrat pe figuri precum cele ale lui Buddha, Socrate, Confucius şi Ieremia, care împărtăşeau opinia că exista o dimensiune transcendentă sau spirituală a existenţei şi care au încercat pentru prima dată să formuleze această idee. Noţiunea primitivă a unei zeităţi s-a dezvoltat mai clar şi mai rafinat.

Aceste încercări de definire a supremaţiei divine au dus, în final, ladiferite denumiri şi credinţe care fac parte din lumea religioasă de azi. În timp ce toate acestea împărtăşesc totuşi terenul comun de abordare a comportamentului etic şi chestiunea modului

Originile ideii de Dumnezeu

Mulţi istorici şi teologi au încercat să dovedească faptul că originea conceptului de Dumnezeu este în mintea umană. Unul dintre cei mai influenţi scriitori pe această temă a fost antropologul, etnologul şi preotul catolic german Wilhelm Schmidt (1868–1954), ale cărui 12 volume purtând numele *Originea ideii de Dumnezeu* au fost publicate pentru prima dată în 1912. Teoria sa despre „monoteismul primitiv" susţinea că, la începutul umanităţii, omul a modelat un dumnezeu creator binevoitor – adesea numit „zeul cerului", de vreme ce se credea că locuia deasupra Pământului într-o zonă care a devenit cunoscută ca paradis – pentru a oferi o explicaţie pentru lucruri inexplicabile, atât bune, cât şi rele, care s-au întâmplat pe Pământ. Acest zeu era atât de depărtat de problemele vieţii umane încât ar fi fost inutilă reprezentarea lui în imagini sau venerarea lui în ritualuri conduse de bărbaţi şi de femei sfinţi. Alienaţi prin această senzaţie de distanţă, oamenii s-au apropiat mai mult de zeităţi mai accesibile, modelate după imaginea şi asemănarea oamenilor. Potrivit lui Schmidt, cultul zeului din ceruri a continuat doar în rândul popoarelor izolate, cum ar fi unele triburi din Africa şi din America Latină şi printre aborigenii din Australia.

14 000 î.Hr.

Originilemonoteismului

800–300 î.Hr.

EpocaAxială

în care indivizii ar trebui să se raporteze unul la altul, diferă în modul în care ar trebui făcut acest lucru – cu alte cuvinte, ceea ce ar putea fi numit în mod liber doctrină. De exemplu, creştinismul, iudaismul şi islamismul sunt religii monoteiste. Acest lucru înseamnă că adepţii acestora cred într-un singur dumnezeu atotputernic. În schimb, hinduismul şi alte credinţe orientale au un panteon de zeităţi.

Figuri obscure Odată cu Epoca Axială au apărut scrierile sfinte ale diferitelor tradiţii religioase, însoţite de o creştere a studiului teologic şi de stabilirea codurilor comportamentale care guvernează calitatea de membru al unei anumite credinţe. Cu toate acestea, până în ziua de azi, în majoritatea credinţelor, natura exactă a divinităţii a rămas obscură. Uneori, ca în taoism şi confucianism, acest lucru pune accentul deliberat pe ducerea unei vieţi etice mai degrabă decât de a pune o recompensă pe speculaţiile teologice. Totuşi, este adesea acceptat faptul că divinitatea se află dincolo de cuvintele convenţionale. *Catehismul Penny* al Bisericii Catolice, o sintetizare populară a acestui set esenţial de reguli şi de credinţe şi utilizat pe scară largă până în anii 1960, a constat într-o serie de întrebări şi de răspunsuri. La întrebarea „Ce este Dumnezeu?" a răspuns neclar: „Dumnezeu este Spiritul Suprem, care Singur există de la Sine şi este infinit în perfecţiune".

„Dacă l-aş fi cunoscut, aş fi el."
Rabbi Joseph Albo, 1380–1445

Orice definiţie a divinităţii rămâne învăluită în abstractizări şi tabuuri. Evreilor le este interzis să pronunţe numele sacru al lui Dumnezeu, iar musulmanii nu pot descrie în imagini vizuale divinitatea. Totuşi, fiecare mister nu pare decât să intensifice apelul la religie ca o modalitate de a face ordine într-o lume de altfel imprevizibilă.

O zeitate în continuă schimbare Nevoile şi dorinţele omului s-au schimbat pe măsură ce lumea a evoluat şi continuă să se schimbe pe măsură ce planeta şi populaţia sa se confruntă cu noi provocări. Conceptele despre divin evoluează şi se schimbă şi ele, deşi majoritatea religiilor preferă să nu recunoască acest lucru, prezentându-se în schimb ca fiind neclintite atât în esenţa credinţei lor, cât şi în regulile care le modelează practica în cadrul instituţiilor.

Conectaţi la Dumnezeu?

Unii oameni de ştiinţă au realizat recent cercetări pentru a dovedi predispoziţia sau conectarea creierului uman la credinţa în Dumnezeu. Potrivit savanţilor britanici de la Universitatea din Bristol, fiinţele umane sunt programate să creadă în Dumnezeu pentru că le oferă o şansă mai mare de supravieţuire. Un studiu din 2009 al lui Bruce Hood, profesor universitar de psihologia dezvoltării, în ceea ce priveşte modul în care creierul copiilor se dezvoltă sugerează că, în timpul procesului de evoluţie, acei oameni cu tendinţe religioase au început să aibă beneficii în urma credinţei lor – posibil prin lucrul în grupuri pentru a asigura viitorul comunităţii lor. Drept consecinţă, „credinţele supranaturale" au devenit conectate la creierul nostru de la naştere, făcându-ne receptivi la cererile organizaţiilor religioase. Studiul profesorului Hood arată că „toţi copiii au un mod de gândire natural şi intuitiv, care îi conduce spre tot felul de credinţe supranaturale despre modul în care funcţionează lumea. Pe măsură ce cresc, aceste credinţe se suprapun cu unele abordări mai raţionale, dar se păstrează tendinţa spre credinţele supranaturale, ilogice ca religia." Aceste concluzii au ecou asupra altor descoperiri – în special cele ale grupului de la Centrul pentru Ştiinţa Minţii de la Universitatea Oxford, publicate în 2008 – care au adus dovezi ce fac legătura dintre sentimentele religioase cu anumite părţi ale creierului. Catolicii devotaţi, cărora li s-a prezentat o imagine a Fecioarei Maria, au experimentat o durere mai mică când au fost supuşi unui şoc electric faţă de necredincioşi pentru că au beneficiat de un grad mai mare de amortizare în zona cortexului frontal ventrolateral drept al creierului.

Deci, ideea unei zeităţi rămâne extrem de flexibilă, şi tocmai această flexibilitate, conform unor persoane, a permis conceptului să supravieţuiască atât de mult timp. Această sugestie presupune un anumit calcul al liderilor religioşi – care şi-au adaptat prezentarea pentru a satisface nevoile specifice din anumite perioade. Totuşi, faptul că Dumnezeu este în cele din urmă necunoscut este lămurit în mod explicit de către toate credinţele, care învaţă că încercarea cunoaşterii lui Dumnezeu sau a zeităţilor este să le căutăm şi să sperăm să găsim valoare şi înţeles vieţii.

Idee principală

Texte sacre

În procesul de modelare a conceptului de zeitate ca fiind explicaţia pentru, de altfel, inexplicabilele alternări dintre bucurie şi chin din viaţa unei persoane, religiile au concentrat ce era iniţial adesea o tradiţie orală a textelor sacre, care a ajuns să reprezinte un fir de continuitate şi de înţelepciune atemporală pentru credincioşi de-a lungul veacurilor.

În toate materialele scrise există o relaţie între cititor şi cuvântul cărţii, dar pentru credincioşi textele lor sacre duc această legătură pe noi culmi. Unii vorbesc despre deschiderea cărţilor sfinte la o pagină care oferă un răspuns clar la o problemă exactă cu care se confruntă. Alţii folosesc lecturile zilnice ale textelor religioase pentru a le oferi îndrumare în viaţa de zi cu zi. În toate modurile, textele religioase sunt investite cu credinţă şi devin standardele practice, spirituale şi morale, autoritatea supremă în judecarea comportamentului. Mai jos, vom pune în discuţie trei dintre cele mai cunoscute lucrări sacre; altele vor fi tratate ulterior în carte.

Biblia Biblia, cartea sfântă a creştinilor, este împărţită în două secţiuni, Vechiul şi Noul Testament. Prima secţiune, care a fost scrisă aproximativ între 1200 î.Hr. şi 200 î.Hr., începe cu crearea lumii, şi deşi conţine profeţii despre un Mesia care urmează să vină, se termină înainte de naşterea lui Iisus. Cea din urmă parte, datată din anul 40 d.Hr. până în 160 d.Hr., acoperă viaţa, învăţăturile, moartea şi învierea lui Iisus şi se termină (în cele mai multe versiuni) cu o privire asupra sfârşitului lumii şi a judecăţii de apoi. Se estimează că şase miliarde de copii ale Bibliei au fost vândute doar în ultimii 200 de ani.

cronologie

CCA 700 Î.HR.

Scrierea primelor 13 Upanişade hinduse

CCA 586 Î.HR.

Exilul evreilor din Ierusalim până la naşterea Torei

Unii creştini insistă asupra veridicităţii relatării despre crearea lumii din Cartea Genezei de la începutul Vechiului Testament – că Dumnezeu a creat lumea în şase zile şi s-a odihnit în a şaptea. Alţii acceptă că acest lucru pălеşte în faţa cunoştinţelor ştiinţifice. În întreaga Biblie există multe detalii şi afirmaţii contradictorii, dar majoritatea creştinilor preferă să creadă că, în ciuda contradicţiilor,

Sunt adevărate evangheliile?

Cele patru evanghelii (cuvânt care înseamnă „veste bună") cuprinse în Noul Testament din Biblie sunt pentru creştini relatări-cheie ale vieţii lui Iisus. Cu toate acestea, nici una dintre ele nu este varianta originală a naraţiunii. Nu sunt, ca să luăm cuvântul aşa cum este el înţeles astăzi, evanghelii – adică adevărul infailibil din toate punctele de vedere. Pentru început, ele au fost scrise la decenii după moartea lui Iisus, cu cele mai vechi versiuni de manuscrise existente datând doar din secolul al III-lea. În plus, toate oferă diferite – adesea contradictorii – relatări privind detalii esenţiale din viaţa lui Iisus. Majoritatea creştinilor cred că evangheliile sunt rezultatul unui proces complex de autoritate, care le face să fie mai mult decât simple cronici istorice. Ele sunt reportaje, consemnări în scris ale tradiţiilor orale existente care se întind până la perioada în care Iisus a trăit, predici, în parte referiri la profeţiile Vechiului Testament, comentarii la evenimentele politice din momentul scrierii şi lucrări de literatură şi de imaginaţie. Proporţiile exacte ale fiecărui element sunt intens dezbătute.

„Autoritatea Bibliei pentru creştini constă în faptul că există o relaţie specială cu aceasta, care nu poate fi alterată, precum relaţia dintre părinte şi copil."

Diarmaid MacCulloch, profesor de Istorie a Bisericii, Universitatea Oxford, 2009

CCA 100 Î.HR.

Scrierea scripturilor budiste

CCA 40 D.HR.

Sf. Pavel scrie primele capitole din Noul Testament

CCA 635 D.HR.

Începe scrierea Coranului după moartea lui Mahomed

Biblia posedă adevărul absolut. Pentru unii, mai ales în tradiţia protestantă, Biblia este judecătorul suprem în materie de religie.

Tora Termenul Tora poate face referire la Biblia Ebraică (care se suprapune Vechiului Testament, dar pe care nu îl oglindeşte), împreună cu învăţăturile rabinice care au apărut în primele şase secole d.Hr. Totuşi, termenul este mai des folosit pentru a descrie primele cinci cărţi ale Bibliei - Geneza, Ieşirea, Leviticul, Numerii şi Deuteronomul, „cărţile lui Moise". Evreii cred că Dumnezeu a dictat Tora lui Moise pe Muntele Sinai la 50 de zile după ieşirea din sclavia egipteană - deşi acest fapt poate fi adevărat numai pentru anumite capitole ale celor cinci cărţi, uneori menţionate ca „Tora orală". Ei cred că Tora le arată cum vrea Dumnezeu ca ei să trăiască - aşa cum este prevăzut în cele 613 porunci. Un alt element care leagă cele cinci cărţi este că sunt toate despre preocupările lui Dumnezeu pentru poporul Său „ales",al Israelului.

Sulul de Tora este considerat a fi cel mai important obiect de cult dintr-o sinagogă. Acesta este ţinut, de obicei, într-o „arcă",sau dulap, şi este dezvăluit în punctul culminant al liturghiei, atunci când este etalat solemn în faţa congregaţiei, care îşi arată respectul prin atingerea lui cu franjurii şalurilor de rugăciune.

Buddha şi scriptura

Buddha (Siddhartha Gautama) a luptat de-a lungul vieţii sale împotriva cultului personalităţii şi a încercat să depărteze atenţia discipolilor de la persoana sa. A declarat că viaţa sa nu era importantă. Important era adevărul pe care îl descoperise, care era înrădăcinat în cele mai profunde structuri ale existenţei – *dharma*, sau o lege fundamentală de viaţă pentru zei, oameni şi animale deopotrivă. Scripturile budiste, spre deosebire de alte cărţi sfinte, ne spun foarte puţine despre Buddha însuşi, iar unii cercetători occidentali din secolul al XIX-leas-au îndoit chiar că el ar fi existat vreodată. Aceste scripturi se întind pe mai multe volume, în diverse limbi asiatice, iar autenticitatea lor este o chestiune de dezbateri academice. Se crede că nu au fost scrise până în secolul I î.Hr.,la aproximativ 400 de ani după Buddha.

Coranul Musulmanii cred că profetului Mahomed i-a fost revelat Coranul puţin câte puţin, de-a lungul unei perioade de 23 de ani. Constă din cuvintele exacte ale lui Allah şi, spre deosebire de cărţile sfinte din alte credinţe, nu implică un autor uman. Învăţăturile lui Mahomed sunt cuprinse în alte lucrări, în Hadith, care sunt o serie de tradiţii orale referitoare la cuvintele şi la faptele profetului. Coranul a fost scris pentru prima dată de către secretarul lui Mahomed şi de urmaşul său, Zayd ibn Thabit, imediat după moartea profetului în anul 632. Cuprinde 114capitole şi nu este dispus în ordine cronologică. Islamul respinge ilustraţiile, dar scrisul împodobit – sau caligrafia – din unele exemplare vechi se numără printre marile comori de artă ale lumii.

„Să vă fie scrierea sfântă mereu la îndemână. “

Sf. Ieronim cca 410

Există un ritual precis cu privire la citirea Coranului. Musulmanii trebuie să-şi „pregătească inima“ şi să îşi spele mâinile. De obicei, femeile îşi acoperă capul – ca pentru rugăciune. Există o poziţie specială – disciplinată şi alertă – pe podea, cu Coranul pe un stand sau pe *kursi* în faţa cititorului.

Deşi cuvintele din Coran sunt neschimbate, diferite traduceri şi interpretări pun accent pe ele. Spre exemplu, în ultima vreme, unii musulmani au încercat să justifice atrocităţile prin referire la jihad – sau luptă – un concept pe care îl plasează într-un context militar, deşi Mahomed nu este portretizat de islam ca un om violent.

Semnificaţia tuturor acestor cărţi sfinte depăşeşte orice legătură directă sau indirectă cu divinitatea. Ele sunt văzute ca având puterea de a încorpora speranţele omenirii, aşa cum nu o fac alte texte, şi de a vorbi direct despre acele aspiraţii într-un mod unic, tangibil şi stimulant.

Idee principală

Bine şi rău

Odată ce noţiunea unui zeu din cer a început să evolueze într-o divinitate din ceruri, care modelează lumea şi destinul ei, a fost pusă întrebarea: de ce ar permite o astfel de divinitate ca fiinţele umane să sufere? Este o dilemă căreia religiile încă se luptă să-i găsească un răspuns spre mulţumirea multora. O soluţie a fost ca religia să transfere vina către un spirit malefic şi nu spre un Dumnezeu atotputernic, pentru orice ar fi mers rău în lume şi în viaţa indivizilor.

Această abordare prezintă Pământul ca pe un câmp de luptă apocaliptic pentru o înfruntare cosmică între zei buni şi zei răi, cu omenirea drept carne de tun. Există dovezi timpurii ale unei credinţe într-un spirit rău cu coarne, jumătate om, jumătate animal, în picturi rupestre găsite la Caverne des Trois Frères la Ariège, în Franţa, care datează de acum 9 000 de ani. Panteonul vechilor egipteni din secolul al IV-lea î.Hr. înfăţişa o serie de zeităţi cu două feţe, un profil inofensiv, celălalt ameninţător, cel mai important combinându-l pe Horus, zeul cerului cu cap de şoim, cu Seth, reprezentat ca un şarpe sau ca un porc şi reprezentând răul. În legendele sfinte egiptene cei doi sunt prinşi într-o luptă crâncenă veşnică.

Spirit ostil Momentul culminant al acestei credinţe în forţe divine egale şi opuse care se luptă pentru dominaţia mondială a apărut în secolul al XII-lea î.Hr. în Persia antică. Textele sacre ale zoroastrianismului, Gathe, spun povestea luptei de putere dintre zeul bun Ahura Mazda, stăpânul înţelepciunii şi al dreptăţii, şi spiritul ostil Angra Mainyu, care a invadat lumea şi a umplut-o cu violenţă,

cronologie

CCA 700 Î.HR.
Viziunea apocaliptică zoroastriană

CCA 586 Î.HR.
Evreii din Babilon întâlnesc zoroastrianismul

Zoroastrianism

Astăzi există un număr estimat de 479 000 de zoroastrieni în lume, mulţi dintre ei în India, făcând parte din populaţia Parsi. Totuşi, cea mai mare influenţă pe care zoroastrianismul o are este, în mod evident, în rolul pe care l-a jucat în dezvoltarea altor religii, care au împrumutat şi au adaptat perspectivele fondatorului său. Zoroastru, despre care se crede că a trăit în jurul anului 1200 î.Hr., a fost tulburat de suferinţa poporului său din Irakul şi Iranul de azi. În Gathe,cele 17 imnuri atribuite lui, el se gândeşte la vulnerabilitatea şi la neputinţa lumii. Acestea nu sunt atribuite doar unui zeu creator, dar şi opusului şi egalului său – „două spirite primare, gemeni destinaţi să se afle în conflict" unul cu celălalt. Se crede că a fost primul care a introdus o astfel de viziune apocaliptică în religie.

falsitate, praf, mizerie, boală, moarte şi degradare. Binele a fost despărţit de rău, curatul de necurat. Acest concept de opunere a principiilor divine este cunoscut sub numele de dualism şi, în timp, a cochetat cu multe religii.

Spre exemplu, în timpul exilului evreiesc în Babilon, din secolul al VI-lea î.Hr., noţiunea de dualism zoroastrian a devenit atât de familiară evreilor încât aceştia au început să reflecteze asupra înfrângerii lor de către forţele babiloniene şi asupra distrugerii Templului din Ierusalim, unii dintre ei fiind convinşi că un astfel de eşec nu a fost cauzat de Yahweh, ci mai degrabă de intruziunea unui duh rău, care s-a interpus între israeliţi şi Dumnezeul lor.

„Sine diabolo, nullus dominus. "
(„Fără Diavol, nu există Dumnezeu".) Proverb

Faţa răului Dualismul, în schimb, a fost transmis creştinismului. Există un aspect important în Noul Testament care prezintă existenţa umană în termenii unei înfruntări dintre Iisus şi Diavol – în special în timpul celor 40 de zile şi 40 de nopţi petrecute de Iisus în pustiu, când este ispitit de Diavol cu toate bogăţiile lumii. Mai apoi, în Noul Testament, în Cartea Apocalipsei, există o relatare a

Exorcism

Cu toate că Diavolul a fost retrogradat din rolul care i-a fost dat de Biserica Catolică medievală, practica de exorcizare încă supravieţuieşte. Vaticanul păstrează o reţea de preoţi exorcişti în întreaga lume şi continuă să creadă că există cazuri rare de oameni posedaţi de demoni. În martie 1982, a fost raportat de către prefectul administraţiei papale, cardinalul Jacques Martin, că papa Ioan Paul al II-lea a exorcizat personal o femeie tânără despre care se credea că era posedată de Diavol. Ritualurile de exorcizare folosite de către Biserica Catolică se bazează pe acţiunile lui Iisus din evanghelii de alungare a demonilor. Ritualul rămâne în mare parte neschimbat de cel stabilit în 1614 şi include rugăciuni, punerea mâinilor pe cap, închinarea şi stropirea cu agheasmă. Există ritualuri minore de exorcizare la slujba botezului şi atunci când preotul binecuvântează o casă nouă.

sfârşitului lumii, când Diavolul şi susţinătorii săi sunt în cele din urmă învinşi de Dumnezeu, dar sunt lăsaţi să prade fiinţele umane naive până în zorii ultimei zile a judecăţii finale, profanând astfel Pământul cu păcat şi cu suferinţă.

Deşi creştinismul este oficial monoteist – crede într-un singur Dumnezeu ca sursa primară a tot ceea ce există în lume –, în practică, pentru perioade lungi de timp, şi-a temperat această teorie cu o doză limitată de dualism. În schimb, atât iudaismul cât şi islamismul sunt mai pure în monoteismul lor. Deşi există figuri minore care întruchipează Diavolul în Coran, numite Shaytan şi Iblis, ele sunt în mare măsură neputincioase. „Nu am nici o autoritate asupra ta", spune Shaytan, „cu excepţia momentului în care te-am chemat şi m-ai ascultat. Prin urmare, nu da vina pe mine, ci învinovăţeşte-te pe tine." Între timp, iudaismul, preferă să nu vorbească despre

„El este punctul slab al religiei populare, burta vulnerabilă a crocodilului."

Percy Bysshe Shelley
despre Diavol, 1821

spiritele rele, ci despre înclinații rele – *yetzer hara* – care există în fiecare persoană.

Creștinismul a fost cel care a portretizat Diavolul ca față a răului. De-a lungul perioadei medievale, Biserica a predicat că Diavolul așteaptă la fiecare pas să-i îndepărteze pe credincioși de Dumnezeu și de calea cea dreptă, să-i împingă spre păcat și în cele din urmă să-i condamne la iad. Chiar și reformatorii protestanți au îmbrățișat acest punct de vedere. Martin Luther a fost atât de convins de existența Diavolului încât credea că problemele sale intestinale fuseseră provocate de posedarea demonică.

Recent, creștinismul convențional a vorbit cu reticență pe subiectul răului. Totuși, figura Diavolului rămâne populară în multe dintre bisericile creștine evanghelice, unde slăbiciunea sau boala sunt încă uneori considerate a fi rezultatul cedării în fața lui. Ceremoniile de exorcizare sunt ținute pentru persoane posedate. Mai mult, orice formă de tulburare este atribuită unei realități externe – care este Diavolul – mai degrabă decât factorilor psihologici, sociologici și emoționali interni din viața unei persoane. Diavolul pare să fi fost marginalizat de biserica tradițională, dar conceptul de opunere față de principiile divine rămâne unul puternic printre mulți credincioși.

Idee principală

Viaţă şi moarte

Religia nu are ca scop doar să inspire standarde morale şi etice în această lume; ea susţine şi promisiunea vieţii de după moarte. Aceasta ar putea fi într-un paradis ceresc, precum raiul creştin sau *djanna* musulmană, sau parte a ciclului morţii şi reîncarnării prin care spiritul este renăscut în diferite manifestări, cunoscute în Upanişadele hinduse ca *samsara* .

Toate religiile încorporează un element de judecată în moarte, care leagă comportamentul de pe pământ de recompensa sau de pedeapsa de apoi. Această idee datează de la vechii egipteni şi civilizaţia care a prosperat de-a lungul Nilului şi al deltei sale începând cu mileniul al IV-lea î.Hr. şi până la Grecia şi Roma clasice. Egiptenii credeau în viaţa de după moarte; după cum mumiile şi artefactele din camerele mortuare ale piramidelor o demonstrează îndeajuns de clar. Pe domeniul lui Osiris, stăpânul morţilor, *ka* – intelectul şi spiritul fiecărui individ – va fi pus pe un taler al balanţei, şi o pană de struţ pe celălalt. Bunătatea era considerată uşoară. Dacă talerele se înclinau în partea greşită, însemna expedierea către o lume subterană a monştrilor. Verdictele erau înregistrate de către fiul lui Osiris, Thoth; aceasta este originea Cărţii Morţilor bogat ilustrată, care a supravieţuit din Egiptul antic.

Judecată în moarte În ciuda faptului că au fost exilaţi în Egipt, israeliţii nu au împrumutat această noţiune de judecată în moarte atunci când şi-au întemeiat primul regat în Ţara Sfântă în jurul anului 1200 î.Hr. Scripturile ebraice şi cărţile timpurii ale Vechiului Testament vorbesc despre *sheol* ca un loc de odihnă subteran în care

cronologie

CCA 4000 Î.HR.

Vechiiegiptenicântăreau sufletelemorţilor

CCA 800 Î.HR.

Iudaismulintroducejudecata în*sheol*/tărâmulmorţilor

toţi erau trimişi după moarte, indiferent de meritele de pe pământ. Doar o mână de oameni excepţionali, precum profetul Ilie, sunt descrişi ca mergând în rai pentru a se alătura lui Dumnezeu. Totuşi, până în secolul al VIII-lea î.Hr., elementul judecăţii la sfârşitul vieţii a fost introdus în iudaism şi mai apoi a fost transmis creştinilor.

A fost în mod tradiţional propovăduit de către creştini că aceia care îi urmează învăţăturile lui Iisus vor merge în rai pentru eternitate, în timp ce aceia care le resping vor suferi chinuiţi în iad. Undeva între aceste două locuri se află purgatoriul – o cameră de aşteptare pentru rai – menţionat pentru prima dată în discuţiile teologice din jurul anului 1170şi la care face referire în mod explicit un papă în 1254.Este strâns legat de data de 2 noiembrie, „Ziua tuturor sufletelor" în calendarul creştin, când credincioşii se roagă ca prietenii şi rudele moarte să fie scoase din purgatoriu pentru a se bucura în final de rai.

Iluminare finală Upanişadele, documentele-cheie ale hinduismului, scrise între 700 şi 300 î.Hr., sunt foarte detaliate în descrierea *samsara* . Dacă ai furat cereale într-o viaţă, vei fi şobolan în următoarea. Dacă omori un preot, vei renaşte ca porc. Hinduşii cred că *moksha* – eliberarea sufletului de opresiunea corpului, care duce la iluminarea finală – este un proces îndelungat. La sfârşitul lui se află nu neapărat un loc, cât o stare de spirit, descrisă în Upanişade ca autoabandon.

În timp ce reîncarnarea este uneori privită de creştinii occidentali ca o posibilitate atractivă

Un rai hindus

Deşi hinduismul evită în general portretizarea detaliată a vieţii de apoi, există în Upanişadele Kausitaki o descriere a peisajului în care cei care au apărut din *samsara* se bucură de unirea cu spiritul infinit, Brahman. „El ajungemai întâi la lacul Ara. Îl traversează cu mintea, dar cei care intră în el fără o cunoaştere completă se îneacă. Apoi ajunge în apropierea străjerilor, Muhurta, dar fug de el. Apoi ajunge la râul Vijara, pe care îl trece doar cu mintea. Acolo îşi lasă faptele bune şi rele, care cad asupra rudelor sale – faptele bune asupra celor care îi plac, iar faptele rele asupra celor care-i displac... Eliberat de faptele lui bune şi rele, acest om, care îl cunoaşte pe Brahman, merge mai departe la Brahman."

CCA 700-300 Î.HR.
Upanişadele descriu *samsara*

1321 Î.HR.
Paradisul lui Dante

„Un lucru prea uimitor pentru ca limba să-l spună sau imaginația să-l descrie. “

As-Suyati, 1445–1505, despre *djanna*

în comparație cu finalitatea morții, pentru hinduși *samsara* nu este doar o ocazie de a crește spiritual, dar, de asemenea, este și o pedeapsă, deoarece înseamnă că iluminarea finală nu a fost încă atinsă de credincios.

Grădina Edenului În multe tradiții religioase, natura exactă a vieții de apoi rămâne neclară. Religiile orientale nu menționează aproape nimic despre ea, deși șintoismul și taoismul includ elemente de cult ale strămoșilor.

Islamul ne învață că *djanna* este o grădină paradisiacă unde, în conformitate cu Coranul, ne așteaptă un banchet cu cele mai alese mâncăruri, dar speculații teologice ulterioare despre ceea ce este, de altfel, o idee abstractă sunt respinse ca fiind *zannah* sau capricii prea indulgente. În secolul al V-lea, Sf. Augustin, fără îndoială cel mai influent scriitor și gânditor al istoriei creștine, a insistat că cerul era pur și simplu inefabil – dincolo de cuvinte.

Cockaigne – Tărâmul de basm

Călătorii occidentali medievali în țările islamice au declarat că în Coran martirilor musulmani li se promite că vor fi întâmpinați în *djanna* de virgine frumoase. În timp ce Coranul în sine este neclar pe această temă – în funcție de ce traducere preferați, descrierea exactă se poate referi la orice, de la „tovarăși“ la „fecioare cu pieptul plin“, Hadith, zicalele tradiționale atribuite cu diferite grade de credibilitate lui Mahomed, include (în unele versiuni) promisiunea: „Ultima [recompensă] pentru oamenii din Rai este de 80 000 de slujitori și 72 de soții, peste care se află o cupolă de perle, acvamarin și rubine“. Astfel de texte au încurajat exagerări în literatura occidentală a perioadei despre erotismul *djanna*, exagerări care au persistat până în ziua de azi. Astfel, *Liber Scalae*, sau *Cartea Scării*, din 1264, a descris *djanna* ca un loc cu pereți încrustați cu rubine unde fecioare așteptau să ofere plăceri nou-veniților în pavilioane de smarald și perle, așezate în mijlocul pomilor fructiferi și al meselor încărcate cu mâncare și cu băutură. Astfel de descrieri se crede că au fost în rândul lor sursa de inspirație pentru fantezia tărâmului de basm, Cockaigne, un paradis pământean al abundenței, consemnat în multe texte și ilustrații medievale europene.

„Calea Raiului nu are favoriți.
Este întotdeauna cu omul bun.“

Lao-Tzu, sec. al VI-lea î.Hr.

În ciuda acestei coaliții de voci puternice care avertizează împotriva tentativelor de imaginare a vieții de apoi, acesta este un concept care a intrigat și a inspirat un număr mare de teologi, mistici, artiști și scriitori. Dante, poetul italian din secolul al XIV-lea, a descris memorabil Paradisul ca parte a *Divinei Comedii* , deși chiar el a evitat să descrie nucleul interior al raiului. Descrierea lui Dante a iadului – sau Infernul – ca o serie de cercuri care coboară în Pământ este una împărtășită și de jainism, vechea religie indiană, care operează într-un univers cu două niveluri de rai deasupra Pământului și două niveluri de iad sub el.

Mai mulți artiști occidentali, descriind viața de după moarte, au împrumutat de la Vergiliu, poet roman din secolul I î.Hr., imaginea Câmpiilor Elizee, în care se intră, simbolic, printr-o poartă. Și creștinii medievali mistici, multe călugărițe neprihănite, au favorizat imaginea lui Hristos așteptând ca sufletele credincioșilor plecați să ajungă în rai, precum mirele care își așteaptă mireasa.

Prin urmare, după cum putem vedea, în numeroasele și variatele încercări de a ne imagina viața de după moarte, există două școli distincte – una care o consideră o versiune curată a Pământului, iar cealaltă, în conformitate cu Augustin, insistă că, pentru a împlini sufletele pentru eternitate, aceasta trebuie să fie dincolo de imaginația noastră și, prin urmare, se poate descrie numai metaforic.

Idee principală

Regula de aur

Fundamentul moral al tuturor religiilor stă într-un simplu imperativ împărtăşit, adesea denumit „regula de aur". Formularea exactă a acestei reguli diferă de la o religie la alta, dar sensul esenţial este acelaşi şi este cel mai bine sintetizat la societăţile occidentale prin porunca familiară: „Nu face nimănui ceea ce nu ai vrea să ţi se facă ţie".

Confucianiştii cunosc acest cod de comportament ca *shu* – consideraţie – în sensul că arătaţi o consideraţie deosebită celorlalţi pentru că nu puteţi separa propria durere, speranţă sau satisfacţie de cea a altor persoane. Budiştii vorbesc despre o abordare a problemei pe parcursul întregii vieţi, iar regula lor este rezumată într-o frază a lui Buddha dintr-o scriptură budistă, *Samyutta Nikaya* (adică „zicale înrudite"): „O persoană care iubeşte sinele nu ar trebui să dăuneze sinelui altora". În creştinism, în mod similar, Iisus le spune discipolilor săi în Evanghelia după Matei: „Aşadar, pe toate cât vreţi să vi le facă vouă oamenii, întocmai faceţi-le şi voi lor; că aceasta este legea şi profeţii". De asemenea, se poate adăuga justificat că acesta este înţelesul Noului Testament.

În schimb, evreii explică regula sub forma unei povestiri. Celebrul învăţat rabinul Hillel (80 î.Hr.–30 d.Hr.) este abordat de un păgân care promite să se convertească la iudaism dacă Hillel îl poate învăţa Tora în timp ce stă într-un picior. „Ceea ce este odios pentru tine,

cronologie

CCA 530 Î.HR.
Confucius enunţă pentru prima dată regula de aur

CCA 480 Î.HR.
Buddha îndeamnă la dragostea pentru alţii şi nu a sinelui

Prima formulare a regulii de aur

În secolul al VI-lea î.Hr., Confucius a fost, fără îndoială, primul lider religios care a formulat regula de aur. A izvorât din credinţa sa fundamentală că sfinţenia era inseparabilă de altruism; că totul se rezumă întotdeauna la a-i trata pe ceilalţi cu respect. „Calea maestrului nostru", a spus unul dintre discipolii săi, „nu este altceva decât: a face tot ceea ce-i mai bine pentru alţii [cunoscut confucianiştilor ca *zhong*] şi consideraţie [*shu*]." Confucius a elaborat multe dintre viziunile sale în conversaţiile cu grupul de adepţi pe care îi adunase în jurul lui. În *Analecte*, principala sursă a povestirilor şi a învăţăturilor vieţii sale, dezbate constant cu discipolii săi. „Există", întreabă Zigong, membru din grup, „vreo zicală după care se poate acţiona în fiecare zi?" Confucius răspunde: „Poate cea despre consideraţie".

nu face aproapelui tău", răspunde rabinul, stând într-un picior. „Acesta este întreaga Tora, iar restul sunt doar comentarii. Du-te şi învaţă."

Un ideal comun Există, desigur, forţe contrare în cadrul tradiţiilor religioase. Cărţile Vechiului Testament, care sunt sacre atât pentru evrei cât şi pentru creştini, spun despre Yahweh că a poruncit

„Niciodată să nu impui altora ceea ce nu ai alege pentru tine însuţi. "

Confucius, 551–479 î.Hr.

CCA 30 D.HR.

RabinuHilleldefineştereguladeaur

CCA 60 D.HR.

Reguladeaurinclusăînevanghelii

Rabinul Hillel şi regula de aur

Biblia creştină îi prezintă pe farisei într-o lumină nefavorabilă în timpul evenimentelor din momentul răstignirii lui Iisus, dar istoria indică faptul că ei au fost, de fapt, forţa cea mai progresistă şi inclusivă în cadrul iudaismul din primul secol d.Hr., când patria evreiască a fost ocupată de romani, care au pus capăt unei rebeliuni cu mare brutalitate şi au distrus Templul din Ierusalim. Rabinul Hillel era unul dintre liderii profesori farisei. El susţinea că Dumnezeu poate fi cunoscut oriunde şi de către toată lumea, nu doar de către o elită privilegiată prin ritualuri elaborate în Templu. Caritatea, credea el, era cea mai importantă datorie, astfel susţinând regula de aur. Pentru el, spiritul legii evreieşti era important, nu litera legii. Acest lucru a fost transmis printr-o altă poveste talmudică, în care doi evrei studiază ruinele Templului. „Jale este că locul unde păcatele lui Israel îşi găsesc ispăşirea este distrus", spune unul. „Nu vă întristaţi", răspunde celălalt, „avem o ispăşire egală cu Templul, a săvârşirii de fapte pline de dragoste."

israeliţilor scoaterea celorlalţi locuitori din Ţara Sfântă cu sabia şi chiar că a permis violul şi uciderea femeilor acestora. Dar dacă este posibil să se identifice un singur fir care leagă toate religiile, acela este ataşamentul reciproc faţă de regula de aur.

Puterea regulii constă în faptul că ea conţine ceea ce este şi ceea ce a fost întotdeauna pentru oameni o idee profund anticulturală şi contraintuitivă – şi anume, să nu ne punem pe noi înşine şi propriile nevoi pe primul loc. Oricât de instinctiv poate fi acel impuls, toate religiile învaţă că este greşit moral şi cu potenţial autodistructiv.

Religia ar putea fi definită în mod rezonabil ca o încercare de a găsi o cale prin care indivizii pot interacţiona paşnic, societăţile pot

„Nu răniţi pe nimeni pentru ca nimeni să nu vă rănească. “

Mahomed, 632 d.Hr.

funcţiona într-un mod just, incluziv şi echitabil, iar diferitele societăţi şi triburi îşi pot satisface propriile nevoi în timp ce coexistă cu altele pe aceeaşi planetă. Primul principiu al acestor obiective diferite este regula de aur.

O provocare radicală În multe privinţe, regula de aur reprezintă o noţiune radicală – prin care, punându-i pe alţii pe primul loc, nu arătăm, aşa cum este adesea sugerat în societatea laică occidentală, slăbiciune, ci mai degrabă forţă morală. De asemenea, se sugerează, implicit sau explicit, că tratându-i bine pe alţii, ne ajutăm în cele din urmă pe noi înşine, întrucât dacă ne-am stabilit standarde în propriul comportament, ceilalţi le vor urma în relaţiile cunoi şi, ca rezultat, toată lumea are de beneficiat.

Regula de aur evidenţiază şi o altă caracteristică a religiei – credinţa constă mai degrabă în a face decât, pur şi simplu, în a crede. Să arăţi empatie, îngrijorare şi compasiune, fiind umil mai degrabă decât să judeci: acestea sunt învăţăturile sfintelor scripturi, care de multe ori sunt pierdute în spatele dogmei, a doctrinei, a regulilor şi ritualurilor.

Idee principală

Rituri şi ritualuri

Toate religiile au propriile ceremonii şi ritualuri de trecere. Scopul acestora este de a crea o legătură între omenire şi zei, de a oferi un cadru pentru explorare spirituală şi de a le reaminti credincioşilor că fac parte din ceva superior, atât în vremea lor, cât şi de-a lungul istoriei.

Pentru mulţi credincioşi, riturile şi ritualurile credinţei dau formă vieţii. De exemplu, sacramentele creştinismului sărbătoresc reperele vieţii unui individ de la naştere la maturitate şi până la moarte. Musulmanii trebuie să se roage de cinci ori pe zi – chemarea la rugăciune făcând parte din *şahadah* , primul dintre cei „cinci stâlpi" ai practicii islamice. Şi Buddha învăţa acum 2 500 de ani că meditaţia obişnuită era calea către iluminare. Aceasta continuă până în prezent să formeze nucleul vieţii unui budist.

Totuşi, diversele religii au abordări diferite faţă de rituri şi ritualuri. De exemplu, islamul ne învaţă că orice clădire poate fi transformată într-o moschee şi că nici una dintre caracteristicile tradiţionale ale marii moschei nu este obligatorie. Hinduşii se adună în temple pentru a se închina, dar nu există nici o obligaţie pentru ei ca să facă acest lucru. Ritualurile pot la fel de bine să fie făcute acasă, în faţa unui altar personal.

În interiorul creştinismului, mişcarea bisericii-de-casă susţine slujbe simple, folosind limbajul contemporan, în casele credincioşilor. Totuşi, la celălalt capăt al scării creştine sunt slujbele elaborate ale Marii Biserici, ţinute în clădiri vechi şi bogat decorate, de preoţi în veşminte strălucitoare, în conformitate cu modele

cronologie

CCA SEC. III Î.HR.	70 D.HR.
Primele sinagogi în Egipt	Distrugerea templului din Ierusalim

Sacramente în creştinism

Multe ramuri ale credinţei creştine celebrează o serie de sacramente care marchează evenimente semnificative din viaţa unui credincios. De exemplu, catolicismul are o structură de viaţă pe şapte sacramente: botez (intrarea oficială în Biserică), de obicei în copilărie; reconciliere (odată denumită mărturisire) şi euharistie (primirea pâinii şi vinului ca trup şi sânge al lui Iisus), ambele în jurul vârstei de 8 ani; confirmare (angajamentul de credinţă al adultului), în adolescenţă; căsătorie, ca adult; preoţie (hirotonire), din nou ca adult; şi, în final, sacramentul bolnavilor (miruirea), de obicei când moartea este aproape.

şi precedente stricte, care datează de sute de ani, uneori chiar şi într-o limbă „moartă" latina.

Simbolism superior Riturile şi ritualurile poartă povara grea a simbolismului, parte a încercării religiilor de a ridica ochii credincioşilor de la cotidian şi de la pământ la planul spiritual. În creştinismul medieval, chiar şi turlele şi turnurile catedralelor erau considerate a fi nu doar un semn exterior de prestigiu, sau un far în peisajul credincioşilor, ci aproape o atingere literală a cerului. Şi în taoism, vechea tradiţie religioasă şi filosofică ce are originea în China lui Lao-Tzu, în secolul al VI-lea î.Hr., cu ritualuri de purificare şi meditaţie, cântatul la instrumente şi dansul sunt adesea atât de complexe şi de tehnice încât acestea sunt lăsate preoţilor, congregaţia jucând un rol minor. Datorită importanţei acordate, există un pericol ca ritualul să poată fi considerat un scop în sine. Cuvintele şi expresiile canonice repetate de către credincioşi într-un cadru familiar devin adesea la fel de importante ca teologia propriu-zisă

„Că unde sunt doi sau trei, adunaţi întru numele Meu, acolo sunt şi Eu în mijlocul lor."

Matei 18:20

sau ca perspectivele religiilor. Guru Nanak, fondatorul sikhismului în India secolului al XVI-lea, a avertizat în mod special împotriva ideii că Dumnezeu nu poate fi abordat decât prin ritual. Petrecerea timpului în rugăciune ar trebui să fie asemănătoare cu petrecerea timpului în compania unui prieten, spunea el. Spre deosebire de membrii altor religii, sikhii se închină lui Dumnezeu în forma sa abstractă, fără a folosi imagini sau statui. Totuşi, se adună pentru închinări comune în *gurudwaras,* sau temple.

Riturile de Hajj în islam

Este obligatoriu pentru fiecare musulman care îşi poate permite şi care este suficient de sănătos să facă o dată în viaţă pelerinajul la Mecca, oraşul-mamă al islamului. Acest lucru este cunoscut ca Hajj – literalmente „a pleca spre o destinaţie precisă". Sunt patru părţi ale ritualului de Hajj: (1) Ihram – purtarea unor haine speciale şi intrarea într-o anume stare de spirit sau de sfinţenie; (2) Tawaf – învârtirea în cerc de şapte ori, în sens invers acelor de ceasornic, în jurul Kaabei, sanctuarul în formă de cub de la Mecca şi, dacă e posibil, să atingă piatră neagră pe care o conţine (al-Hajar al-Aswad), despre care se spune că a fost trimisă din cer; (3) Wuquf – să meargă la Câmpia Arafat, la 24 de kilometri est de Mecca, şi să se roage în faţa lui Allah pe sau lângă Muntele Milei; şi (4) la întoarcerea de la Arafat, să înconjoare din nou Kaaba. Numai atunci poate un pelerin să revendice titlul *hajji* pentru bărbaţi sau *hajjah* pentru femei.

Toate credinţele subliniază faptul că ritualul oferă o legătură între domeniul spiritual şi cel material. În ceremonialul taoist *chiao* (sau *jiao*), care se concentrează pe reînnoirea cosmică, fiecare gospodărie dintr-un sat aduce o ofrandă zeităţilor locale. Apoi un preot dedică ofrandele în numele familiilor donatoare, face un ritual pentru a restabili ordinea în univers şi, de asemenea, cere zeilor să aducă pacea şi prosperitatea satului.

Ritualurile religioase s-au schimbat foarte puţin de-a lungul secolelor din cauza simbolismului lor şi a credinţei investite în ele de către credincioşi. Acest proces este în mare măsură conceptual, deoarece permite credincioşilor contemporani, care se găsesc într-o lume

aflată în schimbare rapidă, să experimenteze sentimentul mersului pe urmele generaţiilor anterioare care şi-au împărtăşit credinţa. De exemplu, creştinii, atunci când spun rugăciunea „Tatăl Nostru", folosesc cuvintele scrise în evangheliile acum 2 000 de ani, deşi, astăzi, o rostesc, de obicei, în limba lor.

„Poţi înălţa un altar pentru Domnul în mintea ta prin rugăciuni. "

Sf. Ioan Gură de Aur, cca 390

În ciuda numeroaselor diferenţe, există şi suprapuneri şi intersectări în riturile şi ritualurile diferitelor credinţe. Acest lucru este uneori rezultatul faptului că au o origine comună, dar poate fi mai mult un calcul. Când creştinismul a început să înlocuiască păgânismul în mari părţi ale Europei în primul mileniu d.Hr., a adaptat conştient elemente ale ritualurilor păgâne, marcând sărbătorile naşterii şi morţii lui Hristos în solstiţiul păgân de iarnă şi respectiv în echinocţiul de primăvară.

Recitare şi semnificaţie Există un element didactic pentru riturile şi ritualurile religioase. Citirea cu voce tare din cărţile sacre, o practică care datează dintr-o eră când majoritatea congregaţiei era analfabetă, îi ajută pe credincioşi să se concentreze asupra esenţei credinţei lor. Musulmanii sunt încurajaţi să înveţe pasaje din Coran de la o vârstă fragedă, astfel încât să le poată recita fără trimitere la text. Aşa cum creştinii care intonează Crezul de la Niceea sau Credo repetă şi absorb o versiune comprimată a doctrinelor-cheie a Bisericii lor. Din punct de vedere istoric, acest proces a fost cunoscut în creştinism prin expresia latinească *lex orandi , lex credendi* , care se traduce prin „legea rugăciunii este legea credinţei". Mai simplu, ceea ce spui cu voce tare într-un rit sau ritual este ceea ce ajungi să crezi din toată inima.

Idee principală

Viaţa lui Hristos

Cele patru evanghelii cuprinse în Noul Testament din Biblie spun povestea fiului unui tâmplar evreu din Palestina primului secol care a fost răstignit, dar care, în mod miraculos, a înviat din morţi. Aceste relatări ale acţiunilor şi învăţăturilor lui Iisus Hristos sunt piatra de temelie pe care este construit creştinismul şi care continuă să inspire viaţa a aproximativ 2,1 miliarde de creştini din întreaga lume; cu alte cuvinte, aproape o persoană din trei din populaţia planetei.

Creştinismul ne învaţă că Iisus a fost fiul lui Dumnezeu, întrupat pentru a răscumpăra păcatele lumii. Doi dintre scriitorii evangheliilor, Marcu şi Ioan, îşi încep relatările cu Iisus deja adult şi botezat de vărul său, Ioan. În schimb, ceilalţi doi, Matei şi Luca, încep cu povestea cunoscută, amintită de creştini la fiecare Crăciun, a Mariei, mama lui Iisus, şi naşterea ca fecioară (soţul ei, Iosif, tâmplarul, nu a fost tatăl adevărat al lui Iisus), şi a copilului vizitat într-un staul din Betleem de către păstori şi de cei trei magi de la Răsărit conduşi spre acel loc de o stea.

Cu toate acestea, cele patru evanghelii se concentrează pe ultimii trei ani din cei 33 pe care creştinii cred că Iisus i-a petrecut pe pământ. În acest timp, şi-a părăsit casa din Nazaret şi a călătorit în jurul a ceea ce este cunoscut astăzi ca Ţara Sfântă, predicând iniţial în sinagogi şi mai târziu în mari adunări în aer liber. Pe parcurs a adunat un nucleu de 12 apostoli bărbaţi, conduşi de un pescar, Simon, pe care l-a numit Petru, precum şi o mulţime mai largă de discipoli.

cronologie

1 D.Hr.	30 D.Hr.
Iisus se naşte în Betleem	Începe misiunea publică

Cele patru evanghelii

Deşi se suprapun peste un număr de evenimente, fiecare dintre cele patru evanghelii conţine detalii care nu se găsesc în celelalte, şi fiecare are propriul stil distinctiv. Marcu este cel mai succint; îl prezintă pe Iisus ca pe un om de acţiune şi este scrisă cu puţine ornamente stilistice. Este, de asemenea, considerată a fi cea mai veche dintre cele patru, datată în jurul anului 70 d.Hr. În schimb, Evangheliadupă Matei, scrisă spre sfârşitul primului secol, oferă mai mult spaţiu de explicat acţiunile, care abia dacă sunt menţionate de Marcu. Era destinată în primul rând unui public evreu şi face legătura între Iisus şi profeţii, regii şi patriarhii Israelului. Evangheliadupă Luca este cea mai lungă dintre cele patru şi are un ton poetic. Cuprinde mult mai multe poveşti şi imagini şi se crede că a fost scrisă spre sfârşitul primului secol şi începutul celui de-al doilea. Textul lui Ioan cuprinde secţiuni întregi diferite de ce se găseşte în celelalte trei evanghelii; pasaje lungi în care Iisus încearcă să explice cine este şi de ce a venit pe lume. S-ar putea să fi fost lucrarea mai multor autori şi a fost datată între anii 100 şi 125 d.Hr.

Pilde şi miracole În evanghelii, Iisus preferă două metode principale de predare – pilde şi minuni. Pildele lui sunt poveşti memorabile, care se bazează pe o viaţă agricolă zilnică cunoscută publicului său, dar care conţin şi un element moral mai amplu. A fost o modalitate de transmitere a mesajului său către o populaţie care era în mare măsură needucată şi, prin urmare, puţin probabil să răspundă la abstracţiile teologice.

„În afară de Iisus Hristos, noi nu ştim nici ce este viaţa noastră, nici ceea ce este moartea noastră. “

Blaise Pascal, 1662

33 D.Hr. Condamnarea la moarte

70 D.Hr. Este scrisă prima din trecele patru evanghelii

Minunile lui Iisus - vindecarea celor bolnavi şi muribunzi, şi în cel puţin două cazuri aducerea morţilor înapoi la viaţă, precum şi mersul pe apă, alungarea demonilor şi hrănirea cu câteva pâini şi câţiva peşti a unei mulţimi de 5 000 de oameni - au demonstrat că are puteri mai mari decât orice om simplu, şi astfel au fost dovada tangibilă pentru martori că el era cu adevărat fiul lui Dumnezeu. Ei amintesc de numeroasele poveşti din Vechiul Testament - cunoscut evreilor ca Scripturile ebraice - despre vindecări miraculoase făcute prin intervenţia divină.

Predica de pe Munte Mesajul exact a lui Iisus către credincioşi este mult dezbătut în diferitele ramuri ale familiei creştine. Totuşi, caracteristicile principale sunt de necontestat. În parabolele sale, descrie cum ar trebui să fie lumea; valori precum iubirea, dăruirea, grija, compasiunea ar trebui să fie îmbrăţişate mai degrabă, decât celelalte adoptate deja. Vorbeşte despre aceste valori în mai multe rânduri, dar mai ales în Predica de pe Munte, un episod ce acoperă trei din cele 28 de capitole ale Evangheliei după Matei. Această predică include cuvintele rugăciunii Tatăl Nostru, repetată în mod regulat de toţi creştinii, şi versiunea lui Iisus a regulii de aur

Dovezi independente despre Iisus

Pe lângă evanghelii, mai există alte trei surse istorice independente care relatează viaţa şi moartea lui Iisus. La sfârşitul primului secol d.Hr. şi începutul celui de-al doilea, doi istorici romani, Tacit şi Pliniu, şi cronicarul evreu Josephus l-au descris cu toţii ca pe un învăţător religios care trăia în Palestina. Tacit include următoarele, imediat după relatarea marelui incendiu din Roma, care a avut loc în timpul domniei împăratului Nero, în 64 d.Hr.: „Nero a dat vina de a fi pornit focul şi a fi provocat cele mai mari chinuri pe o clasă urâtă pentru atrocitatea ei, numită creştină de către populaţie. Hristos, de unde îşi avea originea numele, a suferit pedeapsa extremă în timpul domniei lui Tiberiu [14–37 d.Hr.] chiar în mâinile unuia dintre procuratorii noştri, Ponţiu Pilat."

**„În fiecare minune există
o mustrare tăcută a lumii.“**

John Donne, 1649

a tratării celorlalți așa cum vrei să fii tratat, învățătura lui „nu judecați și nu veți fi judecați“, și Fericirile, care încep: „Fericiți cei săraci cu duhul, că a lor este Împărăția Cerurilor“. Cu aceste cuvinte, Iisus se identifică în mod explicit cu cei marginalizați și asupriți, o impresie întărită mai târziu în evanghelii când îi spune unui tânăr bogat „du-te, vinde averea ta, dă-o săracilor și vei avea comoară în cer“.

Patimile și moartea Învățăturile lui Iisus și popularitatea sa tot mai mare au îngrijorat pe mulți membri ai instituțiilor evreiești de la acea dată. L-au văzut ca o amenințare la adresa autorității lor, așa că au conspirat cu puterea colonială romană să îl omoare. Conform evangheliilor, ultima săptămână din viață și-a petrecut-o în Ierusalim. A început triumfător, cu oameni care îl primesc în oraș ca salvatorul lui Israel de dominația străină, dar s-a încheiat cu judecata și cu moartea lui prin răstignire – chin cunoscut de creștini sub numele de Patimi.

Evangheliile spun că la trei zile după moartea sa, în Duminica Paștelui, Iisus a înviat din morți. Prin moartea și învierea sa, ne-a învățat că a răscumpărat păcatele omenirii, iar după ce și-a încredințat misiunea pe Pământ apostolilor săi, care urmau să devină primii conducători ai Bisericii Creștine, s-a înălțat la cer în glorie pentru a se alătura tatălui său.

Idee principală

Dumnezeu şi Mamona

În ciuda faptului că Iisus a subliniat în mod repetat în învăţăturile sale preocuparea pentru cei săraci, marginalizaţi şi asupriţi, Biserica creştină, fondată în numele său, a devenit una dintre cele mai bogate şi mai puternice instituţii pe care lumea le-a cunoscut vreodată. În multe feluri poate fi considerată drept prima multinaţională. Pe tot parcursul istoriei creştinismului, relaţia dintre Dumnezeu şi Mamona - un cuvânt folosit în Biblie şi preluat de la evrei pentru „bani" - a fost una cu probleme.

În primii ani ai existenţei sale, Biserica creştină a subzistat la marginea societăţii, adesea în catacombe, suferind o continuă şi sângeroasă persecuţie, mai ales în vremea Imperiului Roman. Avea doar o structură rudimentară şi resurse limitate. Cu toate acestea, în 312,creştinismul a primit aprobarea oficială din partea împăratului roman Constantin şi a devenit religia oficială a Imperiului. Cu această recunoaştere a avut acces la fonduri substanţiale, ceea ce a determinat o explozie în construcţia de biserici la Roma şi nu numai.

În secolele al IV-lea şi al V-lea, partea de apus a Imperiului Roman s-a năruit încet. În haosul care a urmat, Biserica creştină a reuşit să îşi păstreze şi să-şi extindă puterea şi influenţa, preluând mantia autorităţii temporale şi spirituale. Lideri capabili şi ambiţioşi precum papa Grigorie cel Mare, de la sfârşitul secolului al VI-lea,

cronologie

64 D.Hr. — Primul papă Sf. Petru este executat de romani

312 — Biserica face pace cu romanii

„Papa! Câte divizii are el?“
Iosif Stalin, 1935

au convertit cu succes la creştinism mulţi păgâni, care au fost instrumente în distrugerea vechiului imperiu, punând astfel baza unei structuri politice cu totul nouă, cu Biserica în centrul său. Până în anul 800, Carol cel Mare, rege al francilor, şi-a întins stăpânirea peste Europa de Vest şi în ziua de Crăciun a aceluiaşi an a venit la Roma şi a îngenuncheat înaintea papei Leon al III-lea să fie încoronat împărat al Sfântului Imperiu Roman. Rolul Bisericii creştine în afacerile mondiale este de necontestat.

De atunci au existat numeroase suişuri şi coborâşuri în relaţia dintre Biserică şi stat, dar în tot acest timp creştinismul a continuat să joace un rol acceptat şi uneori recunoscut oficial în problemele laice. O consecinţă a acestui lucru a fost că Biserica a acumulat o mare bogăţie şi sub patronajul ei multe clădiri extraordinare şi opere de artă au fost finalizate, cum ar fi epica frescă a lui Michelangelo

Vânzarea indulgenţelor

În anul 1517, papa Leon al X-lea a oferit indulgenţe (iertări pentru comportament păcătos) creştinilor care făceau donaţii pentru reconstrucţia a Bazilicii Sf. Petru din Roma. Vânzarea agresivă a acestor iertări l-a înfuriat atât de mult pe Martin Luther (1483–1546), călugăr şi învăţător augustinian, încât a inclus un atac asupra acestei practici în cele 95 de teze, un program de reformă care, conform legendei, a fost bătut în cuie pe uşa bisericii castelului din Wittenberg în octombrie 1517. În teza 28, Luther s-a opus unei anumite fraze utilizate în vânzarea acestor indulgenţe: „De-ndată ce moneda-n cufăr pică, un suflet din purgatoriu se ridică“. Singurul lucru garantat de indulgenţe, care l-a înfuriat pe Luther, era creşterea profitului şi a lăcomiei, pentru că iertarea stătea doar în puterea lui Dumnezeu.

800
Papa îl încoronează pe Carol cel Mare

1517
Luther respinge vânzarea de indulgenţe

1787
Constituţia SUA separă Biserica de stat

Teologia eliberării

Ideea teologiei eliberării s-a dezvoltat în America Latină şi în Asia în anii 1960, ca expresie academică şi practică a creştinismului catolic. A îndemnat Biserica să urmeze exemplul lui Iisus şi să facă o „alegere preferenţială pentru cei săraci". „Cum", scria unul dintre susţinătorii principali, preotul brazilian Leonardo Boff, „să fim creştini într-o lume a distrugerii şi a nedreptăţii? Putem fi adepţii lui Iisus doar făcând cauză comună cu cei săraci şi întocmind evanghelia eliberării."

S-a dovedit a fi un mesaj controversat. Boff a fost redus la tăcere de papă în anii 1980 şi mai târziu a părăsit preoţia. Conducerea catolică de la Vatican se teme că teologia eliberării este o evanghelie mult prea politică şi că riscă contaminarea creştinismului cu marxism. În 1986, papa Ioan Paul al II-lea a susţinut ideea de a fi în serviciul celor săraci, dar a subliniat că nu trebuie să se facă pe baze politice, ci prin ajutarea fiecărui individ să-şi croiască o viaţă fără de păcat.

Judecata de Apoi (1537–1541) din Capela Sixtină, parte a complexului Palatului papal din Vatican.

Sursa disidenţei Relaţia bisericii cu Mamona nu a fost niciodată una simplă. A existat o lungă dezbatere despre cine ar trebui să aibă putere de influenţă în numirea episcopilor – regele sau conducătorul local, ori papa de la Roma. Practica vânzării de indulgenţe pentru a strânge bani (vezi p. 33) l-a înstrăinat pe călugărul german Martin Luther, conducând la ruptura cu catolicismul din 1517 şi, în cele din urmă, la Reforma Protestantă.

Astăzi, unele ţări – cum ar fi Marea Britanie – au încă o Biserica de stat, care este recunoscută prin constituţie şi este un beneficiar al fondurilor de stat. Cu toate acestea, ultimele secole au cunoscut desfiinţarea legăturilor formale dintre Biserică şi stat în unele ţări oficial creştine – în special Franţa – în timp ce în altele, inclusiv în Statele Unite, o separare legală a celor două insituţii

„Consider că întreaga lume este parohia mea.“

John Wesley, cca 1780

este specificată în constituţiile lor. În alte state, guvernele restricţionează funcţionarea Bisericii. De exemplu, în China, autorităţile comuniste au înfiinţat Asociaţia Catolică Patriotică Chineză condusă de stat, în încercarea de a înlocui „influenţa externă“ a Bisericii de la Roma asupra populaţiei.

Scânteia din cer Extinderea influenţei politice continue a creştinismului a fost adusă în centrul atenţiei de pontificatul lui Ioan Paul al II-lea (1978–2005). Mulţi oameni l-au creditat ca fiind „scânteia din cer“ ce a declanşat revoluţiile care au răsturnat regimurile comuniste în Europa de Est începând din 1989, inclusiv în Polonia sa natală. Se spune că acesta a lucrat îndeaproape cu administraţia SUA pentru atingerea acestui scop. Deşi, în alte domenii, influenţa socială şi politică a lui Ioan Paul al II-lea a fost controversată. De exemplu, insistenţa lui că învăţătura Bisericii condamnă folosirea prezervativelor care ajută la prevenirea răspândirii SIDA a fost văzută de multe organizaţii medicale ca având un impact puternic negativ asupra guvernării şi a eforturilor comunităţii internaţionale de a contracara pandemia, în special în Africa. Până în prezent, relaţia dintre Biserică şi stat continuă să provoace controverse şi dezbateri.

Idee principală

Reforma

În prima mie de ani de existenţă, Biserica creştină a respectat promisiunea făcută în Crezul Apostolilor, declaraţia sa de credinţă, să fie „una, sfântă, catolică şi apostolică". Totuşi, în tot acest timp, au existat tensiuni continue între diferite părţi ale Bisericii despre doctrină şi organizare. În secolul al XI-lea s-a produs ruptura între creştinii occidentali şi cei orientali (ortodocşi). Mai apoi, la începutul secolului al XVI-lea, Martin Luther, un călugăr german, a grăbit Reforma, care a produs o diviziune ce există până în ziua de azi.

Până la sfârşitul secolului al XV-lea, papalitatea părea să fie mai puternică ca niciodată. Spectacolul bogăţiei, etalarea marilor opere de artă şi stilul de viaţă extravagant ale unor papi sugerau o instituţie sănătoasă. Totuşi, sub această faţadă, creştinismul era într-un declin moral şi spiritual. În ciuda comportamentului papilor – de exemplu, Alexandru al VI-lea (1492–1503) care a fost instalat pe tronul papal în timp ce copiii săi proveniţi din diferite legături ilicite erau priviţi cu bunăvoinţă – o serie de mişcări de reformă locală au început să lucreze la reînnoirea spirituală şi spre reîntoarcerea la înaltele idealuri morale în teoria şi în practica Bisericii. Una dintre acestea a fost Oratoriul Iubirii Divine, un institut caritabil înfiinţat în 1497 la Genova de către Ettore Vernazza care, de asemenea, a devenit activ la Roma, Napoli şi Bologna. Nici unul nu a ajuns la un nivel la care să poată provoca efectiv papalitatea.

Martin Luther Când Martin Luther a pus în mod public sub semnul întrebării corupţia din Biserică în primii ani ai secolului

cronologie

CCA ANII 1490 Sunt fondate frăţii ale reformatorilor

1517 Luther afişează cele 95 de teze pe uşa bisericii

al XVI-lea, el şi-a dat sema că vorbea în numele multor credincioşi decepţionaţi. Răzvrătirea sa a avut o bază teologică, aşa cum a fost prezentat în cele 95 de teze, pe care în mod uimitor le-a bătut în cuie pe uşa unei biserici din Wittenberg, Germania, în anul 1517.El a respins noţiunea, centrală pentru creştinismul catolic atunci şi acum, că făcând fapte bune câştigi un loc în ceruri după moarte. Credea că mântuirea vine prin credinţa în Dumnezeu. Nu sfinţenia individului conta, ci dragostea lui Dumnezeu.

Biblia vernaculară

Pentru Luther, sursa ultimă a autorităţii creştine nu era cuvântul papei ori practica tradiţională a Bisericii, ci Biblia. În 1521, când a izbucnit bătălia între prinţii germani care l-au apărat şi papalitatea care voia să-l reducă la tăcere, Luther şi-a impus să traducă Noul Testament în germană. Existaseră eforturi anterioare de a face Biblia disponibilă în limba vernaculară – limba locală – mai degrabă decât în latina bisericească. Efortul lui Luther s-a remarcat prin erudiţie – întorcându-se la versiunea originală grecească pentru a redescoperi adevărata semnificaţie a Bibliei – şi utilizare a unei germane vorbite de oameni obişnuiţi. Voia să facă Biblia accesibilă tuturor. El a publicat Noul Testament în 1522 şi o Biblie completă în limba germană în 1534. Au mai fost publicate şi o Biblie olandeză (1526), o Biblie franceză (1528) şi o Biblie de la Zürich (1531). Aceste eforturi i-au inspirat şi pe alţii, iar în 1611 a apărut Biblia regelui Iacob, tradusă în limba engleză.

Atacul lui Luther a beneficiat de talentul său de orator şi de folosirea progreselor în tehnicile de imprimare pentru a produce cărţi şi manifeste, care să-l ajute să-şi răspândească mesajul. De asemenea, el a fost ajutat de tendinţa Romei de a-l considera irelevant mai

degrabă decât de aprecierea faptului că era un oponent de temut care câştiga susţinători. Când a fost luat sub aripa prinţilor germani dornici să slăbească stăpânirea papalităţii pe pământurile lor, şi-a dat seama că a găsit sponsori politici puternici care să-i permită să scape de închisoare, de pedeapsa Bisericii şi de condamnarea de către Sfântul Împărat Roman, Carol al V-lea, la Dieta de la Worms din 1521.

Ca rezultat, Luther a devenit mai îndrăzneţ. El a respins cinci din cele şapte sacramente pe care Biserica le impunea, a atacat autoritatea papei şi a susţinut slujbele bisericeşti în limbile locale, mai degrabă decât în latină. Breşa s-a mărit. La o adunare în

Zwingli şi Calvin

Ulrich Zwingli (1484–1531) a reacţionat aproape în acelaşi mod ca Luther la declinul moral şi spiritual al creştinismului catolic, dar a făcut-o în contextul politic diferit al oraşului-stat Zürich, din cadrul Federaţiei Elveţiene. S-a făcut întâi remarcat în 1522 prin condamnarea practicilor tradiţionale din Postul Mare, perioada care precedă Paştele. A atacat atunci corupţia clericală, a susţinut căsătoria preoţilor şi a respins utilizarea imaginilor pentru închinare – voia ca bisericile să fie cât mai simple posibil. El a preferat autoritatea Bibliei şi nu pe cea a papilor, a respins sacramentele şi spera să aibă un guvern condus de mâna lui Dumnezeu. Zwinglianismul, deşi influent, nu a supravieţuit ca mişcare distinctă nicăieri în afara Elveţiei. Prin contrast, francezului Jean Calvin (1509–1564) îi este atribuit un rol fondator în prezbiterianismul modern. A avut centrul la Geneva şi s-a rupt de Roma în 1530, reformând liturghia, susţinând virtuţile relaţiilor individului cu Dumnezeu şi stabilind o nouă structură a guvernării Bisericii pentru a înlocui autoritarismul papalităţii.

„Inventarea tiparului şi Reforma sunt şi rămân cele două servicii excepţionale pe care Europa Centrală le-a adus cauzei umanităţii. “

Thomas Mann, 1924

Regensburg din 1541, au existat speranţe de reconciliere, dar cererea lui Luther pentru căsătoria preoţilor şi independenţa locală faţă de papă s-au dovedit a fi prea mult.

Biserica Anglicană În acest timp, ideile lui Luther s-au răspândit în Europa şi i-au inspirat şi pe alţii, inclusiv pe Ulrich Zwingli şi pe Jean Calvin din Elveţia. În Anglia, Henric al VIII-lea (1491–1547)a îmbrăţişat noul spirit protestant pentru a rezolva disputa cu papalitatea asupra divorţului de prima sa soţie, care nu îi oferise un moştenitor de sex masculin. Următorii monarhi englezi au pendulat între un protestantism extrem (Eduard al VI-lea, 1537–1553)şi un catolicism agresiv (Maria I, 1516–1558)până când cea de-a doua fiică a lui Henric, Elisabeta (1533–1603),a creat un consens care a dus în cele din urmă la o formă moderată de protestantism, Biserica Anglicană.

„Biserica Anglicană, acea floare fină a geniului nostru insular pentru compromis. “

Robert Bolt, 1960

Contrareforma În urma Reformei, Biserica Catolică a ştiut că trebuie să facă unele schimbări pentru a putea supravieţui şi a se reorganiza. Natura exactă a ripostei a fost decisă la Conciliul de la Trento, care s-a întrunit la anumite intervale de timp între 1545 şi 1563. S-a reexaminat doctrina controversată, s-a insistat asupra celibatului preoţesc, s-au susţinut cele şapte sacramente şi s-a aprobat autoritatea supremă a papei, dar s-a acceptat că unele dintre vechile abuzuri trebuiau să înceteze. Catolicismul a fost restaurat în unele ţări unde îşi pierduse influenţa – Franţa, Polonia, sudul Olandei şi părţi din Germania –, dar diviziunea religioasă a fost mereu parte a imaginii Europei.

Idee principală

Papalitate

Sunt multe aspecte ale catolicismului care l-au separat de restul creştinismului. Unul dintre acestea este loialitatea faţă de papalitate. Catolicii cred că papa de la Roma se află pe o linie directă care poate fi urmărită înapoi până la Apostolul Petru şi că are o autoritate spirituală şi didactică fără egal. În anumite chestiuni de credinţă şi de morală, papa vorbeşte infailibil – adică fără erori.

Sistemul ierarhic al guvernării Bisericii a fost stabilit de creştinism în 160 d.Hr. Până atunci, diferitele comunităţi creştine se bucuraseră de o autonomie considerabilă, astfel încât au existat atât lipsa unei conduceri clare, cât şi dispute frecvente asupra doctrinei. Pentru a rezolva problema, Biserica timpurie a adoptat treptat o schemă constând într-o ierarhie clericală (arhiepiscopi, episcopi, preoţi, diaconi), care erau conduşi de papă. Ei, la rândul lor, aveau autoritate asupra oamenilor, care erau cunoscuţi ca laici.

Teorie şi practică În primii ani ai Bisericii creştine, autoritatea papalităţii a fost ceva care a existat mai mult în teorie decât în practică. Abia la mijlocul secolului al V-lea, în timpul pontificatului lui Leon cel Mare, autoritatea papei ca Episcop de Roma şi succesor al Sfântului Petru a dominat într-o măsură semnificativă în Europa. Leon a obţinut această autoritate prin dedicarea personală şi exemplul propriu, combinate cu o strategie misionară de succes şi alianţe cu regi şi prinţi puternici.

Ulterior au existat perioade de putere papală supremă, şi alte perioade – ca în Epoca Întunecată a secolului al IX-lea – când

Papa Leon cel Mare

Leon I (440–461) este unul dintre cei doi papi din istorie cărora le-a fost acordat titlul de „cel Mare". El este cunoscut pentru insistența lui privind autoritatea supremă a papalității asupra Bisericii. „A insistat pe identitatea papalității cu Petru", scrie istoricul ecleziastic de la Cambridge, Eamon Duffy. „Sentimentul lui Leon despre această identitate era aproape mitic. Deși un «urmaș nedemn», Leon era moștenitorul tuturor prerogativelor lui Petru." Aplicând viguros și nemilos această viziune a papalității, Leon a schimbat creștinismul dintr-un sistem de prelați și episcopi în mare măsură autonomi, larg răspândit în ținuturile vechiului Imperiu Roman, într-un model ierarhic de guvernare cu papa în vârf. Orator și diplomat talentat, a fost, de asemenea, și un om de mare curaj. În 452, l-a înfruntat pe Attila Hunul, care devastase nordul Italiei și se pregătea să se îndrepte spre sud, către Roma, și l-a convins să se retragă.

Roma și papalitatea au intrat în declin. Deși catolicismul continuă să se agațe de noțiunea de succesiune apostolică ce leagă pe fiecare dintre cei peste 260 de succesori ai Sf. Petru de Iisus, realitatea este că libertinii, escrocii și chiar, după cum spune legenda, o femeie deghizată în bărbat au avut acces la tronul papal. Totuși, Biserica învață că eșecurile papilor ca indivizi nu ar trebui să știrbească autoritatea funcției. Ar trebui să ne amintim că mulți papi au fost oameni foarte inteligenți, umili, spirituali și curajoși, cu adevărat vrednici de mantia Sf. Petru.

„Tu ești Petru și pe această piatră voi zidi Biserica Mea."

Evanghelia după Matei 16

440 Leon cel Mare extinde autoritatea papei

1870 Papa este declarat infailibil

„Papalitatea nu este
altceva decât fantoma
defunctului Imperiu Roman. “

Thomas Hobbes, 1651

Alegeri papale În primul mileniu al Bisericii, papii au fost adesea aleşi prin aclamaţii populare – fie de către clericii care îi înconjurau, fie de către cetăţenii Romei. De asemenea, conducătorii laici au jucat uneori un rol ca parte a relaţiei cruciale dintre Biserică şi stat. Începând cu 1059, se aplică sistemul care există şi astăzi. Papii sunt de acum aleşi printr-o serie de voturi secrete de către cardinalii Bisericii, din rândul lor. Aproape 80 la sută dintre bărbaţii care au stat până acum pe tronul Sfântului Petru au fost italieni şi 38 la sută romani. Totuşi, cu o proporţie din ce în ce mai mare de alegători cardinali care vin acum din ţările în curs de dezvoltare, se crede a fi o chestiune de timp înainte ca unul dintre ei să devină papă, şi astfel un simbol a ceea ce este acum o biserică universală din punct de vedere geografic.

Infailibilitatea Revendicarea autorităţii supreme, dată de Dumnezeu, a fost lucrul pe care l-au făcut papii de-a lungul veacurilor şi se află în centrul catolicismului. Se spune că ceea ce predică papa nu ar trebui contrazis sau ignorat de nici un membru al Bisericii. Tradiţia conform căreia papalitatea păstrează adevărul apostolilor a fost mai întâi consacrată în 519 în „Formula lui Hormisdas“, numită după papa care a fundamentat-o împreună cu împăratul roman Iustinian.

În secolele următoare a avut loc o dezbatere îndelungată în interiorul Bisericii despre infailibilitatea papală, dar doar în secolul al XIX-lea – exact la momentul când puterea temporară a Papei era la nivelul cel mai de jos, prin pierderea Statelor Papale în 1870, în timpul luptei pentru unificarea Italiei – a fost aprobată la o întâlnire a cardinalilor de la Roma pretenţia papei conform căreia este în afara

greşelii când promulgă învăţături dogmatice. Din acel moment, o singură afirmaţie papală – declaraţia din 1950 că mama lui Iisus, Maria, s-a ridicat la cer cu trupul şi sufletul, un eveniment cunoscut ca Adormirea Maicii Domnului – a fost considerată infailibilă.

Excomunicarea

În Evul Mediu – când Inchiziţia se afla la apogeul puterii sale, funcţionând adesea prin tortură şi pedepse capitale pentru a-i supune pe catolici învăţăturilor papale – excomunicarea a fost utilizată frecvent ca răspuns la disidenţă. Totuşi, după Reformă, Conciliul de la Trento a căutat să oprească astfel de excese, ordonând ca această excomunicare să fie invocată cu „sobrietate şi mare circumspecţie". Regulamentul Bisericii Catolice, Codul Canonic, include în lista păcatelor pentru care se riscă excomunicarea: apostazia, erezia, schisma, profanarea euharistiei, violenţa fizică împotriva papei şi producerea avortului.

Prin serviciul său civil din Vatican (curia), reţeaua de arhiepiscopi şi episcopi locali din întreaga lume şi preoţi din parohii, papa îşi păstrează puterea de a-i disciplina pe catolici – uneori prin excluderea de la sacramente – şi, în cazuri rare, de a-i expulza din Biserică, proces cunoscut sub numele de excomunicare. Totuşi, trebuie subliniat că, pentru a fi exclus din Biserică, trebuie ca mai întâi să fi aderat la Biserică prin botez, uşa rămânând întotdeauna deschisă după excomunicare pentru pocăinţă şi reprimire.

Idee principală

Vină şi misoginie

În cele patru evanghelii ale Noului Testament, Iisus se concentrează pe ceea ce s-ar putea numi moralitate socială – cum ar trebui să relaţioneze unii cu ceilalţi indivizii şi societăţile în privinţa corectitudinii, a dreptăţii şi a iubirii. Spune foarte puţine despre moralitatea sexuală şi de gen. De-a lungul istoriei, Biserica creştină a fost condusă exclusiv de bărbaţi, care continuă în unele ramuri să refuze accesul femeilor la hirotonisirea ca preoţi. În plus, învăţătura conservatoare privind contracepţia, avortul, sexul înainte de căsătorie şi homosexualitatea eclipsează adesea evanghelia sa radicală socială.

De-a lungul secolelor, multe dintre atitudinile tradiţionale occidentale faţă de moralitatea sexuală şi rolurile bărbaţilor şi femeilor în cadrul societăţii au fost modelate de creştinism. Cu toate că societatea noastră din ce în ce mai laică a adoptat o atitudine mai permisivă, bisericile au rămas totuşi fidele vechilor învăţături şi sunt adesea văzute ca fiind ostile faţă de sex şi ca având prejudecăţi împotriva femeilor.

Religia, spun criticii ei, este o cale prin care bărbaţii îşi exercită controlul. Pentru mulţi credincioşi sinceri, diferenţele dintre idealurile religiei lor privind sexul şi genul şi realităţile din viaţa de zi cu zi au provocat durere şi vină – după cum sunt prezentate în romanele unor scriitori precum Graham Greene, Edna O'Brien, Antonia White şi David Lodge.

În ultimii 100 de ani mai multe confesiuni creştine au început să permită femeilor să devină preoţi şi pastori. În 1853, Antoinette Brown

cronologie

SEC. IV Î.HR.	SEC. V D.HR.
Platon face distincţia între suflet şi corp	Sf. Augustin avertizează asupra pericolelor sexului

Femeile în islam şi iudaism

Există un contrast în cadrul islamului între învăţătură şi practică în relaţia cu femeile. Coranul subliniază că bărbaţii şi femeile sunt egali, că toţi provin dintr-un singur suflet. Istoricii subliniază că Mahomed şi-a consultat soţiile şi a dat femeilor mai multe drepturi decât aveau până atunci în mod tradiţional. Totuşi, în unele ţări musulmane femeile se bucură astăzi de puţine drepturi şi libertăţi, deşi încă se discută dacă acest lucru este la alegere sau din cauza prejudecăţilor masculine. Spre exemplu, talibanii fundamentalişti din Afghanistan au negat educaţia femeilor şi au insistat ca ele să îşi acopere corpul şi faţa când sunt în public, în timp ce, în Arabia Saudită, femeilor le este interzis să conducă maşini. Cu toate acestea, Irakul are una dintre cele mai mari proporţii de femei în Parlament din lume. Şi în iudaism există o serie de atitudini faţă de femei, în funcţie de forma particulară a credinţei care prevalează. De exemplu, unele congregaţii evreieşti liberale au femei rabin. Totuşi, mai multe grupuri ortodoxe cer femeilor să stea într-o galerie sau o zonă separată în sinagogă, în timp ce în cercurile ultraortodoxe se aşteaptă ca femeile să urmeze ritualurile legii de puritate, care interzic sexul marital în timpul menstruaţiei şi recomandă acoperirea părului atunci când sunt în public.

a devenit prima femeie preot paroh, în 1886 Helenor Alter Davisson, prima femeie preot metodist, iar în 1942 Florence Li Tim-Oi, prima femeie preot anglican. Biserica Anglicană însăşi a aşteptat până în 1992 pentru hirotonirea femeilor. În provinciile americane şi neozeelandeze ale anglicanismului mondial au existat episcopi femei din 1989, dar unele părţi ale comunităţii continuă să interzică femeilor

„Principalele mele dificultăţi legate de Biserică se concentrează în jurul atitudinii sale faţă de sex. Deci, s-ar putea construi un caz, evident, care să susţină Biserica drept o alternativă la viaţa sexuală. “

Antonia White, 1899–1980

SEC. XIII D.HR.

Tomad'Aquinoscriedespredegilenaturii

SEC. XIX D.HR.

Primeledemeipreot

să fie preoți din cauza genului lor, la fel cum o face și catolicismul. Există trei argumente în acest sens: că Iisus a ales numai apostoli bărbați; că preotul stă în locul lui Iisus la altar și trebuie, prin urmare, să fie un bărbat ca și el; și că tradiția Bisericii exclude preoții femei, chiar dacă nu există nimic explicit în acest sens în evanghelii.

Catolicismul insistă și asupra celibatului preoților săi (deși excepții rare au fost permise). Aceasta nu a fost practica Bisericii timpurii; într-adevăr, până la Conciliul din Trento, au existat preoți căsătoriți. Ceea ce a determinat luarea hotărârii a fost convingerea că acei călugări celibatari care trăiau în mănăstiri erau exemple mai bune pentru credincioși decât un preot cu soție și familie. Ierarhia catolică a crezut că familia ar putea distrage un preot de la slujirea sa, deși alte biserici au descoperit că a fi tată și preot poate fi o combinație de succes.

Pericolele sexului Creștinismul nu a fost prima religie care să considere plăcerea sexuală ca fiind periculoasă. Filosoful grec Platon (424–348 î.Hr.) spunea că trupul uman este rău pentru că distrage

Augustin și Aquino

Sf. Augustin (354–430) a fost botezat creștin dar s-a îndepărtat de Biserică în timpul unei tinereți desfrânate și lumești. La vârsta de 33 de ani el a revenit la credință, încurajat de mama lui, Sf. Monica, și și-a petrecut restul vieții ca un admirat episcop și profesor în Africa de Nord. Scrierile sale – în special *Confesiuni* (Editura Humanitas, 2018) și *Despre Cetatea lui Dumnezeu* (Editura Științifică, 1998) – au dăinuit în cercurile catolice. Bazându-se pe propriul trecut, Augustin a insistat asupra păcătoșeniei cărnii și a pericolelor sexualității umane. Sf. Toma d'Aquino (1225–1274), ca și Sf. Augustin, încă mult citat de papi și episcopi, a apelat la scrierile filosofilor greci pentru a construi o înțelegere rațională a lui Dumnezeu ca creator și sursă a tuturor ființelor, a bunătății și a adevărului. *Summa Theologica* (Editura Polirom, 2009) a descris o lege naturală, un model moral predestinat de comportament, văzut la animale, dar prezent și la om. Acesta a informat prin scrierile sale despre sexualitatea umană. „Starea de virginitate", susținea el, „este preferabilă chiar și căsătoriei abstinente."

„Declar că Biserica nu are autoritatea de a conferi hirotonirea întru preoţie femeilor şi că această judecată trebuie considerată ca definitivă de către toţi credincioşii Bisericii. “

Papa Ioan Paul al II-lea, 1994

mintea de la căutarea adevărului. El a văzut sexul doar ca o funcţie a corpului. Elevul său Aristotel (384–322 î.Hr.) a împărtăşit acest punct de vedere cu privire la femei ca fiind inferioare bărbaţilor şi prea dispuse să folosească sexul pentru a le distrage atenţia de la probleme raţionale. Atât Aristotel, cât şi Platon au avut un rol central în modelarea acelei note pesimiste asupra moralităţii sexuale care a pătruns în învăţătura creştină. Sf. Augustin şi Sf. Toma d'Aquino au folosit în special scrierile acestor filosofi ca bază pentru contribuţiile lor de marcă pe acest subiect în secolele al V-lea şi respectiv al XIII-lea.

Majoritatea bisericilor creştine continuă să susţină că homosexualitatea este un păcat – deşi Iisus nu menţionează acest lucru în evanghelii. De asemenea, susţin poziţia împotriva divorţului, una dintre puţinele ocazii când Iisus face referire la un subiect de moralitate sexuală, iar cele mai multe pledează pentru abstinenţă înainte de căsătorie. Biserica Catolică se opune aşa-numitei „contracepţii artificiale“ – pilule, prezervative, DIU – deoarece consideră că acestea interferează cu „perpetuarea vieţii umane“, care este scopul principal al sexului. Această legătură indestructibilă între sex şi crearea unei noi vieţi este şi ceea ce insuflă ostilitatea catolicismului faţă de homosexualitate.

Idee principală

Duhul Sfânt

Creştinismul convenţional ne învaţă că există trei persoane într-un singur Dumnezeu – Dumnezeu Tatăl, Dumnezeu Fiul şi Duhul Sfânt. Împreună sunt cunoscute ca Sfânta Treime. Toate cele trei persoane sunt egale şi împărtăşesc aceeaşi „esenţă", dar fiecare are un anumit rol. În mişcarea penticostală modernă, Duhul este cel mai important element al Trinităţii, cu „darurile Duhului" despre care se crede că au puterea să transforme viaţa. Însă, pentru mulţi creştini, Duhul Sfânt rămâne un concept greu de definit.

Nu există o menţiune specifică în scripturi despre Sfânta Treime. Doar în primii ani ai Bisericii, când doctrina a început să apară, şi până în secolul al III-lea d.Hr. s-a convenit că Tatăl, Fiul şi Sfântul Duhul (cunoscut şi ca Spiritul Sfânt) nu erau doar legaţi sau înrudiţi, ci aveau o esenţă identică. Prin Crezul de la Niceea, împărtăşirea declaraţiei de credinţă a multor ramuri ale creştinismului, enunţat în secolul al IV-lea, este descrisă relaţia exactă dintre elementele Treimii. De exemplu, în versiunea Crezului folosită încă la mesa modernă catolică, credincioşii spun: „Cred în Spiritul Sfânt, Domnul şi de viaţă dătătorul, care de la Tatăl şi de la Fiul purcede, care împreună cu Tatăl şi cu Fiul este adorat şi preamărit şi a grăit prin profeţi".

Erezie şi controversă Formula Sfintei Treimi s-a dovedit a fi controversată în istoria creştinismului. În secolul al IV-lea, Arie, un preot din Alexandria, propovăduia că Iisus avea puteri supraomeneşti, dar nu egale cu cele ale lui Dumnezeu Tatăl. „Erezia ariană"

cronologie

SEC. III D.HR.	SEC. IV D.HR.
Apare doctrina Sfintei Treimi	Controversa ariană

Primele Rusalii

Conform Evangheliei după Ioan, în seara zilei când a înviat din morţi, Iisus a venit printre discipoli, care se ascundeau încă din momentul răstignirii. „Luaţi Duh Sfânt", le-a spus. „Cărora le veţi ierta păcatele, le vor fi iertate şi cărora le veţi ţine, vor fi ţinute." Faptele Apostolilor, care apar mai târziu în Noul Testament, spun povestea primilor ani ai Bisericii creştine, descriind un eveniment similar care are loc după înălţarea lui Iisus la ceruri. Din nou apostolii s-au reunit într-o cameră, când au auzit „un vânt puternic din cer, zgomot care a umplut întreaga casă în care şedeau; şi le-a apărut ceva care părea limbi de foc". Toţi s-au umplut de Sfântul Duh şi au putut vorbi brusc fluent în limbi străine pe care nu le învăţaseră niciodată. Acest eveniment este sărbătorit în fiecare an de creştini la şapte săptămâni după Duminica Paştelui ca Cincizecime, şi care a dat numele mişcării penticostale, care crede că aceleaşi daruri ale Duhului sunt disponibile tuturor credincioşilor. Duminica Rusaliilor este uneori numită ziua de naştere a Bisericii.

a avut ca rezultat diviziunea Bisericii. În secolul al IX-lea, creştinii orientali au optat pentru omisiunea „şi Fiul" (*filioque* în latină) din Crez, insistând că Spiritul a purces doar de la Tatăl. Această poziţie a contribuit la schisma din 1054 între Orient şi Occident. În ultimii ani, unii creştini, cum ar fi mormonii, au respins Treimea cu totul, văzându-i pe Tatăl, pe Fiul şi pe Sfântul Duh ca trei persoane separate, unite în scop, dar nu în esenţă.

Atât în aramaică – limba pe care ar fi vorbit-o Iisus – cât şi în ebraică, cuvântul pentru „duh" este de gen feminin. Acest lucru a făcut ca mulţi gânditori creştini de-a lungul veacurilor să vadă Duhul Sfânt ca întruchiparea feminină a Dumnezeirii.

Limbi de foc Descrierile Duhului Sfânt în arta creştină au luat mai multe forme. În evanghelii, despre botezul lui Iisus în râul Iordan de către vărul său Ioan, se spune că Duhul coboară pe el ca un porumbel. Acest simbol este văzut şi în reprezentările Duhului care vine la Maria când un înger îi spune că este însărcinată cu fiul Domnului. Şi în Faptele Apostolilor, Duhul este arătat apostolilor lui Iisus ca un vânt sau ca limbi de foc, deseori reprezentat de artişti ca o flacără.

Darul limbilor

Printre darurile Duhului Sfânt menţionate în Noul Testament este „darul limbilor", se numără şi glossolalia. Cei care au primit acest dar pot vorbi într-o limbă care este necunoscută ascultătorilor. Creştinii cred că acest fenomen reflectă experienţa apostolilor când Duhul s-a pogorât peste ei. Se spune că un număr mai mic de credincioşi au primit un al doilea dar din partea Duhului care le permite să interpreteze aceste ziceri. Darul limbilor este privit de creştinii penticostali – o mişcare ce s-a dezvoltat în secolul XX – ca semn autentic al botezului în Duh. Penticostalii descriu ceea ce spun cei care experimentează darul limbilor de foc, ca limbă cerească, limba îngerilor sau limba Duhului. Eforturile academice de a le decodifica au dus până acum la puţine rezultate, deşi studiile au subliniat că cei care experimentează fenomenul tind să fie într-o stare emoţională accentuată. Darul limbilor era puţin cunoscut în primele secole ale Bisericii, Sf. Augustin sugerând că a fost un fenomen limitat doar la primii apostoli. Cu toate acestea, anumiţi sfinţi şi mistici – inclusiv Patrick, sfântul patron al Irlandei din secolul al IV-lea – au descris comunicarea cu Duhul într-o limbă pe care o puteau înţelege, dar care ar fi fost neinteligibilă pentru alţi ascultători.

„Coboară din ceruri, o Duhule Sfinte,
Lumină revarsă-ne-n suflet şi minte.
Din mâinile tale atotcreatoare,
O ploaie de har peste noi să coboare. "

Carte de rugăciuni, 1662

„Cred sincer că orice om care propovăduieşte un simplu mesaj al Evangheliei prin puterea Duhului se poate aştepta la rezultate dacă vorbeşte cu persoane neconvertite. “

Billy Graham, 1918

Daruri ale Duhului Sfânt Creştinismul tradiţional continuă să creadă că Duhul Sfânt are un rol unic de jucat în convertirea indivizilor, în modelarea scripturilor (de aici menţiunea în Crez de a „grăi prin profeţi“) şi în a-i ajuta pe credincioşi să-şi găsească cuvintele pentru a vorbi altora despre credinţa lor. Conform catolicismului, Duhul intervine în viaţa Bisericii în primul rând pentru a-i influenţa deciziile. Astfel, spre exemplu, când se adună cardinalii să aleagă un nou papă, se spune că îşi dau votul sub îndrumarea Duhului. De asemenea, protestantismul atribuie o funcţie instituţională Duhului, dar preferă să vorbească despre el ca având o relaţie directă cu credincioşii.

În Întâia Epistolă către Corinteni, scrisă în jurul anului 50 d.Hr., Sf. Pavel descrie darurile pe care Duhul le-a acordat indivizilor. „Că unuia i se dă prin Duhul Sfânt cuvânt de înţelepciune; iar altuia, după acelaşi Duh, cuvântul cunoştinţei; şi unuia i se dă întru acelaşi Duh credinţă; unuia, faceri de minuni; altuia, feluri de limbi şi altuia, tălmăcirea limbilor. Şi toate acestea le lucrează unul şi acelaşi Duh, împărţind fiecăruia deosebi, după cum voieşte.“

Idee principală

Sfinţi şi păcătoşi

Multe religii susţin exemplul bărbaţilor şi al femeilor sfinţi din trecut ca mijloc de ghidare şi de inspiraţie a credincioşilor de azi pentru a duce o viaţă morală şi bună. Biserica creştină îi numeşte sfinţi model, iar catolicismul, în special, continuă să opereze un sistem oficial în care li se adaugă alţii în fiecare an.

Există deja aproximativ 10 000 de sfinţi recunoscuţi oficial care pot fi chemaţi în ajutor de către credincioşi în timp ce caută inspiraţie şi forţă în momente de necaz. Se spune că unii sfinţi au o preocupare particulară sau un patronaj: Sf. Iosif, soţul Fecioarei Maria, este sfântul patron al tâmplarilor; Sf. Cecilia este sfânta patroană a muzicii; în timp ce Sf. Iuda este chemat de cei care se află într-o situaţie disperată. De la începuturile ei, Biserica a îmbrăţişat conceptul de „comuniune a sfinţilor", renăscuţi în ceruri, identificaţi după aurele lor (inele de lumină în jurul capului în reprezentări tradiţionale) şi acţionând ca intermediari între umanitate şi Dumnezeu. Prin urmare, indivizilor li se dă încă un nume de sfânt la botez, când intră oficial în Biserică, şi mai târziu, în unele ramuri ale familiei creştine, se alege un sfânt ca patron la sacramentul de confirmare.

Înainte de 1234, procesul de sanctificare se desfăşura prin aclamaţie populară. Se credea că povestea vieţii unui individ foarte apreciat ar putea oferi o privire asupra a ceea ce era Dumnezeu.

Acest lucru era valabil în special pentru cei martirizaţi pentru credinţa lor în primii ani ai creştinismului. Ştefan, diacon evreu convertit, este menţionat în Faptele Apostolilor ca fiind ucis

cronologie

CCA 35 D.HR	SEC. IV
Moarteadui Ştefan,primulsfânt	Aparaureoleleînartacreştină

cu pietre din cauza muncii sale de misionariat. El este considerat de creştinism ca fiind primul sfânt, iar puterile sale ca predicator şi făcător de miracole ar putea fi văzute ca fiind şablonul pentru toţi sfinţii care au urmat.

Acest sistem democratic ar putea fi unul la întâmplare. Adesea, poveştile diferiţilor indivizi ar sfârşi prin a se confunda. De exemplu, există un număr de sfinte de la începuturile Bisericii (Pelaghia, Apollinaris, Eufrosina, Eugenia, Marina) care s-au îmbrăcat ca bărbaţi pentru a avea vieţi ascetice şi ale căror poveşti au o remarcabilă asemănare. La fel, unii sfinţi timpurii - Hristofor, cel iubit de către şoferi, sau Valentin, patronul îndrăgostiţilor - se pare că nu au existat. Biografiile lor se bazau pe zei păgâni primari, care au fost subsumaţi Bisericii creştine timpurii.

Aureole

Folosirea aureolelor în arta religioasă precede creştinismul. Un cerc de lumină deasupra capului pentru a indica o zeitate poate fi întâlnit în reprezentările egiptene şi asiatice antice, precum şi în portretizările zeilor greci şi romani. Creştinismul a preluat pentru prima dată această practică în jurul secolului al IV-lea; la început se folosea doar pentru reprezentările lui Iisus, dar aceasta s-a răspândit rapid. Există o ierarhie a aureolelor în arta creştină. Cele triunghiulare sunt rezervate celor trei persoane ale Treimii – Tatăl, Fiul şi Duhul Sfânt. Aureolele rotunde – albe, aurii sau galbene – sunt pentru sfinţi. Fecioara Maria are un cerc de stele, deşi unii artişti o reprezintă cu o mandorlă – sau aureolă care o înconjoară în întregime. O aureolă pătrată se foloseşte când se reprezintă o figură sfântă, dar încă în viaţă – spre exemplu, în pictarea diferiţilor papi. Iuda este, de regulă, reprezentat cu o aureolă neagră. Practica reprezentării sfinţilor cu aureole a început să se stingă în perioada Renaşterii.

Sfinţi moderni

Maica Tereza de Calcutta (1910–1997) a fost o călugăriţă catolică născută în Albania, care a câştigat lauda întregii lumi pentru ajutorarea celor săraci, prigoniţi şi a celor aflaţi pe moarte din India. A fondat un ordin religios înfloritor, Misionarii Caritãţii, care poartă îmbrăcămintea ei distinctivă, robele albe cu margini albastre. A primit Premiul Nobel pentru Pace în 1979. La şase ani după moartea ei, a fost beatificată de papa Ioan Paul al II-lea. Monseniorul Josemaria Escriva (1902–1975) a fost fondatorul spaniol al mişcării Opus Dei din cadrul catolicismului. Abordarea conservatoare a tainelor îl face foarte controversat (în special în romanul lui Dan Brown, *Codul lui Da Vinci*), dar Escriva a fost canonizat în 2002, la doar 27 de ani după moartea sa. Prin contrast, arhiepiscopul Oscar Romero (1917–1980), deşi considerat un sfânt de mulţi locuitori ai Americii Centrale, încă aşteaptă recunoaşterea oficială. Atacurile sale deschise privind încălcarea drepturilor fundamentale ale omului de către guvernul militar din El Salvador au fost reduse la tăcere când a fost împuşcat de soldaţi în altar, în timpul unei slujbe din martie 1980. Martiriul său nu a fost suficient pentru a grăbi Biserica Catolică în procesul de canonizare, deoarece se crede că Roma se temea de o interpretare politică a acţiunilor sale.

Întrucât conducătorii Bisericii au devenit mai activi în reglementarea vieţilor credincioşilor, procesul de canonizare a fost introdus sub control oficial. În 1234, papa Grigorie al IX-lea a pretins pentru episcopul Romei puterea absolută asupra recunoaşterii sfinţilor. Din acest moment, registrul candidaţilor beatificaţi s-a restrâns şis-au cerut dovezi mai importante atât ale virtuţilor lor în viaţă, cât şi ale unor miracole care au avut loc după moartea lor.

„Sfinţii au fost întotdeauna sursa şi originea reînnoirii în cele mai dificile momente în istoria Bisericii. “

Catehismul Bisericii Catolice, 1994

Canonizare modernă Astăzi catolicismul dedică cea mai mare parte a energiei canonizării. Prin contrast, Biserica Ortodoxă preferă să vadă sfinţii nu ca modele morale, ci pur şi simplu ca indivizi care sunt acum în cer. Respectă faptul că oamenii îşi pot aminti de ei ca fiind figuri excepţionale, dar fără a emite judecăţi asupra lor. Anglicanii şi alte denominaţiuni protestante recunosc figurile majore ale sfinţilor din istoria creştină, dar nu au un proces oficial prin care să adauge la numărul lor. Metodismul avertizează împotriva venerării sfinţilor cu totul.

„Pentru majoritatea, chiar şi pentru oamenii buni, Dumnezeu este o credinţă. Pentru sfinţi, el este o îmbrăţişare.“

Francis Thompson, 1859–1907

Parte integrantă a procesului catolic de canonizare este necesitatea minunilor. Pentru a deveni sfânt, o persoană trebuie să demonstreze, spre satisfacţia autorităţilor bisericeşti, că a răspuns la rugăciunile credincioşilor de dincolo de mormânt. Cea mai simplă dovadă este dacă o persoană care s-a rugat la viitorul sfânt este în mod miraculos vindecată de o boală. În sistemul actual, este necesară dovada unui miracol pentru ca un candidat să fie beatificat – declarat binecuvântat – şi de două dovezi pentru a fi canonizat – numit sfânt.

Între 1234 şi 1978, au existat mai puţin de 300 de candidaţi la sanctificare. Obiceiul Bisericii a fost să reflecteze mult şi intens asupra deciziilor sale – adesea având nevoie de mai mult de un secol pentru a ajunge la un verdict – şi să-i promoveze doar pe cei cu virtuţi excepţionale. Papa Ioan Paul al II-lea (1978–2005) a avut o abordare diferită. În total, el a creat 476 de sfinţi şi a aprobat 1 315de beatificări.

Idee principală

Ortodoxia

Expresia „a fost, este, va fi", luată din rugăciunile folosite în liturghia ortodoxă, rezumă credinţa acestei mari tradiţii creştine că numai ea a păstrat vechile structuri ale Bisericii timpurii şi credinţa apostolilor. „Ortodoxia" se traduce prin „dreapta credinţă". În teologia lor, luarea deciziilor şi, mai presus de toate, liturghiile sunt cele trei ramuri principale care împreună formează Ortodoxia răsăriteană – greacă, rusă şi diverse ramuri balcanice – care se consideră neschimbate de două milenii.

Cu aproximativ 250 de milioane de adepţi în lume, ortodoxia este cel mai mare grup creştin după catolicism. Originea rupturii dintre creştinii occidentali şi cei orientali stă în diviziunea vechiului Imperiu Roman. În timp ce partea occidentală, cu capitala la Roma, a căzut în secolul al V-lea, partea orientală, cu capitala la Constantinopol, a continuat să existe în diverse forme până în 1453, când a fost cucerită de către otomani. Biserica creştină a reflectat această diviziune politică cu un patriarh stabilit la Constantinopol, care se considera egalul episcopului de la Roma şi care a rezistat pretenţiilor autorităţii universale a papalităţii asupra creştinilor. Biserica răsăriteană a încercat chiar să înlăture pretenţia Romei de a avea o legătura directă cu Iisus prin Sf. Petru, declarând că a fost fondată de Sf. Andrei, primul apostol al lui Iisus.

Schisma din 1054 În acest context au avut loc diferitele dispute teologice care au contribuit la Schisma est-vest din 1054. Printre problemele care au divizat cele două părţi au fost atitudinea faţă de Sfânta Treime (vezi p. 49), ataşamentul Bisericii răsăritene

cronologie

381 Conciliul de la Constantinopol pune bazele patriarhiei oraşului

cca 540 Reconstrucţia Hagia Sofia (Sfânta Înţelepciune), biserica-mamă ortodoxiei, a cummoschee

Sfinţii Chiril şi Metodie

Chiril (cca 827–869) şi Metodie (cca 815–885), cunoscuţi ca apostolii slavilor, au fost doi fraţi vorbitori de limbă greacă care au adus creştinismul în Europa de Est, în Balcani şi mai departe. Ca să faciliteze traducerea Bibliei pentru noii convertiţi, ei au conceput propria limbă slavonă, care rămâne utilizată în Biserica Ortodoxă până în prezent. Sunt veneraţi de ortodoxie ca fiind egali cu primii apostoli. În 868, se crede că au călătorit la Roma, unde au fost primiţi călduros de papă. Catolicismul i-a inclus în calendarul de sfinţi, iar papa Ioan Paul al II-lea i-a declarat patronii Europei.

faţă de folosirea icoanelor şi disputele asupra euharistiei şi a ritualului liturgic. Au existat numeroase motive de controversă înainte de 1054, dar care au fost întotdeauna rezolvate şi mulţi au sperat că această ruptură ar putea fi încă o dată vindecată. Cu toate acestea, distrugerea Constantinopolului în 1204 de către cruciaţii trimişi de papă să lupte în Ţara Sfântă, împreună cu încercările de a înfiinţa o patriarhie de limbă latină (romană) în regiune, au spulberat orice speranţă de reconciliere. Eforturi suplimentare au fost depuse între 1274 şi 1439; acestea din urmă, la Conciliul de la Florenţa, s-au bucurat de un oarecare succes înainte ca evenimentele externe din 1453 să aibă loc, când Constantinopolul a căzut în faţa atacatorilor otomani.

Separarea de Roma a condus la o creştere a diferenţelor dintre zonele orientală şi occidentală ale creştinătăţii, mai ales după 1453, când zonele balcanice şi greceşti ale Bisericii Ortodoxe urmau să intre sub 400 de ani de stăpânire islamică. Reforma şi toate turbulenţele care au urmat au trecut efectiv. Odată cu căderea Constantinopolului, puterea principală a Bisericii răsăritene a trecut la Moscova, care se pretinde a fi „a treia Romă".

„Membrii săi sunt imagini ale lui Dumnezeu în toate privinţele, oglinzi clare şi fără pată, care reflectă strălucirea luminii primordiale şi chiar a lui Dumnezeu însuşi. "

Dionisie Areopagitul, sfârşitul secolului al V-lea

1054 Ruptura dintre Orient şi Occident

1453 Căderea Constantinopolului sub dominaţie otomană

„Iisus s-a făcut om pentru ca noi să fim îndumnezeiţi. “

Sf. Atanasie al Alexandriei, cca 293–373

În secolul XX, după Revoluţia Rusă din 1917şi preluarea sovietică a unei mari părţi din Europa de Est, în urma celui de-al Doilea Război Mondial, Biserica Ortodoxă a fost obligată să se supună autorităţilor comuniste ostile (conform unor estimări, aproximativ 6 milioane de creştini ortodocşi ruşi şi-au pierdut viaţa din cauza credinţei lor). A reuşit să funcţioneze în continuare doar concentrându-se strict pe liturghie, închinare şi evitarea oricărei implicări în problemele societăţii mai largi.

Autoritate descentralizată Biserica Ortodoxă modernă nu are nici un lider cu un statut care să rivalizeze cu cel al papei. Patriarhul Ecumenic de la Constantinopol prezidează ca primul dintre egali la întâlnirile cu episcopii ortodocşi din cele trei ramuri principale. De asemenea, structura ierarhică ortodoxă este mult mai descentralizată, în conformitate cu practica comunităţilor creştine timpurii. Episcopii locali au autoritate în zona lor şi se adună împreună cu alţi episcopi din regiune pentru a lua decizii asupra unor chestiuni mai generale.

Preoţia ortodoxă este deschisă bărbaţilor căsătoriţi, dar episcopii trebuie să fie celibatari şi sunt aleşi în mare parte din tradiţia monahală puternică a ortodoxiei. Un mare accent se pune pe „Sfânta Tradiţie“ a Bisericii în termeni de învăţătură. Scopul principal al fiecărui individ în ortodoxie este *theosis* - unitatea mistică a omului cu Dumnezeu, atât la nivel colectiv, cât şi la nivel individual.

Liturghii vechi Cea mai tangibilă distincţie dintre ortodoxie şi creştinismul occidental poate fi văzută în vechiul stil maiestuos al cultului. Nici mobilierul, nici ritualurile din bisericile ortodoxe nu s-au schimbat prea mult în ultima mie de ani. Nori de tămâie însoţesc sfânta liturghie. Preoţii sunt îmbrăcaţi în haine ornamentate, bărbile şi părul lung asemănându-se cu cele ale apostolilor. Icoanele - sau picturile religioase - sunt amplasate de jur împrejurul bisericii şi înconjurate de candele. Comunitatea se închină în faţa icoanelor şi le sărută. Un panou elaborat, sau iconostas, separă altarul şi, prin urmare, pe clerici de corpul bisericii şi de laici. O mare parte din

Icoane

Ortodoxia are o convenţie artistică prescrisă în ceea ce priveşte icoanele, deşi aceasta variază între diferitele tradiţii din cadrul Bisericii. În general, se crede că icoanele nu ar trebui – aşa cum se întâmplă în arta religioasă occidentală – să arate partea umană a lui Iisus, a mamei sale sau a sfinţilor, ci ar trebui să descrie viaţa lor divină. În cadrul bisericilor ruseşti, greceşti şi a diverselor ramuri balcanice, există coduri simbolice bine stabilite pentru realizarea icoanelor. De exemplu, în tradiţia rusă, îmbrăcămintea Fecioarei Maria este, de obicei, reprezentată printr-un roşu închis pentru a simboliza umanitatea, pământul, sângele şi sacrificiul. Nu este niciodată prezentată purtând o coroană, chiar dacă ortodoxia o priveşte ca pe Regina Cerului, deoarece o coroană ar fi mult prea pământească. Adesea se adaugă trei stele veşmintelor sale care simbolizează tripla feciorie a Maicii Domnului, înainte, în timpul şi după naştere. În primele secole ale creştinismului, toţi pictorii de icoane erau călugări şi, conform tradiţiei, pictarea icoanelor este o formă de devotament, efortul artistic fiind însoţit de rugăciune şi de contemplare. Ortodocşii cred că Sf. Luca, unul dintre cei patru scriitori ai evangheliilor, a fost primul care a reprezentat-o pe mama lui Iisus. Deşi icoanele n-au mai fost utilizate în creştinismul occidental după ruptura cu Orientul, unii artişti religioşi precum Duccio în Renaşterea italiană şi El Greco în secolele al XVI-lea şi al XVII-lea în Spania le-au realizat, deşi cu idei occidentale care diluează regulile stricte ale ortodoxiei.

liturghie este cântată. Există o coregrafie distinctă a mişcărilor şi a gesturilor pe durata întregii slujbe, care poate dura câteva ore. Câteva strane disponibile sunt rezervate vârstnicilor şi infirmilor. Ortodoxia a refuzat cu îndârjire să-şi actualizeze ritualul liturgic şi forma cuvintelor, despre care crede că le oglindesc în continuare pe cele din primele secole ale creştinismului şi că reflectă atemporalitatea cerului.

Idee principală

Luther şi urmaşii săi

Cuvântul „protestant“ a fost pentru prima dată folosit la Dieta de la Speyer din 1529 pentru a-i descrie pe aceia care puneau la îndoială autoritatea Romei. Se întâmpla la 12 ani după ce Martin Luther declanşase Reforma prin protestul său faţă de papalitate (vezi Capitolul 9). În secolele următoare, termenul s-a aplicat multor denominaţiuni, inclusiv luteranilor, presbiterienilor, baptiştilor şi anglicanilor. Ceea ce uneşte aceste grupuri este accentul pus pe studiul individual al Bibliei, simplitatea închinării şi credinţa în importanţa predicării. Toate aceste caracteristici pot fi identificate în disputa iniţială a lui Luther cu Roma.

O varietate de factori i-au permis lui Luther să pună capăt dominaţiei creştinismului occidental de către Biserica Romană. Printre consecinţe s-a numărat ascensiunea naţionalismului în Europa. Liderii şi, într-o mai mică măsură, popoarele lor nu mai doreau să fie conduşi de papă şi de aliatul său, Sfântul Împărat Roman. Această dimensiune politică, naţionalistă, a alimentat la început răspândirea ideilor lui Luther – şi, în cele din urmă, ale noii sale biserici – în toată Germania şi dincolo de ea, mai ales în Scandinavia, unde a fost preluată atât de familia regală daneză, cât şi de cea suedeză, care conduceau întreaga regiune.

cronologie

1517 Cele 95 de teze ale lui Luther

1530 Confesiunea de la Augsburg

Totuşi, dezvoltarea bisericilor luterane naţionale a reprezentat o provocare pentru menţinerea unui singur set de credinţe. Iniţial, noile biserici s-au unit la semnarea Confesiunii de la Augsburg în 1530 şi în timpul vieţii lui Luther a rămas punctul central pentru toţi, suprimând influenţa conducătorilor individuali. La dreapta sa era Philipp Melanchthon, care, deşi nu avea darul lui Luther de lider şi de predicator, a adus esenţa intelectuală şi ordinea teologică pentru biserica emergentă. „A trebuit să lupt cu gloata şi diavolii, motiv pentru care cărţile mele sunt războinice", a scris Luther în prefaţa uneia dintre cărţile lui Melanchthon. „Eu sunt pionierul dârz, care trebuie să deschidă drumul; dar maestrul Philipp vine blând şi uşor, seamănă şi udă din toată inima, de vreme ce Dumnezeu l-a înzestrat cu daruri."

La câteva zeci de ani după moartea lui Luther, în 1546, au izbucnit neînţelegri şi au avut loc diviziuni. Această perioadă de turbulenţe, exacerbată de eforturile Contrareformei catolice, a condus la un compromis în 1580, când cei mai mulţi dintre luterani au semnat Cartea Concordului, o declaraţie clară a credinţelor care i-a unit.

Principiile luterane Cartea Concordului a identificat cheia şi elementele de durată ale programului de reformă al lui Luther. Notabil printre acestea a fost accentul pus pe *sola scriptura* , supremaţia Bibliei asupra oricărei învăţături tradiţionale sau „făcute de om" ale Bisericii. S-a căzut de accord că Biblia a fost scrisă sub influenţa Duhului Sfânt şi că, mai degrabă decât papa, reprezintă autoritatea supremă a creştinismului. Una dintre cele mai mari realizări ale lui Luther a fost traducerea Bibliei din latină în germană, făcând-o astfel mai accesibilă. Un alt principiu-cheie

„De orice s-ar agăţa şi în orice ar avea încredere inima ta, acela este într-adevăr Dumnezeul tău."

Martin Luther, 1529

a fost *sola fide* , uneori numit şi „justificarea doar prin credinţă", care susţine că mântuirea omenească vine prin credinţa în Dumnezeu şi nu este câştigată sau influenţată de fapte bune, după cum credeau catolicii.

Cartea Concordului

Acest document istoric, alcătuit din zece secţiuni distincte, este forţa unificatoare a luteranismului mondial. În 1580, la Dresda, s-a convenit să se marcheze cea de-a cincizecea aniversare a Confesiunii iniţiale de la Augsburg, unde Luther şi adepţii săi şi-au sintetizat ideile într-o serie de teze. A fost alcătuită de către Jakob Andreae şi Martin Chemnitz şi a fost o încercare de menţinere a coerenţei între diferitele părţi ale unei biserici aflate într-o creştere rapidă. Începe cu afirmaţia că luteranismul se bazează direct pe principiile şi practicile Bisericii creştine timpurii, şi că – mai degrabă decât Roma – este adevărata moştenitoare a spiritului acelei Biserici. La fel ca şi Confesiunea de la Augsburg, include Catehismele Mari şi Mici ale lui Martin Luther, precum şi diferitele sale scrieri şi predici. Toţi noii preoţi luterani trebuie să se angajeze necondiţionat în susţinerea Cărţii Concordului.

Dintre bisericile protestante care au apărut după Reformă, luteranismul este cel mai vechi şi rămâne cel mai apropiat de catolicism. Acceptă sacramentele – deşi cei mai mulţi dintre luterani favorizează doar două, spre deosebire de cele şapte susţinute de Roma –, dar sunt plasate sub predică în ierarhia adevărurilor. Există episcopi şi călugări şi, cu toate că preferă un stil de cult mai simplu, include totuşi şi muzică (Johann Sebastian Bach a compus pentru Biserica Luterană).

Practica pietistă În secolul al XVIII-lea, conservatorismul luteranismului convenţional a provocat opoziţie din interior.

„Credinţa nu este nimic altceva decât încrederea în mila divină promisă în Hristos. "

Philipp Melanchthon, 1497–1560

Pietism

Ataşamentul continuu al bisericii luterane faţă de sacramente şi de un stil tradiţional de cult a fost supus unui atac susţinut în ultimii ani ai secolelor al XVII-lea şi al XVIII-leadin partea pietiştilor. După cum sugerează numele, această mişcare a vrut să promoveze un tip de pietate mai auster şi individual, concentrat pe citirea repetată a Bibliei şi pe o viaţă simplă, evlavioasă care respingea plăcerile lumeşti. Lumina sa conducătoare a fost pastorul luteran Philip Jacob Spener (1637–1705), a cărui carte, *Pia Desideria* i-a inspirit pe mulţi, printre ei şi pe August Francke (1663–1727). Profesor la Universitatea Halle, casa intelectuală a pietismului, Francke este astăzi cunoscut ca fondator al şcolilor pentru sărmani. Un alt pietist, teologul Heinrich Muller (1631–1775), a criticat aspru prezenţa în bisericile luterane a confesionalului, a altarului, a cristelniţei şi a amvonului, numindu-i „patru idoli proşti", favorizând, în schimb, adunările pentru studiul Bibliei şi rugăciune din „colegii de pietate".

Mişcarea pietistă a cerut un radicalism mai mare şi o abandonare a capcanelor religiei „catolice" în favoarea unui angajament personal mai profund în viaţa de zi, ceea ce învăţa şi Biblia. Se spune că pietiştii l-au inspirat pe John Wesley să înfiinţeze mişcarea metodistă (vezi Capitolul 17).

Există aproximativ 64 de milioane de luterani în lume. Cea mai mare concentrare continuă să fie în Germania şi în Scandinavia, luteranismul fiind religia de stat în Danemarca, în Islanda şi în Norvegia. Există populaţii considerabile de luteranieni şi în Statele Unite şi în fostele colonii germane, precum Namibia. Ca şi multe alte biserici, luteranismul dobândeşte un număr mare de recruţi noi în Africa şi în Asia, deci şi harta creştină a lumii continuă să se remodeleze.

Idee principală

Anglicanism

În Anglia, Reforma a cunoscut forme particulare. A fost dictată în parte de circumstanţele politice – de refuzul papei în a-i permite lui Henric al VIII-lea să divorţeze de soţia sa şi de hotărârea regelui de a înfiinţa o biserică naţională care să-i permită să acţioneze după propria voinţă – dar a existat şi un motiv religios, influenţa lui Luther şi a lui Calvin resimţindu-se atât în Anglia, cât şi în alte părţi ale Europei. Noua Biserică a Angliei s-a poziţionat, în cele din urmă, între protestantism şi catolicism. Menţine legături oficiale cu statul şi s-a extins, odată cu Imperiul Britanic, pe tot globul. Astăzi există o comunitate anglicană puternică de 80 de milioane, cea de-a treia grupare creştină ca mărime din lume.

Bazele teologice ale Bisericii Anglicane au fost iniţial definite în cele 39 de articole din 1563. Acestea reprezintă punctul culminant al unor serii de încercări de a stabili convingerile specifice ale unei biserici naţionale. Procesul a început sub Henric al VIII-lea, în 1536, zece articole punând o mică distanţă între noua biserică şi Roma. Decalajul s-a mărit în 1552 cu un nou set de 42 de articole, elaborate de una dintre cele mai importante figuri protestante, Thomas Cranmer, arhiepiscop de Canterbury. Rezultatul final de 39 a fost rezultatul unui compromis convenit în timpul domniei Elisabetei I.

Exerciţiu de echilibrare Tonul şi compoziţia celor 39 de articole demonstrează clar exerciţiul de echilibru care este anglicanismul. Primele opt articole sunt, în general, catolice şi trimit înapoi

cronologie

1529 Henric al VIII-lea se declară conducător al bisericii engleze

1563 Cele 39 de articole

la apostoli şi la practicile Bisericii timpurii. Următoarele zece se îndreaptă spre cele mai noi perspective ale Reformei, dar nu trec la aprobarea completă a unor chestiuni precum poziţia lui Luther privind justificarea numai prin credinţă: anglicanismul lasă loc şi pentru fapte bune. Restul se preocupă de doctrină şi de poziţia Bisericii în raport cu statul.

Şi Cartea Rugăciunii Comune, celălalt stâlp al anglicanismului, a evoluat în timpul acestei perioade tulburi. Mâna din spatele ei a fost din nou cea a lui Thomas Cranmer, care a urmărit şi desfiinţarea mănăstirilor, promovarea slujbelor în limba engleză şi nu în limba latină, sfârşitul venerării sfinţilor şi renunţarea la excesul de imagini religioase în biserici. Consilier de bază mai întâi al lui Henric al VIII-lea şi mai apoi, după moartea acestuia în 1547, al fiului său, Edward al VI-lea, Cranmer a combinat cuvinte de devoţiune din tradiţia romană cu o interpretare a sacramentelor care se datora mai mult lui Luther şi lui Calvin. După multe dispute şi revizuiri, un text final a apărut în 1662 şi a rămas în uz de atunci, deşi în 1980 a fost introdusă o culegere alternativă de slujbe.

Fisura Fisura dintre catolici şi protestanţi – sau reformaţi, după cum preferă majoritatea anglicanilor să fie numiţi – persistă şi astăzi. Anglicanismul „de jos" sau „evanghelic" datorează mult lui Luther, lui Zwingli şi lui Calvin, cu simplele sale ceremonii şi învăţături centrate pe Biblie. Între timp, anglicanii „înalţi", sau „anglo-catolici", se inspiră de la catolicism atunci când este vorba de forme de închinare şi teologie, deşi majoritatea resping autoritatea supremă

„Când un anglican este întrebat «Unde ţi-a fost biserica înainte de Reformă?» cel mai bun răspuns al său este o contra-întrebare. «Unde ţi-a fost faţa înainte s-o fi spălat?» "

Michael Ramsey, arhiepiscop de Canterbury, 1961–1974

1662 Cartea Rugăciunii Comune

1867 Prima Conferinţă Lambeth

2003 Primul episcop homosexual

Mişcarea de la Oxford

În anii 1830, Mişcarea de la Oxford (cunoscută şi ca mişcarea tractariană, datorită obiceiului de a expune punctele de vedere în tracturi sau broşuri) a încercat să ducă anglicanismul mai aproape de tradiţiile din primii ani ai Bisericii şi – spun criticii ei – de romano-catolicism. Figurile sale cheie – John Henry Newman, Edward Pusey şi John Keble, toţi profesori la Universitatea din Oxford – au simţit că anglicanismul devenise prea simplist şi au încurajat o revenire la formele medievale de închinare şi de monahism. Ei au argumentat că cele 39 de articole ar putea fi reconciliate cu învăţăturile Conciliului Catolic din Trento. Convertirea lui Newman la catolicism, în 1845, a slăbit substanţial mişcarea.

a papei. În ultima vreme, mulţi anglicani înalţi s-au alăturat romano-catolicilor şi ortodocşilor în exasperarea lor privind hirotonisirea femeilor şi depăşirea autorităţii pe care cred că o reprezintă. În 2009, papa a permis unirea anglicanilor „catolici" cu Roma ca parohii întregi sau chiar dioceze.

Centrul anglicanismului, liberalii şi, în mod tradiţional, deţinătorii puterii în Comuniune, a fost redus pe măsură ce s-a luptat să ţină Biserica unită în privinţa unor probleme care dezbină, precum hirotonisirea femeilor (îmbrăţişată cu entuziasm în unele provincii; interzisă în altele) şi homosexualitatea. Nici o provincie nu a fost abandonată de dragul unităţii. Alegerea în 2003 a unui episcop homosexual, Gene Robinson, în Biserica Episcopală (Anglicană) din Statele Unite a determinat unele provincii africane să ameninţe cu desprinderea de Comuniune.

Arhiepiscopul de Canterbury este liderul Comuniunii Anglicane, dar puterile sale sunt strict limitate. Prezidează ca primul dintre egali, o dată la fiecare zece ani, întâlnirea tuturor episcopilor anglicani, Conferinţa de la Lambeth, care a fost convocată pentru prima

„A fost înţelepciunea Bisericii Angliei, încă de la prima compilare a Liturghiei sale publice, să păstreze media între cele două extreme, de prea multă rigiditate în refuz şi de prea multă uşurinţă în admiterea oricărei variaţiuni. "

Cartea Rugăciunii Comune, 1662

Evelyn Underhill şi spiritualitatea anglicană

Anglicanismul s-a străduit să-şi dezvolte propria spiritualitate distinctă, în special în provincii ca Anglia, unde rolul său ca religie de stat i-a cerut să atragă un număr mai mare de credincioşi. Cu toate acestea, Evelyn Underhill (1875–1941), poeta şi romanciera născută în Wolverhampton, a avut un succes mare în primele decenii ale secolului XX prin scrierile, prelegerile şi tratatele sale. Cartea sa cea mai de succes, *Misticism* (1911), a avut ca subtitlu „Studiu despre natura şi dezvoltarea conştiinţei spirituale a omului". Ea a pus mare accent pe rolul Duhul Sfânt, pe rugăciunea contemplativă (mai degrabă decât pe cea publică) şi pe disciplina emergentă a psihologiei.

oară în 1867, dar îşi poate impune voinţa doar prin persuasiune şi consimţământ. Multe provincii anglicane – cum ar fi Biserica Angliei în sine – funcţionează după un model similar democratic, cu decizii-cheie votate de reprezentanţii episcopilor, ai clerului şi ai laicilor la întâlniri regulate numite sinoade.

Biserica Angliei rămâne o biserică de stat, deşi cererile de separare au fost răsunătoare şi insistente. Conducătorul său este monarhul britanic şi episcopii săi sunt numiţi de stat, unii dintre ei având un loc în Camera Lorzilor, camera superioară a Parlamentului. Doctrina anglicană reacţionează mult mai rapid la starea de spirit laică decât catolicismul. De exemplu, Comuniunea nu se opune contracepţiei artificiale şi, deşi nu susţine avortul, nu se împotriveşte faptului că acesta se poate face în mod legal. Biserica Angliei priveşte întreaga populaţie engleză ca făcând parte din congregaţia sa, nu doar pe cei care sunt anglicani. Prin urmare, există în egală măsură pentru cei care sunt şi care nu sunt parte din ea.

Idee principală

Metodism

Fondatorul metodismului, John Wesley, nu a avut niciodată intenţia să întemeieze o nouă Biserică. A rămas cleric anglican toată viaţa, dar eforturile sale din secolul al XVIII-lea de a reforma şi de a revigora ceea ce el a considerat ca fiind o prea comodă şi, prin urmare, o ruptă de realitate Biserică Anglicană au dus la naşterea a ceea ce este acum o mişcare mondială puternică înglobând 70 de milioane de persoane.

În acelaşi mod în care pietismul s-a dezvoltat din neconcordanţa cu conservatorismul luteranismului convenţional, aşa şi metodismul a fost o revoltă împotriva a ceea ce Wesley a considerat o lipsă de pasiune, de viziune şi de angajament, în special faţă de cei nevoiaşi, din partea Bisericii Angliei. El a simţit că anglicanismul, ca religie de stat, împărtăşea prea uşor prosperitatea crescândă a unei Anglii în plină expansiune în mijlocul Revoluţiei industriale. Prea multe biserici parohiale ofereau o primire mai caldă noilor proprietari de fabrici decât muncitorilor lor.

„Clubul sfânt" În timp ce studia pentru preoţie la Oxford, Wesley, fiu şi nepot de clerici anglicani, s-a alăturat unui grup de tineri anglicani evanghelişti cunoscuţi sub numele de „Clubul sfânt". Detractorii lor i-au numit „metodişti", datorită abordării lor metodice a vieţii şi a credinţei. Grupul s-a implicat în post, studiul Bibliei şi în opere de caritate printre deţinuţi şi săraci.

În mai 1738, Wesley a participat la o slujbă pietistă, unde a auzit câteva din cuvintele lui Martin Luther citite cu voce tare. Şi-a simţit

cronologie

1738	1791	1795
Wesley ascultă chemarea	Wesley moare ca anglican	Apariţia Bisericii Metodiste

inima „încălzită în mod ciudat" şi s-a convins în acel moment că misiunea sa era de a insufla un spirit similar de reformă în Biserica Anglicană. El a spus că vrea ca anglicanismul să fie „o religie a inimii".

„O, de-aş avea eu limbi o mie să cânt. "

Charles Wesley, 1740

În 1739, Wesley a pornit într-o călătorie misionară în jurul Angliei, predicând nevoia unei biserici mai active din punct de vedere social. Multe dintre întâlnirile sale au avut loc în aer liber – „predicarea pe câmp" – deoarece biserica parohială locală îl evita atât pe el, dar evita şi mulţimile muncitorilor pe care le aduna. Pe lângă oratorie erau şi imnurile înălţătoare ale fratelui său, Charles, care a scris în total 9 000 dintre ele, inclusiv „Iubire divină, iubire sfântă" şi „Auzi corul îngeresc".

„Patru convingeri" În ciuda faptului că a atras critici din partea colegilor anglicani, că a fost ridiculizat în presă şi chiar ameninţat cu moartea, Wesley a inspirat mulţi alţi predicatori itineranţi, unii dintre ei femei, să calce pe urmele lui. Mesajul lor a fost distilat în ceea

Metodismul în America

În anii 1760, Wesley a început să trimită predicatori în coloniile britanice din America. Odată cu izbucnirea Războiului de Independenţă (1775–1783), legătura dintre predicatorii metodişti din SUA şi Biserica Anglicană de stat (al cărei membru Wesley încă era) a trebuit să fie ruptă. Soluţia lui Wesley a fost să-l hirotonească pe Thomas Coke ca lider al unei biserici episcopale metodiste americane separate în 1784. De la baza sa din Baltimore, s-a răspândit repede în ţară. În acest proces au existat o serie de schisme, care nu au fost rezolvate până în 1968, când Biserica Metodistă şi Biserica Unită a Fraţilor şi-au unit forţele sub denumirea de Biserica Metodistă Unită, a doua cea mai mare denominaţie protestantă din America, cu aproximativ 8 milioane de membri. Combină evanghelia socială a lui Wesley cu un stil evanghelic de predicare. Logoul său este flacăra – simbolul Duhului Sfânt – şi este antialcool, împotriva jocurilor de noroc, a pedeapsei capitale şi a războiului.

1810 Primele despărţiri

1931 Uniunea metodistă

1972 Discuţiile de fuziune cu Biserica Angliei au fost oprite

ce metodismul numeşte „patru convingeri" – tot trebuie salvat, tot poate fi salvat, toţi ştiu că sunt salvaţi şi toţi pot fi salvaţi complet.

Elementele de înaltă oratorie, fervoarea evanghelistă şi muzica înălţătoare au fost, în cele din urmă, combinate de Wesley într-o societate metodistă, încă anglicană, dar cu propriile capele şi reţele. În anii 1760, o parte dintre predicatorii societăţii au plecat în America. Wesley a făcut eforturi repetate pentru a rămâne în congregaţia anglicană, iar în 1758 a scris un pamflet intitulat *Reasons Against a Separation from the Church of England*, dar a început şi să hirotonisească propriii preoţi. O ruptură oficială a fost inevitabilă şi a venit la patru ani după moartea sa, în 1791.

Nonconformist Moartea lui Wesley a lăsat în urmă 57 000 de membri ai societăţii sale metodiste. 50 de ani mai târziu, acest număr a crescut la jumătate de milion în Marea Britanie şi un milion în Statele Unite. Noua Biserică a fost adesea numită nonconformistă, pentru că nu se conforma normelor Bisericii Angliei, combinând în schimb elemente de teologie luterană cu un înalt ataşament anglican pentru sacramente şi o preocupare socială radicală. Principalul stil de cult a fost stabilit în Cartea Ceremoniilor, care se baza pe cartea anglicană din 1662 a Rugăciunii Comune. Într-adevăr, în anii 1960, metodismul a negociat o reunire cu Biserica Anglicană, dar mişcarea a fost blocată în 1972 de către anglicani.

Popular în oraşele industriale şi miniere şi în rândul micilor fermieri şi lucrătorilor în agricultură, metodismul a întruchipat în vremurile victoriene ceea ce se numeşte „etica muncii protestante" a muncii grele şi a moralităţii stricte. Învăţa despre virtuţile onestităţii, ale economiei şi ale cumpătării. Jocurile de noroc au fost dezaprobate şi membrii congregaţiei au fost în mod constant încurajaţi să se perfecţioneze atât material, cât şi spiritual.

„Obţine tot ce poţi.
Salvează tot ce poţi, dă tot ce poţi. "

John Wesley, 1760

Metodişti primitivi

Odată cu moartea lui Wesley şi stabilirea metodismului ca o denominaţie separată, mişcarea şi-a pierdut o parte din radicalismul său. În ciuda faptului că era descrisă ca fiind nonconformistă, unii au simţit că devenise prea convenţională. A fost scopul lui Hugh Bourne şi William Clowes, ambii meşteşugari fără educaţie, să revigoreze zelul original printr-o mişcare cunoscută sub numele de Metodism primitiv. S-au despărţit de curentul principal în 1810 şi au fost consideraţi „ţărani", pentru că ţineau tot timpul rugăciuni în aer liber, cântau imnuri pe melodii de cântece populare, făceau vindecări şi tratamente miraculoase şi insistau pe un limbaj simplu, pe o îmbrăcăminte simplă, pe o închinare simplă şi pe un trai simplu. Metodismul primitiv se mândrea că este al unei biserici democrate a săracilor pentru cei săraci şi a înfiinţat capele mici în multe oraşe industriale şi sate din ţară într-o încercare de a rivaliza cu metodismul convenţional. Odată cu evoluţiile secolului, au existat eforturi crescânde de vindecare a rupturii, iar în 1931 cele două mişcări au fost în cele din urmă unite în Uniunea Metodistă. O Biserica Metodistă Primitivă continuă să existe în Statele Unite.

Odată cu expansiunea Imperiului Britanic, metodismul a fost exportat în jurul lumii cu vigoare şi hotărâre tipică. O biserică internaţională democratică, descentralizată, îşi are baza în continuare în jurul districtelor şi al jurisdicţiilor. În majoritatea ţărilor îşi alege lideri care deţin funcţii pe perioade determinate şi evită orice cult al personalităţii, deşi în altele există episcopi metodişti. Este lipsită de o teologie şi de o practică comună, clară, o absenţă care a făcut-o mai vulnerabilă decât alte denominaţiuni la împărţiri şi diviziuni. Numai în Statele Unite există în prezent până la 40 de biserici separate, toate folosind cuvântul metodist în titulatura lor.

Idee principală

Baptişti

În toate denominaţiile creştine, botezul marchează momentul în care un individ se alătură Bisericii. Într-o ceremonie bazată pe botezul lui Iisus de către vărul său Ioan, noii membri sunt primiţi în comunitate. Totuşi, baptiştii resping practica tradiţională creştină de a face acest lucru în copilărie. Susţin că botezul poate fi făcut doar – şi adesea prin imersiunea completă în apă – când un individ este suficient de matur pentru a-şi lua un angajament în cunoştinţă de cauză de a urma exemplul lui Iisus în viaţă.

Sunt aproape 110 milioane de baptişti în întreaga lume, răspândiţi în multe biserici independente. Ceea ce îi uneşte este abordarea specială a botezului. În toate celelalte chestiuni de doctrină sunt diferenţe clare – în multe cazuri diviziuni – între ele. De exemplu, în 2004, Convenţia Baptistă de Sud din SUA, numărând 16 milioane de adepţi, a părăsit corpul bisericii-umbrelă, Alianţa Baptistă Mondială, acuzând-o ca fiind „prea liberală".

„O gaură scufundă un vas şi un păcat distruge un păcătos. "
John Bunyan 1678

Originile baptismului pot fi identificate în Reformă, când disidenţii au preluat mesajul lui Zwingli, Luther şi Calvin, dar au mers mai departe, argumentând că nicăieri în evanghelii Iisus nu botează nou-născuţi, aşa că nici ei nu vor face acest lucru. Liderii Reformei originale s-au opus acestei decizii, dar „baptiştii" au fost fermi, în acest proces dezvoltându-se un profund dezacord privind ierarhia şi eforturile de a impune doctrina şi conformitatea.

Anabaptişti Rădăcinile istorice ale baptiştilor ca mişcare se află în cele ale anabaptiştilor, rude apropiate ale puritanilor,

cronologie

1517 Prima biserică anabaptistă

1530 John Smyth este exilat

care s-au despărţit de Biserica Angliei la începutul secolului al XVII-lea, sub influenţa lui John Smyth şi a lui Thomas Helwys. Acest grup radical, a cărui primă Biserică se crede a fi fost fondată în 1524 în Augsburg, Germania, a ajuns să respingă nu doar botezul copiilor, ci şi toate celelalte cereri făcute de autorităţile laice, precum recrutarea în armată, participarea în instanţele de judecată, depunerea jurămintelor şi chiar acceptarea dreptului oricărui prinţ sau rege de a guverna. Drept rezultat au fost consideraţi rebeli şi trădători şi au suferit perioade lungi de persecuţie.

Influenţa anabaptistă a fost resimţită în Anglia în mişcarea religioasă separatistă – care, aşa cum sugerează şi numele său, a respins orice legătură între religie şi stat şi, prin urmare, a respins revendicările Bisericii Anglicane. Printre cei convinşi de ideile de separatism au fost Smyth şi Helwys. În 1609 au fost amândoi forţaţi să plece în exil în Republica Olandeză, paradis pentru nonconformişti, unde au format o congregaţie vorbitoare de engleză care se întrunea în spatele unei brutării. Smyth a arătat calea prin botezul său şi a dezvoltat un corp de opinii care l-a făcut să fie descris ca fondator al mişcării baptiste. El a respins toate formele liturgice ca intervenind între credincioşi şi Dumnezeu, şi a pledat pentru o structură simplă

John Bunyan

John Bunyan a fost iniţial comis-voiajor, mergând prin oraşele şi satele engleze ca să vândă articole de uz casnic. El a devenit baptist în 1653, când a fost botezat în râul Great Ouse, iar mai apoi şi-a câştigat o putere de reputaţie naţională ca predicator itinerant înzestrat cu o putere de persuasiune specială. Odată cu restaurarea monarhiei în 1660, în urma Războiului Civil şi al Commonwealth-ului lui Cromwell, toleranţa pentru cele mai multe forme de protestantism a fost redusă. Bunyan a refuzat să se conformeze şi a insistat să continue cu propovăduirea. Drept consecinţă, din 1660 a fost închis în repetate rânduri. În cursul anului 1676, el a scris *Călătoria Pelerinului* care reflectă îndoielile, ispitele şi necazurile vieţii cotidiene, cartografiind călătoria spirituală între „Cetatea Pierzaniei" şi „Cetatea Cerească". A rămas, până la mijlocul secolului al XIX-lea, cartea cea mai citită în limba engleză după Biblie.

1634
Prima congregaţie baptistă din SUA

1676
Bunyan începe *Călătoria Pelerinului*

1792
Fondarea Societăţii Misionare Baptiste

de conducere dublă de pastori şi diaconi (spre deosebire de modelul triplu preferat în alte confesiuni protestante).

Dreptul la autonomie În 1612,baptiştii s-au întors în Anglia şi au fondat prima congregaţie la Spitalfields, în estul Londrei. Helwys a publicat o carte dedicată regelui Iacob I susţinând că monarhul nu avea dreptul să guverneze asupra conştiinţei indivizilor „pentru că religia omenirii este între Dumnezeu şi om". Drept urmare, a murit în închisoare, fiind unul dintre primii martiri baptişti.

În 1620, baptiştii au navigat pe *Mayflower* spre Massachusetts şi au fondat congregaţii în noua colonie. Principiul de organizare a fost democraţia. Nici un preot nu putea să-şi impună viziunea asupra altora. Deciziile trebuiau să fie luate în mod democratic de fiecare congregaţie. Această credinţă în autonomia individuală şi locală însemna că nu a existat niciodată o singură Biserică baptistă, ci mai degrabă o serie de mişcări interconectate, toate folosind numele baptist.

„Aşteptaţi lucruri mari de la Dumnezeu; încercaţi lucruri mari pentru Dumnezeu. "
William Carey, 1793

Când mişcarea baptistă s-a răspândit în statele din sudul Americii, a fost nevoită să se confrunte cu problema sclaviei. Majoritatea baptiştilor au insistat că toţi oamenii, negri sau albi, erau egali înaintea lui Dumnezeu, dar o minoritate, Convenţia Baptiştilor din Sud, care apăra sclavia, susţinând că era justificată prin Biblie, s-a despărţit de Biserică. Până la această dată, în Marea Britanie, baptiştii au fost acceptaţi ca instituţie şi au fost în fruntea luptei pentru abolirea comerţului cu sclavi, văzând în tratamentul aplicat negrilor o paralelă cu propria persecuţie anterioară ca disidenţi religioşi.

În 1792, Societatea Misionară Baptistă a fost fondată la Londra pentru a duce mesajul baptist în India şi spre Orient. Printre cei mai cunoscuţi membri a fost William Carey (1761–1834)cizmar de profesie, care şi-a petrecut ultimii 40 de ani din viaţa adultă în India, unde a tradus Biblia în 25 de limbi locale şi dialecte diferite.

Botezul credincioşilor Ceea ce continuă să-i unească pe baptişti până în ziua de azi este accentul pus pe ceea ce ei numesc botezul

„credincioşilor", pentru a-l distinge de practica botezului copiilor. (În unele biserici baptiste, copiilor nu le este permisă participarea, iar în majoritatea nu pot fi membri deplini până la vârsta adolescenţei.) Botezul nu este văzut ca momentul în care un individ este „născut din nou", ca în alte grupuri evangheliste, ci mai degrabă ca expresia publică a unui angajament interior faţă de Dumnezeu. Astfel, scufundarea în apă are triplă simbolistică - spălarea de viaţa veche, învierea într-o viaţă nouă cu Dumnezeu şi trăirea credinţei în fiecare zi.

Ce înseamnă să fii baptist

Baptiştii folosesc uneori acest nume ca fiind acronimul pentru exprimarea credinţele lor fundamentale: autoritatea **B**iblică; **A**utonomia bisericii locale; **P**reoţia tuturor credincioşilor; două **T**aine (sacramente, sau orice alt nume, botez şi euharistie); libertatea **I**ndividuală a sufletului; **S**epararea bisericii de stat; şi două **T**repte în biserică (pastor şi diacon).

O altă perspectivă comună pentru baptişti este ceea ce se numeşte adesea cele patru libertăţi - a sufletului individului, a bisericii (posibilitatea de a se închina oriunde şi în orice formă aleasă), a Bibliei (interpretarea după cuviinţă) şi a religiei (alegerea propriei căi spre Dumnezeu, mai degrabă decât impunerea ei de către conducătorul local). Totuşi, toate aceste puncte de convergenţă sunt trăite în diferite moduri în diversele congregaţii baptiste. De exemplu, există 50 de biserici baptiste diferite doar în Statele Unite, în timp ce, în unele ţări, baptiştii preferă ceea ce se numeşte „statutul de membru deschis" - care le permite persoanelor care fac parte dintr-o altă confesiune să se închine cu ei, uneori fără ca măcar să treacă prin botezul credincioşilor. În felul acesta pun cu adevărat în practică acele libertăţi în care cred cu tărie.

Idee principală

Prezbiterieni

Un număr de biserici care au apărut după Reforma protestantă l-au preferat ca model pe Jean Calvin, mai degrabă decât pe Martin Luther. Aceştia sunt cunoscuţi ca prezbiterieni sau reformaţi. Calvin a fost mai radical decât Luther în ruptura sa cu practicile din trecut în organizarea Bisericii şi a liturghiei, respingând împodobirea bisericilor, ceremonialul şi aproape orice fel de muzică în cadrul slujbelor, precum şi funcţia de episcop. Acest lucru a avut drept consecinţă dezvoltarea prezbiterianismului ca un mod de închinare auster, simplu, dar demn, cu o profundă spiritualitate. Mişcarea a fost urmată de aproximativ 24 de milioane de oameni la nivel global şi ocupă un loc important în Scoţia, în Olanda, în Elveţia şi în Statele Unite.

Printre inovaţiile lui Calvin a fost crearea rolului bătrânului, un noncleric care era implicat atât în procesul democratic de luare a deciziilor în cadrul bisericii, cât şi în asigurarea îngrijirii pastorale. El – iniţial poziţia aparţinea doar unui bărbat – era preot/pastor fără a fi hirotonisit. Într-adevăr, originea cuvântului prezbiterian se află în cuvântul grecesc „bătrân" – *presbyteros.* În Biserica timpurie, susţinea Calvin citând Faptele Apostolilor, fuseseră hirotonisiţi bătrâni care erau egali episcopilor clericali: „În fiecare dintre aceste biserici, au numit bătrâni şi, cu rugăciune şi post, i-au încredinţat Domnului în care crezuseră".

Răspândirea prezbiterianismului Prezbiterianismul s-a răspândit rapid din Geneva, unde trăia Calvin. Printre cei profund

cronologie

1559 Înfiinţarea *Institutului religiei creştine* al lui Calvin

1560 Înfiinţarea Kirk

influenţaţi de învăţăturile lui a fost John Knox, care a călătorit în Elveţia şi a lucrat cu el. Când s-a întors mai târziu în Scoţia natală (la acel moment un regat separat de Anglia şi Ţara Galilor), Knox a jucat un rol-cheie în rebeliunea care a izbucnit în 1558 în urma căsătoriei tinerei regine, Maria, monarhul Scoţiei, cu moştenitorului catolic la tronul francezilor. În cele din urmă, a convins parlamentul scoţian din 1560 să adopte calvinismul ca religie naţională a Scoţiei, Biserica fiind cunoscută cu numele popular Kirk. Chiar şi după Actul de Uniune din 1707, care a desfiinţat parlamentul scoţian în favoarea unei singure adunări legislative la Londra, Biserica Prezbiteriană

John Knox

Dacă nu ar fi fost John Knox (cca 1510–1572), Biserica Scoţiei ar fi putut deveni anglicană, ca şi în Anglia, mai degrabă decât prezbiteriană. Dată fiind existenţa Bisericii naţionale din Scoţia care a inspirat mulţi credincioşi reformaţi – şi nu în ultimul rând pe puritanii care au călătorit în Statele Unite – Knox este considerat, alături de Calvin, unul dintre fondatorii prezbiterianismului mondial. El a slujit drept capelan pentru protestantul Eduard al VI-lea al Angliei până la moartea regelui în 1553, dar a părăsit ţara odată cu urcarea pe tron a catolicei Maria I, călătorind la Genevapentru a se alătura revoluţiei religioase a lui Calvin. În timp ce era acolo, a elaborat o nouă ordine a slujbelor, care a fost ulterior adoptată de Biserica Scoţiei. La întoarcerea în patria natală, s-a dovedit un adversar ferm al Mariei, regina Scoţiei, respingându-i toate eforturile pentru a-l face să adere la cauza toleranţei religioase, care să îmbrăţişeze atât catolicismul ei şi, cât prezbiterianismul lui. Un bărbat implacabil, neînduplecat, a murit în 1572 fiind considerat o personalitate naţională. A fost sărac, lăsând ca moştenire convingerea că libertatea religioasă era mai importantă decât loialitatea faţă de orice monarh.

1571 Primul sinod al Bisericii Olandeze

1646 Confesiunea de la Westminster

1707 Actul de Uniune sprijină biserica naţională a Scoţiei

Comunitatea Iona

La sfârşitul anilor 1930, George MacLeod, preot cunoscut al Bisericii Scoţiei, a înfiinţat comunitatea Iona pe o insulă izolată în largul coastei de vest a Scoţiei de unde, în secolul al VI-lea, Sf. Columba adusese o formă distinctă de creştinism celtic pentru popoarele din Scoţia şi nordul Angliei. De-a lungul anilor, MacLeod s-a confruntat cu o largă opoziţie din partea Adunării Generalea propriei biserici conservatoare, dar a fost hotărât să ducă mai departe o iniţiativă despre care a simţit că va reînnoi prezbiterianismul. Rezultatul – o comunitate ecumenică cu o abordare liturgică diferită, simplă, demnă şi contemporană, în spiritul lui Calvin, care a câştigat admiraţia întregii lumi.

din Scoţia a rămas biserică de stat la nord de graniţa dintre cele două ţări, în timp ce anglicanismul era la sud.

Prezbiterianismul a înflorit şi în Republica Olandeză. În 1571, Biserica Reformată Olandeză a organizat primul său sinod la Emden şi a adoptat oficial un program calvinist. Pentru o perioadă, toţi funcţionarii de stat au fost obligaţi să fie membri, dar nu a devenit niciodată biserică de stat.

Influenţa lui Calvin a fost simţită şi în Anglia. Confesiunea de la Westminster, convenită în 1646 de o adunare a celor care se opuneau regelui Carol I în Războiul Civil din Anglia, a fost puternic calvinistă în teologia sa. Rămâne unul din textele-cheie ale prezbiterianismului în lumea vorbitoare de limbă engleză. În 1972, Biserica Prezbiteriană Engleză s-a alăturat Bisericii Congregaţionale pentru a forma Biserică Reformată Unită.

„Bătrânul este identic cu episcopul, iar înainte ca funcţiile să se înmulţească sub influenţă diavolească, bisericile erau guvernate de un consiliu al bătrânilor. “

Sf. Ieronim, 347–420

„Pentru ca cineva să ajungă la Dumnezeu Creatorul are nevoie de Scriptură ca ghid şi ca profesor. “

Jean Clavin, 1559

Cartea Ordinului Bisericile prezbiteriene sunt confesionale în sensul că ele aderă la un set de bază de texte scrise. Acestea împărtăşesc o poziţie comună în privinţa Cărţii Ordinului ca mijloc de reglare a practicii şi a formelor de cult. Aceasta se bazează pe *Forma rugăciunii şi a administrătii sacramentelor* , publicată pentru prima oară la Geneva în 1556, o relatare a modului cum congregaţiile au trăit învăţăturile lui Calvin. În plus, magnum opus a lui Calvin, *Învăţătura religiei creştine* , începută în 1536 şi terminată în 1559, rămâne extrem de importantă.

Cele mai multe ramuri ale Bisericii Prezbiteriene continuă să respecte o structură democratică în conformitate cu principiile lui Calvin, dezvoltate în cultura politică progresistă a Elveţiei secolului al XVI-lea. În Scoţia, întrunirile locale ale „kirk“ au o autonomie considerabilă. Deasupra acestora în ierarhie sunt „prezbiteriile“ regionale şi, ca autoritate finală, o Adunare Generală a delegaţilor laici şi clerici.

Biserica Prezbiteriană încurajează indivizii să-şi dezvolte propria relaţie cu Dumnezeu şi cu Biblia. Totuşi, susţine şi – spre deosebire de baptişti, de exemplu – că grupul şi Biserica au un rol la fel de important în modelarea credinţei.

Idee principală

Secte şi culte

Iniţial a existat doar o singură Biserică creştină. Unitatea a fost o preocupare principală şi, timp de 1 000 de ani, acest lucru a fost suficient pentru a ţine Biserica unită. Odată cu Reforma a început un proces de fragmentare care continuă până în prezent. Disputele care au provocat înfiinţarea de biserici noi sau separatiste erau văzute ca profunde şi ireconciliabile, dar acum acestea pot apărea minore în comparaţie cu interesele comune între confesiuni. Începând cu secolul XX au fost făcute eforturi serioase de ecumenism – promovând reconcilierea şi reunirea diferitelor biserici –, dar istoria creştină continuă să găzduiască un număr de grupări mici ca număr de credincioşi, dar distincte.

Fraţii din Plymouth Primii protestanţi au respins creştinătatea apuseană pe motivul ataşamentului său faţă de puterea lumească şi de bogăţii. Cum fiecare dintre confesiunile protestante care au apărut după Reformă au devenit mai instituţionalizate, minorităţile au obiectat la pierderea radicalismului şi a autenticităţii biblice. Aceasta a fost originea Fraţilor din Plymouth în anii 1820. Dezamăgiţi de lumescul bisericilor nonconformiste, membrii au fost atraşi într-o mişcare care a început în Dublin, dar care şi-a stabilit cea mai mare bază în portul englez Plymouth. Elitişti spirituali, exigenţi în privinţa studiului Bibliei şi dezaprobatori faţă de orice fel de ornamente, Fraţii din Plymouth au evitat chiar afişarea crucii în sălile de întâlnire. Nici un instrument nu trebuia să însoţească cântatul, iar femeile trebuiau să-şi radă sau să-şi acopere capetele.

cronologie

1652 Prima întrunire a quakerilor

ANII 1820 Adunarea Fraţilor din Plymouth

1830 Publicarea *Cărţii lui Mormon*

„Cei trei «S» exprimă cel mai bine felul în care Armata a administrat sărăcia: în primul rând, supa; în al doilea rând, săpunul; şi, în final, salvarea. “

William Booth, 1829–1912

Fraţii au crezut că revigorează spiritul sfânt, pur al tovărăşiei care a existat printre apostoli. Mişcarea a suferit multe divizări de atunci, în special în privinţa cui să fie admis şi cine să fie exclus. Există aproximativ 2,9 milioane de Fraţi în întreaga lume.

Quakerii George Fox (1624–1691), un ucenic de cizmar din Leicestershire, a înfiinţat Societatea Prietenilor (cunoscută mai bine sub numele de Quakeri) în 1652, după ce a căutat cu disperare să-l găsească pe Dumnezeu în orice confesiune existentă. Noua sa mişcare era o asociaţie mai degrabă decât o biserică şi a fost dedicată dezvăluirii unui adevăr interior sau a unei lumini. Societatea nu are preoţi şi nici sacramente. Întâlnirile sunt conduse în mare măsură în liniştea rugăciunii, cu participanţii „aşteptându-l pe Dumnezeu“ şi vorbind numai atunci când sunt îndemnaţi de Duhul Sfânt. Quakerii sunt remarcabili prin munca lor pentru justiţia socială, în special în penitenciare. Sunt 300 000 de membri ai mişcării la nivel mondial.

Armata Salvării Fondată în 1878 de William Booth, un fost preot metodist, şi de soţia sa, Catherine, Armata Salvării respinge ritualurile creştinismului tradiţional în favoarea unei simple trăiri a credinţei în cele mai dificile situaţii. În Anglia victoriană târzie a fost în mod regulat atacată şi ridiculizată ca „Armata Scheletelor“, dar a crescut atragând admiraţia la scară largă pentru munca sa caritabilă, având numeroşi adepţi. Misiunea sa este caracterizată de evanghelizare în aer liber, în muzică de alămuri şi de o organizare cvasimilitară şi de un cod vestimentar. Se întâlneşte mai degrabă în citadele decât în biserici şi se dedică acţiunii sociale în cele mai

Ellen White

Deşi în timpul vieţii Ellen White (1827–1915) a respins eticheta de profet, numeroşii săi admiratori din Biserica Adventistă de Ziua a Şaptea şi nu numai şi-au găsit inspiraţia creştină în relatările viziunilor ei. Într-una dintre cele mai cunoscute, White a văzut un „popor advent" fiind ghidat de-a lungul unei cărări periculoase de lumina lui Hristos către un „nou Ierusalim". A fost atât scriitoare prolifică, cât şi predicatoare, iar cele 40 de lucrări devoţionale au făcut-o cea mai tradusă autoare feminină de nonficţiune din istorie. Subiectele sale au inclus credinţa, misticismul, sănătatea şi stilul de viaţă (a fost o adeptă a vegetarianismului). Iniţial metodistă, a găsit un public pregătit pentru lucrările ei din anii 1860 în adventiştii sabatarieni, mişcare care a devenit a Adventiştilor de Ziua a Şaptea, scrierile sale având acum statut de cărţi sfinte pentru membrii acestei biserici.

dezavantajate categorii ale comunităţii – consumatorii de droguri, persoanele fără adăpost şi prostituatele. Nu are sacramente şi vede fiecare masă o Cină cea de Taină a lui Iisus. Există 2,6 milioane de membri în 118 de ţări din întreaga lume.

Ştiinţa creştină În cartea sa din 1875, *Ştiinţă şi sănătate* , Mary Baker Eddy descrie cum a suferit o jumătate de secol din cauza problemelor de sănătate înainte să se vindece prin credinţa în Dumnezeu. Adepţii săi îi susţin credinţa că oamenii sunt mai degrabă spirituali decât fiinţe fizice şi, prin urmare, că Dumnezeu, nu medicamentele şi medicii, este cheia pentru a fi vindecat de boli lumeşti. Baker Eddy a fondat Prima Biserică a lui Hristos, în Boston, iar astăzi sunt aproximativ 1 800 de ramuri ale mişcării ştiinţei creştine în întreaga lume.

Milenialişti Mişcările milenialiste în cadrul creştinismului predică faptul că sfârşitul lumii este aproape. Au ca inspiraţie ultima carte a Bibliei, Apocalipsa, care proroceşte a doua venire a lui Iisus care va domni peste un paradis pământesc pentru 1 000 de ani. Martorii lui Iehova, înfiinţaţi în 1884 şi care pretind că au 7 milioane de adepţi în întreaga lume, cred că acest lucru se va întâmpla iminent. Sunt cei mai cunoscuţi pentru evanghelizarea la domiciliu, dar au tendinţa de a evita restul societăţii în favoarea semenilor martori. Prin contrast, Adventiştii de Ziua a Şaptea, o altă grupare milenaristă, se angajează în activitatea socială, în special în domeniul sănătăţii. Numără aproape 14 milioane de adepţi, acordă o atenţie deosebită profeţiilor vizionarei

Cartea Revelaţiei

Cartea Revelaţiei,numită şi Cartea Apocalipsei, povesteşte despre o luptă extraordinară şi aprinsă în ceruri între Dumnezeu şi Satana. A contribuit semnificativ atât la frica de Diavol, cât şi la speculaţiile milenariste în cadrul creştinismului. Unii cred că autorii cărţii, din jurul anului 100 d.Hr., au creat o alegorie despre suferinţa evreilor sub stăpânirea „răului", adică a Imperiului Roman, dar mulţi creştini au luat literalmente vorbele sale despre fiara 666, balauri, şerpi, cei patru călăreţi ai Apocalipsei şi, în final, Armaghedon. Promisiunea ultimă a Revelaţieieste aceea că Dumnezeu va triumfa asupra răului. Iisus se va întoarce, îl va alunga pe Satana şi va începe o domnie mesianică pe Pământ care va dura 1 000 de ani.

americane Ellen White şi cred că Ziua Domnului ar trebui marcată mai degrabă sâmbăta decât duminica.

Mormonii O altă mişcare separatistă din secolul al XIX-lea a fost Biserica lui Joseph Smith a lui Iisus Hristos a Sfinţilor din Zilelor din Urmă, care astăzi are 12 milioane de membri în întreaga lume, având cartierul general în Salt Lake City. Sunt mai bine cunoscuţi ca mormoni, numiţi astfel deoarece folosesc *Cartea lui Mormon* alături de Biblie în predică şi studiu. Ei cred că aceasta spune povestea lui Dumnezeu în relaţiile cu vechii locuitori ai continentului american, inclusiv povestea unei vizite a lui Iisus înviat. Mişcarea susţine că Mormon a fost un profet american care a compilat istoria civilizaţiei antice din vechile registre şi a înscris-o pe plăci de aur, pe care Smith le-a descoperit în 1823 îngropate în statul New York. El le-a publicat conţinutul în 1830. Pentru mormoni, acesta este cuvântul nealterat al lui Dumnezeu.

Idee principală

Extazul

O trăsătură distinctă a ultimilor ani din secolul XX, în special în Statele Unite, a fost apariţia unui nou tip de fundamentalişti creştini. Nu mai era considerată suficientă apartenenţa la o confesiune. Pentru a fi un adevărat credincios, trebuia să fii „născut din nou" în Hristos. Mână în mână cu aceasta au venit slujbele de vindecare, de alungare a diavolilor, evangheliştii TV, teoria elaborată a dispensaţionalismului şi un concept numit extaz, care a sugerat că, odată cu sfârşitul lumii, creştinii vor fi teleportaţi spre cer, precum personajele din seria populară *Star Trek* .

Expresia „născut din nou" vine din Evanghelia după Ioan, în care Iisus spune că cei care sunt născuţi din nou vor vedea cerurile. A început să fie folosită pe scară largă în anii 1960, în special în Statele Unite, ca parte a unei renaşteri evanghelice, şi se referă în mod specific la o renaştere spirituală, o nouă sau reînnoită acceptare a lui Iisus Hristos în viaţa indivizilor. Mulţi creştini renăscuţi aparţin bisericilor independente sau semiindependente, inclusiv mişcării „bisericii-de-casă", care are legături libere cu baptiştii; şi, într-adevăr, membrii acestei mişcări sunt adesea botezaţi prin imersiune totală.

Spiritul charismatic Acest nou tip de biserici libere favorizează un stil de închinare neinhibat, bazându-se pe mişcarea penticostală şi charismatică, o nouă creaţie a anilor 1960, care pune accentul pe a fi deschis faţă de darurile Duhului Sfânt. Alte caracteristici ale slujbelor includ oratoriul focului din iad, exorcismele şi vindecările.

cronologie

ANII 1820 J.N.Darby planifică dispensele

ANII 1950 Primii evanghelişti TV

Tele-evanghelizarea

În secolul XX, creştinismul a atras adepţi utilizând mijloacele moderne de comunicare pentru a trimite mesajul marilor congregaţii, după cum erau folosite odată amvonul bisericilor sau pupitrele predicatorilor itineranţi. S-a adaptat mai întâi radioului şi apoi, din anii 1950, televiziunii. Episcopul catolic american Fulton Sheen a avut audienţe TV de 30 de milioane (şi Premii Emmy) pentru discursurile sale teologice de pe micile ecrane. Totuşi, în mare parte, predicatorii protestanţi au prosperat ulterior, cel mai cunoscut dintre aceştia fiind baptistul sudist Billy Graham. În anii 1980, tele-evanghelismul a fost afectat de scandaluri privind neregulile financiare şi sexuale ale unor gazde populare de asemenea emisiuni, precum Jim şi Tammy Faye Bakker şi Jimmy Swaggart.

Extazul s-a dezvoltat în urma unei lecturi foarte speciale, a unora dintre aceşti evanghelişti şi fundamentalişti, din profeţiile Sf. Pavel, în Prima sa epistolă către tesaloniceni din Noul Testament în care, atunci când Dumnezeu coboară pe Pământ la judecata de la sfârşitul lumii, „cei morţi întru Hristos vor învia întâi, după aceea, noi cei vii, care vom fi rămas, vom fi duşi, împreună cu ei, în nori, ca să întâmpinăm pe Domnul în văzduh". Acest lucru a fost interpretat ca o promisiune că în timp ce restul lumii este scufundat într-un timp de „restrişte" (Armaghedonul prezis în Cartea Revelaţiei), cei puţini aleşi, sau „născuţi din nou", vor fi cruţaţi prin „răpirea" lor din zona de conflict şi ridicarea la cer. Această salvare va dura o anumită perioadă de timp, uneori estimată la şapte ani, înainte de a reveni pe un pământ curăţat, care va fi condus de către Iisus din Ierusalim pentru 1 000 de ani.

„Vreau doar să fac lobby pentru Dumnezeu. "

Billy Graham, 1918–2018

Această teorie contrazice orice altă dogmă creştină, dar s-a dovedit dezarmant de populară. Unul dintre exponenţii-cheie este fostul

căpitan al navei cargou Mississippi care s-a transformat în lider fundamentalist creştin, Hal Lindsey. Cartea sa, *The Late, Great Planet Earth,* s-a vândut în 35 de milioane de exemplare în întreaga lume, de la prima publicare în 1970.

Ideea a fost predicată cu entuziasm şi de reverendul Jerry Falwell (1933–2007). Falwell, un fundamentalist creştin proeminent ataşat Convenţiei Baptiste de Sud, a înfiinţat organizaţia de lobby politic Majoritatea Morală, care este legată de politicile Partidului Republican. „Veţi merge împreună într-un automobil", a prezis el, „şi când va suna trompeta, tu şi alţi credincioşi renăscuţi în acea maşină veţi fi duşi imediat – veţi dispărea, lăsând în urmă doar hainele voastre... persoana sau persoanele nemântuite din automobil vor fi brusc surprinse să vadă maşina mişcându-se fără şofer."

Dispensaţionalismul Răpirea este legată mai mult de o şcoală de gândire evanghelică numită dispensaţionalism, care datează din secolul al XIX-lea, şi de scrierile anglo-irlandezului evanghelist John Nelson Darby (1800–1882). Darby a fost unul dintre fondatorii Fraţilor din Plymouth, deşi mai târziu s-a despărţit de aceştia pentru a fonda Fraţii Exclusivişti.

Biserica Scientologică

Există, după cum au sugerat unii critici, un element ştiinţifico-fantastic în conceptul de răpire. Acelaşi element este chiar mai pronunţat în Biserica Scientologică, o organizaţie puternică de 8 milioane de persoane – unii ar numi-o cult – fondată în 1953 de L. Ron Hubbard, scriitor SF. Se plasează în afara familiei creştine, iar convingerile sale se bazează pe sistemul de self-help al lui Hubbard, cunoscut sub numele de Dianetică. Învaţă că oamenii sunt fiinţe spirituale nemuritoare – sau tetani – care şi-au pierdut legătura cu Dumnezeu şi cu marele cosmos. Scientologia îşi propune să restabilească aceste conexiuni. Grupul este remarcabil pentru profilul important al membrilor săi, care îi includ pe actorii Tom Cruise şi John Travolta.

„Fără ştiinţă, costume spaţiale sau rachete interplanetare, vor exista aceia care vor fi transportaţi într-un loc glorios, mai frumos, mai minunat decât ne este cu putinţă să înţelegem. “

Hal Lindsey

Dispensaţionaliştii împart istoria omenirii – după cum se spune în Biblie – într-o serie de „dispense“ sau perioade, fiecare fiind caracterizată prin faptul că Dumnezeu acţionează într-un anumit mod faţă de omenire. Teoria se bazează pe o lectură foarte specială şi îngustă a Scripturii – respinsă de marea majoritate a creştinilor şi a cultelor – care este adesea numită literalistă, dar care de fapt necesită multă imaginaţie. Cele şapte dispense sunt: (1)Inocenţa (înainte de căderea lui Adam şi a Evei din Grădina Edenului); (2) Conştiinţa (de la Adam la Noe); (3) Guvernarea (de la Noe la Avraam); (4) Promisiunea (de la Avraam la Moise); (5) Legea (de la Moise la Hristos); (6) Biserica sau harul (în prezent); şi (7) Împărăţia (sfârşitul lumii care va începe în curând).

Speculaţiile originale ale lui Darby au fost reînviate şi promovate în special de către dispensaţionalişti prin actuala lor casă spirituală, Seminarul Teologic Dallas din Texas. Printre cele mai noi interpretări ale teoriei este sugestia că înfiinţarea statului Israel în 1948 a fost prima etapă în construirea sfârşitului lumii, cum este prezis în Apocalipsă. Într-adevăr, dispensaţioniştii susţin că această istorie recentă a Orientului Mijlociu este cuprinsă în Apocalipsă şi că lumea se mişcă încet, dar inexorabil spre un al treilea şi ultim război mondial, care va începe în acea regiune.

Idee principală

Ce înseamnă să fii evreu

Iudaismul este cea mai veche dintre credinţele monoteiste, dar are cel mai redus număr de adepţi – doar 16 milioane. Ea rezumă viziunea antică conform căreia religia nu este atât de mult despre credinţă cât despre fapte. Un termen central în iudaism este *emunah* – credinţa – care încapsulează nu doar ideea de a te încrede în Dumnezeu, ci şi tot ce rezultă din asta, în ceea ce priveşte să îţi duci viaţa conform principiilor morale date de Dumnezeu.

Nu există nici un cuvânt în ebraică pentru iudaism. Într-adevăr, unii savanţi susţin că termenul a intrat în folosinţă târziu în secolul al XIX-lea. Poţi fi evreu fără să aderi la toate, sau la oricare, dintre dogmele iudaismului aşa cum prevede legea evreiască definită de rabini. Tot ce trebuie este o mamă evreică. Aşa că evreii „laici" pot accepta valori evreieşti şi unele dintre practicile tradiţionale, dar nu le vor atribui o semnificaţie religioasă. Mai degrabă văd evreitatea ca pe un semn de identitate culturală şi etnică. Această combinaţie de religie şi rasă în iudaism este diferită de orice se găseşte în alte credinţe.

Poporul ales Scrierile sacre ale iudaismului sunt Biblia ebraică, care include cărţile Torei (Geneza, Exodul, Leviticul, Numerii şi Deuteronomul), dar nu şi cele ale Noului Testament; Talmudul (scrierile rabinice); şi *siddur* -ul, sau cartea de rugăciuni. Lucrul crucial în istoria poporului evreu, aşa cum este relatată în Tora,

cronologie

cca 1200 î.Hr.	586 î.Hr.	70 d.Hr.	cca 600
Începutul regatului evreu	Exilul babilonian	Distrugerea celui de-al Doilea Templu	Finalizarea Talmudului

este promisiunea lui Dumnezeu în Exod că evreii sunt poporul său ales: „De veţi asculta glasul Meu şi de veţi păzi legământul Meu, dintre toate neamurile Îmi veţi fi popor ales că al Meu este tot pământul. Îmi veţi fi împărăţie preoţească şi neam sfânt." Cum să fie interpretată această promisiune – şi restul Bibliei – a fost principala treabă a rabinilor (sau a dascălilor). Comentariile lor, sau Mishnah, cele mai multe vorbite şi nu scrise, au fost la început strânse într-un volum apărut în 200 d.Hr. Apoi acestea au trecut prin diferite revizuiri, ajustându-se la circumstanţe noi şi specifice, înainte de a apărea în jurul anului 600 d.Hr. în forma cunoscută sub numele de Talmud (din cuvântul ebraic pentru „a învăţa").

„Sunt evreică prin religie, prin oameni, prin trib, prin naţionalitate, prin rasă? "

rabinul Julia Neuberger, 1995

Experienţa exilului Istoria evreiască se întinde pe 3 500 de ani – mai mult de trei sferturi din istoria civilizată a omenirii – şi începe, conform Torei, cu patriarhul Avraam. Evreii au fost aleşi de Dumnezeu ca popor special pentru a da un exemplu de sfinţenie. Dumnezeu i-a călăuzit să iasă din Egipt şi le-a permis să-i învingă pe duşmani şi să-şi înfiinţeze propria ţară în jurul anului 1 200 î.Hr. Pe Muntele Sinai i-a dat lui Moise, cel mai important profet în iudaism,

Cele 13 principii ale lui Maimonide

Secolul al XII-lea a fost martorul unei încercări de a rezuma esenţa iudaismul. Savantul şi filosoful Maimonide (rabinul Moise Ben Maimon) a stabilit cele 13 principii: Dumnezeu există; Dumnezeu este unul; Dumnezeu nu este în formă trupească; Dumnezeu este veşnic; evreii trebuie să se închine doar lui; Dumnezeu a comunicat prin profeţi; Moise este cel mai important dintre profeţi; Tora este de origine divină; Tora este veşnic valabilă; Dumnezeu cunoaşte faptele oamenilor; Dumnezeu pedepseşte răul şi răsplăteşte bunătatea; Dumnezeu îl va trimite pe Mesia; Dumnezeu va învia morţii.

„Evreii şi-au creat o identitate separată şi specifică mai devreme decât aproape oricare alt popor care a supravieţuit până azi.“

Paul Johnson, 1987

un set de reguli pentru a trăi o viaţă etică, cunoscut sub numele de cele Zece Porunci.

Regatul evreiesc a prosperat. În 960 î.Hr., regele Solomon a construit un mare Templu în Ierusalim, care a devenit centrul riturilor şi al ritualurilor. A fost distrus în 586 î.Hr. de babilonieni, care au exploatat neînţelegerile dintre evrei pentru a-i învinge. Mulţi evrei au fost duşi în exil, primul dintre multele astfel de evenimente din istoria lor. Întorşi în Israel, un nou regat a existat până în primul secol d.Hr., în ultimii săi ani sub dominaţie romană. O revoltă a dus la distrugerea celui de-al Doilea Templu în 70 d.Hr. Din acest moment a existat impulsul de a transmite tradiţia evreiască prin scris.

Persecuţia evreilor a crescut pe măsură ce au călătorit mai departe în întreaga Europă, deşi au găsit un refugiu în Spania sub conducătorii săi islamici în jurul anului 1000 d.Hr. Ulterior au experimentat restricţii tot mai mari în Europa creştină până în primii ani ai secolului al XIX-lea, când o nouă eră a independeţei în vest şi mai departe le-a adus libertăţi (primii evrei au ajuns în America în 1648),dar persecuţia a continuat în est. Holocaustul nazist din anii 1940 a lăsat în urmă 6 milioane de evrei morţi, pe măsură ce Hitler a încercat să elimine un întreg popor. În 1948,evreii au primit propria patrie prin înfiinţarea statului Israel.

Ortodox, Reformat şi Liberal Din secolul al VII-lea până în secolul al XIX-lea, poporul evreu a evitat în mare măsură etichetele şi a subliniat ceea ce a avut în comun – exilul sau *galut* -ul din teritoriul promis. Totuşi, emanciparea care a caracterizat societatea în anii 1800 a dus la adoptarea unor termeni pentru a clasifica credinţa evreiască care rămân familiari până în zilele noastre. Cei care au pus accent mare pe tradiţie şi pe lege s-au numit, pur şi simplu,

credincioşi, dar au fost descrişi de alţii ca ortodocşi. Ei constituie aproximativ 10–15 la sută dintre evreii de azi. Iudaismul reformat a apărut dintr-o reevaluare a iudaismului tradiţional în lumina circumstanţelor schimbătoare din secolul al XIX-lea din Europa. Reguli vechi de aproape 2 000 de ani au fost abandonate (spre exemplu, cele referitoare la privilegiile unei caste preoţeşti şi la cerinţele de puritate rituală). Mişcarea reformatoare include cea mai mare parte a evreilor moderni credincioşi. Mişcarea liberală a început ca o ramură a grupării reformate la începutul secolului XX. Aceasta a actualizat diferite aspecte ale credinţei, considerându-i evrei pe toţi aceia care au un părinte evreu (mai degrabă decât doar o mamă evreică) şi numind femeile rabini. Obiectivul său este de a reconcilia iudaismul tradiţional cu lumea modernă.

Ultraortodocşi

Dintre multele ramuri ale ultraortodoxiei în iudaismul modern, cea mai proeminentă este hasidismul, nume care provine din ebraicul *hasid* sau „pios". Termenul a fost folosit pentru prima oară secolul al II-lea î.Hr., de către evreii extrem de devotaţi, şi a fost reînviat în estul Europei în secolul al XVIII-lea printre ţăranii evrei oprimaţi din ţări precum Polonia şi Lituania. Mişcarea viza să aprofundeze devoţiunea, adesea prin muzică şi misticism şi printr-o spiritualitate accentuată mai mult decât prin erudiţie. A fost dus în Europa de Vest şi mai departe de valurile de emigranţi. Comunităţile hasidice moderne sunt strâns legate şi insistă asupra unor reguli stricte de modestie. Bărbaţii poartă şuviţe de păr lung în dreptul urechilor ca răspuns la porunca din Levitic de a nu tunde marginea bărbii.

Idee principală

Rituri evreieşti de trecere

Colecţia distinctă de rituri şi de ritualuri ale iudaismului, elaborată de-a lungul a peste 3 500 de ani, continuă să dea formă vieţii evreilor. Originile lor se găsesc, ca orice lucru din credinţă, în Biblia ebraică şi în legământul descris între Dumnezeu şi poporul său ales. Rezistenţa acestor ritualuri se datorează mult dorinţei evreilor de a-şi menţine identitatea pe toată durata lungilor perioade de exil şi de persecuţie. Ele au devenit parte a ceea ce înseamnă să fii evreu astăzi, deşi măsura în care acestea sunt respectate depinde de multe ori de tipul de iudaism îmbrăţişat de fiecare persoană.

Prima obligaţie – sau *mitzvah* – pe care Tora o dă evreilor este prezentată în capitolul 1 din Cartea Facerii, şi anume „creşteţi şi vă înmulţiţi". A avea copii este o cerinţă religioasă pentru evrei, aducând viaţă nouă în acea relaţie centrală cu Dumnezeu şi consolidând astfel domnia sa pe Pământ. Dar a servit şi scopului practic de a menţine numărul adepţilor în ceea ce este de departe cea mai puţin numeroasă dintre cele trei religii monoteiste. Evreii hasidici, în special, îşi iau datoria în serios.

Iudaismul susţine sfinţenia vieţii umane şi se opune mijloacelor contraceptive, deşi le clasifică pe o scară de la cel mai puţin inacceptabile (metode orale precum pastilele, ale căror forme timpurii sunt

cronologie

1200 î.Hr. Regulile vieţii evreieşti stabilite în Tora

ANII 1800 Reforma pune la îndoială regulile cu şer

descrise în literatura ebraică) la cele inacceptabile (prezervative sau metoda retragerii). Aceste judecăţi sunt făcute prin compararea diferitelor metode cu interdicţia din Cartea Facerii împotriva „vărsării seminţei". Întreruperea sarcinii nu are în iudaism aceeaşi restricţie precum cea găsită în catolicism şi este încurajată dacă viaţa mamei este în pericol.

Ceremonii În concordanţă cu voinţa lui Dumnezeu, după cum este stabilită în Tora, toţi băieţii evrei fac un legământ „în trup" la vârsta de opt zile când sunt supuşi circumciziei – li se taie prepuţul. Este o credinţă a evreilor, un semn fizic al angajamentului lor faţă de Dumnezeu. Potrivit Torei, operaţiunea trebuie să fie efectuată de către tatăl copilului, dar cei mai mulţi apelează la un *mohel* – de obicei, un rabin special instruit şi/sau un doctor – pentru a realiza procedura în numele lor. Avea loc în sinagogă, dar acum se efectuează adesea în casa familiei. Toţi nou-născuţii, băieţi şi fete, sunt numiţi şi binecuvântaţi în ritualurile sinagogii. Circumcizia este de asemenea obligatorie pentru bărbaţii convertiţi la iudaism.

Potrivit Talmudului, maturizarea are loc la vârsta de 13 ani. Atunci tinerii evrei

Ce este cuşer?

Regulile alimentaţiei evreieşti îşi au originea în Biblia ebraică şi sunt cunoscute sub numele de *kashrut*, din care derivă cuvântul *cuşer* pentru a descrie ceea ce poate fi mâncat. Considerate uneori a se referi la sănătate şi la igienă, aceste reguli sunt fundamental legate de sfinţenie şi de a face ceea ce spune Biblia, oricât de iraţional poate să pară pentru mintea contemporană. Maimonide a descris legile de dietă ca fiind „pregătirea noastră pentru a ne stăpâni apetitul, obişnuinţa înfrânării dorinţelor şi evitarea luării în considerare a plăcerii de a mânca şi de a bea ca scop al existenţei omului". Evreii ortodocşi urmează aceste legi exigente cu atenţie – inclusiv separarea cărnii şi a laptelui, refuzarea peştelui dacă nu are aripioare şi solzi şi tranşarea cărnii într-un mod prestabilit. Unii chiar urmează Leviticul care zice că fructele unui copac care este mai tânăr de trei ani nu ar trebui să fie mâncate. Această respectare strictă este un alt factor în diferenţierea evreilor ortodocşi de restul lumii. Evreii reformaţi din secolul al XIX-lea au susţinut că alimentaţia *cuşer* a devenit un scop în sine şi că a servit numai pentru diferenţierea evreilor de non-evrei. Astăzi, mulţi evrei reformaţi şi liberali urmează sau resping regulile în funcţie de propriile preferinţe.

**„Dumnezeu i-a spus lui Avraam...
«toţi cei de parte bărbătească ai voştri
să se taie împrejur. Să vă tăiaţi împrejur
şi acesta va fi semnul legământului
dintre Mine şi voi.» “**

Facerea 17:10-11

sunt consideraţi capabili să îndeplinească poruncile. Un băiat evreu devine Bar Mitzvah şi o fată evreică devine Bat Mitzvah - „Fiii şi fiicele poruncii“. Tradiţia Reformei marchează ambele ocazii cu ceremonii, privind bărbaţii şi femeile ca fiind egali în faţa lui Dumnezeu.

Deşi interdicţia tradiţională din iudaism împotriva „căsătoriei mixte“ - cu alte cuvinte, căsătoria cu un non-evreu - merge împotriva ideilor moderne de libertate individuală şi toleranţă religioasă, este de înţeles, în termeni istorici, ca parte a hotărârii, în ciuda exilului şi a persecuţiilor, de a menţine o comunitate omogenă. Interdicţia este încă urmată la scară largă în cercurile ortodoxe şi ultraortodoxe - unde respectarea strictă a legilor de puritate a dietei şi a ritualului ar îngreuna păstrarea unei gospodării mixte. În ramurile reformatoare şi liberale căsătoria mixtă este tolerată, dar rămâne un chin pentru mulţi părinţi. Deşi salută integrarea copiilor evrei în societatea mai largă şi recunosc că prin căsătoriile mixte se reduce antisemitismul, nu pot să nu regrete diluarea identităţii evreilor. În Statele Unite, peste 50 la sută din evrei se căsătoresc cu non-evrei.

Spre deosebire de creştinism, iudaismul nu este o religie misionară. Nu caută în mod activ convertiţi. Dacă ei se prezintă, analizează cu atenţie dorinţa lor de a se converti şi poate răspunde şi cu nu.

Calendarul ebraic Calendarul ebraic este unul complex şi aglomerat. O credinţă veche precum iudaismul are un puternic simţ al trecerii timpului, iar acest lucru este văzut în modul zilnic de rugăciune şi de separare a *Shabbat* -ului (Şabatul serbat sâmbăta) de restul săptămânii. Cu excepţia Zilei Ispăşirii, toate zilele speciale

Sionism

Legătura dintre iudaism şi sionism este una apropiată, dar cele două nu ar trebui văzute ca fiind acelaşi lucru. Sionismul, cel puţin în termeni moderni, este o mişcare politică şi naţionalistă care, din anii 1880 încoace, a promovat dreptul evreilor de a avea un stat în Palestina, locul original al legământului lui Dumnezeu cu strămoşii lor. În 1917, presiunea sioniştilor a dus la Declaraţia Balfour prin care britanicii, care guvernau atunci Palestina, au susţinut ideea unui teritoriu evreiesc.

Preocuparea pentru soarta non-evreilor care trăiau deja în Palestina a crescut pe măsură ce teritoriul a devenit o ţintă pentru evreii imigranţi din întreaga lume. În urma Holocaustului nazist şi a unei campanii teroriste împotriva forţelor britanice în Palestina, în 1948 s-au pus bazele statului Israel. Acum, 40 la sută din evreii lumii trăiesc acolo, dar mulţi evrei din toate ramurile iudaismului pun sub semnul întrebării realizările sionismului. De exemplu, evreii ultraortodocşi văd Israelul modern ca fiind prea laic – nu îndeajuns de evreiesc –, în timp ce mulţi evrei liberali dezaprobă acţiunile guvernului israelian şi ale coloniştilor din teritoriile ocupate.

din calendar amintesc de prezenţa lui Dumnezeu în natură şi în istorie – mai ales în istoria poporului evreu.

Paştele, primăvara, este o perioadă de 49 de zile care marchează ieşirea poporului evreu din robia egipteană. Culminează cu sărbătoarea Şavuot, care comemorează oferirea Torei şi a celor Zece Porunci pe Muntele Sinai. Corespondentul în toamnă este Roş Haşana, „Anul Nou", urmat la 10 zile de Yom Kippur, „Ziua Ispăşirii", şi Sucot, sau Sărbătoarea Corturilor, care reaminteşte călătoria prin pustiu către pământul promis sub protecţia lui Dumnezeu.

Idee principală

Cabala

În toate cele trei religii monoteiste există cei care pledează pentru o abordare mai mistică, mai imaginativă şi mai intuitivă a credinţei. În iudaism, această mişcare este cunoscută sub numele de Cabala. Textul său de bază, *Sefer-ha-Zohar* (sau „strălucirea") a apărut pentru prima dată în Spania în anii 1280, dar adepţii săi afirmă că această carte reprezintă o tradiţie spirituală erotică ascunsă în iudaism care datează din secolul I d.Hr. şi chiar de mai devreme. A revigorat rugăciunea şi viaţa spirituală a multor evrei, i-a ajutat să descopere un sens al credinţei care depăşeşte regulile, riturile şi ritualurile. Cu toate acestea, alţi credincioşi consideră manifestările moderne ale Cabalei ca fiind superstiţioase şi prea preocupate cu viziuni ale spiritelor rele.

Zoharul a fost scris sau compilat în 1280 de un rabin spaniol, Moise de Leon (cca 1250–1305). El a afirmat că lucrează după un text anterior al rabinului Shimon bar Yohai, profesor remarcabil din jurul anului 70 d.Hr., când a fost distrus al Doilea Templu din Ierusalim. Cum a apărut acest text nu a fost niciodată clar. Documentul antic, o colecţie de comentarii orale ale lui Shimon bar Yohai asupra Torei, a fost, în conformitate cu opiniile lui de Leon, lăsat în afara Talmudului şi pierdut sau ascuns.

Au existat multe dezbateri despre afirmaţiile lui Moise de Leon din Zohar. Textul conţine referiri la evenimente care au avut loc mult după anul 70 d.Hr. Credincioşii susţin că acestea dovedesc faptul că Shimon bar Yohai a fost un profet. Unii chiar pretind că a prezis

cronologie

cca 70 d.Hr	1280
Scrierea învăţăturilor lui Shimon bar Yohai	Moise de Leon scrie Zoharul

că scrierile sale vor fi ascunse timp de 1 200 de ani înainte să reapară miraculos pentru a-i îndruma pe evrei.

Cu toate acestea, este bine cunoscut că, după moartea lui de Leon, văduva lui săracă a răspuns la o ofertă de cumpărare a textului original după care lucrase acesta spunând că nu existase un astfel de document vreodată. Soţul ei îl făcuse pur şi simplu. Adepţii Zoharului susţin că toate cuvintele din carte au fost scrise sub influenţă divină.

Sefirot

Sefirot în Cabala sunt cele zece „emanaţii" ale lui Dumnezeu cu care el creează universul. Ele corespund diferitelor niveluri de creaţie, sau ramuri din copacul vieţii, şi sunt mijloacele prin care Dumnezeu se dezvăluie progresiv pe sine şi principiile sale etice poporului său. Acestea sunt: *keter* (voinţă); *chochmah* (înţelepciune); *binah* (înţelegere); *chesed* (milă); *gevurah* (dreptate); *tiferet* (armonie); *netzach* (victorie); *hod* (glorie); *yesod* (putere) şi *malkuth* (împărăţie).

Sensul interior În examinarea Torei, Zoharul descrie patru niveluri de interpretare – literal, alegoric, ghidat de învăţătura rabinică şi, în final, un răspuns interior sau *sod*. Iniţialele în limba aramaică (limba antică folosită de Moise de Leon) ale acestor patru niveluri formează împreună un cuvânt care înseamnă „livadă" sau „paradis". În căutarea înţelesului interior, predică Zoharul, evreii trebuie să se angajeze cu dragostea lui Dumnezeu în ascultare şi rugăciune prin călătoria spirituală care va fi marcată de viziuni sfinte şi măsurată în şapte stadii de extaz, codate pe culori. Etapa finală va fi incoloră, întrucât credinciosul contemplă misterul briliant al lui Dumnezeu.

„[Cabala] înspăimântă oamenii, aşa că încearcă să o denigreze sau să o trivializeze, astfel încât să aibă mai mult sens."

Madonna, 2005

ANII 1480 Evreii sunt alungaţi din Spania

CCA 1500 Isaac Luria perfecţionează Cabala

În general există un ton erotic în descrierile Zoharului referitoare la relaţia omenirii cu Dumnezeu şi cu Tora, astfel încât în secolul al XVII-lea a existat o mişcare de restricţionare a accesului la Zohar pentru bărbaţii cu vârsta peste 40 de ani.

Dumnezeu necunoscut Principalele canoane ale religiei prezentate în Zohar se referă, în general, la a oferi mai multă putere omenirii. Afirmă că bărbaţii şi femeile pot îmbunătăţi universul prin acţiunile lor şi pot genera revărsarea harului divin. Aceasta rămâne una dintre principalele propuneri ale mişcării mai largi a Cabalei, care încearcă să facă o legătură dintre un Dumnezeu creator infinit şi veşnic şi acei indivizi care populează creaţia sa finită.

Cabala constă în căi de atingere a autorealizării spirituale. Acestea includ rugăciunea, reflecţia şi angajamentul faţă de o călătorie mistică care va reconcilia practica externă a religiei (rituri şi ritualuri evreieşti) cu înţelesul său interior. Este, totuşi, un sistem teologic şi mistic mai extins decât Zohar. Adepţii argumentează că ar data din secolul al X-lea î.Hr., când era o normă pentru poporul evreu care trăia în Israelul antic. Ei susţin că a fost doar îngropat sau ascuns doar în timpul ulterioarelor revolte, bătălii, exiluri şi suferinţe.

În Talmud, cuvântul *kabbalah* înseamnă, simplu, „cunoştinţe primite", dar, de-a lungul secolelor care au urmat difuzării extinse a Zoharului în rândurile evreimii medievale, principiile mistice pe care le-a conturat au pătruns în curentul principal al gândirii teologice evreieşti. Acest proces s-a accelerat prin distrugerea şi risipirea comunităţii evreieşti din Spania începând cu anii 1490.

„Mai valoros decât îmbrăcămintea este corpul care o poartă, şi mai valoros decât acesta este sufletul care animă trupul. Nebunii văd numai haina Torei, cei mai inteligenţi văd corpul, înţelepţii văd sufletul, fiinţa sa corespunzătoare; iar în timpul mesianic «sufletul superior» al Torei va fi dezvăluit. "

Zohar

Madonna şi Cabala

Deşi crescută catolică, cântăreaţa Madonna a devenit o faimoasă devotată a Cabalei după ce i-a fost prezentat sistemul în 1997 de către prietena ei, actriţa Sandra Bernhard. Îi recunoaşte meritele prin faptul că-i permite să găsească un sentiment mai mare al respectului de sine şi al direcţiei spirituale. Ca parte a legăturii ei, a adoptat un nume ebraic, Esther, şi poartă în public o brăţară roşie Cabala, înnodată de şapte ori, despre care se spune că alungă spiritele rele. Ea urmează o formă specială de Cabala promovată de rabinul Philip Berg, care a înfiinţat 50 de centre Cabala în întreaga lume de la deschiderea primului său centru la Ierusalim, în 1969. În 1998, albumul *Rayof Light* al Madonnei a creditat centrul Cabala pentru „îndrumare creativă", iar în cartea pentru copii pe care a publicat-o în 2003 a reflectat dezaprobarea morală a lăcomiei şi a invidiei.

În acest proces, Cabala s-a transformat din ceva academic, conservarea evreilor din clasa superioară, la o mişcare populară, antologii cabaliste circulând în întreaga diasporă evreiască, recomandând o cale ezoterică pentru comuniunea directă cu Dumnezeu.

Cabala a devenit subiectul multor dezbateri şi revizuiri, în special de către Isaac Luria (1534–1572)în şcoala sa de studii cabaliste de la Safed, din nordul Galileii. Cabala lurianică pune un accent deosebit pe cosmos, meditaţie şi venirea unui Mesia evreu. Face o distincţie clară între Ein Sof – acel aspect al lui Dumnezeu care va fi pentru totdeauna necunoscut, pentru că este nesfârşit şi impersonal – şi *sefiro* t, cele zece aspecte dezvăluite care modelează viaţa evreilor, soarta lui Israel şi istoria umanităţii.

Idee principală

Antisemitism

Toate religiile şi toţi credincioşii, la un moment dat în istorie, s-au confruntat cu prejudecăţi venite de la conducători laici, concetăţeni sau adepţi ai altor credinţe. Totuşi, evreii au trăit acest lucru pentru mai mult timp şi în forme mai extreme decât oricine altcineva. De la revoltele antievreieşti din Alexandria secolului al III-lea î.Hr. până la Holocaustul nazist din 1939–1945, care a ucis 6 milioane de evrei, umbra antisemitismului a definit identitatea evreiască.

Ostilitatea faţă de evrei a existat cu mult înainte de apariţia creştinismului. Atât grecii, cât şi romanii i-au atacat pe evrei, acuzându-i de o influenţă exagerată, de un excesiv control financiar şi de practici ascunse ciudate, ecoul fiecărei acuzaţii fiind mai târziu transpus în Europa creştină. Dar ruperea Bisericii creştine de iudaism în secolul I d.Hr. a lăsat ca moştenire o ură specială şi o suspiciune deosebită între cele două care a fost dată la o parte abia recent, în 1965, când Vaticanul a absolvit în mod oficial pe evrei de crima de deicid – uciderea lui Dumnezeu.

Refugiul Diavolului Liderii Bisericii timpurii, dornici să facă o distincţie clară între ei şi originile lor evreieşti, ar fi făcut orice pentru condamnarea iudaismului. Sf. Ioan Gură de Aur (cca 344–407), într-o serie de opt predici către poporul din Antiohia din 387, a furnizat toate armele folosite de generaţiile următoare, susţinând că evreii erau carnali, lascivi, avari, blestemaţi şi demonici. Ei i-au ucis pe toţi profeţii, apoi l-au răstignit pe Hristos şi s-au închinat Diavolului. Sf. Ieronim (cca 340–420) a etichetat sinagoga ca fiind

cronologie

CCA 70 D.HR Revoltele antievreieşti din Alexandria

1280 Prima „acuzaţie de omor rituală"

„un bordel, un bârlog de vicii, refugiul Diavolului, fortăreaţa Satanei, un loc de depravare a sufletului, un abis al fiecărui dezastru imaginabil şi orice altceva vrei". Prima consemnare a unei sinagogi arse de către creştini este din anul 338, la Callicnicul, pe Eufrat.

„Evreul este chiar diavolul încarnat. "
William Shakespeare, cca 1596

Demonizarea evreilor de către creştini a îmbrăcat accente extreme. Evreii au fost imediat asociaţi cu Diavolul, adversarul lui Iisus din Noul Testament. Ei au fost acuzaţi că-i poartă amprenta şi că-i fac munca. O noţiune populară în creştinismul medieval a fost aşa-numita *foetor judaicus* , mirosul urât de sulf emanat de evrei care era şi el un semn al Diavolului. O altă acuzaţie a fost că evreii răpeau copii creştini pentru a oferi sângele ca sacrificiu Diavolului. În arta creştină medievală, Diavolul a fost adesea descris ca având un nas lung, coroiat, presupusă caracteristică fizică pe care el o împărtăşea cu evreii.

Calomnia omorului ritual

Calomniile omorului ritual – acuzaţii false că un anumit grup, de obicei religios, face ritualuri folosind sângele victimelor lor – au fost înregistrate încă din secolul I d.Hr., când cronicarul grec Apion i-a acuzat pe evrei că-i sacrificau pe grecii capturaţi ca parte a ceremoniilor în Templul din Ierusalim. Creştinii s-au confruntat cu aceeaşi acuzaţie în următorul secol, când persecutorii lor romani au denaturat simbolismul trupului şi sângelui lui Iisus în pâinea şi vinul de la împărtăşanie pentru a susţine că noua Biserica bea sânge la slujbele sale. Prima acuzaţie creştină de omor ritual a evreilor s-a făcut în 1144, când evreii din Norwich au fost acuzaţi de capturarea, uciderea şi sacrificarea unui tânăr ucenic. Acuzaţiile au fost respinse de judecători, dar evreii acuzaţi au trebuit să scape de o mulţime care voia să-i linşeze. Mai târziu, Biserica l-a sanctificat pe William din Norwich.

338 Prima consemnare a unei sinagogi de către creştini

1144 Uciderea lui William din Norwich

1939–1945 Holocaustul nazist

1965 Vaticanul îl absolvă pe evreii de deicid

Ţap ispăşitor Deşi motivul invocat al ostilităţii creştinilor faţă de evrei a fost presupusul deicid – uciderea lui Iisus – adevăratele motive erau adesea de ordin practic. În Europa medievală, o minoritate mică de evrei (nu mai mult de 1,5 milioane pe tot continentul) era adesea suprareprezentată în avocatură, medicină şi finanţe. Succesul lor disproporţionat le-a adus invidie şi i-a făcut ţapi ispăşitori. Când un rege sau un prinţ avea nevoie de cineva pe care să-l acuze de ceva ce nu funcţiona în regat, evreii erau o ţintă uşoară. În 1750, când împărăteasa Maria Tereza a Austriei, o creştină devotată, a trebuit să strângă venituri suplimentare, a gonit mai întâi evreii din ţinuturile boemiene aparţinând domeniilor sale, apoi le-a permis să se reîntoarcă, cu condiţia să plătească o taxă specială pentru acest privilegiu o dată la fiecare zece ani.

Papa Pius al XII-lea şi evreii

Pius al XII-lea a fost ales papă în 1939, cu câteva luni înainte de izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial. El este acuzat de istoricii evrei de antisemitism din cauza deciziei de a păstra tăcerea pe întreaga durată a războiului în legătură cu Holocaustul nazist, chiar dacă ştia ce se întâmplă. Criticii lui spun că a închis ochii la atrocităţile naziste pentru că se temea că Hitler era singura alternativă la comunismul sovietic care cuprindea Europa şi distrugea Biserica. Este acuzat şi pentru faptul că diplomaţii din Vatican nu au reuşit să-i ajute pe evrei să scape de persecuţie prin obţinerea de vize pentru a călători în Palestina, pentru că papa s-a opus ideii unei patrii a evreilor. În perioada de imediat după război, se spune că Pius şi-a arătat adevărata faţă permiţând Vaticanului să fie folosit drept cale de fugă pentru criminalii de război nazişti către Africa şi America Latină. Apărătorii lui susţin că nu era antisemit, că nu a ştiut de adevăratele orori ale Holocaustului şi că a crezut (în mod eronat) că trebuie să păstreze o poziţie de strictă neutralitate, astfel încât să se menţină independenţa Bisericii şi să joace un rol în acordurile finale de pace. În 1999, Vaticanul a convenit să înfiinţeze o comisie comună cu istoricii evrei, să-şi cerceteze propriile arhive şi să prezinte o imagine mai completă a rolului lui Pius. Doi ani mai târziu, membrii evrei ai comisiei s-au retras în semn de protest împotriva refuzului Romei de a deschide complet arhiva.

„Demonizarea evreilor de către creştini începe cu respingerea lui Iisus de către evrei – vechea problemă a uciderii lui Iisus de către evrei. Astfel a fost creată imaginea demonică a evreilor. “

rahinul Norman Solomon, 1933

Creştinii nu erau singuri în atacarea evreilor. În secolul al XVIII-lea, diverşi gânditori luminaţi precum Voltaire, apărători ai conştiinţei şi ai libertăţii mai presus de toate, i-au defăimat pentru lăcomia lor, pentru avariţie şi chiar pentru obiceiul lor de a marca Sabatul. În Germania secolului al XIX-lea, oamenii de ştiinţă au pregătit presupuse cărţi de învăţătură, lucrări care să dovedească inferioritatea poporului evreu.

Toleranţă islamică Islamul a fost în mod tradiţional mult mai tolerant cu evreii decât creştinismul, probabil pentru că cele două credinţe, în timp ce împărtăşesc o abordare monoteistă, nu sunt rude atât de apropiate ca iudaismul şi creştinismul. Din secolul al IX-lea până în secolul al XIX-lea, evreii s-au bucurat adesea de o mai mare libertate religioasă în ţările musulmane decât în cele creştine, deşi, în secolul al XI-lea, s-au înregistrat pogromuri în Spania, până atunci un loc de toleranţă şi respect reciproc între conducătorii islamici şi supuşii evrei, care au trimis mulţi evrei în noi locuri de exil în Europa creştină. În secolul XX, şi mai ales după înfiinţarea statului Israel în 1948, pe teritoriul care aparţinuse anterior în special palestinienilor musulmani, o parte a populaţiei musulmane a devenit în mod special mai puţin tolerantă faţă de iudaism.

Idee principală

Naşterea islamului

Istoria dezvoltării islamului este una remarcabilă. În 610 d.Hr., profetul Mahomed a primit cuvântul lui Dumnezeu pe un vârf de munte singuratic, chiar în faţa oraşului sfânt Mecca, în Arabia Saudită a zilelelor noastre. La un secol după moartea sa în 632, credinţa în mesajul pe care îl primise s-a răspândit spre vest, de-a lungul coastei de nord a Africii până în Spania, şi în direcţia opusă spre Himalaya. La început, revelaţiile lui Allah pentru Mahomed au fost împărtăşite oral, dar, după moartea sa, au fost scrise şi adunate sub numele de Coran – un cuvânt care înseamnă „recitare".

Mahomed a fost negustor de profesie, care lucra în Mecca. Oraşul a devenit rapid un nod comercial important, transformare care a adus cu ea tensiuni sociale. A fost şi centru religios, un loc de pelerinaj sau *hajj*, unde veneau arabii să se închine înaintea diferiţilor zei tribali. Deşi ştiau despre tradiţiile evreieşti şi creştine de a avea numai un zeu şi nu erau ostili acestor religii, au preferat un cod spiritual mai vag, care a dat solidaritatea tribală numită *muruwah* – o valoare sacră.

Mahomed a crezut că o adunare de credinţe va aduce o mai mare pace şi justiţie. O dată pe an, se retrăgea într-o peşteră de lângă Mecca pentru a se ruga pentru îndrumare şi pentru a da pomeni numărului în creştere de săraci şi de marginalizaţi din oraş.

cronologie

570	595	610
Naşterea lui Mahomed	Căsătoria cu Khadijah	Noaptea Destinului

În anul 610, la 40 de ani, era singur în peşteră când, după propria descriere, a fost cuprins într-o îmbrăţişare copleşitoare. La început a crezut că fusese atacat de un djinn – sau spirit malefic –, dar de fapt era Arhanghelul Gavriil spunându-i cuvintele noii scripturi arabe direct de la Dumnezeu, sau Allah.

După acea primă „Noapte a Destinului", Mahomed a experimentat revelaţii similare de mai multe ori şi adesea a fost un proces dureros.

Familia lui Mahomed

Prima soţie a lui Mahomed a fost Khadijah, care era mai în vârstă decât el şi văduvă independentă financiar când s-au căsătorit. Deşi poligamia era regulă în Arabia de atunci, Mahomed nu şi-a luat altă soţie cât a trăit ea. Au avut cel puţin şase copii – doi fii, Al-Qasim şi Abdullah, care au murit în copilarie, şi patru fiice, Zaynab, Ruqayyah, Umm Kulthum şi Fatimah. Khadijah a murit în 619, în ceea ce primele biografii ale lui Mahomed numesc „anul de tristeţe". După aceea, Mahomed s-a căsătorit de cel puţin nouă ori, deseori din motive politice sau umanitare. De exemplu, casnica Sawdah, o altă văduvă, era verişoara unui şef tribal local. Soţia lui favorită, conform musulmanilor sunniţi, a fost Aisha, care avea doar şase ani când s-au logodit. Dupa moartea lui, ea a fost implicată în colectarea învăţăturilor sale în Hadith. O altă soţie, Zaynab bint Jahsh, a fost prima dată căsătorită cu unul dintre fiii lui adoptaţi, dar au divorţat, aşa că Mahomed s-a putut căsători cu ea. Islamul învaţă că Profetul a fost un soţ ajutător, împărţind treburile casnice şi dând soţiilor sale – după standardele timpului – un grad neobişnuit de libertate. Totuşi, în ultimii ani ai vieţii sale, soţiile lui au salutat vizitatorii din spatele unui paravan şi au fost obligate să nu se recăsătorească dacă el murea înaintea lor. Lucru folosit ulterior ca un motiv pentru care toate femeile musulmane ar fi trebuit să poarte voalul.

Totuşi, comportamentul său ilustrează abandonarea perfectă (*islam* în arabă) de care fiecare fiinţă umană ar trebui să dea dovadă în faţă divinului.

Ziua socotelii La început, Mahomed a fost precaut când trebuia să vorbească în mod public despre ceea ce se întâmplase, dar pe măsură ce vestea s-a răspândit, cuvintele lui Allah despre transformare interioară, egalitate socială, unitate, respect reciproc şi pace au câştigat mulţi adepţi. Aceasta a fost o perioadă în care războiul continuu între Persia şi Bizanţ şi între triburile locale a făcut ca mulţi locuitori din Arabia să se teamă pentru viitorul omenirii.

Pe măsură ce Mahomed recita fiecare nouă revelaţie, adepţii săi le învăţau pe de rost. Cei care erau învăţaţi le-au scris. Un mesaj-cheie a fost că era un singur Dumnezeu, Allah, şi că oamenii vor fi într-o zi chemaţi înaintea lui pentru a da socoteală pentru faptele lor. Va fi o zi a socotelii - *yawn ad-din* ,un termen arab care redă şi el „momentul adevărului".

Hijrah Învăţătura lui Mahomed s-a dovedit nepopulară şi, cu toate că a dorit să evite confruntarea cu orice preţ, el şi adepţii săi au fost atacaţi la Mecca. Existau temeri că Mahomed va fi asasinat. Uneori a fost aproape să abandoneze, dar a fost întărit de credinţa lui în Allah şi de revelaţiile continue - mai ales de o noapte în care a fost trimis de Gavriil la Ierusalim. În 622, el a condus în jur de 70 de adepţi, plus familiile lor, într-un *hijrah* (migraţie) la Medina pentru a scăpa de tensiunile din Mecca.

„Niciodată nu am primit o revelaţie fără să cred că sufletul meu a fost rupt de mine... Câteodată vin spre mine ca reverberaţiile unui clopot, şi asta este cel mai greu pentru mine; reverberaţiile se reduc când sunt conştient de mesajul lor."

Mahomed, 570–632

„În ziua aceea, oamenii vor ieşi din cete pentru ca să li se arate faptele lor Cel care a făcut un bine cât un grăunte de colb, îl va vedea După cum, cel care a făcut un rău cât un grăunte de colb, îl va vedea. “

Coran 99:6-8

Ultima predică

Mahomed a murit în braţele soţiei lui, Aisha, pe 8 iunie 632. „Ultima predică“ a fost ţinută cu puţin timp înainte de moarte, în faţa unei mulţimi de 120 000 de pelerini pe Muntele Arafat. Un rezumat al acestei predici se găseşte în moscheile din întreaga lume. În ea îi instruieşte pe ascultătorii săi să lase viciile şi luptele şi să predice toleranţa. „Un arab nu este superior faţă de un non-arab; un alb nu este superior faţă de negru sau un negru faţă de alb, cu excepţia pietăţii şi a faptelor bune.“

Ostilitatea dintre Mahomed şi populaţia din Mecca s-a transformat într-un război deschis. Deşi Mahomed nu era un pacifist, el a văzut violenţa ca pe o soluţie finală. O revelaţie i-a spus să nu-i ucidă pe cei pe care adepţii săi îi luaseră prizonieri, aşa cum era obiceiul, ci să-i elibereze sau să-i răscumpere. În 627 a învins în asediul de la Medina o armată din Mecca. Acest lucru s-a dovedit a fi un punct de cotitură. În 630 s-a întors la Mecca triumfător. Victoriile sale au unit triburile din Arabia şi au declaşat un val de convertiri în peninsulă şi dincolo de ea.

Idee principală

Stâlpii islamului

Islamul învaţă că mai întâi trebuie să fie credinţa şi că aceasta nu poate să fie adaptată sau compromisă pentru a corespunde vieţilor laice. În inima angajamentului pe care îl cere sunt „stâlpii islamului", un concept împărtăşit de toate ramurile acestei religii. Aceşti stâlpi – numerele variază între diferitele tradiţii islamice – reprezintă îndatoririle ce revin fiecărui musulman dacă duce o viaţă bună şi responsabilă în conformitate cu învăţătura lui Allah. Ei modelează viaţa de zi cu zi a peste un miliard de musulmani din întreaga lume.

Sunniţii – care reprezintă aproximativ 60 la sută din totalul musulmanilor – susţin că există cinci stâlpi. Aceştia sunt: (1) Shahadah – recitarea cu sinceritate a declaraţiei musulmane de credinţă că „nu există alt Dumnezeu decât Allah, iar Mahomed este Profetul lui Allah"; (2) Salat – efectuarea de cinci ori în fiecare zi, cu faţa spre Mecca, a rugăciunilor rituale (în zori, la prânz, la mijlocul după-amiezii, la apus, noaptea); (3) Zakat – plata unei taxe de milostenie (sau caritate) în beneficiul săracilor şi al nevoiaşilor; (4) Sawm – abţinerea de la alimente, băuturi, ţigări şi sex în timpul zilei, în luna Ramadanului; şi (5) Hajj – pelerinajul o dată în viaţă la Mecca.

Hadith Întrucât Coranul stabileşte pentru musulmani cuvântul lui Allah, atunci Hadith, cuvintele şi învăţăturile lui Mahomed, le permite să înţeleagă şi să-i imite viaţa şi exemplul – care împreună sunt cunoscute în Islam ca Sunnah. În timp ce Coranul este aproape echivalent ca întindere cu Noul Testament creştin, Hadith se întinde pe mai multe volume şi este foarte dezbătut. După ce

cronologie

CCA 635 Începerea scrierii Coranului după moartea lui Mahomed

CCA 730 Primele versiuni scrise ale Hadith

primele sale versiuni scrise au început să circule, la aproximativ 100 de ani după moartea Profetului, au apărut şi multe texte neautorizate, pretinzând că reprezintă viaţa lui Mahomed. Reguli stricte au fost apoi stabilite pentru a decide care dintre acestea erau autentice. Cea mai respectată rămâne colecţia adunată de Isma'il al-Bukhari (870 d.Hr.).

„Ceea ce Mesagerul vă dăruieşte primiţi, şi toate cele de la care vă opreşte, de la acelea opriţi-vă. "
Coran 59:7

Împreună, Coranul, Hadith şi Sunnah formează **baza** legii islamice - sau Şaria. Până în secolul al XI-lea dezbaterea a fost încurajată între învăţaţi în privinţa a ceea ce ar trebui să fie Şaria, dar această flexibilitate s-a pierdut ulterior, deşi islamul continuă să permită ceea ce se numeşte *istihsan* - interpretarea spiritului mai degrabă decât a literei legii.

Pedepsele Hadd

În legea Şaria, Hadd (plural Hudud) acoperă delicte specifice – consum de alcool, furt, crimă, adulter, calomnie şi apostazie. Unii musulmani cred că aceste legi provin direct din Coran şi astfel oferă sancţiuni divine. Alţii susţin că sunt interpretări specifice şi reprezintă pedeapsa maximă pe care un judecător o poate impune. Pedeapsa reală pentru infractor este cunoaşterea faptului că l-a dezamăgit pe Allah. Consumul de alcool poate duce la biciuire. Furtul poate fi pedepsit prin amputarea membrelor. Crima este tratată de unii jurişti Şaria pe baza principiului o viaţă pentru o viaţă. Biciuirea este prescrisă şi pentru adulter sau orice formă de abatere sexuală, iar Coranul o recomandă pentru oricine face o acuzaţie împotriva unei femei care nu poate fi susţinută cu patru martori (un rezultat, se crede, al falselor acuzaţii aduse soţiei lui Mahomed, Aisha). În unele societăţi islamice această lege a fost inversată, astfel încât o femeie care acuză un bărbat de viol poate fi biciuită, dacă nu poate găsi patru martori. În final, în ceea ce priveşte apostazia, profetul a respins orice constrângere în religie, deşi Coranul îi descrie pe cei care resping islamul ca fiind sub blestem.

„Până în prezent, musulmanii rămân adânc ataşaţi Şariei, care i-a făcut să interiorizeze figura arhetipală a lui Mahomed la un nivel foarte profund şi, eliberându-l din secolul al VII-lea, l-a făcut o prezenţă vie în viaţa lor şi o parte din ei înşişi. "

Karen Armstrong, 2000

Rituri de trecere Un nou-născut este primit în familia islamului imediat după naştere prin chemarea la rugăciune – folosită pentru convocarea credincioşilor la moschee de cinci ori pe zi – şoptită în urechea dreaptă şi porunca să se ridice şi să se închine în cea stângă. Circumcizia băieţilor – în concordanţă cu aceeaşi poruncă pe care evreii o găsesc în Facere, şi care face parte şi din Coran – are loc la şapte zile dacă este sănătos copilul. De îndată ce sunt capabili, copiii încep să înveţe pe de rost versete din Coran şi, de la vârsta de 10 ani, pot participa la post.

Căsătoriile sunt adesea aranjate de către familii, urmând obiceiurile seculare deşi, conform soţiei lui Mahomed, Aisha, Profetul a insistat ca fata să fie întotdeauna consultată. Nimeni nu trebuie forţat. Ceremonia de căsătorie – sau *nikah* – este adesea un eveniment simplu, condus de imam la moschee, dar *walimah* – sau petrecerea de nuntă – care urmează este o recunoaştere publică a angajamentului. Căsătoriile mixte între un bărbat musulman şi o femeie non-musulmană sunt acceptate în majoritatea societăţilor, dar cele între o femeie musulmană şi un non-musulman sunt privite cu mai puţină toleranţă.

Deşi un musulman poate avea până la patru soţii, Coranul subliniază că ar trebui să facă acest lucru numai dacă prima soţie nu este deranjată de acest fapt şi dacă soţiile ulterioare nu o supără. Bărbatul trebuie să poată oferi şi sprijin material şi emoţional pentru soţiile pe care le ia. O femeie poate primi în scris când se căsătoreşte că, în cazul în care soţul îşi ia mai multe soţii, ea poate divorţa

de el. Divorţul este acceptat în islam, dar este întâmpinat cu mare tristeţe. Coranul spune că nu îi este nimic mai urât lui Allah pe faţa pământului decât acest lucru.

Există un verset în Coran (4:34) care pare să permită lovirea soţiei, dar învăţaţii subliniază că acest lucru este în contextul procedurilor de divorţ unde femeia refuză să asculte de raţiune. Este menţionat că Profetul nu a folosit această sancţiune cu nici una dintre soţiile sale.

Cruciade şi islamofobie

Ierusalimul deţine un loc unic în toate cele trei religii monoteiste. Pentru musulmani este al treilea cel mai sfânt oraş după Mecca şi Medina. În 1099, creştinii cruciaţi trimişi de papă să-i învingă pe musulmanii „necredincioşi" au atacat Ierusalimul, au masacrat 30 000 dintre locuitorii săi în mare parte musulmani şi au înfiinţat un regat creştin. Până în 1187, cruciaţii nu au fost alungaţi de Saladin şi abia spre sfârşitul secolului al XIII-lea au fost goniţi din regiune. Imaginea musulmanilor invocată de papi şi de cruciaţi deopotrivă în această perioadă – de sălbatici needucaţi, cu intenţii războinice, în mod inerent violenţi şi intoleranţi – poate a fost în contradicţie cu practica islamică reală, însă s-a întipărit în minţile creştinilor occidentali cu efect de durată.

Calendar islamic Există două sărbători principale în calendarul Islamic – Eid ul-Fitr, sărbătoarea care pune capăt postului la sfârşitul lunii Ramadanului, şi Eid ul-Adha, sărbătoarea jertfei care are loc în timpul *hajj* -ului. Ramadanul înseamnă, simplu, „a noua lună" şi a fost marcată în cultura arabă cu mult înainte de Mahomed. În islam, este un timp pentru ispăşirea păcatelor, pentru retragerea din lume şi concentrarea pe religie şi pentru a arăta răbdare.

Idee principală

Sunniţi şi şiiţi

În toate religiile există diferite tradiţii, secte şi grupuri, deseori separate prin neînţelegeri care au avut loc cu multe secole în urmă. La 50 de ani de la moartea Profetului, o ruptură a apărut în islam între majoritatea sunnită şi o minoritate radicală şiită, care simţea că era mai aproape de viaţa şi de exemplul Profetului. Pe măsură ce islamul se răspândea spre vest şi est cu mare viteză, a avut loc o ruptură fundamentală în centrul său. Moştenirea acestei schisme de acum 1 300 de ani rămâne parte din lumea musulmană până în prezent.

Când Mahomed a murit în 632, existau doi potenţiali succesori – vărul şi ginerele său Ali ibn Abi Talib, şi primul său convertit bărbat adult, Abu Bakr. Preferinţa lui Mahomed nu fusese clară. Ali a fost crescut în casa Profetului, s-a căsătorit cu fiica sa Fatima şi pare să fi fost uns de către Mahomed în ultimul *hajj*; totuşi, Abu Bakr, tatăl soţiei lui Mahomed, Aisha, fusese ales de Profet să conducă rugăciunile în ultimele sale clipe de viaţă.

În cele din urmă, alegerea a fost făcută, iar Abu Bakr a fost numit calif – sau lider. Când a murit doi ani mai târziu, şi-a nominalizat propriul succesor, Umar ibn al-Khattab, care a fost calif timp de 10 ani, supervizând răspândirea islamului în Ierusalim în 638. În acest timp, califatul islamic a înlocuit Imperiile Persan şi Bizantin din regiune şi a adus toleranţă religioasă. Popoarelor cucerite li s-a dat posibilitatea alegerii adoptării islamului şi evitarea impozitelor sau păstrarea credinţei şi plata pentru acest privilegiu.

cronologie

632 Moartea Profetului

638 Ierusalimul cade sub dominaţie islamică

656 Ali ibn Abi Talib este contestat în calitate de calif

„Nici un verset al Coranului nu a coborât asupra Mesagerului lui Dumnezeu pe care să nu continue să mi-l dicteze şi să mă facă să-l recit. “

Ali ibn Ahi Talih, cca sec. al XI-lea

Când Umar a fost asasinat de un sclav creştin, un grup de şase dintre cei mai apropiaţi consilieri l-au ales ca următor calif pe Uthman ibn 'Affan, care a fost soţul a două dintre fiicele Profetului. Uthman a condus islamul timp de 12 ani, ajungând în vest, în Africa de Nord, şi în est, spre Valea Indului şi China, dar s-a confruntat cu acuzaţii de nepotism şi a fost asasinat în Egipt.

Luptă pentru putere Momentul lui Ali venise în sfârşit. El a mutat centrul califatului la Kufa, în Irak, unde i s-a opus Aisha , văduva Profetului, care a condus o armată împotriva lui, susţinând că fusese implicat în moartea lui Uthman. Când Aisha a fost învinsă în Bătălia Cămilei de la Basra în 656 şi a fost trimisă să-şi trăiască ultimele zile la Mecca, Muawiyyah, guvernatorul Damascului şi rudă a lui Uthman, a preluat cauza împotriva lui Ali. Cele două armate s-au ciocnit în bătălia de la Siffin. Soldaţii lui Muawiyyah au pus paginile Coranului în vârful suliţelor, dar Ali a refuzat să dea ordinul de a-i ataca şi s-a ajuns la un compromis. Ali a fost ucis în 661 de extremişti, cunoscuţi sub numele de karijiţi (ai căror descendenţi, cei 500 000 de Ibadiyahi, trăiesc astăzi în Africa de Nord, Oman şi Zanzibar).

Cei doi fii ai lui Ali, nepoţii Profetului, au fost de acord să-i permită lui Muawiyyah să fie calif dacă le dădea lor titlul de imam. Pacea a fost restabilită pentru scurt timp, iar Muawiyyah s-a dovedit un administrator capabil, conducând de la Damasc. Când a murit, a lăsat califatul fiului său, Yazid. Totuşi, fiii lui Ali s-au opus ca această conducere să fie tratată ca pe o posesie ereditară, iar unul dintre ei, Hussein, s-a ridicat în semn de protest în fruntea şiiţilor lui Ali – sau Partidul lui Ali.

Musulmani ismailiţi

Musulmanii ismailiţi sunt o grupare şiită, care astăzi numără aproximativ 17 milioane de persoane. Nizari, de departe cea mai mare parte a ismailiţilor, cred că liderul lor, al 49-lea Aga Khan, este descendent direct al Profetului. (Alţi şiiţi susţin că linia genealogică s-a încheiat.) Ismailiţii au propria spiritualitate nelumească bazată pe căutarea unui sens ascuns în scriptură, dar au reuşit şi să deţină controlul mai întâi asupra Tunisiei, apoi asupra Egiptului în prima jumătate a secolului al X-lea şi au înfiinţat propriul califat la Cairo, care a rezistat 200 de ani. În timp ce islamul şiit principal este literal, ismailiţii urmează o linie mai mistică. Druzii din Liban şi din Siria sunt şi ei asociaţi ismailiţilor.

Ruptură finală Bătălia de la Karbala a avut loc în anul 680 pe malurile fluviului Eufrat. A fost o înfrângere teribilă pentru descendenţii direcţi ai Profetului. Hussein a fost înfometat până la supunere şi omorât, împreună cu mulţi din familia sa, deşi doi dintre fiii săi au supravieţuit pentru a prelua rolul de imam în mişcarea şiită. Şiiţii au respins majoritatea sunnită (un termen referitor la loialitatea lor faţă de Sunnah, cuvintele şi practicile Profetului) ca fiind prea lumească, preferând în schimb puritatea religioasă a lui Ali şi a familiei sale.

Moscheea imamului Hussein din Karbala rămâne pentru şiiţi – care reprezintă până la 20 la sută din lumea musulmană – un loc sfânt, la egalitate cu Mecca, şi un simbol al martiriului şi al nedreptăţii care pătrunde în viaţa omului. În fiecare an, în Ziua de Ashura, o pomenire a înfrângerii lui Hussein, bărbaţii şiiţi se adună la moschee pentru a se tăia cu cuţitele şi a-şi biciui spatele cu lanţuri, reamintind brutalitatea arătată de trupele lui Yazid.

„Şiismul nu a luat naştere doar în contextul problemei succesiunii politice a lui Mahomed, deşi această problemă a fost, desigur, de mare importanţă... Nu era atât de important cine să fie succesorul lui Mahomed, cât funcţia şi calificările acestei persoane. “

Hussein Nasr, 1979

O chestiune de conducere Aceste prime bătălii au definit împărţirea liniilor în islam care există până azi. Cine ar trebui să conducă pe credincioşi? Cel mai evlavios musulman, cum au propus karijiţii? Un descendent direct al Profetului, cum au susţinut şiiţii? Sau un administrator capabil care s-a luptat pentru pacea şi unitatea atât de mult dorite de Profet, cum au crezut sunniţii?

Rana sunnită/şiită nu s-a vindecat niciodată. Există şi alte diferenţe decât cele istorice. Şiiţi au chemarea lor la rugăciune (şi îi pot răspunde mai degrabă de trei ori decât de cinci ori pe zi). Ei venerează mormintele imamilor morţi, inclusiv locul de îngropăciune al lui Ali la Najaf în Irak, o practică care este considerată eretică de către wahhabişti, parte a tradiţiei sunnite.

Alte diferenţe sunt mai mult doctrinale. Şiiţii pun un accent mai mare pe Hadith, deoarece cimentează legătura lor cu Profetul. Atât sunniţii, cât şi şiiţi cred că Allah are o cunoaştere prealabilă a tuturor acţiunilor umane, dar sunniţii susţin că le predestinează, lucru respins de şiiţi. În plus, cei mai mulţi musulmani şiiţi, crezând că descendenţii Profetului au murit, acordă o autoritate mai mare învăţaţilor în viaţă – ayatollahii – pentru a determina legea şi practica islamică, decât sunniţii, care preferă să se bazeze pe înţelepciunea din trecut, de obicei, mai moderată.

Wahhabism

Au existat multe revolte împotriva excceselor elitelor sunnite conducătoare ale califatului şi mai târziu ale Imperiului Otoman. Un rebel faimos a fost Muhammad ibn Abd al-Wahhab (1703–1792), care a condus o mişcare antiintelectuală, antimistică şi antisistem, care promova întoarcerea la Coran şi Sunnah. Ambele, a spus el, erau atemporale şi nu aveau nevoie de nici o actualizare sau punere în context. El nu a împărtăşit toleranţa lui Mahomed faţă de alte credinţe, nici atitudinea lui progresistă (pentru secolul al VII-lea) faţă de femei, puncte de vedere care sunt demonstrate în învăţătura sa, ce a devenit cunoscută ca wahhabism. Prin semnarea unui pact în 1744 cu casa conducătoare a lui Saud, al-Wahhab a reuşit să formeze o enclavă de credinţă pură, care continuă până în prezent sub forma Arabiei Saudite, unde wahhabismul este curentul dominant al islamului.

Idee principală

Inima islamului

Expresia „inima islamului“ se referă la tradiţia mistică sufită. Pe măsură ce islamul s-a extins devenind imperiu în secolele al IX-lea şi al X-lea, şi-a îndreptat atenţia spre jurişti, care au lucrat pentru a rafina înţelepciunea din Coran, Hadith şi Sunnah în codurile legii Şaria, un sistem care să dea structură societăţii. Sufismul a fost o reacţie împotriva acestui legalism sec, subliniind iubirea mai presus de justiţie. Adesea, ceremoniile neinhibate, inclusiv cântece şi dansuri, trezesc suspiciuni în ochii multor musulmani tradiţionalişti, dar rămân o forţă puternică în cadrul tradiţiei islamice.

Rădăcinile sufismului se găsesc în secolul al VIII-lea, moment în care imperiul islamic creştea în mărime, putere şi lăcomie. Unii musulmani au respins luxul şi bogăţia elitei dominante ca o consecinţă a expansiunii. Aceşti disidenţi, sufiştii, s-au temut că credinţa lor este externalizată într-o „religie de stat“ şi că în acest proces mesajul lui Allah către Profet şi către fiecare musulman este corupt.

Sufiştii au susţinut o întoarcere la un mod mai simplu de a fi, în care toţi musulmanii erau egali, iar diferenţele erau tolerate mai degrabă decât interzise prin lege. Urmaşii căii ascetice sufite se distingeau prin veşmintele groase de lână pe care le purtau; într-adevăr, unii oameni cred că numele lor vine din cuvântul arab pentru lână, *suf*.

Viaţă interioară Abordarea sufită a credinţei este contemplativă şi monahală, implicând o retragere – practică şi/sau mentală – de la preocupările lumii şi subliniind necesitatea de a renunţa

cronologie

SEC. VIII	922
Naştereasufismului	Husairal-Mansuesteexecutat

Femeile în tradiţia sufită

Sufismul a oferit în mod tradiţional femeilor mai multă libertate ca lideri şi intelectuali decât în oricare altă ramură a islamului. Rabi'a al-Adawiyya (717–801) a fost una dintre profesoarele sufismului timpuriu care a insistat că Allah trebuie să fie iubit în mod liber şi în mod voit, mai degrabă decât pentru regulile şi legile care îi înfricoşează pe oameni. Când era copil, Mahomed i-a apărut într-un vis tatălui ei, identificând-o ca fiind aleasă, dar foametea a lovit oraşul său natal Basra şi ea a fost vândută ca sclavă. Când stăpânul ei a auzit rugăciunile sale în extaz, a eliberat-o şi i-a spus că el era acum sclavul ei. A trăit cea mai mare parte din viaţă în deşertul irakian, fără posesiuni, refuzând toate ofertele de căsătorie, dar atrăgând mulţi discipoli, pe care i-a învăţat importanţa adevărului şi a autocriticii. Ea este uneori creditată ca fiind fondatorul „misticismului iubirii" sufit, care este asemănător cu starea spirituală de extaz, de dragoste faţă de Dumnezeu.

atât la ambiţie, cât şi la sine pentru a descoperi o viaţă spirituală interioară care să permită fiecărui credincios să-şi purifice inima şi să fie unul cu Allah.

Sufiştii sunt organizaţi în unităţi sau ordine de maeştri şi discipoli, maestrul predând conducerea unui ales dintre discipoli la moartea sa. Majoritatea maeştrilor pretind că au o relaţie sau o legătură de sânge cu Profetul Mahomed, adesea prin intermediul ginerelui său, Ali. Unul dintre cele mai mari grupuri sufite, Naqshbandi, preferă în schimb să se vadă ca fiind succesor al primului calif, Abu Bakr.

Sufiştii se întâlnesc în *zawiyah* , locuri de învăţare şi de concentrare, unde se roagă şi meditează, folosind respiraţia ritmică,

„Ascetismul nu este despre faptul că nu ar trebui să deţii nimic, ci că nimic nu trebuie să te deţină. "

Ali ibn Ahi Talih, cca sec. al XI-lea

„Aparţineţi lumii dimensionale, dar veniţi din lumea adimensională. Închideţi prima prăvălie şi deschideţi-o pe cea de-a doua. “

Mevlana din Konya, 1207–1273

postul, veghea şi cântecele pentru a intensifica conştientizarea lui Dumnezeu. Astfel de ritualuri şi practici au atras rapid critici din partea altor musulmani. Folosirea muzicii, a poeziei şi a dansului, adesea ca o modalitate de a induce o stare de înălţare spirituală sau chiar de transă, au fost considerate ne-islamice. A fost atacat şi vorbitul despre miracole şi magie. Când maestrul sufit Husain al-Mansur a pretins, în 922, că un bun musulman ar putea face *hajj* -ul în spirit, în timp ce fizic se află acasă, a fost executat pentru apostazie. Totuşi, în ciuda suspiciunilor provocate, sufiştii au rămas întotdeauna o parte a prim-planului vieţii islamice, iar abordarea şi perspectivele acestora continuă să fie preţuite şi apreciate.

Context spiritual Abu Hamid al-Ghazzali (1058–1111), uneori denumit Toma d'Aquino al islamului, a fost expert în drept islamic.

Neosufism

Neosufismul, o altă mişcare de reformă în islam, s-a dezvoltat în secolul al XIX-lea,prosperând în special în rândul musulmanilor nord-africani. Lideri, precum Ahmad ibn Idris (1760–1836) în Maroc, au vrut să încurajeze oamenii să fie musulmani mai buni, dar au simţit că învăţătura tradiţională era prea legalistă şi prea ruptă de viaţa de zi cu zi din regiune. Ibn Idris a respins autoritatea oricărui gânditor musulman încă de la Profet şi i-a îndemnat pe ascultătorii săi să reflecteze şi să mediteze asupra vieţii şi a exemplului lui Mahomed, mai degrabă decât asupra tradiţiei trecutului, ca bază pentru a decide cum să trăiască în mod etic şi drept în propria societate. Mişcarea Sanusiayyah,parte a neosufismului, rămâne forma dominantă a islamului în Libia, în timp ce liderii neosufiţi, precum Amir Abdul Kader în Algeria, au jucat un rol important în rezistenţa anticoloniană din secolul al XIX-lea.

În 1095 a suferit o cădere, pe care a explicat-o mai târziu prin faptul că şi-a dat seama că ştia foarte multe *despre* Dumnezeu, dar nu îl cunoştea pe Dumnezeu însuşi. Soluţia sa a fost să îmbrăţişeze practica sufită, pe care a rafinat-o în 1105 în *Renaşterea ştiinţelor religioase*, considerată a fi cea mai citată carte islamică după Coran şi Hadith.

Al-Ghazzali a încercat să unească viaţa exterioară şi interioară a islamului prin acordarea unui context etic şi spiritual legii şiite. Cititorilor le erau prescrise exerciţii spirituale, inclusiv *dhikr* (cântarea numelor divine) pentru a creşte conştiinţa lui Dumnezeu. Dar unii sufişti resping ideea că viziunile mistice pot fi vreodată consemnate pe hârtie, susţinând că ar însemna mai mult o externalizare a lor.

Epoca de aur Perioada dintre secolele al XIII-lea şi al XVI-lea a fost epoca de aur a sufismului, moment în care acesta a devenit o adevărată mişcare populară. Au fost înfiinţate multe ordine noi. Jalal ud-Din Rumi, cunoscut şi ca Mevlana din Konya, a fondat un ordin bazat pe dervişi rotitori (sau căutători) care propovăduiau că învârtitul şi muzica ar putea ridica individul la sfera cerească. Era cea mai pură formă a islamului sau supunerea în faţa lui Allah.

Totuşi, în vremurile mai recente, tradiţia sufită a fost reprimată. Colonizatorii europeni care au cucerit pământurile musulmane au fost în mod special suspicioşi faţă de sufiţi. Kemal Atatürk, fondatorul Turciei moderne în secolul XX, s-a numărat printre cei care i-au oprimat – deşi nu cu succes de durată. Majoritatea elitelor conducătoare sunnite menţin astăzi legături strânse cu ordinele sufite, iar marile temple sufite – din Bagdad, Ajmeer (India), Sylhet (Bangladesh) şi Konya (Turcia) – rămân centre de pelerinaj.

Idee principală

Islamul militant

În secolul XX, mulţi conducători din ţări musulmane au respins ceea ce vedeau ca trecut medieval, încercând să separe religia şi politica. Atatürk în Turcia, Nasser în Egipt, Jinnah în Pakistan şi şahul din Iran au fost toţi încurajaţi de guvernele occidentale în eforturile lor de a ţine pasul cu vremurile – insistând asupra veşmintelor moderne, înlocuind Şaria cu un sistem de drept civil şi eliminând sau exilând clerici. Totuşi, astfel de schimbări uriaşe au provocat inevitabil o reacţie, iar ultimele decenii ale secolului XX şi începutul secolului XXI au cunoscut apariţia unei noi forme de islam militant.

În secolele al XIX-lea şi XX, noţiunile occidentale ale secularismului, naţionalismului, democraţiei şi industrializării au ajuns în prim-plan. Societăţile care nu au adoptat modelul au fost considerate înapoiate, iar în lupta pentru deschiderea de noi pieţe şi dominaţia geopolitică acestea au fost adesea înghiţite drept colonii ale ţărilor europene. Statele musulmane din Africa de Nord au suferit această soartă în mâinile Franţei şi ale Italiei în secolul al XIX-lea, apoi Imperiul Otoman – „omul bolnav al Europei" – a fost de partea Germaniei înfrânte în Primul Război Mondial, teritoriile sale din Orientul Mijlociu fiind împărţite ca protectorate între Marea Britanie şi Franţa. Un simbol final al confiscării occidentale a pământurilor pe care musulmanii le considerau de secole a fi ale lor a fost înfiinţarea în 1948 a statului Israel pe teritoriul Palestinei, în mare măsură, teritoriu musulman.

Religios şi laic Unii lideri musulmani au reacţionat la această lume în schimbare prin încercarea adaptării modelului occidental

cronologie

1915 Căderea Imperiului Otoman

1948 Crearea statului Israel

1966 Execuţia lui Sayyid Qutb

la propriile tradiţii. Alţii – în special adepţii ideologiei ba'ath din Irak şi Siria – au combinat socialismul cu naţionalismul arab. Toţi au încercat într-o oarecare măsură să impună o diviziune între religie şi secularism – şi de multe ori au recurs la forţă atunci când a existat opoziţie. În Egipt, în 1966, Sayyid Qutb a fost executat de liderul naţionalist laic, Gamal Abdel Nasser (1918–1970),pe care l-a numit necredincios. În Iran, guvernul şahului Mohammad Reza Pahlavi (1944–1979),care înclina spre Occident, l-a exilat pe liderul spiritual al şiiţilor, ayatollahul Ruhollah Khomeini (1902–1989), doar pentru că acesta din urmă putea să inspire o revoluţie care să-l aducă la putere.

Fatwa

Fatwele sunt opinii legale islamice, emise de juriști sau de conducători spirituali, clarificări ale legii când sunt situaţii noi sau apar probleme pentru care Coranul şi Sunnah nu oferă o directivă clară. Cuvântul a devenit cunoscut la nivel internaţional în 1989, când ayatollahul Khomeini a emis o *fatwa* împotriva scriitorului britanic Salman Rushdie, despre care a considerat că produsese un portret blasfemiator al lui Mahomed în romanul său *Versetelesatanice* (Editura Polirom, 2017). Blasfemia aduce pedeapsa cu moartea. *Fatwa* lui Khomeini a fost condamnată de 48 din 49 de state membre ale Conferinţei Islamice în luna următoare apariţiei, dar a fost ridicată doar nouă ani mai târziu.

Khomeini se întorsese la istorie pentru a-şi caracteriza lupta cu şahul, asemănând-o cu lupta dintre Yazid şi Hussein la Karbala din 680, şi susţinând că şahul era un impostor pe cât fusese Yazid de musulman. Islamul nu putea fi actualizat pentru a se armoniza circumstanţelor economice sau politice, a subliniat el. Totuşi, s-a luptat cu prima încercare a islamului militant modern de a crea un sistem de guvernare care să satisfacă propria viziune asupra istoriei. Teocraţia, care este actualul Iran, combină anevoios alegerile democratice occidentale cu un „lider suprem" din elita clericală.

1979 Căderea şahului din Iran

1994 Talibanii preiau controlul în Afghanistan

2001 al-Qaida distruge World Trade Center

Revizuire a trecutului Noul islam militant a trecut rapid la anexarea altor credinţe vechi la scopurile sale specifice. Abul Ala Mawdudi (1903–1979), fondator al partidului Jamaat-i-Islami din Pakistan, creditat de mulţi ca având o influenţă majoră asupra islamului militant, a fost printre primii care au invocat noţiunea de *jihad* din Coran – în forma originală însemnând „luptă" – pentru a promova un război sfânt împotriva influenţelor occidentale şi a celor care au încercat să le introducă. Între timp, lui Sayyid Qutb, învăţat fundamentalist, i-a plăcut să se asemene pe el şi pe adepţii săi din Egipt cu grupul original care îl însoţise pe Profet când fusese alungat de la Mecca la Medina de către liderii corupţi ai oraşului.

Cea mai cunoscută lucrare a lui Qutb, *Repere* , publicată în 1964 şi care pretinde că există o binecuvântare a Coranului pentru violenţă şi uciderea „necredincioşilor" (inclusiv a tuturor musulmanilor care îmbrăţişează valorile laice), este totuşi mult admirată de grupuri extremiste, precum Jihadul islamic, Hezbollah din Liban şi mişcarea disidentă din Arabia Saudită. Deşi această ţară continuă să fie condusă în conformitate cu un sistem inspirat de idealurile puritane wahhabiste din secolul al XVIII-lea, bogăţiile spectaculoase pe care le-a dobândit în ultimul timp de pe urma rezervelor sale de petrol, precum şi a alianţei sale continue cu Statele Unite, i-au determinat pe mulţi, inclusiv pe fondatorul al-Qaida, Osama bin Laden, să îmbrăţişeze militantismul şi crimele.

„Da, suntem reacţionari, iar voi sunteţi intelectuali iluminaţi: voi, intelectualii, nu vreţi să ne întoarcem acum 1 400 de ani. Voi, cei care vreţi libertate, libertate pentru orice, libertatea partidelor, voi care doriţi toate libertăţile, voi intelectualii: libertatea care ne va corupe tineretul, libertatea care va deschide calea pentru asupritor, libertatea care va trage naţiunea noastră în jos."

Ayatollahul Khomeini, 1979

Sayyid Qutb

Profesorul egiptean, scriitorul şi poetul Sayyid Qutb a fost, potrivit unui prieten universitar al liderului al-Qaida, Osama bin Laden, „cel care a afectat cel mai mult generaţia noastră". Qutb a scindat opinia musulmană. Pentru admiratorii săi a fost martir pentru cauza adevăratului islam. Pentru detractorii săi a fost un extremist violent. El a salutat îndepărtarea în 1952 a regimului pro-occidental din Egipt al lui Nasser, dar curând a fost deziluzionat de naţionalismul laic al noului conducător. A fost închis în 1954, după o tentativă de asasinat asupra lui Nasser, şi şi-a petrecut restul vieţii, cu excepţia câtorva luni, în spatele gratiilor. Şi-a folosit timpul pentru a scrie manifestul său încă influent pentru islamul politic, *Repere*,şi un comentariu de 30 de volume despre Coran, unde a susţinut *jihadul* violent şi a concluzionat că lumea musulmană nu avea nevoie de un guvern, întrucât musulmanii trebuiau, pur şi simplu, să urmeze Coranul şi Hadith. A fost executat în 1966 din ordinul lui Nasser.

Bin Laden şi-a planificat campania globală de teroare din exilul în Afghanistan, care, începând cu 1994, a fost condus de guvernul taliban islamic militant. Printre „inovaţiile" sale a fost negarea dreptului femeilor la educaţie sau la muncă şi ordinul să-şi acopere fiecare centimetru din corp când ies în public. Potrivit savanţilor islamului convenţional, o astfel de politică este împotriva practicii Profetului.

Atentate sinucigaşe În eforturile sale de a reacţiona la o lume în schimbare dominată de Occident, islamul militant predică o întoarcere la valorile tradiţionale musulmane, dar pe care le-a distorsionat şi le-a încălcat, creând impresia în ţările non-musulmane că practicile talibanilor şi ale al-Qaida sunt descrise în Coran şi Hadith. Nu e cazul. De exemplu, atentatul sinucigaş, o tactică favorită a grupărilor extremiste militante, nu are nici o bază în Coran. Sinuciderea este interzisă în islam, în timp ce uciderea celor nevinovaţi este condamnată ca omor. „Oricine ucide pe cei drepţi împreună cu cei răi", a scris Profetul, „nu are nici o legătură cu mine, iar eu nu am nici o legătură cu el."

Idee principală

Numeroasele feţe ale hinduismului

Hinduismul pretinde a fi cea mai veche religie din lume. Numără un miliard de adepţi, din care 90 la sută sunt în India. Hinduismul modern este rezultatul unui proces complicat de evoluţie şi reuneşte multe alte ramuri. Ca rezultat, este adesea descris ca un mod de viaţă mai mult decât ca o simplă religie. Mai exact, este o familie de religii, o colecţie de sisteme culturale şi filosofice care nu împărtăşesc nici un fondator, nici o scriptură sacră, nici măcar un set universal de învăţături.

Rădăcinile îndepărtate a ceea ce se numeşte azi hinduism se află în civilizaţia care a prosperat în şi în jurul Văii Indusului - „Ţara celor Şapte Râuri", sau Sapta-Sindhu (originea cuvântului Hindu) - între 2500 şi 2000 î.Hr. Acest vechi imperiu indian a fost mai mare la vremea sa decât Egiptul sau Mesopotomia. Când a fost revigorat de către arienii din stepele de la nord, au început să apară o serie de texte sacre în sanscrită, cunoscute colectiv ca Vede („cunoaşterea"). Există patru Vede, care sunt recunoscute de toţi hinduşii, dintre care Rig Veda este cea mai cunoscută.

Pentru început, cei care au urmat această religie vedică au fost călători, negustori şi, uneori, agresori. Totuşi, de la începutul secolului al VII-lea î.Hr., un grup de mistici din cadrul tradiţiei au început să susţină o schimbare de direcţie pentru a îmbrăţişa pacea şi spiritualitatea interioară. Învăţăturile lor se găsesc în Upanişade, care

cronologie

CCA 2500-2000 Î.HR.
Civilizaţia antică în Valea Indusului

CCA 1500 Î.HR.
Alcătuirea Vedelor

au fost puternic influenţate de Vede şi împărtăşesc statutul lor sfânt în hinduismul modern.

Din această religie vedică a epocii axiale a evoluat hinduismul, adăugând, la ceea ce până atunci era o tradiţie severă şi restrânsă, o gamă ameţitoare de zeităţi colorate, efigii şi temple. Numele hindus în sine a început să fie folosit în jurul secolului al XIII-lea d.Hr., iar hinduismul nu a apărut ca entitate religioasă definită până în secolele al XVIII-lea şi al XlX-lea, când India învăţa să convieţuiască alături de colonizatorii săi europeni. Acest nou hinduism învăţa că, întrucât divinul era infinit, nu putea fi limitat la o singură expresie – fie că este Brahman, puterea transcendentă impersonală dincolo de univers, sau Bhagavan ori Ishvara, cuvintele sanscrite pentru „Domnul" şi „Dumnezeu", care desemnează o putere supremă creatoare şi distructivă. În schimb, o multitudine de zeităţi erau venerate, fiecare exprimând diferite aspecte ale întregului. Shiva şi Vishnu sunt cele mai populare.

Vishnu şi Shiva Există multe şcoli în hinduism, cu diferite filosofii şi venerând diferite forme ale divinului. Mai simplu spus, acestea pot fi împărţite în vishnuism, shivaism, shaktism şi smartism.

Brahma

Există o trinitate (*trimurti*) a zeilor în hinduism care acoperă viaţa în această lume. Alături de Vishnu şi Shiva este Brahma (care nu trebuie confundat cu Brahman), al cărui rol este crearea lumii şi a tuturor creaturilor ei (hinduşii sunt mai ales vegetarieni din respect pentru toate fiinţele create). Brahma este descris ca având un ten roşu, patru capete – fiecare citind unul din principalele texte ale Vedelor – patru braţe şi o barbă. Deşi a fost considerat primul dintre cei trei zei şi plasat alături de Vishnu şi Shiva în toate riturile hinduse, are doar câteva temple dedicate lui. Există numeroase explicaţii pentru acest lucru în mitologia hindusă, majoritatea variante ale poveştii că acesta este rezultatul unui blestem aruncat de Shiva asupra lui Brahma deoarece îşi neglijase îndatoririle evlavioase pentru a căuta o femeie, Shatarupa.

CCA 800–300 Î.HR.
Apariţia hinduismului

CCA 300 Î.HR.
Bhagavad Gita

Vishnuismul – cel mai mare grup al celor patru – se concentrează asupra lui Vishnu şi a puterii sale de a se manifesta în forma umană. În nouă ocazii diferite, de obicei în momente de mare criză, Vishnu a coborât din cer pentru a salva Pământul. Mulţi cred că dacă va veni din nou, va fi sfârşitul lumii. Cele mai cunoscute dintre aceste manifestări au fost Krishna şi Rama, ambii fiind subiectul povestirilor epice care amintesc cum acţionau eroic pentru a restabili ordinea morală şi echilibrul lumii. Vishnu este de obicei prezentat ca având un corp uman, piele albastră şi patru braţe. El este de regulă asociat cu lumina şi cu Soarele.

Shivaismul îl preferă pe Shiva, un caracter contradictoriu, uneori ascetic, uneori hedonist, care distruge, dar numai pentru a recrea ceva mai pur. Din nou, Shiva este vizualizat într-un corp uman, dar cu un al treilea ochi, pentru înţelepciune. Shaktismul se referă la feminin, Mama Divină, de obicei sub forma lui Lakshmi, o zeiţă foarte populară, ilustrată ca o femeie frumoasă cu patru braţe care stă pe o floare de lotus. Virtuţile ei sunt truda, bogăţia, virtutea şi curajul. În cele din urmă, smartismul este dedicat celor

Bhagavad Gita

Bhagavad Gita („Cântarea lui Dumnezeu") este unul dintre cele mai importante texte în hinduism, reprezentând o altă legătură între diversele ramuri ale acestei familii de religii. Majoritatea cercetătorilor susţin că a fost scrisă la sfârşitul secolului al III-lea î.Hr. şi este, din câte se pare, o dezbatere accesibilă despre scopul războiului. Constă într-un dialog între războinicul Arjuna şi prietenul său Krishna, care se dezvăluie ca fiind zeul Vishnu în formă umană. Arjuna este aproape de a respinge lupta ca fiind zadarnică, dar Krishna îl convinge că, în anumite circumstanţe, este necesar să lupte pentru a restabili *dharma* într-o lume de altfel distructivă. Bhagavad Gita are impact tocmai asupra acestor circumstanţe, întrucât cere ca toată lumea să se străduiască să se detaşeze şi să fie indiferentă faţă de obţinerea de câştiguri lumeşti. Mai mult, promite că acest lucru poate fi realizat nu doar de câţiva favorizaţi, ci de toţi. „Dacă se bazează pe mine", îi spune Krishna lui Arjuna, „chiar şi bărbaţii născuţi în pântecele răului ajung la cea mai înaltă cale."

„Cei care, renunţând la toate faptele lor pentru Mine, devotaţi Mie, Mă adoră... Pentru ei, care au pătruns cu gândirea în Mine, Eu sunt sunt cel care îi scoate fără întârziere din oceanul morţii şi al renaşterilor... Pune-ţi în Mine inima ta; pătrunde în Mine cu mintea ta. Astfel în Mine vei locui după aceea. "

Bhagavad Gita, cca 300 î.Hr.

cinci – sau, în unele cazuri, şase – zeităţi, care se unesc, cred ei, pentru a caracteriza divinul.

Naţionalism indian Legătura dintre hinduism, cultura indiană şi identitatea naţională este una intimă şi a fost încurajată de naţionaliştii indieni în secolele al XIX-lea şi XX, în timp ce se străduiau să scape de dominaţia colonială. Alte lucruri care unesc hinduşii sunt Vedele, anumite practici rituale şi concepte filosofice, precum *samsara* şi *dharma* . *Samsara* , ciclul naşterii, morţii şi renaşterii, guvernat de *karma* , este una dintre cele mai importante învăţături ale hinduismului şi este împărtăşită şi cu alte credinţe.

Dharma se referă, în hinduism, la o moralitate atotcuprinzătoare care îndrumă modul în care fiecare individ îi tratează pe ceilalţi. Încorporează imperativul de a fi în slujba altora şi a lui Dumnezeu, acţionând moral şi etic. Fiecare individ are propria *dharma* , cunoscută sub numele de *sva-dharma* . Codul moral *dharma* este atât de important pentru hinduism încât un nume alternativ pentru credinţă, folosit adesea de către hinduşii înşişi, este Sanatana Dharma, în sanscrită „legea veşnică".

Idee principală

Cultul hindus

Modele hinduse de *puja,* sau închinare, sunt numeroase şi diverse şi sunt ţesute în structura socială şi culturală a vieţii cotidiene din India. *Puja* poate fi realizată în grup într-un templu, dar este văzut, în primul rând, ca un scop individual şi este la fel de valoroasă când este făcută acasă, în singurătate, la un altar personal sau prin meditaţie.

Riturile şi ritualurile hinduse sunt concepute în mod deliberat pentru a le reaminti credincioşilor, în fiecare moment, de omniprezenţa divinului. Scopul lor final este *moksha* - sau eliberarea din ciclul naşterii, al morţii şi al renaşterii al *samsarei* - care prefigurează unirea finală cu Brahma în viaţa de apoi.

Nu există nici o obligaţie pentru hinduşi să meargă la templu. Mulţi participă doar la marile sărbători religioase. Principalul nucleu al devotamentului lor sunt icoanele zeilor pe care le păstrează în case. Aceste icoane sunt văzute nu doar ca imagini, ci ca manifestări ale divinului (deşi în pluralismul care este hinduismul, unele secte, cum ar fi Arya Samaj, resping această idee). Rugăciunea ia adesea forma cântării sau a recitării sfintei scripturi.

Samskara *Samskara* - sau sacramente - sunt ritualuri, multe dintre ele implicând purificarea, care însoţesc toate etapele călătoriei vieţii. Viitoarele mame se angajează într-o ceremonie pentru a marca Punsavara (protecţia fătului) în a treia lună de sarcină, la Simantonnyaria în luna a şaptea se roagă pentru sănătatea copilului atât din punct de vedere mental, cât şi fizic, şi Jalakarma are loc la naştere, când este pusă miere în gura copilului şi numele

cronologie

CCA 300 Î.HR.	1858
Bhagavad Gita stabileşte sistemul de caste	Începutu Raj-ului Britanic

„Este minunată puterea unei astfel de credinţe [hinduismul], care poate face mulţimi de bătrâni şi de firavi, de tineri şi de fragili care se angajează fără a ezita sau a se plânge în astfel de călătorii incredibile şi îndură mizeria rezultată fără a se văita. Se face din dragoste sau din frică; nu ştiu care dintre cele două este. Indiferent care este impulsul, actul născut este dincolo de imaginaţie, minunat pentru noi, albii reci. "

Mark Twain, despre hinduism, 1895

lui Dumnezeu este şoptit la ureche (similar cu ritualul din islam). Upanayana („firul sacru") este o ceremonie care se ţine când un copil începe şcoala.

Căsătoria este un ritual elaborat şi formal, cu multe etape bine stabilite, care începe din momentul în care părinţii miresei întâmpină mirele la sărbătoarea nunţii prin desenarea unui punct roşu – sau *kumkum* – pe fruntea lui. *Dharma* pune un mare accent pe compatibilitatea cuplului. În mod tradiţional, în India s-a crezut că aceasta este obţinută cel mai bine de către părinţii care aranjează căsătoriile pentru copiii lor. Divorţul este posibil, dar în procente extrem de mic.

Femei în hinduism Diferitele şcoli ale hinduismului nu sunt de acord cu poziţia femeilor. Punctele de vedere depind adesea atât de factorii sociali, culturali şi economici ai credincioşilor, cât şi de textele sacre, care sunt foarte confuze pe această temă. De exemplu, într-un imn al căsătoriei vedice se spune că o soţie „ar trebui să se adreseze adunării ca un comandant". Totuşi, în 1987, guvernul indian încă legifera pentru a scoate în afara legii vechea practică *sati* – sau *suttee* – în care văduva se arunca pe rugul funerar al soţului. Unele scripturi lăudau femeile care făceau acest sacrificiu. În grupurile tradiţionale hinduse, văduvele sunt încă obligate să poarte sariuri distincte de culoare albă, să se radă pe cap şi să rămână în mare măsură

ascunse de ochii publicului, dând toate bunurile lumeşti ale soţului copiilor lor. Unele trebuie să recurgă la cerşit pentru a se întreţine.

Yoga Viaţa fiecărui hindus este împărţită în patru etape, cunoscute sub numele de *ashrame* : (1)Brahmacharya, etapa elevului petrecută dobândind cunoştinţe spirituale în celibat, contemplare controlată sub îndrumarea unui guru; (2) Grihastha, etapa gospodăriei, care implică căsătoria, paternitatea şi întemeierea unei case; (3) Vanaprastha, etapa pustniciei, renunţarea la preocupările materiale şi dedicarea unui timp mai mare pentru rugăciune şi meditaţie; şi (4) Sannyasa, pregătirea pentru a îmbrăţişa moartea.

Sistemul de caste

Cu practicile religioase şi sociale atât de interconectate, persistenţa sistemului castelor din India este adesea atribuită hinduismului. Această metodă de clasificare a oamenilor îşi are originea în viziunile religioase despre puritate şi ierarhie naturală, dumnezeiască. Casta a fost un cuvânt folosit pentru prima dată de colonişti portughezi. Hinduşii cunosc sistemul mai bine sub numele de cele patru *varnas*, în ordine descendentă: Brahmanii sau preoţii, despre care se crede că au ieşit din gura lui Brahma; Kşatriya sau clasa conducătoare/războinică, care a fost făcută din braţele lui Brahma; Vaisya, negustori sau artizani care proveneau din coapsele lui Brahma; şi Sudra, muncitori necalificaţi şi slujitori care au apărut din picioarele lui Brahma. O a cincea categorie „Paria" a fost adăugată pentru cei care erau prea umili chiar pentru a face parte din sistem. Pe această clasificare de bază a fost impus un set mai complex de *jatis* sau niveluri, definite prin naştere, căsătorie şi ocupaţie. Castele încă mai modelează societatea indiană, în special în mediul rural, unde căsătoriile dintre *jatis*, deşi legale, sunt dezaprobate. Totuşi, casta „Paria" a fost eliminată prin lege.

Pentru traversarea acestor patru etape se crede că există mai multe căi, sau yoga. În Occident, cuvântul este asociat cu exerciţiile fizice, dar în hinduism acesta acoperă o întreagă gamă de discipline fizice, mentale şi spirituale descrise în diferite texte sacre. Există nu mai puţin de 18 tipuri diferite de yoga, dar principalele patru sunt: *bhakti* yoga - calea dragostei şi a devoţiunii; *karma* yoga - calea dreptei acţiuni; *raja* yoga - calea meditaţiei; şi *jnana* yoga - calea

Pelerinajul

Hinduşii sunt încurajaţi să facă pelerinaje – în special în a treia etapă sau Vanaprastha a vieţii lor – ca o modalitate de a atinge *moksha*. Pe lângă diversele oraşe sfinte şi temple, unele dintre ele grupate într-un circuit pentru pelerini, există şi Kumbh Mela („festivalul ulciorului"), care are loc la fiecare patru ani, în spaţii alternative între Allahabad, Haridwar, Nashik şi Ujjain, toate fiind pe malurile râurilor sacre. Originile festivalului pot fi găsite în textele vedice, în care zeii îşi recapătă puterea prin agitarea unui ocean de lapte. Pelerinii care participă la festival iau parte la ritualul scăldatului. Aproape 70 de milioane de persoane călătoresc la Kumbh Mela în fiecare an.

înţelepciunii şi a cunoaşterii. Toate se suprapun şi nici un tip de yoga nu trebuie să fie realizat prin excluderea celorlalte.

Sărbători Principala zi sfântă hindusă este Diwali, Festivalul Luminilor, sărbătorit la sfârşitul lunii octombrie sau începutul lunii noiembrie, în funcţie de apariţia Lunii noi. La fel de colorat ca toate ceremoniile hinduse, cuprinde focuri de artificii, petreceri stradale şi aprinderea în fiecare casă a lămpilor *diya* , mici vase de lut, umplute cu ulei de muştar în care sunt introduse fitile de bumbac. Despre acestea se spune că o îndrumă pe zeiţa Lakshmi în case pentru a-şi dărui binecuvântările. Inspiraţi de prezenţa ei, unii hinduşi aleg ca în această perioadă din an să înceapă noi afaceri. Alţii profită de altă tradiţie religioasă străveche, care permite jocurile de noroc la Diwali.

Idee principală

Samsara

Ciclul naşterii, al morţii şi al renaşterii, cunoscut în hinduism ca *samsara* şi în alte religii ca reîncarnare, este în contrast evident cu ideile religiilor monoteiste despre finalitatea morţii şi natura vieţii de după moarte. Hinduismul învaţă despre o judecată continuă şi progresivă, uneori de-a lungul mai multor vieţi, dictate de *karma* , care se traduce aproximativ ca acţiuni ale individului în fiecare viaţă, dar care include şi noţiunea de moştenire transmisă de la o viaţă la alta.

Karma este un cuvânt sanscrit al cărui înţeles literal este „acţiune". Datează din vremea Upanişadelor – şi, în special, a celor scrise de Yajnavalkya, filosoful personal al regelui Janaka din Videha, un susţinător important a spiritualităţii paşnice, interne, care a remodelat credinţele vedice începând cu anul 800 î.Hr.

Până atunci moartea fusese văzută ca fiind doar introducerea în ţara zeilor pentru cei care urmau corect ritualurile. Yajnavalkya şi alţi înţelepţi upanişadici au propus o idee nouă – că acţiunile contau, şi că doar atunci când acţiunile arată că un credincios s-a eliberat de dorinţa pentru toate lucrurile pământeşti acesta este eliberat de povara bolii, a bătrâneţii şi a mortalităţii în viaţa de după viaţă, fără nici o speranţă de eliberare finală.

Ciclul de suferinţă a fost numit *samsara* . Putea fi rupt numai printr-o autocunoaştere perfectă, care putea duce apoi la *moksha* , eliberarea ultimă în unirea veşnică cu Dumnezeul suprem într-un

cronologie

CCA 800 Î.HR.

Upşanidele definesc *karma* şi *samsara*

paradis nedefinit. Aceste noi idei de *karma* şi *samsara* au fost la început controversate, dar până în secolul al V-lea î.Hr. au fost cuprinse în curentul principal al hinduismului.

Cauză şi efect *Karma* ilustrează preocuparea esenţială a hinduismului cu privire la modul în care este trăită viaţa, spre deosebire de principiile abstracte a ceea ce este corect şi greşit. Hinduşii cred că fiecare faptă, bună sau rea, are o consecinţă, fie imediat, fie în timpul unor vieţi viitoare. Astfel, faptele rele împotriva *dharmei* – cunoscute pentru hinduşi ca *paap* – aduc *karma* rea, în timp ce faptele bune (*punya*) au ca rezultat o *karma* bună. Totuşi, există

Yajnavalkya

Înţeleptul şi astronomul Yajnavalkya,creditat ca autor al Brhidaranyakaşi al Upanişadelor, printre alte texte sacre, este o figură legendară şi venerată printre hinduşi. Ca tânăr student, se spune că şi-a înfuriat gurul fiind prea mândru cu propriul intelect. I s-a ordonat să verse cunoştinţele ca hrană, acestea fiind mai apoi consumate de colegii săi, care au luat forma de potârnichi. Avea două soţii. Una dintre ele, Maitreyi, l-a întrebat dacă ar putea atinge nemurirea prin dobândirea de mari bogăţii. El a mustrat-o, explicându-i că ceea ce trebuia să facă este să caute să înţeleagă „sinele absolut în viaţă ". Doar atunci ar găsi calea spre cunoaştere infinită şi, prin urmare, nemurire. Yajnavalkyaa avertizat împotriva încercării de a defini conceptul de *atman* – de obicei,asociat cu „suflet" sau „sine". „Despre acest *atman* se poate spune doar «nu, nu»...El este inexplicabil, pentru că nu poate fi înţeles. El este nealterat pentru că nu este supus degradării. El nu are nimic care să se lipească de el, căci nu se lipeşte de nimic. El nu este ataşat; cu toate acestea, nici nu tremură de frică şi nici nu suferă răni."

mai mult în acest proces decât o simplă cauză şi efect, fiecare individ fiind responsabil pentru propriul destin. Hinduşii cred şi că zeii pot interveni direct pentru a schimba *karma* cuiva.

Există o poveste – hinduismul este la fel de plin de astfel de poveştiri precum creştinismul de pilde – despre Sandipani, un guru al lui Krishna, manifestarea pe Pământ a zeului Vishnu. Sandipani îşi pierduse fiul în faţa unui demon de mare care l-a dus în Yama, tărâmul stăpânului morţii. Acest lucru se spune că a fost rezultatul *karmei* rele a fiului. Din respect pentru fostul său profesor, Krishna/Vishnu îşi foloseşte autoritatea pentru a-l readuce pe fiu înapoi din Yama şi a-l înapoia tatălui său. El transformă *karma* rea în una bună. Tocmai această putere de influenţă – peste propriile eforturi ale individului – dovedeşte existenţa lui Dumnezeu pentru unii hinduşi.

Tipuri de karma Există mai multe tipuri diferite de *karma* în hinduism. *Karma Sanchita* este totalul *karmelor* din toate vieţile anterioare – un fel de datorie acumulată. Partea de datorie pe care

Prayopavesa

Prayopavesa sau moartea prin post, este un obicei acceptat în hinduism, dar nu trebuie echivalat direct cu sinuciderea. Se aplică condiţii stricte. Trebuie făcută într-un mod nonviolent şi folosind mijloace naturale. Se poate recurge la acest post numai atunci când corpul este epuizat şi nu mai funcţionează. Nu poate fi făcut din impuls: trebuie să existe un timp de pregătire şi de explicare prietenilor şi rudelor despre ce urmează să se întâmple. Trebuie introdus în seninătate, nu într-o stare emoţională intensă. În noiembrie 2001, Satguru Sivaya Subramuniyaswami, un lider remarcabil al comunităţii hinduse din Statele Unite, şi-a luat viaţa prin *prayopavesa* Avea cancer intestinal terminal. După ce a petrecut o perioadă în meditaţie, a refuzat mâncarea şi a băut numai apă. A murit după 32 de zile.

„Destinul nostru a fost conturat cu mult înainte ca trupul să ia fiinţă. “

Tulsidas, scriitor hindus, 1532–1623

individul o realizează în viaţa actuală se numeşte *karma Prarabdha* , în timp ce *karma Agami* este ceea ce trebuie adăugat sau scos din datoria acumulată a fiecărui suflet (*atman*) la sfârşitul vieţii prezente. Mai trecătoare este *karma Kriyamana* - uneori numită *„karma* instantanee“ - care este *karma* creată de incidente obişnuite în viaţa de zi cu zi şi care nu are efect de durată.

Există o dezbatere în rândul hinduşilor cu privire la felul în care funcţionează *karma* în interiorul diferitelor grupuri. Unii susţin că animalele şi copiii nu pot fi făcuţi responsabili pentru acţiunile lor şi astfel sunt scutiţi de *karma Agami* . Totuşi, ei poartă *karma Sanchita* . Pentru toţi hinduşii cheia eliberării de *samsara* este de a epuiza *karma Sanchita* , ceva ce poate fi obţinut numai prin trăirea unei vieţi etice cu ajutorul zeilor.

Idee principală

Jainism

În ultimii 2 600 de ani, jainiştii au împărţit cu hinduşii atât subcontinentul indian, cât şi numeroase credinţe. Totuşi, această religie veche, iubitoare de pace, care are aproximativ 4 milioane de adepţi, este distinctă în mai multe privinţe: preocuparea sa generală pentru univers; credinţa în egalitatea spirituală a oamenilor, a animalelor şi a plantelor; şi ascetismul său extrem. Jainiştii sunt toţi vegetarieni; ei evită bunurile lumeşti, sexul şi violenţa şi urmează o cale stabilită în secolul al VI-lea î.Hr. de către un prinţ pustnic indian, pe nume Mahavira.

Jainiştii nu cred în Dumnezeu sau în zei, deşi susţin că există *jinas,* sau suflete pure, şi *tirthankaras* , profesori inspiraţi. Unii susţin că sunt atei. Cu toate acestea, ei cred în sufletul nemuritor. Practicile lor spirituale precum cele ale călugărilor se bazează pe o preocupare profundă pentru bunăstarea fiecărei fiinţe vii din univers – om, animal şi plantă – şi pentru sănătatea universului însuşi. Aceştia împărtăşesc cu hinduşii şi budiştii o credinţă în ciclul *samsarei* , dar o interpretează exclusiv în termeni de autoajutorare. Nu există zei care să ofere o mână de ajutor.

Trei drepturi Fiecare jainist este responsabil pentru propriile eforturi de aderare la principiul suprem al credinţei sale, care este nonviolenţa, şi la cele trei „bijuterii": credinţa corectă, cunoaşterea corectă şi conduita corectă. Pentru a trăi conform acestor principii, jainiştii au cinci jurăminte specifice – sau *mahavratas* . Acestea sunt angajamente pentru: nonviolenţă, evitarea posesiunilor, să spui întotdeauna adevărul, să nu furi niciodată şi abstinenţa sexuală.

cronologie

SEC. IX Î.HR.	599 Î.HR.
Viaţa lui Parshva	Naşterea lui Mahavira

Celibatul este privit ca situaţie ideală. Jurămintele multor călugăriţe şi călugări jainişti celibatari sunt plasate la un nivel mai înalt decât cele ale laicilor care se căsătoresc şi au copii, dar care sunt dedicaţi pe viaţă fidelităţii faţă de partener şi evitării sexului de plăcere.

Jainiştii consideră că primele patru jurăminte au fost stabilite de Parshva, al douăzeci şi treilea *tirthankara* al credinţei lor din această epocă. Au existat şi alte epoci şi mulţi alţi *tirthankaras* , unii dintre ei femei. Există unele dovezi istorice despre faptul că Parshva a existat în secolul al IX-lea î.Hr. şi că era de sânge regal. Al cincilea jurământ a fost inclus la cererea lui Mahavira – literal „marele erou" – care, conform tradiţiei jainiste, a trăit între 599 şi 527 î.Hr.

După moartea părinţilor săi, regele Siddhartha şi regina Trishala, Mahavira (atunci prinţul Vardhamana) a abandonat palatul regal la vârsta de 30 de ani şi a trăit următorii 12 ani şi jumătate fără posesiuni, în căutarea iluminării. Când a găsit-o, în cele din urmă, a petrecut restul vieţii învăţându-i pe alţii cum să o atingă, adunându-şi înţelepciunea în cartea sacră cunoscută sub numele de *Agamas.* La moartea sa, Mahavira a atins *moksha* – un alt concept comun cu hinduşii.

Postul

Postul joacă un rol mai important în spiritualitatea jainistă decât în alte credinţe şi este ţinut mai mult de către femei decât de bărbaţi. Postul purifică corpul şi mintea, pe aceeaşi linie cu exemplul lui Mahavira şi cu accentul pus pe abstinenţă şi ascetism. Se spune că acesta s-a abţinut de la mâncare timp de şase luni, la un moment dat – o practică imitată de călugări în ziua de azi. Unii fac un pas mai departe şi postesc un an întreg. Nu este suficient ca un jainist să nu mănânce. De asemenea, ei trebuie să nu mai vrea să mănânce. Dacă vor continua să dorească alimente, postul este privit ca inutil.

527 î.Hr. Moarteaui Mahavira

350 î.Hr. Foametea ucide mulţi călugăr jainişti

sec. XIX d.Hr. Scădere a numărului jainiştilor

„Mă înclin în faţa celor care au atins omniscienţa în trup şi care învaţă drumul spre viaţa veşnică în starea eliberată. Mă înclin în faţa celor care au dobândit cunoştinţe perfecte şi şi-au eliberat sufletele de toată karma. Mă înclin în faţa celor care au experimentat autorealizarea sufletelor prin autocontrol şi sacrificiu de sine. Mă înclin în faţa celor care înţeleg adevărata natură a sufletului şi învaţă importanţa spiritualului asupra materialului. Mă înclin în faţa celor care urmează cu stricteţe cele cinci mari jurăminte de conduită şi ne inspiră să trăim o viaţă virtuoasă. “

Namaskara Sutra: rugăciuni zilnice jainiste

Cu preocuparea lor faţă de univers, jainiştii au o hartă mai dezvoltată a vieţii de apoi decât hinduşii şi descriu mai multe straturi. În centru este „Lumea de Mijloc“, unde oamenii trebuie să se străduiască pentru iluminare. Deasupra sunt două straturi – unul în care fiinţe eliberate precum Mahavira trăiesc în perpetuitate într-o lume fără început (deci nu există zeu creator) sau sfârşit, şi unul care este mai mult un popas în călătoria veşnică spre iluminarea finală. Dedesubt sunt încă două straturi – o serie de şapte iaduri în care fiinţele sunt chinuite de demoni şi unele de celelalte, dar din care pot scăpa, şi, în cele din urmă, un subsol unde stau cele mai josnice forme de viaţă pentru totdeauna.

Influenţă jainistă Jainismul s-a luptat, de-a lungul istoriei, să iasă din umbra hinduismului. Când hinduismul era puternic – de exemplu, în secolul al XIX-lea, ca parte a rezistenţei la colonizare – jainismul a slăbit. Două curente distincte ale credinţei există astăzi – jainiştii Digambar şi jainiştii Svetambar. Primii sunt mai austeri. Călugării lor nu poartă niciodată haine. Urmează şi o linie mai tradiţională, de exemplu, în privinţa rolului femeilor, care, spun ei, pot ajunge la iluminare finală doar după ce au renăscut ca bărbaţi.

Există o puternică cultură literară în jainism. Jainiştii au fondat unele dintre cele mai vechi biblioteci din India. Ei se regăsesc şi în

Vegetarianism jainist

Jainiştii sunt vegetarieni, dar din cauza aversiunii lor faţă de violenţa asupra tuturor fiinţelor vii (inclusiv plante) nu consumă legume rădăcinoase, cum ar fi cartofi, usturoi, ceapă, morcovi şi napi. Totuşi, mănâncă rizomi – turmeric, ghimbir şi arahide. Vinetele sunt evitate din cauza numărului mare de seminţe din ele: o sămânţă este văzută ca o purtătoare a unei viitoare vieţi. Jainiştii stricţi nu mănâncă alimente care au fost lăsate peste noapte, cum ar fi iaurtul, şi iau masa înainte de apusul soarelui. Practicile stricte ale bucătăriei jainiste se regăsesc în special în bucătăria Gujarati.

număr disproporţionat în rândul elitei bogate a ţării. Deşi constituie doar 0,2 la sută din populaţie, plătesc mai mult de 20 la sută din impozite. Printre cei influenţaţi de ideile jainiste de nonviolenţă a fost şi liderul independenţei, Mahatma Gandhi.

Momente de închinare Jainiştii insistă că Mahavira nu a fost fondatorul religiei lor, dar ultima zi în care a predicat este consemnată în fiecare an în versiunea jainistă a sărbătorii hinduse Diwali. Cealaltă mare sărbătoare, când jainiştii se duc la templele lor, este Paryushana, naşterea lui Mahavira; acesta este punctul culminant a opt zile de post, pocăinţă şi ritualuri.

Întrucât nu au zei şi resping noţiunea că Mahavira ar fi fondatorul lor, ar putea apărea întrebarea de ce se mai închină jainiştii. Este parţial datorită influenţei culturii hinduse extinse în care ei funcţionează – deşi ritualurile jainiste au tendinţa de a fi mai restrânse şi mai austere. Ceea ce jainiştii venerează este idealul perfecţiunii atins de Mahavira, Parshva şi toţi ceilalţi *tirthankari* (nici unul neputând fi atestat istoric). Toţi cei care participă aspiră să devină suflete pure.

Idee principală

Sikhism

Sikhismul a fost fondat la sfârşitul secolului al XV-lea de Guru Nanak, un hindus care a studiat islamul. Cei 20 de milioane de sikhi (din cuvântul sanscrit pentru „învăţăcel" sau „discipol") de astăzi susţin, totuşi, că suma credinţelor pe care el le-a lăsat moştenire este mult mai mult decât o simplă sinteză a hinduismului şi a islamismului. Este creaţia sa distinctivă, întărită de cei nouă guru care i-au urmat şi ulterior de Guru Granth Sahib, prin cartea sfântă sikh, căreia i s-a acordat astăzi statutul unui guru viu.

Acuzaţia că sikhismul este doar o sectă hindusă a fost făcută în mod repetat în India ultimelor decenii, fiind în parte o reacţie a naţionaliştilor hinduşi la conflictul dintre statul indian şi numărul mare de sihki din Punjab. În iunie 1984, trupele indiene au atacat cel mai sfânt altar sikhist, Templul de Aur din Amritsar. Patru luni mai târziu, prim-ministrul indian, Indira Gandhi, a fost asasinată de doi bodyguarzi ai săi, ambii sikhi. Moartea ei a declanşat o violenţă intercomunitară sângeroasă care a lăsat în urmă aproape 10 000 de morţi, deşi unele surse spun că au fost 17 000.

O religie a slujirii Există o mulţime de credinţe împărtăşite de hinduism şi sikhism – în special *samsara* , ciclul naşterii, al morţii şi al renaşterii – iar islamismul şi sikhismul sunt ambele religii monoteiste. Şi totuşi, sikhismul are un caracter unic, bazat pe datoria sa principală de slujire a lui Dumnezeu şi a comunităţii. Prin urmare, acesta diferă de hinduism prin importanţa pe care o dă subordonării individului faţă de societate.

cronologie

1469 Naşterea lui Guru Nanak

1699 Guru Gobind Singh declară Khalsa

Dacă apar întrebări etice care nu au deja un răspuns în Guru Granth Sahib sau în Gurmat (înţelepciunea colectivă a numeroşilor guru), sikhismul învaţă că acestea ar trebui rezolvate de întreaga comunitate a credincioşilor, sau Khalsa. Acţiunile sunt considerate a fi mai importante decât ritualurile, iar adepţii sunt încurajaţi să-şi lase deoparte *haumain* – mândria egocentrică, care îi leagă de lucrurile din această lume – şi, în schimb, să cerceteze în interiorul lor pentru iluminare.

Cei cinci K Sikhii au un aspect exterior distinct, datând din timpul celui de-al nouălea şi ultim guru, care i-a urmat lui Guru Nanak. În 1699, Guru Gobind Singh a decretat ceea ce sunt numiţi de către sikhii „cinci K". El i-a propus ca un mijloc de a identifica Khalsa şi de a crea o legătură între ei. Aceştia sunt: Kesh (părul netuns); Kara (o brăţară din oţel); Kanga (un pieptene de lemn); Kachha (lenjerie de bumbac); şi Kirpan (o sabie de oţel). Sikhii de sex masculin poartă şi turbane.

Ritualuri sikh

Când se naşte un copil, sikhii îi şoptesc cuvintele din Mool Mantar (o rugăciune compusă de Guru Nanak) la ureche şi îi pun miere în gură. În 40 de zile, copilul va fi dus la gurdwara (templu) pentru o ceremonie de botez folosind apă sfântă. Ceremonia de căsătorie sikh, bazată pe îndrumarea primită de la guru, se numeşte Anand Karaj şi este accesibilă doar cuplurilor în care amândoi sunt sikhi. Cu toate că sunt conştienţi de învăţătura lui Guru Nanak că ritualul joacă un rol secundar, sikhii sunt pasionaţi de procesiuni, deşi evită icoanele. Ei marchează Diwali, dar doar ca o comemorare a eliberării din închisoare în 1619 al celui de-al şaselea guru, Hargobind Singh. Totuşi, cea mai mare sărbătoare a lor este Vaisakhi, care marchează Anul Nou şi naşterea poporului sikh drept Khalsa în 1699.

1799 Înfiinţarea statului independent sikh

1919 Masacrul de la Amritsar comis de britanici

1984 Atacul trupelor indiene asupra Templului de Aur

„Realizarea adevărului este mai mare decât toate celelalte. Mai mare este încă trăirea adevărată. “

Guru Nanak, 1469–1539

Fiecare dintre cei cinci K are propriul simbolism. Părul este considerat de sikhi ca un semn al sfinţeniei şi al puterii. Lăsarea părului netăiat indică faptul că sunt pregătiţi să accepte darul lui Dumnezeu aşa cum a fost intenţionat pentru ei. Originile Kachha şi Kirpan se află în istoria adesea violentă a sikhismului, care a fost forţat să se afirme pentru a-şi menţine identitatea distinctă în umbra numeroaselor grupuri hinduse şi musulmane care le înconjurau patria, la graniţa dintre India şi Pakistan. Kachha a fost îmbrăcămintea favorită a războinicilor sikh în secolul al XVIII-lea, în timp ce Kirpan aminteşte de „soldaţii-sfinţi“ convocaţi de Guru Gobind Singh să apere sikhismul.

Guru Nanak Guru Nanak a pus bazele sikhismului printr-o serie de scrieri poetice, care formează baza scripturii sikh. Istoricii au găsit puţine dovezi reale despre viaţa sa, dar adepţii săi au ţesut bogate poveşti în jurul lui. Una dintre ele ne spune cum, la vârsta de 11ani, a refuzat să poarte „firul sacru“, un obicei hindus pentru băieţii de vârsta şi din casta lui în Punjabul său natal. Oamenii ar trebui să se distingă prin lucrurile pe care le fac, a insistat el, mai degrabă decât prin ceea ce poartă.

Principala controversă a lui Guru Nanak cu hinduismul şi islamismul a fost aceea că ambele au pus prea mult accent pe exterior – pelerinaje, penitenţă şi sărăcie – şi prea puţin pe schimbările interioare necesare în sufletul fiecărui credincios. El a învăţat că exista un singur Dumnezeu, care era fără formă sau sex, şi care îi trata pe toţi ca fiind egali indiferent dacă erau bărbaţi sau femei, din caste înalte sau „Paria“. El a susţinut şi că nu era nevoie să se recurgă la preoţi sau la ritualuri pentru a avea o relaţie cu Dumnezeu.

Luptă pentru supravieţuire Sub al cincilea succesor a lui Guru Nanak, Guru Arjan Dev (1563–1606),sikhii au început lupta

îndelungată pentru supraviețuire. Împaratul mogul Jahangir (a domnit între 1605–1627) s-a alarmat auzind de succesul lui Guru Arjan în extinderea capitalei sikh, Amritsar, și era hotărât să-i îngenuncheze pe sikhi. În 1606 l-a executat pe guru, dar bătălia a continuat sub succesorul lui Arjan, cu mogulii care au încercat să forțeze sikhii să se convertească la islam.

Guru Gobind Singh (1666–1708) a fost cel care i-a remodelat în cele din urmă pe sikhi atât într-o comunitate, cât și într-o forță militară capabilă să se apere. Poet, filosof și războinic, el i-a urmat tatălui său ca guru la vârsta de nouă ani. În 1699, a declarat toți sikhii parte din Khalsa, a stabilit îndrumări cu privire la cum ar trebui să se îmbrace și a convocat soldații-sfinți. Când a murit, a ordonat să nu mai existe guru în carne și oase, ci numai cartea sfântă.

Liderii militari care l-au urmat pe Guru Gobind au reușit până la sfârșitul secolului al XVIII-lea să formeze un stat sikh independent în Punjab, chiar dacă sikhii erau în minoritate. Inițial s-au opus dominației britanice în India, devenind aliați apropiați ai Raj-ului până la masacrul sikhilor din 1919 din Amritsar, care a înrăutățit relațiile. Când Punjabul a fost împărțit în 1947 între noua creată Indie și Pakistan, sikhii au simțit că sunt ignorați, nemulțumire care a condus direct la violențele din anii 1980.

Îndatoriri și vicii

Sikhii cred că eliberarea de *samsara* este posibilă numai prin voia Domnului. În acest context, aceștia indică trei îndatoriri implicate în slujirea lui Dumnezeu și cinci vicii care-i separă pe credincioși de el. Îndatoririle sunt: Nam Japna – păstrarea permanentă a lui Dumnezeu în minte; Kirt Karna – câștigarea unei vieți cinstite; și Vand Chhakna – acte de caritate și grija față de alții. Cele cinci vicii sunt: pofta; lăcomia; atașamentul de lucrurile din această lume; furia și mândria.

Idee principală

Buddha şi arborele Bodhi

Budismul se deosebeşte de majoritatea celorlalte religii prin faptul că nu are în centru ideea unui Dumnezeu personal. În schimb, se concentrează pe dezvoltarea spirituală individuală şi pe căutarea iluminării, bazate pe învăţăturile şi pe experienţa lui Siddhartha Gautama, un prinţ nobil din secolul al VI-lea î.Hr., devenit călugăr rătăcitor, care s-a confruntat cu problema suferinţei umane.

Siddhartha Gautama şi-a abandonat soţia, copilul nou-născut şi părinţii – care au plâns când şi-a schimbat hainele frumoase cu roba galbenă simplă de călugăr şi şi-a tăiat părul cu sabia – pentru a petrece şase ani călătorind prin nordul Indiei, încercând să împace durerea pe care o văzuse în lumea din jurul lui cu religia vedică a Indiei. A trăit ca un ascet, respingând tot confortul şi luxul, şi fiind disciplinat în viaţa de rugăciune şi de meditaţie, dar toate fără nici un folos. O parte din el – ceea ce el a numit „sinele din umbră" – a rămas înrădăcinată în această lume şi l-a tras înapoi din calea iluminării.

În disperarea sa, şi-a relaxat regimul şi a stat trei zile şi trei nopţi sub un smochin mare. În cel mai deznădăjduit moment al său, Gautama a lăsat în cele din urmă să se odihnească acea umbră de sine şi înţeleasă ca *dharma* – acelaşi cuvânt folosit de hinduşi, dar pe care el l-a descris drept legea (sau adevărul) care reflectă

cronologie

563 î.Hr. Senaşte Siddhartha Gautama

528 î.Hr. Momentul luminării

„Mii de lumânări pot fi aprinse de la o singură lumânare şi viaţa acelei lumânări nu va fi scurtată. Nici fericirea nu este ştirbită de împărtăşirea ei.“

Buddha, sec. al VI-lea î.Hr.

principiile fundamentale ale existenţei. Ignorarea adevăratei naturi umane, a perceput el, era adevărata cauză a suferinţei din lume.

Dându-şi seama de acest lucru, a atins iluminarea spirituală şi a văzut lumea cu ochi noi. Pomul se numeşte arborele Bodhi, sau arborele iluminării, iar Gautama a devenit Buddha, „cel iluminat“. El şi-a petrecut anii rămaşi pe Pământ încercând să-i ajute pe alţii să ajungă la aceeaşi stare de conştientizare, insistând că era o cale pe care toţi o puteau urma.

Scripturi budiste Povestea lui Buddha este cuprinsă în scripturile budiste, o colecţie din mai multe volume cu o varietate de origini. La început, povestea a fost transmisă prin tradiţie orală de către primii discipoli ai lui Buddha, o comunitate de călugări – *sangha* . Abia în jurul secolului al III-lea î.Hr. povestea a fost scrisă. Au existat întotdeauna multe dispute, deşi rareori conflicte, cu privire la autenticitatea diferitelor texte. Versiunea preferată de mulţi cercetători este

Templul Mahabodhi

Locul în care Buddha a făcut descoperirea spirituală este astăzi Templul Mahabodhi – sau Templul „marii treziri“. Se află la 97 de kilometri de Patna în statul Bihar din estul Indiei şi este un sit al Patrimoniului Mondial UNESCO. În 250 î.Hr., o mănăstire budistă a fost înfiinţată acolo de împăratul Aşoka. Clădirea actuală – care are patru turnuri mai mici în jurul unuia central de 54,8 metri înălţime – a fost finalizată în secolul al V-lea d.Hr. Budiştii cred că acest loc este „buricul pământului“ şi că va fi ultimul loc distrus la sfârşitul timpului.

483 î.Hr. Moare Buddha

sec. III î.Hr. Scrierea scripturilor budiste

250 î.Hr. Construirea templului Mahabodhi

cea din primul secol î.Hr. în dialectul Pali din nordul Indiei – o rudă apropiată a limbii pe care Buddha însuşi ar fi vorbit-o.

Ceea ce face ca scripturile budiste să fie neobişnuite este faptul că ne spun foarte puţine despre viaţa lui Buddha. Nu sunt o biografie şi în mod deliberat evită ideea de a se concentra asupra personalităţii sale. Detaliile legate de viaţa lui care apar ca anecdote pe care le spune în predici.

Există trei curente esenţiale sau coşuri (*tipitaka*) în scripturile budiste: discursurile sau predicile; disciplinele, un set de reguli şi practici pentru cei care doresc să-l urmeze pe Buddha prin aderarea la ordinul său monastic; şi o colecţie diversă de mai multe materiale filosofice.

Patru adevăruri nobile Esenţa învăţăturii lui Buddha a fost cuprinsă într-un discurs pe care l-a ţinut primilor săi studenţi în parcul cu cerbi din Samath. Este cunoscut sub numele de „Discursul despre Cele Patru Adevăruri Nobile". Acestea sunt: Dukkha, adevărul suferinţei; Samudaya, adevărul originii suferinţei; Nirodha, adevărul încetării suferinţei; şi Magga, adevărul căii spre încetarea suferinţei. Uneori budiştii îl aseamănă pe Buddha cu un doctor. În primele două

Primii ani din viaţa lui Siddhartha Gautama

Deşi scripturile budiste ne menţionează puţine lucruri despre primii ani din viaţa lui Buddha, tradiţia spune că s-a născut în jurul anului 563 î.Hr., în micul regat Kapilvastu, în ceea ce este astăzi Nepal. Tatăl său era regele Suddhodana şi mama sa, regina Maha Maya. Unii relatează că aceasta a murit dându-i naştere lui. Alţii povestesc cum un clarvăzător a venit să vadă copilul şi a prezis că va fi un sfânt. Ca tânăr, Gautama a trăit o viaţă de lux, având trei palate construite doar pentru el. La 16 ani s-a căsătorit cu verişoara sa, Yasodhara, şi a avut un fiu, Rahula. Unele texte spun că a renunţat la această viaţă la vârsta de 29 de ani. Moartea lui este plasată în mod tradiţional în anul 483 î.Hr., dar astăzi oamenii de ştiinţă sugerează că a avut loc în anul 400 î.Hr.

adevăruri pe care le-a văzut, a diagnosticat şi a identificat cauza suferinţei. În al treilea şi-a dat seama că ar putea fi vindecată. Şi în al patrulea a prescris leacul.

„Cel ce mă vede pe mine vede dharma, şi cel ce vede dharma mă vede pe mine.“

Buddha, sec. al VI-lea î.Hr.

Buddha a dat vina pe dorinţă, *tanha* , ca fiind cauza suferinţei. A admis că dorinţa ar putea să fie pozitivă, dar a identificat trei tipuri negative – lăcomia, ignoranţa şi ura – toate ducând la imbolduri distructive. Într-unul dintre cele mai cunoscute discursuri, „Predica Focului“, a descris omenirea ca „arzând cu focul poftei, cu focul urii, cu focul iluziei. Eu spun că arde odată cu naşterea, îmbătrânirea şi moartea, cu întristările, cu lamentările, cu durerile, cu necazurile, cu disperarea.“

Pentru a evita o astfel de ardere, a susţinut al treilea Adevăr Nobil – posibilitatea eliberării în Nirvana, starea de atingere a iluminării, în care focul este stins şi înlocuit cu o bucurie spirituală fără frică sau exces emoţional.

Calea cu opt braţe Pentru a atinge Nirvana, budiştii sunt îndemnaţi să urmeze Calea cu opt braţe, parte din al patrulea Adevăr Nobil. „Am văzut o cale străveche, un drum străvechi, pe care călătoreau cei din vremuri trecute cu adevărat treziţi“, spune Buddha în scripturi. „Şi care este acea cale străveche? Acel drum vechi, pe care călătoreau cei din trecut cu adevărat treziţi? Doar această a opta cale cu opt braţe nobilă: vederea corectă, aspiraţia corectă, vorbirea corectă, acţiunea corectă, mijloacele de trai corecte, efortul corect, atenţia corectă, concentrarea corectă... Am urmat acea cale.“ Ceea ce l-a îndrumat mai presus de toate a fost practica meditaţiei, care se află în centrul tradiţiei budiste.

Idee principală

Şcoli de budism

Există în prezent aproximativ 350 de milioane de budişti în lume. Ei urmează o diversitate de şcoli, toate concentrate pe Buddha, dar punând accent pe diferite aspecte din învăţătura lui. *Sangha,* sau comunitatea monahală originală de budişti, a evoluat într-un corp distinct de credincioşi care cuprinde atât şcoala tradiţională Theravada, dominată de călugări, cât şi şcoala extinsă Mahayana, care s-a răspândit în Asia.

Diferenţele de opinie cu privire la modul cel mai precis de urmare a învăţăturilor lui Buddha au început să apară într-un mare consiliu organizat după aproximativ 100 de ani de la moartea sa. Theravada, „şcoala bătrânilor", îşi păstrează nucleul monahal *sangha* care datează de la primii discipoli ai lui Buddha. Este cea mai puternică dintre comunităţile sinhaleze din Sri Lanka şi din Asia de Sud-Est.

Mahayana – „vehiculul minunat" – este întâlnită mai mult în Asia de Est şi are un număr de manifestări, inclusiv Ţara Pură, Zen şi budismul tibetan. Are propriile etape sau clasificări – cele trei *yana* sau vehicule. Cea mai mare este gruparea centrală Mahayana. Apoi există Hinayana mai tradiţională, numită adesea „calea îngustă", cu accentul pus pe meditaţie, viaţă simplă, disciplină spirituală şi personală. În sfârşit, există Vajrayana, care înseamnă literalmente „diamant" sau „vehicul indestructibil", şi care a fost deosebit de influentă în Tibet. Aceasta este cea mai plină de culoare dintre cele trei şi include tradiţia tantrică.

Budiştii Mahayana au o metaforă pentru a descrie relaţia dintre cele trei *yana* . Hinayana este temelia palatului iluminării. Mahayana

cronologie

SEC. V D.HR.	SEC. VII D.HR.
Bodhidharmaducebudismulîn China	HuiNengpredicăbudismulZen

asigură zidurile şi suprastructura. Vajrayana este acoperişul de aur. Toate sunt esenţiale pentru ca întreaga clădire să funcţioneze, dar una poate fi mai atrăgătoare decât cealaltă.

Principiul Buddha Există un contrast esenţial între Theravada şi Mahayana budistă, iar acest lucru ridică întrebarea privind umanitatea lui Buddha. Theravada spune că Buddha era un om înţelept care a demonstrat cum se atinge Nirvana. Exemplul lui este tot ceea ce au nevoie budiştii. Budiştii Mahayana fac distincţie între personajul istoric Buddha şi ceea ce ar putea fi numit „principiul Buddha", o prezenţă eternă care este deschisă tuturor şi, într-adevăr, parte din toate. Acesta este similar statutului de brahman din gândirea vedică/hindusă, care a influenţat mult budismul pe măsură ce a evoluat, şi permite mai mult decât efortul uman pentru a scăpa din ciclul *samsarei* şi a atinge Nirvana.

Răspândirea budismului În secolul al III-lea î.Hr., sub patronajul împăratului Aşoka, budismul s-a răspândit şi a înflorit în toată India ca religie a majorităţii, mai degrabă decât a elitei, cum se întâmplase înainte. Timp de secole a coexistat cu hinduismul şi jainismul, dar,

Bodhidharma

Există puţine fapte şi multe legende care-l înconjoară pe Bodhidharma. Se spune că s-ar fi născut într-o familie regală din sudul statului indian Kerala, dar că şi-a respins originea şi a călătorit ca un călugăr budist prin Malaysia, Thailanda şi Vietnam înainte de a ajunge în China. A fost şi expert în arte marţiale. Relaţia sa cu împăratul Wu din dinastia Liang nu a fost niciodată uşoară, dar a reuşit să asigure un loc pentru budism pe pământ chinezesc. Bodhidharma a predat tehnica privirii peretelui – privirea unui perete sau a unor obiecte inexpresive pentru a concentra mintea în meditaţie. Se spune că a petrecut nouă ani într-un loc uitându-se la un perete. Budiştii îl consideră al douăzeci şi optulea patriarh în linie directă cu Buddha şi prim patriarhul şcolii Zen (sau Chan) al budismului din China.

începând cu secolul al IX-lea d.Hr. a cunoscut o scădere în faţa renaşterii populare a hinduismului, care a estompat liniile de demarcaţie dintre cele două credinţe. A fost supus unei presiuni suplimentare în secolul al XI-lea din partea conducătorilor musulmani agresivi, iar până în secolul al XIII-lea a dispărut din patria natală. Totuşi, şcolile sale au continuat să prospere în alte locuri din Asia.

Budismul începuse să pătrundă de-a lungul rutei comerciale a Drumului Mătăsii, încă din secolul I d.Hr. Un călugăr budist indian din secolului al V-lea, numit Bodhidharma, este creditat cu punerea bazelor sale ferme în China, unde s-a amestecat cu religia locală, taoismul, şi a înflorit, dezvoltându-şi propriile şcoli Mahayana, în special Ţara Pură şi Zen. Ultima a apărut în secolul al VII-lea d.Hr., când respectatul învăţător Hui-Neng a dat budismului un caracter chinezesc distinct.

Practica Zen Zen este construit pe două practici – meditaţie şi studiu. Acesta subliniază că iluminarea se găseşte mai presus de toate în momentul prezent şi respinge – cu o vehemenţă de neegalat în altă parte în budism – ritualul şi intelectul în favoarea unei iluminări instinctive spirituale care este transmisă direct de la maestru la elev.

„Când este în viaţă, omul stă fără să se întindă.
Când este mort, este întins fără să stea în picioare.
În ambele cazuri, un set de oase împuţite!
Ce are a face cu marea lecţie a vieţii?
Cu cei înţelegători
Să purtăm discuţii despre budism.
Cât despre cei al căror punct de vedere diferă de al nostru
Să-i tratăm politicos şi astfel să-i facem fericiţi.
(Dar) disputele sunt străine Şcolii noastre,
Pentru că sunt incompatibile cu doctrina sa.“

Hui-Neng, sec. al VII-lea d.Hr.

„Cei care se întorc din amăgire înapoi la realitate, care meditează în faţa pereţilor, la absenţa sinelui şi a altora, la unicitatea muritorului şi a înţeleptului, şi care rămân impasibili chiar şi la scripturi, sunt în acord deplin şi nerostit cu raţiunea. “

Bodhidharma, sec. al V-lea d.Hr.

În Tibet, toate încercările de înlocuire a credinţei indigene, Bon, au fost respinse până în secolul al VIII-lea, când regele Trisongdetsen a invitat un maestru indian în ţară. Padmasambhava, cel „născut din lotus“, venea din şcoala Vajrayana, care datează din secolul I d.Hr. Uneori numită şi Tantra, ea învaţă că iluminarea poate fi obţinută oriunde, în orice etapă a vieţii. Lucrul esenţial este să se adapteze şi să urmeze modelele, dorinţele şi energiile naturale ale corpului în căutarea trezirii spirituale. Aşadar – în poate cea mai frecvent relatată învăţătură tantrică – sexul este văzut ca având un scop spiritual dacă indivizii acordă suficient timp pentru a-l practica.

Cartea tibetană a morţilor

Unul dintre cele mai cunoscute texte budiste în lumea occidentală este *Cartea tibetană a morţilor*, mai corect numită „Eliberareprin intermediul auzului, în timpul aşteptării“. Se spune că a fost scrisă de Padmasambhava şi acoperă o etapă numită *bardo*, care durează de la debutul morţii până la renaşterea în următoarea încarnare. Cartea include meditaţii, rugăciuni, mantre şi îndrumări cu privire la semnele morţii şi ale renaşterii. Descrie şase etape, inclusiv o perioadă intermediară de viziuni ale lui Buddha.

Idee principală

Roata budistă a vieţii

Budiştii urmează o serie de practici zilnice în diferitele lor tradiţii, dar există un nucleu de preocupări şi de aspiraţii comune, în special eliberarea de durerea *samsarei* prin atingerea veşniciei în Nirvana. În fruntea listei ritualurilor şi a disciplinelor budiste emblematice sunt meditaţia şi o serie de festivaluri colorate, având templul în centru, care celebrează înţelepciunea lui Buddha.

Cel mai important dintre festivalurile comune budiştilor este Wesak/Vesak/Vaisakha, marcat în fiecare an în luna mai şi adesea denumit ziua de naştere a lui Buddha. Aminteşte nu numai de naşterea sa, ci şi de viaţa şi de iluminarea acestuia. În această zi, budiştii merg la templu purtând flori. Acolo se roagă, meditează şi aprind lumânări şi beţişoare parfumate. Unii iau parte la o ceremonie în care o statuie a unui copil Buddha este spălată. Cei care participă sunt purificaţi de *karma* rea.

Alte date importante din calendarul budist sunt Ziua Dharma, când credincioşii mulţumesc pentru înţelepciunea lui Buddha şi pentru toţi învăţătorii iluminaţi, sau bodhisattva, care i-au urmat. Budiştii Theravada pun un accent special pe festivalul Kathina, care reaminteşte oferirea de pomeni de către Buddha. În budismul tibetan, marele festival este Losar, sau Anul Nou, în timp ce, în unele tradiţii, Parinirvana – cunoscută şi ca Ziua Nirvana – marchează

cronologie

ÎNCEPUTUL LUNII FEBRUARIE	SFÂRŞITUL LUNII FEBRUARIE
ZiuaNirvana	Losar

Nirvana

Nirvana – sau Nibbana în versiunea originală a dialectului pali a scripturilor budiste – nu este un concept unic pentru budism. Buddha a descris-o ca fiind „cea mai înaltă fericire". Nu este în esență un loc, ci o stare de a fi, lipsită de poftă, de furie, de lăcomie și inundată de pace și compasiune. Cei care ating Nirvana sunt eliberați de *samsara*, nu au o *karma* nouă și rămân în această stare ideală pentru eternitate. Budismul se împotrivește descrierilor Nirvanei. Buddha a spus că este, pur și simplu, „conștiință fără caracteristică, fără sfârșit, luminoasă în jur".

moartea lui Buddha și este o ocazie de a reflecta asupra ciclului vieții, al morții și al renașterii.

Ritualurile budiste pot fi efectuate în particular, acasă, sau într-o mănăstire ori într-un templu. Toate au statut egal. Cu toate acestea, templele au atât un rol comun, cât și unul simbolic în budism. Arhitectura lor trebuie să încorporeze cinci elemente – foc, aer, pământ, apă și înțelepciune. Pământul este, de obicei, reprezentat de o bază pătrată, iar înțelepciunea de un vârf în partea superioară a clădirii.

În mod tradițional, închinarea are loc stând cu picoarele goale pe podea, cu fața la o imagine a lui Buddha și cântând. Pot fi și călugări care să cânte din scripturi și, ocazional, muzică. Mantra – un cuvânt sau o expresie repetată mereu – este o altă trăsătură a închinăciunii. Se consideră că influențează starea spirituală a individului și capacitatea de a se concentra pe viața sa interioară. Uneori mantrele sunt

„Tot ceea ce suntem este rezultatul a ceea ce am gândit: este fondat pe gândurile noastre, este confecționat din gândurile noastre. "

Dhammapada (scriptura budistă)

APRILIE	MAI	DECEMBRIE
AnulNouTheravada	Wesak („Ziua lui Buddha")	ZiuaBodhi

„Toate fiinţele se tem să fie bătute cu bâta;
Toate fiinţele se tem să fie ucise.
Pune-te în locul celuilalt,
Nimeni să nu ucidă şi nici nu-l face pe altul să ucidă. "

Dhammapada (scripturăbudistă)

imprimate pe steagurile care decorează templul. Budiştii folosesc şi mătănii în timp ce cântă.

Meditaţia Budiştii insistă ca meditaţia să fie făcută atât cu corpul, cât şi cu mintea, pentru a evita „dualitatea". Prin meditaţie, ei încearcă să se îndepărteze de lume, de activităţile şi de preocupările ei şi să se conecteze la viaţa interioară a gândurilor, a sentimentelor şi a percepţiilor. Meditaţia este văzută ca mijloc de accesare a stărilor mentale-cheie, precum calmul, concentrarea şi meditaţia. Această ultimă stare este formată din şase forţe distincte: auz, cuget, atenţie, conştiinţă, efort şi intimitate.

Postura este şi ea importantă în meditaţia realizată cu succes în toate formele budismului, dar în Zen primeşte un accent deosebit. O practică Zen esenţială este Zazen. Aceasta implică aşezarea într-una din poziţiile recomandate pentru a medita. Poziţia clasică este cea de lotus, în care individul stă cu picioarele încrucişate, cu piciorul stâng pe partea superioară a coapsei drepte şi cu piciorul drept pe partea de sus a coapsei stângi.

Bhavachakra Una dintre cele mai comune imagini din budism este Bhavachakra, sau roata vieţii. Aceasta este o mandala, un fel de diagramă complexă cu semnificaţie spirituală şi ritualică întâlnită iniţial în hinduism, dar preluată de budişti, în special în tradiţia tibetană, unde este făcută din nisip colorat pentru a evidenţia natura tranzitorie a vieţii.

Bhavachakra încearcă să rezume viziunea budistă a universului şi a ciclului naşterii, al morţii şi al renaşterii. De obicei este împărţită în cinci sau şase tărâmuri. Acestea sunt: tărâmul zeilor (el însuşi divizat

în 26 de niveluri), unde zeii trăiesc vieţi lungi într-un mediu plăcut, dar unde încă se luptă pentru iluminare finală şi Nirvana; tărâmul oamenilor; tărâmul fantomelor flămânde, ocupat de cei care sunt preocupaţi de lucrurile lumeşti, dar care sunt şi dezamăgiţi, simbolizaţi uneori prin figuri cu burţi uriaşe, dar guri mici, tânjind după mâncare, dar incapabili să mănânce suficient pentru a se sătura; tărâmul animalelor – cei care nu sunt capabili de iluminare, dar care ar trebui să fie trataţi cu bunătate; şi, în cele din urmă, tărâmul iadului, un loc al torturii, dar care este o stare tranzitorie.

Viaţa etică Budiştii se aşteaptă să-şi asume întreaga responsabilitate pentru tot ceea ce fac şi pentru consecinţele care decurg din acţiunile lor. În trăirea unei vieţi etice, adoptă atitudini distincte. Una dintre acestea este credinţa conform căreia este greşit să răneşti sau să ucizi animale, pentru că oamenii şi animalele sunt văzuţi ca fiind foarte strâns legaţi, nu în ultimul rând de *samsara* ,în care indivizi pot renaşte în tărâmul animalelor.

Budiştii predică şi practică nonviolenţa. „Chiar dacă hoţii vă sfâşie bucată cu bucată cu un joagăr", a avertizat Buddha, „dacă mintea vă va fi ostilă, nu urmaţi învăţătura mea." Prin urmare, mulţi budişti sunt pacificişti. Călugărilor li se permite să se apere, dar nu pot ucide, nici măcar în autoapărare. Călugării budişti au fost, totuşi, pionieri în artele marţiale. Ordinul de călugări Shaolin, renumit pentru măiestria sa în luptă, este probabil cel mai cunoscut.

Călugări shaolin şi kung fu

Ordinul Shaolin este o sectă budistă fondată în secolul al V-lea d.Hr., cu centrul în templul Zen din Dengfeng, China. Este cel mai bine cunoscut în Occident pentru rolul său în dezvoltarea artei marţiale kung fu. Templul a avut un trecut zbuciumat, după ce a fost atacat, distrus şi reconstruit de mai multe ori. Această istorie i-a determinat pe călugări să înveţe kung fu pentru a se apăra. Cu toate acestea, învăţătura shaolină interzice călugărilor să fie agresori şi îi obligă să folosească forţa minimă necesară autoapărării.

Idee principală

Confucianism

Filosoful chinez Confucius (551–479 î.Hr.) nu s-a considerat nici un gânditor înnăscut, nici fondatorul unei religii. Spunea că era un „transmiţător" al ideilor existente, adunate prin studiul înţelepciunii trecutului şi prin aplicarea ei în prezent. Sistemul etic al lui Confucius – numit Li – s-a străduit să definească comportamentul moral pentru conducători şi pentru conduşi deopotrivă şi s-a bazat mai ales pe justiţie şi pe sinceritate. Acest sistem continuă să exercite o influenţă profundă asupra vieţii a miliarde de oameni din ţări precum China, Coreea şi Vietnam, aproximativ 350 de milioane de persoane care astăzi se descriu ca fiind confucianişti.

Cercetătorii avertizează că relatările despre viaţa lui Confucius nu ar trebui să fie tratate ca fapte. Cu toate acestea, *Însemnările istoricului*, renumita cronică a istoriei chineze, scrisă la patru secole după moartea sa, spune că s-a născut în oraşul Qufu din statul Lu, acum parte din provincia Shandong din China. Numele lui în chineză este Kong Fuzi, dar a fost redat sub forma de Confucius.

Confucius provenea din ceea ce ar putea fi numit, în termeni moderni, clasa de mijloc. Tatăl său era un nobil în vârstă a cărui căsătorie cu o femeie mult mai tânără a provocat scandal şi l-a forţat să iasă din rândul privilegiaţilor societăţii. Confucius a trebuit să lucreze pentru a-şi câştiga existenţa şi a fost, în diferite perioade, funcţionar şi contabil.

Cinci Clasici Prin studiu, abilitate şi dedicare, Confucius a urcat pe scara ierarhică pentru a deveni ministru al justiţiei în Lu până

cronologie

551 î.Hr.	532 î.Hr.	498 î.Hr.
Naşterea lui Confucius	Căsătoria lui Confucius	Numirea ca ministru al justiţiei în Lu

la vârsta de 53 de ani. Totuşi, dezamăgit de delăsarea morală a stăpânului său, a demisionat şi a călătorit timp de 15 ani în nord-estul şi centrul Chinei, împărtăşind gândurile sale despre buna guvernare şi trăind o viaţă etică. Şi-a petrecut ultimii patru ani ai vieţii sale acasă, învăţându-şi ucenicii, care, împreună cu nepotul sau, Zisi, i-au răspândit ideile pretutindeni.

Matteo Ricci

Preotul iezuit italian Matteo Ricci (1552–1610) a fost primul european căruia i s-a permis să intre în bastionul împăraţilor chinezi, Oraşul Interzis din Beijing. El a făcut şi primele traduceri ale scrierilor lui Confucius în latină şi a conceput primul dicţionar chinez-portughez. Ricci şi-a făcut drum în China prin colonia portugheză Goa din India şi a locuit acolo din 1582 până la moartea sa, când împăratul a renunţat la regula care impunea ca străinii să fie înmormântaţi în enclava portugheză de la Macao, proiectând în schimb un templu budist în Beijing pentru acest scop.

Admiratorii lui Confucius cred că şi-a rafinat învăţăturile în ceea ce este cunoscut sub numele de cei Cinci Clasici. Aceştia sunt: Clasicul Schimbărilor (cunoscut şi ca I Ching), Clasicul Poeziei, Clasicul Riturilor, Clasicul Istoriei şi Analele primăverii şi ale toamnei. Deşi încă venerate de confucianişti, aceste cărţi sunt acum considerate puţin probabile a fi opera lui Confucius însuşi şi mai degrabă produsul generaţiilor ulterioare de ucenici dornici să-i răspândească înţelepciunea.

Analectele Adevăratul text clasic al confucianismului sunt *Analectele* , o colecţie de precepte şi discursuri ale lui Confucius, compilate de discipolii lui la aproximativ 50 de ani de la moartea sa, în încercarea de a-i transforma învăţătura într-un sistem de credinţă şi de practică. Atât de reuşite s-au dovedit a fi, încât, până în anul 140 d.Hr., sub dinastia Hang, care conducea o Chină recent unificată, confucianismul a devenit filosofia imperială oficială, rămânând baza politicii chineze oficiale până în secolul al XIX-lea.

Confucius şi-a găsit inspiraţia într-o serie de surse – inclusiv de la înţelepţii indieni şi din credinţele tradiţionale chineze. Se numără

483 î.Hr. Întoarcerea lui în călătoriile sale pentru a preda

479 î.Hr. Confucius moare

cca 430 î.Hr. Alcătuirea *Analectelor*

„Cu orez simplu de mâncat, cu apă de băut şi cu braţul meu îndoit ca pernă – nu poţi găsi bucurie astfel? Bogăţiile şi onorurile dobândite prin nedreptăţi sunt pentru mine ca norii plutitori. “

Confucius

alături de Buddha ca una dintre figurile-cheie ale Epocii Axiale (800–300 î.Hr.), o perioadă în care înţelegerea religiei a suferit o schimbare profundă în întreaga lume.

Perfecţiune personală Ca filosofie politică, confucianismul pledează pentru conducerea celor mai capabili, nu neapărat a celor nobili. Totuşi, distincţia dintre politic şi social/etic/moral este neclară la Confucius în promovarea unui sistem ierarhic de guvernare, insistând şi ca suveranii (precum şi cei conduşi) să urmărească perfecţiunea personală. Ei trebuie să studieze, să folosească trecutul şi judecata în cel mai bun mod, pentru interesul tuturor. Pe scurt, trebuie să dea un exemplu – exact ceea ce a făcut Confucius însuşi.

Prin urmare, Confucius este un model de urmat, nu o divinitate. Codul lui se bazează pe propriile reacţii, mai degrabă decât pe teoria abstractă despre comportamentul uman. Ar trebui totuşi subliniat că nu era un sceptic. Era devotat în urmarea ritualurilor tradiţionale de închinare în faţa strămoşilor şi a petrecut mult timp în tăcere – în ceea ce am numi acum rugăciune. Dar preocupările sale erau realiste, nu ezoterice. Le-a spus ucenicilor să înveţe să slujească mai întâi omului şi apoi să-şi facă griji în privinţa zeilor.

Aici şi acum Confucius nu a spus nimic despre viaţa de apoi. Nu există nici o indicaţie în învăţăturile sale despre interesul în materie de spirit şi suflet care să-l distingă de alte religii. În schimb, el s-a preocupat de o viziune care s-a bazat pe practicile chineze existente, cum ar fi venerarea strămoşilor, întâietatea familiei (*hsiao*), respectul pentru bătrâni şi loialitatea. Această abordare etică, pe care a numit-o Li, are trei piloni principali.

Primul dintre aceşti piloni se preocupă de rituri şi ritualuri şi se bazează pe ceremonii asociate cu sacrificiul faţă de strămoşi

şi zeităţi antice. Confucius credea că acesta a fost piatra de temelie a comportamentului moral individual şi a coeziunii sociale. „Respectul fără rituri devine agitaţie laborioasă", afirmă el în *Analecte* . „Atenţia fără rituri devine timiditate; îndrăzneala fără rituri devine nesupunere; sinceritatea fără rituri devine grosolănie."

Al doilea pilon sunt instituţiile sociale şi politice. Confucius nu era un revoluţionar, dar a vrut ca sistemul existent să funcţioneze mai bine în beneficiul tuturor. El a preferat ideea unui singur împărat care să guverneze China mai degrabă decât ca o serie de state mai mici să se afle mereu în război. Împăratul trebuia, a sugerat el, să afişeze calităţi deosebite de onestitate şi de veridicitate. Aceste calităţi ar fi fost cele care puteau trezi respectul supuşilor. Dacă împăratul eşua în a-şi demonstra aceste calităţi, atunci nu merita să conducă.

Ultimul pilon se referă la eticheta comportamentului zilnic. Aici Confucius a promovat conceptul de *yi* - dreptate, sau ceea ce este corect din punct de vedere etic - ca lumină călăuzitoare pentru indivizi şi societăţi. Opusul interesului individual, *yi* învaţă că binele suprem trebuie să stea mereu înaintea beneficiului individual.

Ren

Ren este un principiu-cheie în învăţătura etică confucianistă. Este un cuvânt care nu se traduce uşor printr-un singur cuvânt echivalent, înseamnând ceva între bunăvoinţă, umanitate şi altruism. „În cazul în care oamenii ar fi conduşi de legi, iar uniformitatea le-ar fi prin pedepse, ei vor încerca să evite pedepsele, dar nu vor avea nici un sentiment de ruşine", spune Confucius în *Analecte*. „Dacă sunt conduşi de virtute, iar uniformitatea le-ar fi acordată prin reguli de bună creştere, vor avea simţul ruşinii şi, în plus, vor deveni buni."

„Avem voie să auzim opiniile Maestrului nostru despre cultură şi însemnele culturale ale bunătăţii, dar despre căile cerului nu ne va spune nimic."

Zigong, unul din primii discipoli ai lui Confucius

Idee principală

Confucius şi comuniştii

La moartea sa, Confucius a lăsat moştenire adepţilor un corp de gândire filosofică. Realizarea generaţiilor succesive de ucenici a fost transformarea ei într-un sistem religios care urma să devină parte din componenta socială şi politică a Chinei. Un astfel de parteneriat cu o autoritate laică a adus inevitabil conflicte şi provocări, nu în ultimul rând odată cu apariţia Republicii Populare Chineze în 1949. În timpul „Revoluţiei culturale", între mijlocul anilor 1960 şi 1970, confucianismul a fost atacat şi persecutat, dar în ultima vreme şi-a recâştigat influenţa.

Familia lui Confucius a jucat un rol important în dezvoltarea gândirii sale ca sistem. Nepotul său, Zisi, a continuat şcoala filosofică după moartea sa, şi chiar şi astăzi unul dintre descendenţii săi direcţi, Kong Tsui-chang, care trăieşte în Taiwan, este venerat ca al 79-lea într-o linie care duce direct la Confucius. Totuşi, discipolii săi – în special Mencius (372–289 î.Hr.) şi Xun Zi (312–230 î.Hr.) – au făcut tot posibilul pentru a se asigura că va lasă o amprentă durabilă asupra civilizaţiei chineze, transformându-i învăţăturile într-o forţă religioasă şi socială. În 221 î.Hr., când regele din Qin a cucerit statele vecine şi s-a declarat împăratul Shi Huang Di al Chinei, confucianismul era deja o mişcare puternică. Într-atât încât Huang Di l-a văzut ca pe o ameninţare la adresa conducerii sale şi a ordonat ca toate cărţile lui Confucius să fie arse, iar savanţii confucianişti să fie îngropaţi de vii.

cronologie

478 î.Hr.
Primultempluconfucianist

372 î.Hr.
Naştereadui Mencius

Mencius

Mencius este numit adesea drept cel mai cunoscut confucianist de după Confucius. Prin tradiţie, se crede că el a fost un discipol al nepotului Maestrului, Zisi. O legendă spune că, pe când era copil, Mencius s-a mutat de trei ori pentru că mama lui căuta un mediu potrivit în care acesta să studieze. Confucianismul acordă un loc de maximă importanţă educaţiei. În imitarea lui Confucius, Mencius a petrecut 40 de ani călătorind prin China, predând şi oferind sfaturi conducătorilor cu privire la modalităţile de a acţiona etic faţă de supuşii lor.

În timp ce susţinea credinţa lui Confucius în ierarhia conducătorilor şi a celor conduşi, Mencius a mai adăugat un nou gând: dacă cei aflaţi la conducere nu reuşeau să acţioneze moral şi să-şi trateze supuşii cu respect, aceştia erau îndreptăţiţi să-i detroneze. Relaţiile lui Mencius cu conducătorii au fost consemnate în cele Patru Cărţi, texte care mai târziu au avut o influenţă profundă asupra neoconfucianismului. În special, ideea că omenirea se naşte bună, dar este determinată de societate să facă rău, l-a plasat pe Mencius dincolo de ceea ce propovăduise Maestrul său.

Filosofia lui Huang Di despre guvernare a îmbrăţişat ideologia dominantă la acea vreme a legalismului, un set de principii pragmatice care îi încurajau pe conducători să facă ceea ce era mai potrivit pentru ei, nu pentru interesul superior al supuşilor, aşa cum susţinea Confucius. Dar aceasta s-a dovedit nepopulară, iar când împăratul a fost detronat două decenii mai târziu de dinastia Han, principiile confucianiştilor erau din nou populare.

Dinastia Han a rezistat până în anul 220 d.Hr. şi a confirmat confucianismul ca religie prin ridicarea lui Confucius la o perfecţiune

„Ce fericire să întâmpini prieteni de departe. “

Confucius (cuvinte folosite la deschiderea Olimpiadei de la Beijing din 2008)

CCA 200 Î.HR.	CCA 1200 D.HR.	ANII 1960	2008
Dinastia Han promovează confucianismul	Zhu Xi şi neoconfucianismul	Revoluţia culturală	Slogan confucianista Olimpiadei de la Beijing

„Acela care îşi conduce statul pe o bază morală va fi susţinut de popor, aşa cum steaua polară este înconjurată de toate celelalte stele. “

Confucius

a gândirii şi a corectitudinii care era de netăgăduit, ceva ce era de învăţat, de studiat şi, în cele din urmă, de venerat.

Neoconfucianism Acest statut a rezistat mult timp după căderea dinastiei Han, dar confucianismul a suferit modificări de-a lungul timpului, mai ales când, sub dinastia Song, Zhu Xi (1130–1200)a oferit o reinterpretare radicală a celor Cinci Clasici ai lui Confucius care a devenit baza pentru ceea ce este astăzi cunoscut sub numele de neoconfucianism. A adus influenţe budiste şi taoiste pentru a susţine confucianismul, parţial prin combinarea celor trei, mai ales în termeni de ritual şi de preocupare pentru suflet, deşi el nu a îmbrăţişat noţiunile budiste de *karma* şi reîncarnare. Revista *Life* l-a clasat pe Zhu Xi ca fiind a 45-a cea mai importantă persoană din ultimul mileniu.

Temple confucianiste

Cel mai vechi şi mai mare templu confucianist din lume este situat în Qufu, unde s-a născut şi a murit Confucius. A fost ridicat în anul 478 î.Hr.,la un an după moartea sa, şi are nouă curţi. Majoritatea templelor confucianiste au doar două sau trei. În concordanţă cu inspiraţia originală a lui Confucius, aceste temple sunt atât centre educaţionale – de obicei, incluzând o şcoală –, cât şi locuri de închinăciune. Spre deosebire de budism, confucianismul evită imaginile, astfel că rareori există reprezentări ale maestrului în temple. Este mai degrabă gândirea lui Confucius, decât omul însuşi, care este importantă şi venerată. De ziua lui de naştere, cultul sponsorizat de stat în China încurajează sacrificiile la festivităţi publice, inclusiv străvechiul Dans pe Opt Rânduri, realizat de opt şiruri a câte opt dansatori, obicei care datează din vremea ceremoniilor care îi onorau pe împăraţii chinezi.

Rolul gândirii confucianiste în susţinerea a aproape două milenii de autocraţie în China a făcut-o o ţintă firească pentru mişcarea comunistă chineză care a venit la putere în 1949. Confucius a fost acuzat că are o „mentalitate feudală". *Micuţa carte roşie* a preşedintelui Mao urma să înlocuiască scrierile lui Confucius ca filosofie de bază a naţiunii şi să fie tratată cu acelaşi devotament şi ascultare inviolabile. Orice persoană care avea o copie şi proclama cu voce tare conţinutul se putea aştepta să avanseze în rândurile partidului.

Reabilitare Cu toate acestea, Confucius nu a fost automat antiteza principiilor comuniste. De exemplu, accentul pus pe binele grupului sau al comunităţii înaintea drepturilor individului se armoniza bine cu gândirea comunistă, iar, în anii 1980, el a fost reabilitat în China. Ziua lui de naştere este acum marcată de ceremonii organizate în toată ţara, iar liderii comunişti chinezi îl citează în mod regulat în discursuri. O versiune popularizată a scrierilor sale de către un academician chinez, Yu Dan, publicată în 2008, s-a vândut mai mult de 10 milioane de exemplare, iar în campusul prestigioasei Universităţi Tsinghua din Beijing, unde era o statuie a preşedintelui Mao, există acum una a lui Confucius. El este, pentru majoritatea chinezilor moderni, un *junzi* – sfânt, savant şi „gentleman perfect".

Acea statuie simbolizează rolul confucianismului ca parte integrantă a structurii politice, academice, sociale şi religioase a Chinei de azi. Gândirea lui Confucius este încă privită de către chinezi în mod religios, chiar dacă scopul său, după cum susţin eruditii, nu a fost acela de a fonda o religie.

Idee principală

Taoism

Taoismul nu are un întemeietor sau un moment fondator şi nu-l venerează nici pe Dumnezeu, nici pe zei, ci un principiu universal – Tao – care este considerat a fi dincolo de cuvinte. Filosofia sa principală, bazată pe credinţele chinezeşti vechi, puternic influenţată de budism şi iniţial în contrast evident cu confucianismul, rămâne greu de definit. Unele dintre noţiunile-cheie au devenit bine cunoscute, deseori în afara contextului, în Occident. Printre acestea se numără feng shui, tai chi şi Yin Yang.

Originile taoismului – daoism în unele traduceri – se regăsesc cu 2 500 de ani în urmă, în Epoca Axială, şi coincid cu apariţia confucianismului. Taoismul a crescut şi din religiile naturii şi şamanism – comunicând cu lumea spiritului – întâlnite în China în acea perioadă.

Primul anarhist Două dintre figurile-cheie care stau la baza naşterii taoismului sunt călugărul pustnic Zhuangzi (cca 370–311î.Hr.) şi înţeleptul Lao Tzu din secolul al VI-lea. Spre deosebire de Confucius, Zhuangzi nu s-a preocupat de guvernare sau de relaţia dintre conducător şi supus; de fapt, el a fost descris ca primul anarhist al lumii. „Ordinea corectă rezultă în mod spontan atunci când lucrurile sunt lăsate în pace", a scris el în textul sacru care este cunoscut după numele său. Cu toate acestea, *Zhuangzi* este, de fapt, o antologie de texte care datează din secolul al IV-lea până la sfârşitul secolului al III-lea. Doar primele şapte capitole – „Capitolele interioare" – sunt considerate a fi cu adevărat lucrarea lui Zhuangzi.

cronologie

SEC. VI î.HR.
Viaţa lui Lao Tzu

CCA 370 î.HR.
Sena şte Zhuangzi

Lao Tzu este venerat ca autor al principalei cărţi sfinte taoiste, *Tao Te Ching (Cartea Drumului şi a virtuţilor sale)*. Cu toate acestea, se cunosc puţine despre el. Numele lui înseamnă, pur şi simplu, „Bătrânul Maestru" şi, din nou, textul pare să fie mai degrabă o colecţie decât o lucrare individuală. În cele 81 de capitole scurte, scrise în versuri adesea opace, glorifică virtuţile altruismului şi ale căutării personale, însă sugestia este că aceia aflaţi la conducere ar trebui să intervină cât mai puţin posibil în viaţa supuşilor care au făcut apel la jurişti, oponenţii lui Confucius.

Tai chi

Asocierea dintre taoism şi vechile arte marţiale chineze şti este explicată atât în *Zhuangzi*, cât şi în *Tao Te Ching*. Cele două texte explorează psihologia, practica şi etica artelor marţiale în conformitate cu tradiţia chineză. Se crede că tai chi a fost dezvoltat ca un set de exerciţii spirituale de către preotul taoist chinez Zhang Sanfeng, despre care se spune că ar fi trăit între anii 1127–1279 d.Hr., deşi unii eruditi se întreabă dacă nu este şi el o figură mitologică. Formele moderne de tai chi întâlnite în Occident sunt probabil mai aproape de exerciţiile fizice clasice decât de practicile taoiste.

Maestru ceresc Cea de-a treia dată posibilă pentru apariţia taoismului este 142 d.Hr., când primul său maestru ceresc, Zhang Daoling, se spune că a primit o revelaţie din partea lui Lao Tzu, acum personificarea divină a lui Tao însuşi. Zhang era un pustnic care locuia pe Muntele Heming când Lao Tzu i s-a arătat ca să-i spună că lumea se apropie de sfârşit şi că va urma o „pace mare". Pentru a-i ajuta pe ceilalţi să ajungă la această stare nedefinită, Lao Tzu a explicat că Zhang trebuia să acţioneze ca un intermediar între omenire şi puterile celeste în impunerea unui nou legământ care ar cere o schimbare radicală a comportamentului, simbolizată prin abandonarea ritualurilor existente. Totuşi, a insista asupra anumitor date din istorie înseamnă a pierde ideea esenţială a taoismului. Nu este important cine a dezvăluit taoismul. Ci taoismul în sine. În termeni simpli, Tao poate fi tradus drept „calea" sau chiar „calea cerului", dar este mult mai mult decât atât. În Tao, tot ce se află în univers este unificat şi conectat.

142 D.HR. — Revelaţia lui Zhang Daoling

SEC. VII — Taoismul obţine statut semioficial

1949 — Interzicerea lui de către preşedintele Mao

„Era ceva nediferenţiat şi totuşi complet,
Care a existat înaintea Cerului şi a Pământului.
Fără sunet şi fără formă,
nu depinde de nimic şi nu se schimbă.
Acţionează peste tot şi este lipsită de pericol.
Poate fi considerată a fi mama universului.
Nu-i cunosc numele; eu o numesc Tao. "

Tao Te Ching, sec. al VI-lea î.Hr.

Tao nu este un zeu – deşi taoismul are zeităţile sale. Ele fac parte din univers şi, la fel ca orice altceva, sunt, prin urmare, dependente de Tao. Tao nu are fiinţă şi nu poate fi văzut, deşi efectele sale sunt vizibile. Este adesea descris ca inefabil – dincolo de puterea de sugestie a cuvintelor – dar, în orice caz, taoismul învaţă că să speculezi asupra a ceea ce este sau nu reprezintă o risipă de energie; trăirea este cea care are importanţă.

Dezvoltare personală Preocupările centrale ale taoismului sunt: realizarea unei stări de armonie sau de uniune cu natura; urmărirea nemuririi spirituale; acţionarea în mod virtuos, dar discret; şi, mai presus de toate, dezvoltarea personală. Spre acest ultim obiectiv sunt orientate practicile distincte ale taoismului. Meditaţia este încurajată – în conformitate cu influenţele budiste ale taoismului. În templele taoiste sunt veneraţi o mulţime de zei şi de zeiţe, mulţi dintre ei fiind aduşi din religiile tradiţionale chinezeşti. Scopul

Feng Shui

Feng shui-ul poate fi descoperit înainte de taoism, în cosmologia şi astrologia antică chineză. Asocierea sa strânsă cu taoismul a apărut ca urmare a principiului comun Yin Yang şi a interesului lor faţă de *chi* – sau energiile care modelează universul. Feng shui este unul dintre acele aspecte ale taoismului care a fost exportat în Occident, în special în timpul contraculturii hippie din anii 1960. Mult mai recent a fost redus la o tehnică de ordonare şi aliniere a camerelor, birourilor, clădirilor şi chiar a oraşelor în conformitate cu energiile cosmice.

slujbei este, totuşi, să le permită celor care participă să se alinieze mai îndeaproape cu Tao, adesea cu ajutorul preoţilor şi al călugărilor.

Yin Yang Taoismul vede corpul şi spiritul ca pe o singură entitate. Învaţă despre Unitate, care este esenţa Tao şi energia vieţii. Relaţia dintre Unitate şi Tao este definită ca fiind asemănătoare cu cea a unui fiu faţă de mama sa. Acea esenţă este formată din concepte precum Wu şi Yu – a fi şi a nu fi; Te – virtute sau integritate; Tzu Jan – naturaleţe sau spontaneitate; şi Wu Wei – acţiune necontrolată sau lipsă de acţiune. „Când nu se face nimic, nimic nu rămâne nefăcut", spune *Tao Te Ching* .

O parte a acestui tipar este şi Yin Yang, care exprimă o altă idee-cheie în taoism: aceea a forţelor opuse care se unesc pentru a crea nu haos, ca în alte religii, ci armonie esenţială. Ca şi alte părţi ale modelului complicat şi interconectat al credinţei taoiste, Yin Yang este adesea învăţat separat ca o disciplină nonreligioasă în Occident sau combinat cu alte concepte New Age, culese din întreaga lume.

Persecuţie Istoria taoismului este cea a unei relaţii fluctuante cu cei de la putere. A obţinut influenţă mare şi statut semioficial în timpul dinastiei Tang (618–907 d.Hr.) şi al dinastiei Song (960–1279), dar a intrat în declin atunci când Zhu Xi a integrat o parte din practicile sale în neoconfucianism (*vezi* Capitolul 40). Taoismul caută în mod tradiţional către maeştrii cereşti, succesorii lui Zhang Daoling, recent exilaţi în Taiwan, fiind izgoniţi din China continentală în 1949, după ce preşedintele Mao a venit la putere. Regimul comunist al lui Mao a interzis taoismul şi i-a şters orice urmă a existenţei, deşi recent s-a bucurat de o renaştere, iar acum există în lume aproximativ 20–50 de milioane de adepţi.

Idee principală

Şintoism

Şinto este sistemul de credinţe la care s-a abonat majoritatea populaţiei Japoniei. Relaţia lui cu budismul este una complicată. Unii japonezi îmbrăţişează simultan atât budismul, cât şi şintoismul, fără să vadă un conflict între cele două. Alţii consideră şinto un produs al fuziunii între budismul care a venit în Japonia din China, în jurul secolului al VI-lea d.Hr., şi un cult religios japonez antic. Luând multe forme diverse, şinto a fost în diferite etape din istoria sa anexat naţionalismului japonez, dar astăzi este văzut foarte mult ca un crez personal pentru cei 119 milioane de adepţi ai săi.

În călătoria sa spre est, din India spre Japonia, budismul a fost modelat de contactele cu diferite religii chineze şti. Astfel că în amestecul care a alcătuit şinto au intrat atât budismul, cât şi confucianismul, cu o notă de taoism, plus credinţele japonezilor. Acestea vorbeau despre o divinitate îndepărtată, venerată de comunitate, în special în momentele cruciale, cum ar fi recoltatul, şi includea elemente de cosmologie şi o mitologie antică de fabule morale elaborate.

Kami În centrul credinţelor şinto este conceptul de *kami* , care se traduce în diferite moduri ca „un dumnezeu", „zei"„un spirit" sau „o esenţă spirituală". Cuvântul este cel mai bine cunoscut în Occident de la piloţii kamikaze ai forţelor aeriene japoneze din cel de-al Doilea Război Mondial, care îşi sacrificau propria viaţă prăbuşindu-şi avioanele peste ţinte. *Kaze* înseamnă „vânt", deci kamikaze este „vânt divin".

cronologie

SEC. VI D.HR. — Călugării budişti ajung în Japonia

712 — *Kojiki* este compilat

Şinto nu este un sistem de credinţe sau o încercare de a explica lumea şi suferinţele ei. Este mai mult o intuiţie spirituală faptul că acest concept de *kami* este pretutindeni în jurul nostru – în noi înşine, în animale, în anotimpuri, în strămoşi, în râuri şi în munţi. Reprezintă un element sacru sau o energie aici pe Pământ. Devotamentul şinto faţă de *kami* este atât de mare încât, ca credinţă, se concentrează exclusiv pe această lume, mai degrabă decât pe viaţa de apoi sau pe eternitate. Supranaturalul trebuie descoperit aici şi acum.

Partea socială şi culturală a şintoismului este adesea insesizabilă faţă de aspectele sale spirituale şi rituale. Unii susţin că nu este deloc o religie distinctă, ci mai degrabă un aspect al vieţii japoneze, care stabileşte principiile comportamentului şi ale conduitei etice pentru populaţie. Prin urmare, imperativul de a arăta respect în orice moment – adesea prin plecăciune – face parte din ritualul şinto.

Texte sacre Şinto se mândreşte cu faptul că este despre acţiuni şi ritualuri, mai degrabă decât despre cuvinte şi teorii complexe. Prin urmare, nu pune prea mult accent pe cărţile sfinte. Prima încercare de consemnare a istoriei sale şi a perspectivelor diverse adunate a venit în anul 712 d.Hr. odată cu *Kojiki*, *Cartea lucrurilor vechi*, care descrie relaţia dintre spirite, natură şi oameni şi include un mit al creaţiei care prezintă arhipelagul japonez ca pe un paradis construit de zei ca primă sarcină pe Pământ.

O altă carte sacră, *Nihon Shoki*, *Cronica vechii Japonii*, datată în jurul anului 720 d.Hr., a legat şintoismul de conducătorii Japoniei.

„A fi pe deplin viu înseamnă a avea o percepţie estetică asupra vieţii, pentru că o parte importantă a bunătăţii lumii stă în frumuseţea ei adesea inexplicabilă. “

Reverendul Yukitaka Yamamoto: preot şi scriitor şintoist

Misionari în Japonia

Deşi şintoismul este tolerant faţă de alte credinţe, forţa misionară creştină din Japonia, de la mijlocul secolului al XVI-lea,în frunte cu renumitul preot iezuit Francis Xavier,a sfârşit printr-un eşec. Japonezii au fost la început dispuşi să-i primească pe misionari pentru că veniseră cu negustori occidentali, dar până în 1597 toleranţa s-a diminuat treptat, 26 de călugări franciscani fiind executaţi la Nagasaki. Până în 1638, toţi misionarii creştini au fost expulzaţi. Ei au fost lăsaţi să revină doar la sfârşitul secolului al XIX-lea. Motivul real din spatele expulzării lor pare să fi fost frica din rândul elitei conducătoare a Japoniei că influenţa creştină le-ar slăbi puterea asupra populaţiei.

Împăratul a fost portretizat ca descendentul zeiţei soarelui, Amaterasu. Acest element naţionalist a fost promovat în timpul Restauraţiei Meiji din anii 1860, împăratul fiind descris ca „mare preot al şintoismului". Familia imperială japoneză a renunţat la orice pretenţie la divinitate după înfrângerea din cel de-al Doilea Război Mondial.

Jinja şinto Forma principală a şintoismului este *jinja* sau „Altarul" şintoist. Pune accentul pe cele 80 000 de altare publice din Japonia, plus nenumăratele altare din case sau *kamidana* . Alte curente se concentrează pe diferite surse ale *kami* . De exemplu, şinto folk, sau *minzoku* , se referă la poveştile şi legendele spiritelor.

Altarele publice pot fi temple mari sau crânguri de copaci sacri, vârfuri de munte ori cascade. Ce le leagă este statutul lor de Pământ sfânt, locul lui *kami* . În mod tradiţional, altarele sunt marcate printr-o poartă, separându-le de restul lumii. Aceste porţi şintoiste – sau *torii* – cu doi stâlpi şi două bare transversale, vopsite în portocaliu

„Japonezii merg la altarele şintoiste pentru activităţile vieţii şi la templele budiste pentru riturile morţii. "

Mary Pat Fisher: *Religiile vii* (2008)

sau negru, au devenit unul dintre simbolurile distincte ale Japoniei. Cel mai faimos *torii* se află la altarul Itsukushima din Miyajima, datat din secolul al VI-lea, fundaţiile sale odihnindu-se sub apă în timpul fluxului.

În alte părţi, locul sacru este împrejmuit în faţa influenţelor externe maligne prin frânghiile *shimenawa* , realizate în mod tradiţional din paie răsucite. În sanctuar există zone sau clădiri pentru închinare şi pentru lăsarea ofrandelor. Există şi un obiect sau obiecte cunoscute sub numele de *shintai* , care simbolizează prezenţa *kami* . Poate fi ceva din natură – cum ar fi un copac sau un bolovan mare – sau chiar ceva făcut de om, precum o oglindă.

Altare rituale

Reperelevieţii sunt marcate în şintoism prin vizite la altarul local. *Hatsumiyamairi* este atunci când un nou-născut este plasat sub protecţia *kami*. Pentru băieţi are loc în a 32-a zi după naştere; pentru fete, în a 33-a. Festivalul de la Shichigosan este numit după vârstele copiilor care participă – şapte (*shichi*), cinci (*go*) şi trei (*san*). Credincioşii mulţumesc zeilor pentru viaţa copiilor şi se roagă pentru viitorul lor sigur şi de succes. *Seijin Shiki*, sau Ziua Adulţilor, este atunci când cineva care a împlinit în anul precedent 20 de ani – vârsta majoratului în Japonia – poate veni la altar pentru a aduce mulţumiri. Cu toate acestea, nunţile tradiţionale şintoiste au scăzut în popularitate în ultima vreme, cu doar aproximativ un sfert din populaţie care îşi mai ia acum angajamentul pe viaţă în faţa altarului.

Conceptul de purificare este esenţial pentru şintoism, o noţiune pe care o împărtăşeşte cu budismul. Astfel, cei care vizitează un altar vor începe cu ritualul de *harae* – purificându-se ei înşişi. Puritatea în şintoism este mai mult decât simplă curăţenie. Este vorba despre spălarea a ceea ce creştinii ar putea numi păcat – petele din lumea de dincolo de *kami*.

Idee principală

Credinţe contemporane

Multe dintre marile credinţe ale lumii au apărut, aşa cum le cunoaştem acum, în timpul Epocii Axiale, între 800 şi 300 î.Hr. Creştinismul şi islamul au apărut mai târziu, dar s-au bazat în mare măsură pe viziunile din această perioadă anterioară. Deşi toate s-au adaptat la schimbările din lumea laică şi din viaţa adepţilor, nici una nu putea fi considerată de origine modernă. Totuşi, în ultimele două secole s-au născut o serie de tradiţii religioase noi, unele dintre ele fiind cauza unor mari controverse. Înainte de a analiza provocările cu care se confruntă religia în epoca contemporană, să facem o scurtă trecere în revistă a acestor apariţii recente.

Bahá'i Islamul ne învaţă că Mahomed a fost ultimul profet al lui Dumnezeu. Cu toate acestea, islamul şiit aşteaptă apariţia unui nou imam din rândul descendenţilor lui Mahomed care să continue linia de conducere încheiată în circumstanţe controversate în secolul al X-lea d.Hr. În mai 1844, în Iran, bastionul islamului şiit, Siyyid Ali Muhammad, unul dintre descendenţii Profetului, s-a declarat a fi acel nou imam. Bab, aşa cum era cunoscut, a susţinut că era un mesager al lui Dumnezeu venit să anunţe sosirea iminentă a unui nou profet. A fost executat în 1850 de autorităţile iraniene.

cronologie

SEC. VI D.HR. **712**

Bahá'u'lláse declară profetul lui Dumnezeu

În 1852,unul dintre adepţii lui Bab aflat în închisoare, Mirza Husayn Ali, un nobil de 35 de ani, a declarat că a avut o viziune a lui Dumnezeu în celula sa, în care acesta l-a identificat ca fiind noul profet. Apoi s-a numit Bahá'u'llah – „Gloria lui Dumnezeu". În anul următor a fost eliberat şi exilat. A petrecut un timp trăind ca un pustnic, dar a atras un număr tot mai mare de adepţi prin exemplul şi scrierile sale. Unii erau musulmani, dar majoritatea erau din comunităţile creştine şi evreieşti din Orientul Mijlociu, unde Bahá'u'llah şi-a petrecut exilul.

În cartea sa, *Haft-Vádí* ,a insistat profund asupra tradiţiei mistice sufite în islam, dar, pe de altă parte, a proclamat un mesaj de toleranţă reciprocă, respect pentru toate religiile, de reformă socială şi justiţie internaţională care atinge o coardă sensibilă a vremurilor moderne. Cea mai influentă colecţie de scrieri ale sale, *Kitáb-I-Aqdas* , a fost finalizată cu puţin timp înainte de moartea sa în 1892.

Conducerea credinţei Bahá'i a trecut mai întâi la urmaşii lui Bahá'u'llah şi, mai recent, la un consiliu, Casa Universală a Dreptăţii. Shoghi Effendi, conducătorul Bahá'i din 1921până în 1957,a produs următorul rezumat al mesajului lui Bahá'u'llah către lume: „Căutarea independentă a adevărului, lipsită de superstiţie sau de tradiţie; unicitatea întregii rase umane, principiul central şi doctrina fundamentală a credinţei; unitatea de bază a tuturor religiilor; condamnarea tuturor formelor de prejudecăţi, fie ele religioase, rasiale, de clasă sau naţionale; armonia care trebuie să existe între religie şi ştiinţă;

„Nu trebuie să se mândrească acela care îşi iubeşte propria ţară, ci mai degrabă acela care iubeşte întreaga lume. Pământul este o singură ţară, iar oamenii sunt cetăţenii ei."

Bahá'u'llah, 1817–1882

„Pot înţelege de ce creştinii ne numesc eretici. Dar cel mai important, pe cine va numi Dumnezeu eretic? Din punctul de vedere al lui Dumnezeu, revelaţia mea este profund ortodoxă. “

Sun Myung Moon, 1977

egalitatea dintre bărbaţi şi femei, cele două aripi cu care pasărea omenirii este capabilă să plutească“.

Bahaii sunt misionari entuziaşti şi au purtat învăţăturile lui Bahá'u'llah în întreaga lume. Există acum 6 milioane de adepţi, dar credinţa rămâne persecutată în Iran, unde ideea că Mahomed nu a fost ultimul profet este privită ca o blasfemie.

Haile Selassie

Împăratul ethiopian Haile Selassie (1892–1975) nu a comentat niciodată public credinţa rastafarienilor cum că el era întruparea lui Dumnezeu. A pus deoparte terenul de la Shashamane, la 322 kilometri sud de capitala ethiopiană Addis Abeba, pentru relocarea rastafarianilor din străinătate, iar în aprilie 1966 a fost întâmpinat de mulţimi uriaşe când a vizitat Jamaica, ocazie marcată în Rastafari pe 21 aprilie ca Grounation Day. Haile Selassie a fost şi conducător al Bisericii Ortodoxe Ethiopiene, rugându-se în mod regulat în bisericile sale. Metoda sa politică era să formeze alianţe cu Occidentul – o politică privită cu dispreţ de rastafarieni. El a fost detronat printr-o lovitură de stat în 1974 şi a murit în împrejurări misterioase în arest în anul următor. Unii rastafarieni cred că este încă în viaţă şi că se ascunde.

Rastafari Rastafari este o credinţă care s-a dezvoltat în Jamaica, în anii 1930, şi se estimează că numără acum 1 milion de adepţi la nivel mondial. Susţine că Haile Selassie, regele Ethiopiei din 1930 până în 1975, a fost încarnarea lui Dumnezeu, şi că-şi va folosi puterile divine pentru a aduce înapoi în Africa – „ţara Sionului“ – membrii comunităţii afro-caraibiene care trăiesc în exil în Occident – „ţara Babilonului“ – ca urmare a colonizării şi a comerţului cu sclavi. Rastafarienii cred că negrii africani sunt rasa aleasă de Dumnezeu.

Rădăcinile Rastafari se află în activitatea politică din anii 1930 a activistului jamaican Marcus Garvey, considerat profet de rastafarieni. A evoluat într-o mişcare spirituală distinctă, bazată pe textele Vechiului

Sun Myung Moon

Sun Myung Moon s-a născut în 1920 în Coreea ocupată de Japonia. Educaţia lui timpurie a fost confucianistă, dar, la vârsta de 10 ani, s-a convertit la creştinism şi s-a alăturat presbiterienilor. El susţine că la 16 ani a fost vizitat de Iisus, care l-a instruit să-şi finalizeze lucrarea neterminată de a întemeia împărăţia lui Dumnezeu pe Pământ. Primii ani ai lui Moon ca predicator au fost în închisoare, în ceea ce este acum Coreea de Nord. În 1950 a fost eliberat de trupele ONU, iar în 1954 a fondat Biserica Unificării. Toate acestea au avut loc în timpul Războiului din Coreea (1950–1953), o luptă între nordul comunist şi sudul sprijinit de Occident. În 1958, Moon şi-a trimis primii misionari în Japonia, iar în anul următor şi în America. Până în 1975, biserica sa funcţiona în 120 de ţări.

Testament din Biblie, care cuprind şi reîncarnarea, utilizarea rituală a marijuanei pentru a creşte spiritualitatea şi practica părului netăiat şi împletit în codiţie.

Moon-ism Biserica Unificării – mai bine cunoscută ca Moon-istă – fost înfiinţată în Coreea în anii 1950 de Sun Myung Moon şi are în jur de 1 milion de adepţi în întreaga lume. Moon pretinde a fi a doua venire a lui Hristos şi susţine că a fost în contact cu Confucius, Buddha şi Iisus Hristos. Sistemul de credinţă al bisericii se bazează atât pe creştinism, cât şi pe credinţele orientale, şi pledează pentru unitatea tuturor religiilor pentru a crea un rai pe Pământ. El a îndemnat creştinii să renunţe la crucifix ca simbol al lor – deoarece le aminteşte oamenilor de durere – şi să îl înlocuiască cu coroana. „Ceremoniile de binecuvântare" – descrise de unii ca nunţi în masă ale cuplurilor aranjate de Moon – rămân controversate, ca însuşi fondatorul. În 1982 a fost condamnat pentru fraudă fiscală în Statele Unite.

Idee principală

Religie şi ştiinţă

Relaţia dintre religie şi ştiinţă a fost mult timp una complicată. Religia este preocupată de credinţă, ştiinţa de dovezi. Nici o religie nu pretinde că este capabilă să „dovedească", în termenii empirici favorizaţi de ştiinţă, existenţa unei zeităţi, totuşi crede într-una (sau mai multe). Unii oameni de ştiinţă – în special Richard Dawkins, biologul evoluţionist – reacţionează la acestea susţinând că, prin urmare, credinţa nu are o bază solidă sau raţională şi nu are loc în lumea modernă.

Religia şi ştiinţa au avut odinioară multe lucruri în comun – şi continuă să le aibă în unele tradiţii de credinţă. Budismul, de exemplu, respinge ostilitatea faţă de ştiinţă şi încurajează investigaţia imparţială a creaţiei şi, nu în ultimul rând, a omenirii în sine. Un principiu central al bahaismului este că religia şi ştiinţa trebuie să fie în armonie: religia fără ştiinţă este superstiţie, iar ştiinţa fără religie este materialism.

Credinţă şi raţiune De-a lungul istoriei religiei, au fost perioade în care nu au existat diviziuni perceptibile între credinţă şi raţiune. De exemplu, explorarea naturii a fost aclamată în secolul al XIII-lea în *Summa Theologica* a lui Toma d'Aquino. Între secolele al VIII-lea şi al XIV-lea a existat o înflorire a cercetării ştiinţifice în islam. Algebra, algoritmii şi substanţele alcaline au fost toate descoperite în acea perioadă şi rămân în centrul matematicii, fizicii, informaticii şi chimiei. Hinduismul a încurajat matematica: operaţiuni, inclusiv ridicare la pătrat, la cub şi aflarea rădăcinii pătrate, se găsesc în textele vedice sacre care datează din anul 1000 î.Hr.

cronologie

CCA 1000 Î.HR.	SEC. VIII–XIV
Aritmetica vedică	Epoca de Aur islamică

Islam şi ştiinţă

Între secolele al VIII-lea şi al XIV-lea, perioadă care acum este numită „Epoca de Aur a islamului", erudiţii din ţările islamice au adus o mare contribuţie înţelegerii ştiinţei. Se crede că inspiraţia lor a fost un verset din Coran – „El te-a învăţat ceea ce nu ştiai" – pe care l-au interpretat ca o încurajare pentru dobândirea cunoştinţelor. În domeniile astrologiei, geografiei şi matematicii s-au făcut progrese importante, inclusiv dezvoltarea algebrei, care a fost determinată, după cum s-a spus, de necesitatea de a da sens legilor islamice referitoare la moşteniri.

În perioada medievală, creştinismul a continuat să privească ştiinţa ca ramură subsidiară a religiei şi a lucrat pentru sintetizarea descoperirilor ei cu învăţăturile Bisericii. Totuşi, acest efort a devenit din ce în ce mai dificil şi a ridicat problema care încă mai stă la baza disputei dintre religie şi ştiinţă – cele două folosesc metodologii foarte diferite. Pe de o parte este ceea ce este revelat credincioşilor; pe de altă parte ceea ce este observat de oamenii de ştiinţă.

Galileo Galilei Cea mai cunoscută victimă a conflictului dintre religie şi ştiinţă a fost fizicianul, matematicianul şi astronomul toscan Galileo Galilei (1564–1642), care este adesea numit astăzi „tatăl ştiinţei moderne". Galileo era creştin şi prieten al papilor, dar a fost atacat pentru că a vorbit public despre cum Pământul se învârte în jurul unui Soare staţionar. Biserica, conducându-se după Vechiul Testament, a respins oficial această poziţie, deşi multe personalităţi importante au acceptat în secret faptul că Galileo avea dreptate.

În 1633 a fost chemat înaintea Inchiziţiei, forţat să-şi retragă opiniile şi pus sub arest la domiciliu pentru tot restul vieţii. Scrierile sale au fost interzise până în 1718 şi au rămas în Indexul Cărţilor Interzise ale Bisericii până în 1835. Cu toate acestea, în 1992, papa Ioan Paul al II-lea, ca parte a politicii de încurajare a unei noi relaţii de lucru între

„Aşa cum penele de păun şi nestemata şarpelui sunt plasate în cel mai înalt punct al corpului, la fel este matematica cea mai înaltă dintre toate ramurile Vedelor şi Shastrelor. “

Vedang Jyotish
(text vedic), cca. 1000 î.Hr.

religie şi ştiinţă, a făcut o declaraţie publică de regret pentru modul în care Biserica l-a tratat pe Galileo.

Iluminism Prăpastia dintre religie şi ştiinţă s-a adâncit odată cu Iluminismul ştiinţific din secolul al XVIII-lea. În 1859, Charles Darwin a publicat *Originea speciilor* , argumentând evoluţia în timp a tuturor formelor de viaţă de pe Pământ din strămoşi comuni, pe baza selecţiei naturale; sau supravieţuirea celui mai puternic. Aceasta era în directă contradicţie cu povestea despre creaţie din Cartea Facerii şi i-a adus o ostilitate vocală a creştinismului.

Unul dintre criticii cei mai vehemenţi ai lui Darwin a fost episcopul anglican de Oxford, Samuel Wilberforce. Într-o dezbatere faimoasă la Oxford, în 1860, la care a participat o mulţime de peste 1 000 de persoane, Wilberforce s-a confruntat cu Thomas Huxley, biolog şi asociat apropiat al lui Darwin. Prin intermediul bunicului sau al bunicii, l-a întrebat Wilberforce pe Huxley, este descendent din maimuţă? Huxley a răspuns că nu este ruşinat să aibă o maimuţă ca strămoş, dar că este ruşinat de legătura cu un om ca Wilberforce, care şi-a folosit darurile pentru a ascunde adevărul.

Darwin nu a fost o persoană care să respingă religia, dar a evitat astfel de confruntări faţă în faţă. El a comentat: „Mi se pare (indiferent dacă este corect sau greşit) că argumentele directe împotriva creştinismului şi a deismului produc efecte mici asupra publicului; iar libertatea de gândire este cel mai bine promovată de iluminarea treptată a minţii oamenilor care rezultă din progresul ştiinţei.

Integrare sau independenţă? Secolul XX a văzut începutul unei apropieri. Iezuitul şi paleontologul francez părintele Pierre Teilhard de Chardin (1881–1955)a încercat să sintetizeze teoria evoluţiei prin povestea din Cartea Facerii despre crearea lumii de către Dumnezeu. Religia şi ştiinţa ar putea fi, după părerea sa, integrate.

Există cel puţin alte trei abordări distincte în ceea ce priveşte religia şi ştiinţa: dialogul, independenţa şi conflictul. Dialogul a văzut

clerici, teologi şi oameni de ştiinţă adunaţi în jurul aceleiaşi mese pentru a-şi studia diferenţele. Aproximativ 40 la sută dintre oamenii de ştiinţă sunt consideraţi a avea un fel de credinţă religioasă. Independenţa este acceptarea faptului că religia şi ştiinţa există în ceea ce biologul evoluţionist american Stephen Jay Gould (1941–2002) a etichetat drept „domenii care nu se suprapun" – cu alte cuvinte, ele sunt preocupate de aspecte complet separate ale existenţei umane. Conflictul este reprezentat în *Dumnezeu: o amăgire* , cel mai bine vândut atac total asupra religiei al omului de ştiinţă de la Oxford, profesorul Richard Dawkins. Credinţa într-un Dumnezeu personal, a scris el, a fost un fel de nebunie, dar o amăgire care a persistat în ciuda tuturor dovezilor contrare. În prezentarea acestor dovezi, el acuză religia organizată că împiedică progresul ştiinţei.

Studii despre eficacitatea rugăciunii

Dacă există un Dumnezeu, au sugerat oamenii de ştiinţă, atunci rugăciunea către Dumnezeu ar trebui să prezinte anumite efecte măsurabile. S-au făcut multe cercetări pe această temă, dar cu puţine concluzii clare. Unul dintre primii care au făcut experimente a fost intelectualul victorian sir Francis Galton care, în 1872, a susţinut că, din moment ce familia regală britanică a fost în mod regulat pomenită lui Dumnezeu în rugăciuni de către supuşii săi loiali, membrii săi ar trebui să trăiască mai mult decât toţi ceilalţi. Din moment ce acest lucru nu s-a întâmplat, a concluzionat el, rugăciunea nu a funcţionat. Programele ulterioare de cercetare privind „rugăciunea terţilor" – ruga pentru o persoană bolnavă – au arătat o mare diversitate în ceea ce priveşte rezultatele pacienţilor. Eforturile de a evalua din punct de vedere ştiinţific efectele vindecărilor prin credinţă nu au detectat nici o dovadă că îşi îndeplinesc scopul declarat, dar populatul studiu Bernardi 2001 arată că toţi credincioşii cu probleme cardiace şi-ar putea îmbunătăţi tensiunea arterială prin rugăciune sau recitare a mantrelor de yoga.

Idee principală

Ateism

Ateismul a fost considerat în mod tradiţional drept respingerea religiei, dar, odată cu evoluţia filosofiilor ştiinţifice seculare, în special în societatea occidentală, este acum privit de către unii ca o religie în sine, oferind libertatea ritualurilor fără de Dumnezeu, pentru a marca naşterea, căsătoria şi moartea. Aproximativ 2,3 la sută din populaţia lumii se descrie ca fiind atee.

Atâta timp cât au existat oameni care să se închine unei zeităţi, au existat şi oameni care să nu fie de acord cu ei. Creşterea rapidă a ateismului până la apogeul său actual poate fi datată mai exact în secolul al XIX-lea, iar filosofi precum Friedrich Nietzsche (1844–1900) au proclamat fără echivoc că „Dumnezeu este mort". El a făcut această primă remarcă în *Ştiinţa voioasă* din 1882, dar este mai bine cunoscută din romanul filosofic clasic în patru părţi, *Aşa grăit-a Zarathustra* (1883–1885).

Cuvântul „ateism" este compus din două cuvinte greceşti – *a*, însemnând „fără", şi *theos* , „credinţă în Dumnezeu (zei)". Totuşi, este posibil să fii ateu şi religios, în funcţie de definiţia ta. De exemplu, budiştii evită orice noţiune de zeu personal, în timp ce există mulţi evrei care nu au credinţă religioasă. Celebrului romancier Graham Greene (1904–1991) îi plăcea să se descrie ca fiind un catolic care nu crede în Dumnezeu.

Gata cu panteonul Încercările de găsire a unei date de început a ateismului se concentrează, de obicei, pe filosofii greci şi romani, care – deşi nu respingeau în întregime ataşamentul societăţii lor faţă de zei – susţineau cu pasiune că aceste panteonuri erau total lipsite de

cronologie

SEC. VI Î.HR.	SEC. V Î.HR.
Ateiştii Charvaka	Diagoras, tatăl ateismului"

relevanţă pentru starea şi bunăstarea omenirii. Trei atei fondatori sunt citaţi frecvent: Epicur, Diagoras şi Lucretius.

Epicur (341–270 î.Hr.) a trăit în Atena şi propovăduia că, în timp ce universul era infinit şi etern, binele şi răul din lume trebuiau definite numai prin ceea ce oferea plăcere sau suferinţă individului. Moartea, a susţinut el, era atât sfârşitul corpului, cât şi al sufletului. Colegul lui atenian, Diagoras (secolul al V-lea î.Hr.), s-a exprimat împotriva ataşamentului grecilor faţă de zei şi, prin urmare, a fost alungat din oraş. El este uneori numit „tatăl ateismului". Şi poetul şi filosoful roman Lucretius (99–55 î.Hr.) a respins toate manifestările supranaturale drept superstiţii inutile.

Persecuţia ateilor

Diagoras a fost, fără îndoială, primul ateu persecutat, fiind alungat din Atena pentru respingerea zeilor. Până în secolul al XVII-lea, cuvântul „ateu" a fost folosit doar ca termen peiorativ, şi nimeni nu ar fi pretins deschis că este ateu. Cu toate acestea, până în secolul al XVIII-lea, a devenit un semn de onoare pentru radicali. Poetul Percy Bysshe Shelley (1792–1822) a fost expulzat de la Universitatea Oxford după publicarea unui pamflet intitulat „Necesitatea ateismului", iar lui Charles Bradlaugh (1833–1890) i s-a refuzat în mod repetat un loc în Camera Comunelor, în ciuda câştigării alegerilor în mai multe rânduri, pentru că a refuzat să jure în numele lui Dumnezeu. În cele din urmă, în 1886, după şase ani, i s-a permis să depună jurământul parlamentar, nu să jure pe o Biblie.

Atei hinduşi şi musulmani Şcoala de gândire Charvaka din India vedică a secolului al VI-lea î.Hr. a fost, fără îndoială, primul grup ateu organizat în cadrul unei religii majore – deşi, bineînţeles că nu s-a folosit acest termen. Influenţa sa a fost limitată – nu este, de exemplu, inclusă printre cele şase mari şcoli ale filosofiei hinduse – dar se crede că a avut un impact asupra poziţiei budiste despre absenţa unui zeu personal. Învăţăturile Charvaka – că moartea era sfârşitul, că plăcerea senzuală a fost un scop legitim al omenirii, şi că religia a fost inventată – au un ecou distinct de ateism contemporan.

În islam, ateismul este considerat o formă de respingere a lui Allah, echivalentă cu îmbrăţişarea unei alte religii. Coranul priveşte

„Religia este suspinul creaturii chinuite, sensibilitatea unei lumi lipsite de inimă, după cum este şi spiritul unor orânduiri lipsite de spirit. Ea este opiul poporului. “

Karl Marx, 1843

acest lucru cu nemulţumire. „Pe cei care cred, apoi resping credinţa, apoi cred (din nou) şi (din nou) resping credinţa şi continuă să crească în necredinţă, Allah nu îi va ierta şi nici nu le va călăuzi drumul.“ În altă parte însă se spune: „Să nu existe nici o constrângere în religie“. Hadith este mai explicit: „Omorâţi pe oricine îşi schimbă religia“. Respingerea islamului (pentru altă credinţă sau pentru ateism) continuă să fie văzută în unele ţări musulmane, inclusiv Arabia Saudită, Afghanistan, Iran şi Yemen, ca apostazie şi, prin urmare, este pedepsită cu moartea.

Iisus istoric În Europa secolului al XVIII-lea şi al XIX-lea, stimulată de Iluminism şi de înflorirea cercetării ştiinţifice, ateismul s-a dezvoltat în ceea ce se cunoaşte în vremurile noastre. Teologul german D.F. Strauss a fost printre primii savanţi care au studiat Biblia ca istorie, mai degrabă decât ca text sacru. El a scandalizat Europa creştină în 1835 cu biografia sa privind un „Iisus istoric“, a cărui natură divină a negat-o. Minunile Evangheliei, a afirmat el, ar putea fi explicate prin fenomene naturale.

Totuşi, Nietzsche este cel a cărui influenţă a fost cea mai durabilă. Spusele lui că „Dumnezeu este mort“ au prefigurat apariţia unui timp al „nihilismului“, când noţiunile de adevăr nu vor

Prima ţară atee din lume

În 1967, liderul marxist al Albaniei, Enver Hoxha (1908–1985), a declarat ţara primul stat ateu din lume. Bisericile şi moscheile au fost închise, clericii arestaţi şi torturaţi, iar credincioşii au fost persecutaţi. Regimul său a fost susţinut de China comunistă, dar evitat de majoritatea celorlalte ţări. Odată cu prăbuşirea comunismului, populaţia Albaniei şi-a reluat viaţa religioasă în număr mare.

„Eu nu voi numi nici o ființă bună, care nu este ceea ce vreau să spun atunci când aplic acest epitet celorlalte creaturi, iar dacă o astfel de ființă mă poate condamna la iad pentru că nu am numit-o așa, în iad voi merge. “

John Stuart Mill, 1872

mai exista, codurile de legi bazate pe idealurile iudeo-creștine care modelează societatea europeană se vor prăbuși, și nimic nu va mai avea vreo semnificație.

Pe lângă șablonul filosofic al lui Nietzsche privind ateismul, Charles Darwin a fost preocupat să respingă cu dovezi afirmația că Dumnezeu sau zeii ar putea fi văzuți la lucru sau chiar ca parte a creației și a lumii naturale. „Darwin a făcut posibil ca un ateu să fie împlinit intelectual“, a scris Richard Dawkins. Teoria evoluționistă a lui Darwin nu a lăsat spațiu pentru un creator divin. El a căutat să demonstreze cum, de-a lungul mileniilor, procesele de variație și de selecție genetică au avut ca rezultat apariția unor noi forme de viață, în timp ce altele au dispărut.

Sigmund Freud (1856–1939) a oferit între timp o viziune psihologică care a sprijinit ateismul. „Religia“, a afirmat el, „este o amăgire în masă care a transformat realitatea pentru a oferi o siguranță a fericirii și o protecție față de suferință.“

Cu o astfel de fundamentare științifică cuprinzătoare, Karl Marx a reușit să dezvolte o filosofie politică ostilă religiei, susținând că aceasta furnizează distrageri emoționale pentru cei aflați la baza scării economice și sociale de la problemele reale care i-au făcut să fie asupriți.

Idee principală

Stăpânii creaţiei

Întrucât originile religiei se găsesc în miturile creaţiei şi în venerarea zeilor naturii, ameninţarea percepută asupra planetei provocată de schimbările climatice a ajuns să preocupe foarte mult credinţele lumii în ultima vreme. Cu reţelele lor comunitare, impactul internaţional şi agendele etice, religiile sunt bine plasate pentru a acţiona ca stăpâni buni ai creaţiei. Implicit şi explicit, în multe dintre credinţe există un fel de transformare radicală în stilul de viaţă necesar pentru a evita ceea ce oamenii de ştiinţă avertizează că ar putea fi o catastrofă ecologică.

În inima majorităţii religiilor sunt povestiri despre cum a apărut planeta. Multe sunt liniare, ca în povestea sacră atât în creştinism, cât şi în iudaism, că Dumnezeu a creat lumea în şase zile şi a modelat bărbatul şi femeia care să locuiască într-o grădină paradisiacă. Budismul, totuşi, vede creaţia ca fiind ciclică, ceea ce influenţează abordarea sa asupra problemelor privind schimbările climatice. Nu are timp pentru ca un zeu creator să explice originea universului. În schimb, susţine că totul este interdependent. Ceea ce se întâmplă acum este cauzat în parte de evenimente trecute şi, în schimb, influenţează evenimentele viitoare.

Împreună cu alte religii care au apărut din tradiţia vedică şi care îmbrăţişează reîncarnarea, budismul învaţă despre o serie de epoci ale apariţiei lumii, care supravieţuieşte o vreme, se distruge şi apoi renaşte. În special în budism, acest lucru se întâmplă

cronologie

cca. 1500 î.Hr. Rig Veda despre creaţie

1990 CMB abordează schimbările climatice

„Atunci nici Nefiinţă n-a fost şi nici Fiinţă
Nu exista nici spaţiul mijlociu, nici cerul de dincolo.

N-a fost nici Nemurire, căci Moartea nu-ncepuse.
Nu exista nici un semn de noapte sau de zi.
Întunericul a existat, ascuns de întuneric, la început.
Toate acestea erau într-un ocean fără semnificaţie.
Când lucrul care a luat fiinţă a fost ascuns în vid,
atunci Unul s-a născut prin puterea căldurii. "

Rig Veda, cca. 1500 î.Hr.

în mod natural – adică fără intervenţia zeilor şi adesea ca urmare a comportamentului uman.

Mituri creatoare Miturile creatoare se împart în două categorii: acelea care prezintă planeta ca fiind creată de o forţă divină pentru beneficiul omenirii şi acelea care o descriu ca fiind pentru beneficiul reciproc al fiecărei fiinţe. Contrastul este la extreme între vechile tradiţii animiste, cum ar fi şintoismul care vede spirite în copaci, munţi şi izvoare, şi tinerele religii creştine şi islamice, care, în mod tradiţional, au considerat restul creaţiei ca existând pentru a-i susţine pe oameni.

Această divergenţă a credinţei este ceea ce se află în spatele diferenţelor cu privire la tratamentul animalelor. Astfel, jainiştii cred că animalele şi plantele sunt egale cu fiinţele umane prin faptul că toate au suflete vii şi, prin urmare, ar trebui tratate cu respect şi compasiune. Jainiştii sunt vegetarieni stricţi şi şi-au organizat de secole dieta astfel încât să reducă risipa umană a resurselor lumii. Prin contrast, în islam, Coranul spune că animalele au fost create pentru beneficiul omenirii. Ele trebuie tratate cu bunătate, dar pot fi sacrificate. „Domnul este cel care v-a făcut vouă vitele, pentru

Mahomed şi animalele

Relatările despre viaţa lui Mahomed oferă exemple privind preocuparea lui pentru animale. Când unul dintre cei care călătoresc cu el ia nişte ouă dintr-un cuib de pasăre, Profetul îl mustră şi insistă să le pună înapoi. Întrebat dacă Allah recompensează actele de caritate faţă de animale, el raspunde: „Da, există o răsplată pentru ajutorarea fiecărei vietăţi". Altundeva spune: „Oricine ucide o vrabie sau orice altceva mai mare decât ea fără nici un motiv, Allah îl va trage la răspundere în Ziua Judecăţii". Totuşi, justa cauză include dorinţa de a mânca animalul.

ca să călăriţi pe unele dintre ele şi pentru ca să mâncaţi de la altele. Voi aveţi de la ele şi alte foloase şi pentru ca voi să vă împliniţi o dorinţă din piepturile voastre. Sunteţi purtaţi pe ele ca pe corăbii."

Provocări recente Provocarea de a găsi noi modalităţi de promovare a ecodiversităţii şi a supravieţuirii planetei a adus în centrul atenţiei aceste atitudini diferite faţă de creaţie. Ceea ce împărtăşesc toate religiile este opoziţia lor faţă de materialism, acumularea de bogăţii şi consumul excesiv. Au, prin urmare, o cauză comună cu agenţii de mediu în lupta pentru schimbarea tiparelor comportamentale umane în relaţie cu planeta.

Liderii religioşi au acupat un loc central în campania privind schimbările climatice. Consiliul Mondial al Bisericilor Protestante

„Imaginea pe care o avem despre noi înşine este reflectată în felul în care tratăm creaţia. Dacă avem credinţa că nu suntem mai mult decât consumatori, atunci vom căuta împlinirea consumând întregul Pământ; dar dacă avem credinţa că suntem făcuţi după chipul lui Dumnezeu, vom acţiona cu grijă şi compasiune, încercând să devenim ceea ce am fost creaţi să fim."

Bartolomeu, Patriarhul ecumenic al Constantinopolului, 2009

Papa Benedict şi agenda verde

În aprilie 2007, papa Benedict al XVI-lea a ţinut o conferinţă la Vatican despre schimbarea climatică. A spus că abuzul asupra mediului este împotriva voinţei lui Dumnezeu, cerând episcopilor, oamenilor de ştiinţă şi politicienilor să promoveze „dezvoltarea durabilă". Protecţia mediului şi hrănirea săracilor lumii – de multă vreme o preocupare deosebită a multor religii – au fost uneori văzute ca probleme conflictuale. În special creştinismul a fost acuzat de neglijarea dezastrului ecologic iminent din cauza preocupării sale pentru dezvoltare şi a opoziţiei faţă de controlul natalităţii prin utilizarea metodelor contraceptive. Cu toate acestea, papa Benedict a respins ideea că ar exista un conflict, cerând „cercetarea şi promovarea stilurilor de viaţă şi a modelelor de producţie şi consum care să respecte creaţia şi cerinţele reale ale progresului durabil al popoarelor" şi îndemnând la o nouă atitudine de responsabilizare pentru soarta planetei: „Pentru mediu... citeşte creaţia. Stăpânirea omului peste creaţie nu trebuie să fie despotică sau lipsită de sens. Omul trebuie să cultive şi să păzească creaţia lui Dumnezeu."

din Geneva (CMB) a fost printre primele care a înfiinţat un departament în 1990 pentru investigarea schimbărilor climatice. În vara anului 2007, liderii din tradiţiile musulmane, evreieşti, budiste şi creştine s-au adunat pentru o „rugăciune pentru planetă" în linişte, lângă un gheţar pe cale de a se topi din Groenlanda, în timp ce, în 2008, 1 000 de delegaţi, aleşi dintre figurile de marcă ale multor credinţe, au venit la Uppsala în Suedia, să semneze un manifest care angaja religiile lor în influenţarea liderilor politici mondiali pentru reducerea emisiilor de carbon cu 40 la sută înainte de 2020, iar povara să cadă mai ales pe naţiunile mai dezvoltate. „Tradiţiile noastre de credinţă oferă o bază pentru speranţă", au afirmat ei, „şi motive pentru a nu renunţa... în ciuda neajunsurilor noastre."

Idee principală

Războiul drept

Se afirmă frecvent că religia este în centrul tuturor conflictelor din lume. Această convingere este un factor major în îndepărtarea oamenilor de religia instituţionalizată. Totuşi, adesea, comportamentul zeloţilor aflaţi la marginea credinţei se află la rădăcina problemei. Majoritatea credincioşilor susţin că „religia rea" provoacă conflicte. „Religia bună" se opune în general războiului, după cum evidenţiază textele sacre. Şi printre acele credinţe care permit ca, în anumite circumstanţe, războiul să poată fi justificat, lista situaţiilor în care se aplică acest lucru a devenit din ce în ce mai scurtă odată cu dezvoltarea mijloacelor moderne de luptă şi a armelor de distrugere în masă.

Unele tradiţii îmbrăţişează total nonviolenţa. Scripturile budiste sfătuiesc: „În vremuri de război, să aveţi în minte compasiunea, ajutând fiinţele vii să renunţe la voinţa de a lupta". Liderul tibetan Dalai Lama (aflat în exil de când chinezii i-au anexat patria, şi câştigător al Premiului Nobel pentru Pace) a demonstrat continuu în cuvânt şi în faptă angajamentul lui Buddha faţă de pace, cu abordarea sa nonviolentă faţă de chinezi.

Ahimsa Alte religii sunt mai ambigue. Hinduismul condamnă violenţa războiului într-un principiu cunoscut prin cuvântul sanscrit *ahimsa* – „să nu fii violent". (Conceptul este împărtăşit de budism şi jainism, deşi înţelegerea lor este puţin diferită.) Dar, în acelaşi timp, superiori în sistemul de castă hindus sunt Kshatriyas, casta războinică. La fel, deşi Guru Nanak a promovat pacea şi mulţi

cronologie

cca 1500 î.Hr.	426
RigVedadespremoralitateasoldaţilor	Augustindesprerăzboiuldrept

Drept la autoapărare

Mulţi budişti refuză să folosească arme, chiar în a-şi apăra propria viaţă. Călugării pot folosi artele marţiale pentru autoapărare, dar nu pot ucide niciodată o altă fiinţă umană. În budism este împărtăşită o poveste din Războiul din Vietnam (1959–1975). Celebrul călugăr budist Zen vietnamez Thich Nhat Hanh (nominalizat de Martin Luther King în 1967 pentru Premiul Nobel pentru Pace) a fost contestat cu privire la angajamentul său de nonviolenţă din timpul conflictului. „Ces-ar întâmpla dacă cineva ar elimina toţi budiştii din lume şi tu ai fi ultimul rămas. Nu ai încerca să-l omori pe cel care încearcă să te ucidă şi astfel să salvezi budismul?" Thich Nhat Hanh a răspuns: „Ar fi mai bine să-l las să mă ucidă. Dacă există vreun adevăr în budism şi în *dharma*, nu va dispărea de pe faţa Pământului, ci va reapărea când cei care caută adevărul sunt gata să-l redescopere. Prin ucidere, aş trăda şi aş abandona învăţăturile pe care caut să le păstrez. Deci ar fi mai bine să-l las să mă omoare şi să rămân fidel spiritului *dharma*."

sikhi moderni sunt pacifişti, sikhismul a răspuns de-a lungul secolelor agresiunii celor care îi negau libertatea de a se închina, prin formarea unor soldaţi desăvârşiţi.

În încercarea de a echilibra ideea de a fi în mod esenţial iubitor de pace, păstrând capacitatea de a respinge agresorii, sikhismul a elaborat un set de principii pentru un „război drept" cunoscut sub numele de Dharam Yudh. Pentru a fi legitim, un conflict trebuie să: (1) fie ultima soluţie după ce toate celelalte metode au eşuat; (2) nu fie motivat de răzbunare sau de duşmănie; (3) fie realizat cu minimum de forţă şi fără jefuirea sau vătămarea civililor; şi (4) fie încheiat prin returnarea tuturor bunurilor luate, inclusiv a teritoriilor anexate.

Război drept Astfel de liste de verificare sunt comune. În Rig Veda, hinduismul stabileşte criterii pentru ca soldaţii să se comporte moral în luptă. Ei nu au voie să-şi otrăvească vârful săgeţii, să ţintească bolnavii, bătrânii, femeile şi copiii sau să atace din spate. Şi creştinismul are un concept de „război drept".

„Nimeni nu este inamicul meu Nimeni nu este străin Sunt în pace cu toate Dumnezeu înăuntrul nostru ne face Incapabili de ură şi de prejudecăţi. “

Guru Nanak

În Noul Testament, Iisus oferă mesaje contradictorii în privinţa problemei dacă poate fi vreodată drept a recurge la violenţă pentru a rezolva conflictele. În Evanghelia după Matei (5:39), el avertizează: „Dar Eu vă spun: să nu vă împotriviţi celui ce vă face rău. Ci oricui te loveşte peste obrazul drept, întoarce-l şi pe celălalt.“ Dar acest impuls pacifist este înăbuşit mai târziu (Luca 22:36), când le spune adepţilor: „Acum, dimpotrivă, cine are o pungă s-o ia; cine are o traistă, de asemenea, s-o ia; şi cine n-are sabie să-şi vândă haina şi să-şi cumpere o sabie“.

În *Despre cetatea lui Dumnezeu* din 426 d.Hr., Sf. Augustin a expus teoria creştină despre războiul drept. Agresiunea cu care se confruntă trebuie să fie „durabilă, gravă şi sigură“. Toate celelalte mijloace pentru a o opri trebuie să fi eşuat. Trebuie să existe perspective serioase de succes. În sfârşit, folosirea armelor nu trebuie să producă rele şi tulburări mai grave decât răul care trebuie eliminat.

În timp ce în trecut aceste criterii au fost folosite pentru a susţine campanii de agresiune care căutau atât să anexeze teritorii, cât şi să forţeze convertiri – de exemplu, cruciadele – astăzi există prezumţia că tocmai catolicismul modern este împotriva războiului. Unii teologi susţin că apariţia arsenalelor nucleare cu o putere distructivă

Războiul drept în islam

Mulţi musulmani se opun ipotezelor contemporane că islamul este fundamental războinic şi că nu se preocupă de consecinţele conflictului pentru cei nevinovaţi. O astfel de imagine a fost larg răspândită după moartea a aproape 3 000 de oameni odată distrugerea Turnurilor Gemene din 2001 de către fanaticii islamici. Musulmanii tradiţionali neagă faptul că violenţa neinhibată face parte din istoria lor şi indică o tradiţie mai îndelungată în interiorul islamului de reticenţă în a se angaja în război şi de umanitate în comportament. Când Saladin a reocupat Ierusalimul de la creştinii cruciaţi în 1187, el a descoperit că o serie de locuri musulmane sfinte fuseseră pângărite, dar, cu toate acestea, a interzis actele de răzbunare. Locuitorii oraşului care au fost prinşi în bătălie au fost luaţi prizonieri, dar au fost eliberaţi după plata unei răscumpărări simbolice.

„Violența și armele nu pot niciodată rezolva problemele lumii.“

Papa Ioan Paul al II-lea, 2003

uriașă face imposibilă îndeplinirea ultimului criteriu pentru un război drept. Papa Paul al VI-lea, într-o adresare istorică către Organizația Națiunilor Unite în 1965, a făcut un apel: „Să nu mai fie niciodată război!“, în timp ce papa Ioan Paul al II-lea a condamnat Primul Război din Golf din 1991 în nu mai puțin de 56 de ocazii diferite, descriind mai târziu invazia din 2003 a Irakului ca pe „o înfrângere pentru omenire“.

Islam Poate că cea mai suspectată dintre tradițiile religioase în legătură cu ultimele războaie a fost Islamul, ca urmare a atrocităților teroriste având ca autori extremiști islamici. Islamul permite războiul pentru motive „nobile“, și anume pentru autoapărarea și protejarea musulmanilor oprimați într-o altă țară. Insistă asupra faptului că necombatanții nu trebuie răniți și că se folosește forța minimă necesară, cu tratament uman pentru prizonierii de război. Toate aceste învățături se bazează pe pasaje din Coran și pe comportamentul lui Mahomed.

Totuși, există dispute în privința așa-numitelor „versete ale sabiei“ din Coran, care permit războiul doar în autoapărare și niciodată ca mijloc de răspândire a islamului. Unii gânditori radicali susțin că perceputa ostilitate cu care Islamul se confruntă în lumea modernă, în special din partea Occidentului, necesită autoapărare. Oricum ar fi, Coranul învață că nu poate exista nici o recompensă pământească pentru război. Dacă a fost o luptă pentru o cauză dreaptă, Allah va judeca, iar răsplata va fi în ceruri.

Idee principală

Impuls misionar

Multe religii îmbrăţişează spiritul misionar. Imperativul de a ieşi şi de a evangheliza este adânc înrădăcinat în rândul celor care doresc să-şi împărtăşească convingerile cu cât mai mulţi oameni posibil. Cu toate acestea, poate fi printre cele mai controversate activităţi religioase – atât în trecut, cât şi în prezent. De exemplu, în Africa Subsahariană, tensiunile dintre comunităţile creştine şi musulmane au fost exacerbate de eforturile ambelor părţi de a câştiga – sau uneori de a forţa – convertiri.

Îndemnul din Biblie „mergeţi şi învăţaţi toate neamurile" a fost fundamental pentru creştinism încă de la începuturi. Şi islamul s-a răspândit rapid în Africa de Nord şi în Spania în anii imediat următori morţii lui Mahomed, în timp ce călugării călători budişti au purtat credinţele lor în China, Tibet şi Japonia.

Cu toţii au îmbrăţişat mijloacele paşnice şi au evitat convertirea forţată. Totuşi, când religia a fost legată în mod inextricabil de puterea politică – în Europa creştină, în califatul islamic şi în China când confucianismul şi taoismul au fost preluate de către dinastiile conducătoare – alegerea convertirii sau a îmbrăţişării, după cum preferă islamul să spună, a avut consecinţe asupra vieţii cotidiene.

Cei care respingeau islamul în teritoriile califatului trebuiau să plătească impozite, dar beneficiau şi de toleranţă mare. Pentru păgânii şi evreii care au rămas în afara creştinismului, pe măsură ce alianţa dintre Sfântul Împărat Roman şi papă a cuprins Europa, au existat, în vremurile medievale, persecuţia şi Inchiziţia. Iar în China, dacă

cronologie

SEC. I D.HR.

Apostolii lui Hristos răspândesc „vestea cea bună"

SEC. V D.HR.

Călugări budişti pleacă în misiune în China

împăratul prefera taoismul, confucianiştii erau vizaţi şi, ocazional, era valabilă situaţia inversă.

Lumea Nouă Preoţii catolici spanioli şi călugăriţele care au însoţit conchistadorii în Lumea Nouă, după sosirea lui Cristofor Columb în 1492, s-au confruntat cu o problemă care i-a urmărit pe misionari încă de atunci. Cu o sinceritate evidentă, l-au adus pe Dumnezeu popoarelor indigene, adesea eliminând modelele de credinţă existente, dar, pentru popoarele cucerite, aceasta a fost parte a subjugării. Unii – ca Bartolomeu de las Casas, preotul spaniol cunoscut sub numele de „apărătorul indienilor" pentru că s-a opus modului în care autorităţile timpurii ale coloniilor spaniole tratau popoarele băştinaşe ca sclavi – au insistat că religia nu putea avea două standarde, unul pentru cuceritori şi unul pentru cuceriţi, dar mulţi nu erau atât de principiali. Convertirea la creştinism a fost folosită ca instrument pentru a face populaţia locală – şi sclavii importaţi din Africa – mai supusă.

Totuşi, catolicismul a dominat Imperiul Spaniol, în America Latină şi Centrală, deşi nu a înlocuit în totalitate religiile existente. Rezultatul a fost sincretismul – amestecul a două credinţe diferite – care continuă să submineze eforturile misionare în multe zone ale lumii până în prezent. De exemplu, în Brazilia – colonizată de portughezi pe aceleaşi principii folosite de spanioli – Candomblé prosperă alături de catolicism, împărţind aceiaşi adepţi.

Amestecul de rituri şi ritualuri vechi africane aduse de sclavi şi de elemente ale catolicismului numără aproximativ 2 milioane

„Dacă un ordin al unui rege pământesc este considerat o onoare, cum poate un ordin al unui Împărat Ceresc să fie considerat un sacrificiu? "

David Livingstone, 1813–1873

Santeria

Santeria este o altă religie sincretică care s-a dezvoltat în timpul colonizării europene a Americilor. Cea mai puternică bază a sa de astăzi este Cuba, dar are un număr substanţial de adepţi în Statele Unite. Un amestec de credinţe catolice, africane şi native americane, Santeria învaţă despre un singur dumnezeu, Obatala, mai presus de toate celelalte zeităţi sau *orishas*. Ritualurile sale includ exorcismul şi sacrificiul animalelor şi a fost legat de voodoo. În trecut, Biserica Catolică şi autorităţile coloniale au încercat să o elimine, aşa că Santeria a dezvoltat un sistem de numire a *orisha* după sfinţi creştini, pentru a-şi păstra adevărata identitate secretă. De exemplu, zeul Santeria al bolnavilor, Babalu-Aye, este cunoscut şi sub numele de Sf. Lazăr.

de adepţi şi se concentrează în oraşul nord-estic Salvador da Bahia.

Majoritatea societăţilor moderne respectă ca drept fundamental al omului libertatea individului de a alege în ceea ce vrea să creadă, dar aceasta nu a pus capăt muncii misionare. Principalele religii activează astăzi atât în public, cât şi în particular pentru a promova înţelegerea şi respectul reciproc, deşi încă încearcă să convertească.

Coexistenţă paşnică Nu toate religiile urmează acest tipar. Iudaismul are un proces formal pentru convertire, dar refuză zelul evanghelizării în masă caracteristic unor ramuri ale celorlalte două credinţe monoteiste, creştinismul şi islamul. Acesta este rezultatul unei istorii a încercărilor altor credinţe de a converti forţat evreii.

În tot acest timp, unele religii nu cer exclusivitate din partea adepţilor şi fac faţă adepţilor care au alte credinţe simultan. În cadrul creştinismului, baptiştii acceptă ca aceia care participă la slujbele lor să poată păstra legături cu alte culte. Bahaii, printre cei mai de succes misionari din ultima vreme, recunosc, ca parte a respectului absolut pe care îl arată tuturor religiilor, că aceia care se convertesc vor juca pe mai multe fronturi. Şi şintoismul din Japonia coexistă paşnic în multe cazuri cu budismul, cu unii japonezi care aleg, spre exemplu, o ceremonie şintoistă pentru botez şi una budistă pentru înmormântare.

Puncte de tensiune Totuşi, impulsul misionar continuă să provoace conflicte. În India, activitatea misionarilor creştini este profund respinsă de mulţi hinduşi, care cred că eforturile lor de convertire distrug structura naţională a Indiei. În ultima vreme, acest

Spiritul sacrificiului personal

Indiferent de etica dorinţei lor de a converti, misionarii care au însoţit colonizatorii europeni aveau, fără îndoială, curajul şi dorinţa de a muri pentru credinţa lor. Unii şi-au purtat obiectele personale, Bibliile şi cărţile de imnuri în valize în formă de sicrie. Şi-au anticipat moartea la locul de muncă, iar mulţi au murit astfel de boală sau – câţiva nefericiţi – ca martiri în mâinile celor pe care ei plecaseră să-i mântuiască. Totuşi, o astfel de soartă a fost văzută în mentalitatea misionară militantă ca „Dumnezeu împlinindu-şi scopul", după titlul imnului misionar clasic din 1894.

resentiment a izbucnit cu violenţă, cu liderii hinduşi acuzând misionarii creştini de denigrarea zeilor lor. Într-un incident bine mediatizat din ianuarie 1999, un misionar creştin australian, Graham Staines, şi cei doi fii ai săi au fost arşi de vii în statul Orissa, în timp ce dormeau în camioneta lor. Acesta fusese acuzat de prozelitism.

O sursă de nelinişte deosebită a fost activitatea noilor biserici şi grupări aflate la graniţa fundamentalistă a credinţelor convenţionale – în special creştinismul şi islamul, din nou – care au lucrat direct pentru a încuraja convertirea în masă. Unele grupuri islamice din ţări europene, de exemplu, au scopul declarat de a stimula populaţiile musulmane de acolo pentru a permite crearea unor state islamice conduse după principiile legii Şaria. Musulmanii tradiţionali resping o astfel de abordare şi caută, în schimb, să promoveze toleranţa şi înţelegerea între grupurile de credincioşi.

Idee principală

Spiritualitate

Declinul economic mondial din anii 2008–2009 a provocat o criză de credinţă în capitalism şi consumerism, dar, potrivit unor constatări, a inspirat o revigorare a interesului faţă de religie, în special în societatea occidentală. Acest lucru nu s-a manifestat într-o revigorare a prezenţei în biserici, moschei şi temple, ci, în schimb, într-un număr mare de cereri pentru cursuri de meditaţie şi ateliere, locuri în care participanţii sunt instruiţi în legătură cu instrumentele folosite tradiţional de credincioşi pentru a accesa ceea ce este general numit spiritualitate.

Spiritualitatea şi religia sunt deseori tratate ca sinonime, dar nu sunt. Religia ar putea fi mai bine văzută ca o modalitate de a accesa spiritualitatea. Alternativ, este un format extern, comun pentru spiritualitate, în contrast cu alte manifestări mai interne, individualiste, care poate fi accesat prin diferite forme de introspecţie – meditaţie, contemplarea naturii sau atingerea unei stări de conştiinţă sporită prin post sau alte discipline corporale.

Creştinismul, islamul şi iudaismul au tradiţiile lor spirituale speciale, după cum a fost detaliat în capitolele anterioare. Fiecare încearcă o relaţie mai intimă, personală şi mistică cu divinul decât cea care se găseşte în riturile şi ritualurile obişnuite. Unele sunt mai integrate în inima tradiţiei credinţei lor decât altele. Sufismul, de exemplu, este probabil mult mai acceptabil pentru musulmanii tradiţionali decât este Cabala pentru evreii tradiţionali. Între timp, creştinismul are o istorie lungă în a-i privi cu suspiciune, în mod cert în timpul vieţilor, pe aceia care accentuează partea spirituală a credinţei

în detrimentul liturghiei convenţionale, a regulilor şi a structurilor.

Sf. Tereza din Avila Carmelita spaniolă Sf. Tereza din Avila (1515–1582) este un caz elocvent în acest sens. Când era călugăriţă tânără în mănăstire, s-a dedicat rugăciunii introspective şi contemplative şi, în cele din urmă, a atins, potrivit autobiografiei ei spirituale, *Castelul interior* , starea de extaz religios în care s-a simţit una cu Dumnezeu. Ea a recomandat o cale spirituală pe patru niveluri, astfel încât alţii să poată merge pe urmele ei. A început cu „rugăciunea minţii" care a izolat-o de lume, a urcat până la „rugăciunea în linişte", unde s-a pierdut în Dumnezeu, construcţia pentru „devotamentul unirii", unde a ajuns într-o stare extatică şi, în cele din urmă, a ajuns la „o stare exaltată", o stare de transă în care simţurile ei au încetat să mai funcţioneze şi îşi simţea trupul ca şi cum ar fi plutit.

Linişte

În ultimii ani, mănăstirile occidentale, atât ale religiilor monoteiste, cât şi cele ale religiilor orientale, au raportat o creştere a întrebărilor din partea vizitatorilor care suferă de sete spirituală şi doresc să încerce o viaţă de contemplare şi de pace. Liderii Bisericii glorifică şi virtuţile tăcerii ca un remediu pentru incertitudinile economice şi ecologice. Rowan Williams, arhiepiscopul de Canterbury care conduce Comuniunea Anglicană, a vorbit despre „tărâmul tăcerii" ca despre o „parte crucială a disciplinei zilnice". Stilul de viaţă vechi al pustnicilor, odată în centrul Bisericii creştine primare şi caracteristic încă tradiţiilor orientale, este, de asemenea, supus unei renaşteri a interesului. Tăcerea este preţuită pentru a crea o atmosferă completă care promovează spiritualitatea şi interiorizarea. Majoritatea religiilor o consideră ca pe o prezenţă mai degrabă decât ca pe o absenţă a ceva. Deci, prin a nu vorbi, indivizii sunt capabili să se ridice la un nivel spiritual mai profund.

Cu toate acestea, în timpul vieţii sale, mulţi oameni au crezut că transele Terezei erau, de fapt, un indiciu că era posedată de diavol. Celelalte măicuţe au criticat-o adesea şi au ocolit-o, iar când a căutat să reformeze ordinea, pentru a o face mai puţin lumească şi mai orientată spre viaţa spirituală, s-a confruntat de fiecare dată cu obstacole. La fel ca multe figuri spirituale

„După părerea mea, rugăciunea contemplativă nu este altceva decât o împărtăşire între prieteni; înseamnă să-ţi faci deseori timp pentru a fi singur cu el, despre care ştim că ne iubeşte. “

Sf. Tereza din Avila

importante din creştinism, a fost mai apreciată după moarte – acum este una dintre puţinele femei „doctori ai Bisericii“ – decât atunci când a fost în viaţă.

Corp şi spirit Prin contrast, în tradiţiile religioase orientale, acestă diviziune dintre religie şi spiritualitate abia există. În unele – de exemplu, jainismul – sacrificiul de sine al călugărilor şi al călugăriţelor este menit să le permită accesul la un nivel mai înalt de conştientizare spirituală decât majorităţii credincioşilor, care trebuie să se lupte şi cu viaţa de familie de zi cu zi şi cu munca. Totuşi, budismul îi încurajează pe toţi – călugări sau nu – să mediteze, crezând că este o disciplină mentală şi fizică care le va permite să se separe de gândurile şi de sentimentele lor şi astfel să ajungă la o stare superioară a conştiinţei. Meditaţia nu este ceva diferit de viaţa de zi cu zi sau de practica ritualică a unui budist. Este centrul ei.

Bede Griffiths

Călugărul benedictin britanic Bede Griffiths (1906–1993) şi-a petrecut o mare parte din viaţa adultă în ashramele din sudul Indiei, încercând să facă o sinteză între creştinismul occidental şi spiritualitatea orientală. Deşi a rămas călugăr catolic, el a adoptat însemnele vieţii monahale hinduse şi a intrat într-un dialog cu hinduismul pe care l-a consemnat în 12 cărţi populare. Un concept-cheie pentru el a fost „gândirea integrală“ – încercarea de a armoniza viziunile spirituale şi ştiinţifice ale lumii. „Acum suntem provocaţi“, a scris în 1983, „să creăm o teologie care ar folosi descoperirile ştiinţei moderne şi ale misticismului oriental care coincid atât de mult şi să evoluăm spre o nouă teologie care ar fi mult mai potrivită.“

„Tăcerea este prima noastră limbă. Singurătatea ar trebui să fie în viaţa fiecăruia – nu ca o condiţie permanentă exterioară, ci ca o mănăstire internalizată. Apoi putem trăi în lume în armonie. “

Reverendul Cynthia Bourgeault, 2009

Şi în taoism se pune accent pe depăşirea diviziunii dintre trup şi spirit. Ne învaţă că acţiunile fizice au efecte spirituale şi astfel adepţii îşi angajează trupurile în practici precum tai chi în vederea creării spaţiului mental necesar cunoaşterii directe a taoismului. Puritatea fizică (de exemplu, printr-o dietă strictă) este indisolubil legată de sănătatea spirituală.

Circulaţia Est-Vest Perspectivele orientale asupra creşterii spiritualităţii au fost mult timp influente în Vest. Mişcarea transcendentalistă din Statele Unite şi Europa, în secolul al XIX-lea, a fost profund influenţată de gândirea vedică şi hindusă. Aceasta a subliniat importanţa accesării unei căi interioare sau a unui nucleu al gândirii spirituale şi a unei relaţii cu divinul care nu avea prea multe de a face cu instituţiile religioase.

În ultimii ani, diferite mişcări spirituale populare New Age au împrumutat aspecte ale ritualurilor şi practicilor orientale, deşi acestea sunt uneori adoptate fără contextul original. De exemplu, taoismul Yin Yang şi Feng Shui au devenit stiluri de viaţă în Occident, totuşi, fără o semnificaţie religioasă sau fără să fie parte a unei tradiţii religioase.

Idee principală

Viitorul religiei

Predicţia că religia a ajuns la sfârşit, auzită tot mai des începând cu secolul al XIX-lea, s-a dovedit a fi prematură. Chiar dacă accentul se pune doar pe Europa, unde numărul credincioşilor a scăzut incontestabil, Dumnezeu nu este mort. Religia de la începutul secolului XXI se poate schimba, dar nu arată nici un semn de estompare. Într-adevăr, pe tot globul, în Africa, în Asia şi în America Latină, numărul celor caracterizaţi de o loialitate religioasă formală se află în creştere.

Există un punct de vedere negativ cu privire la această aderare la religie doar din punctul de vedere al siguranţei care se presupune că este oferită acelora care se tem pentru ei înşişi şi, în cele din urmă, de sfârşitul lumii. Potrivit celor care subscriu la această perspectivă, religia supravieţuieşte şi înfloreşte numai pentru că lumea se află într-o asemenea situaţie. Oamenii de ştiinţă ne spun că planeta se confruntă cu un dezastru ecologic. Diferenţa dintre naţiunile bogate şi cele sărace creşte şi mai mult, în ciuda tuturor încercărilor noastre de a o reduce. Şi, în ciuda eforturilor ştiinţei, suferinţa continuă să ne pună probleme.

Acel gol în forma lui Dumnezeu Una dintre marile obiecţii privind organizarea religiei din Occident a fost mult timp puterea politică şi socială a acesteia. Filosoful francez Jean-Paul Sartre (1905–1980) a folosit expresia „un gol în forma lui Dumnezeu" pentru a descrie acel loc din conştiinţa umană în care a fost dintotdeauna Dumnezeu. Totuşi, el a susţinut că trebuie să-l respingem pe Dumnezeu şi să lăsăm spaţiul gol pentru că religia neagă libertatea personală şi independenţa. Este, pe scurt, prea zguduită

cronologie

1882 Nietzsche declară că Dumnezeu a murit

2006 Populaţia catolică mondială creşte la 1,2 miliarde

de încercările sale, adesea mână în mână cu puterea politică, pentru a ne face să ne conformăm voinţei ei.

Cu toate acestea, epoca Bisericii şi a statului care împreună modelează viaţa după chipul lor cu binecuvântarea lui Dumnezeu pare să se fi încheiat, cu siguranţă în Europa şi din ce în ce mai mult în Statele Unite. Obiecţiile ridicate de învăţătura creştină şi articulate clar şi adesea furios de liderii creştini, faţă de relaţiile homosexuale, contracepţie, sexul în afara căsătoriei şi, mai presus de toate, avort, considerat de mulţi credincioşi drept testul de bază al moralei şi eticii, au fost respinse de factorii de decizie şi din ce în ce mai mult de către opinia publică.

Fundamentalism Unde conduce religia, mai ales în Occident? Materialul şi spiritualul, Dumnezeu şi Mamona, continuă să se suprapună, dar nu în aceeaşi măsură ca înainte. Mulţi credincioşi consideră că o astfel de evoluţie este un lucru pozitiv, o oportunitate pentru religie de a reveni la slujirea omenirii, mai degrabă decât de a o constrânge.

Este încă o tendinţă, şi cu siguranţă există şi alte curente care merg în direcţii opuse. De exemplu, în cadrul creştinismului şi al islamului, există o minoritate care se simte ameninţată, uitată sau abuzată de lumea modernă, de valorile ei laice şi chiar de libertăţile ei. Drept

Paul Tillich

Teologul şi filosoful american Paul Tillich (1868–1965), născut în Germania, a susţinut că religia a fost necesară omenirii din cauza anxietăţii noastre profund înrădăcinate, care face parte din condiţia umană şi nu ar trebui să fie etichetată ca nevrotică. Teama de pierdere şi teroarea de dispariţie, a scris el, sunt o parte naturală a procesului uman de îmbătrânire şi nu răspund la nici o terapie. Tillich a respins noţiunea de Dumnezeu personal – care este tradiţională în credinţele occidentale – şi a unui Dumnezeu care a continuat să intervină în viaţa universului, un concept împărtăşit de tradiţiile occidentale şi orientale. În schimb, el a afirmat că un Dumnezeu deasupra Dumnezeului personal ar trebui căutat prin religie. El a susţinut că aceasta era o parte a experienţei emoţionale sau intelectuale umane, deoarece „Dumnezeul deasupra lui Dumnezeu" era fundamental pentru toate emoţiile, precum curaj, frică, speranţă şi disperare.

„În viitor vom vedea religia noastră nu ca pe o doctrină supranaturală, ci ca pe un experiment al sinelui. "

Don Cupitt, 1997

urmare, ea se întoarce din ce în ce mai mult spre scripturile sacre pentru a găsi încurajare şi pentru a le citi într-un sens tot mai literal, cu consecinţe dezastruoase.

Noi perspective Creşterea intoleranţei nu ar trebui să distragă atenţia de la adevărata poveste a religiei, aşa cum este trăită de cei mai mulţi. Perspective noi şi pozitive au apărut în ultima vreme, în interiorul şi între credinţe. Punctul de reper al celui de-al doilea Conciliu de la Vatican al Bisericii Catolice, care a avut loc între 1962 şi 1965, a căutat, folosind cuvintele iniţiatorului său, papa Ioan al XXIII-lea, să „deschidă o fereastră asupra lumii". Toleranţa reciprocă a rezultat din dialogul dintre biserici şi tradiţii, unde odinioară au existat vrăjmăşie, suspiciune şi ostilitate. Prăpastia dintre credinţele predominante răsăritene şi cele din Occident s-a micşorat odată cu moartea colonialismului. Respectul mai mare, cunoaşterea mai aprofundată şi comunicarea mai bună au adus un schimb de idei. Creştinii occidentali acum integrează unele perspective budiste în viaţa lor spirituală – şi invers.

În acelaşi timp, presiunile politice care au încercat să distrugă religia s-au relaxat. Multe dintre regimuri, majoritatea marxiste, care au încercat să reducă religia la statutul de instrument de control al statului au căzut sau şi-au schimbat cursul. Autorităţile comuniste chineze îl folosesc acum pe Confucius să promoveze evenimente marcante precum Jocurile Olimpice din 2008 de la Beijing. Dacă religia a dovedit un lucru în ultimii 100 de ani, este că orice încercare de a o distruge prin violenţă va garanta doar supravieţuirea ei.

Epoca noastră este adesea caracterizată ca epoca extremismului religios, dar este şi epoca ecumenismului şi a iniţiativelor interreligioase. Primul este mai des observat, dar dezvoltarea dialogului,

Cifre

Este dificil să se stabilească numărul exact al credincioşilor în toate religiile tradiţionale deoarece fiecare utilizează diferite definiţii şi metode de calcul. Cercetarea publicată în toamna anului 2009, de către Forumul Pew privind Religia şi Viaţa Publică din Washington, a venit cu o estimare de 1,57 miliarde de musulmani în lume, sau 22,9 la sută din populaţia globală, dintre care 60 la sută nu trăiesc în patria tradiţională din Orientul Mijlociu şi Africa, ci mai degrabă în Asia. Cifrele Pew sugerează că această creştere recentă înseamnă că alte sondaje ar fi subestimat numărul musulmanilor din lume. Alte sondaje plasează creştinii între 30 şi 33 la sută din populaţia lumii, musulmanii între 18–21 la sută, hinduşii între 12–15 la sută şi budiştii între 5–7 la sută. Toate celelalte tradiţii sunt sub 1 la sută.

a toleranţei şi a înţelegerii va depăşi în cele din urmă extremismul. Acţiunile fundamentaliştilor islamici, creştini şi hinduişi, în încercarea de a-şi impune opiniile asupra altora, oriunde s-au manifestat, a produs o reacţie din partea majorităţii, care doreşte să-şi revendice credinţa şi să restabilească adevăratele principii ale religiei.

Căutarea lui Dumnezeu Căutarea lui Dumnezeu, a zeilor pentru iluminare, pentru *theosis* , pentru Tao, pentru *dharma* , pentru Nirvana continuă în întreaga lume, printre miliarde de oameni. Majoritatea covârşitoare a populaţiei lumii alege să rămână în interiorul religiei instituţionalizate. Mulţi alţii explorează spiritualitatea în afara regulilor convenţionale, dar sunt informaţi de cele mai bune tradiţii ale credinţei. Căutarea poate lua multe forme şi are numeroase nume, dar, în cele din urmă, este vorba despre acelaşi lucru – indivizi care încearcă prin sisteme religioase să găsească sens şi valoare în viaţa umană.

Idee principală

Glosar

Ahura titlul zeilor veneraţi de zoroastrieni

Apocalipsa cunoscută şi ca Revelaţia, ultima carte a Noului Testament, care descrie o viziune a ultimelor zile

atman în hinduism puterea sacră a lui Brahman pe care fiecare individ o trăieşte în sine

Epoca Axială termenul folosit de istorici pentru a desemna perioada cuprinsă între 800–300 î.Hr., o perioadă de tranziţie în care au apărut multe dintre cele mai importante religii ale lumii

Brahman puterea sacră care susţine toate lucrurile existente în hinduism; sensul interior al existenţei

Brahmin un membru al castei preoţilor în hinduism

chi energia de bază şi spiritul vieţii în religiile chineze

dharma adevărul, calea mântuirii în budism

diaspora comunităţile evreilor dispersate în afara Palestinei

escatologie doctrine privind sfârşitul lumii, inclusiv venirea lui Mesia, Judecata de Apoi şi triumful final al credincioşilor

fatwa o opinie juridică oficială sau o decizie a unui învăţat religios cu privire la o chestiune de drept islamic

Gathas scripturi zoroastriene

Hadith tradiţiile sau maximele colectate ale profetului Mahomed

hasidism o mişcare mistică în iudaism fondată în secolul al XVIII-lea

hajj pelerinajul musulman la Mecca

hijrah migrarea primilor musulmani de la Mecca la Medina în 622 d.Hr., un eveniment care marchează începutul islamului

Duhul Sfânt , a treia persoană a Sfintei Treimi a Tatălui, a Fiului şi a Sfântului Duh în creştinism

imam în islamul tradiţional, cel care conduce rugăciunile congregaţiei musulmane; în islamul şiit îi descrie pe acei descendenţi ai Profetului despre care se crede că sunt depozitarii înţelepciunii divine

încarnare întruparea lui Dumnezeu în formă umană

jina persoana care a atins iluminarea, un spirit, în jainism

junzi o persoană complet dezvoltată, înţeleaptă în confucianism

Kaaba altarul de granit în formă de cub dedicat lui Allah la Mecca

cabala tradiţia mistică evreiască

karma acţiune în budism încapsulând toate faptele, temerile, dorinţele şi aversiunile

jihad un efort intern de a reforma obiceiurile

proaste; folosit în ultima vreme cu sensul unui război purtat în serviciul religiei

kenosis un termen grecesc folosit în creştinism care se referă la golirea de sine

Li sistemul de credinţă al unui *junzi*

mandala o reprezentare simbolică, picturală a universului în budism

mantra o scurtă formulă de proză sau versuri, originală din religiile vedice

mileniu perioada de 1 000 de ani de pace şi dreptate despre care unii creştini cred că va urma la sfârşitul istoriei omenirii, terminând cu Judecata de Apoi

moksha eliberarea din ciclul naşterii, al morţii şi al renaşterii cunoscut ca *samsara*

Nirvana denotă în budism realitatea ultimă, scopul şi împlinirea vieţii umane şi sfârşitul durerii

Ortodox literal „învăţătură dreaptă", folosit de creştinii orientali pentru a se distinge de cei occidentali

patriarhi termen folosit iniţial de Avraam, Isaac şi Iacov, strămoşii israeliţilor; mai târziu de liderii creştini, mai ales în tradiţia ortodoxă

profet cineva care vorbeşte în numele lui Dumnezeu

răpire o doctrină fundamentală creştină care spune că cei aleşi vor fi cruţaţi de „ultimele zile" ale Pământului fiind luaţi în cer pentru a aştepta mileniul

ren umanitatea, compasiunea, bunăvoinţa, principala virtute în confucianism

Rig Veda literalmente „cunoaşterea în versuri", cea mai sacră dintre scripturile vedice, constând din peste 1 000 de imnuri

samsara ciclul naşterii, al morţii şi al renaşterii

Shahadah proclamaţia musulmană a credinţei: „Mărturisesc că nu există Dumnezeu decât Allah şi că Mahomed este profetul său"

Şaria „cărarea către adăpătoare", legea sfântă islamică

shu virtutea confuciană a respectului, legată de regula de aur

zeul cerului divinitatea supremă venerată de mulţi oameni drept creator al lumii, în cele din urmă înlocuită de zei şi zeiţe mai specializaţi

sufism spiritualitatea mistică a islamului

sunnah acele obiceiuri sancţionate prin tradiţie şi care îşi propun să imite comportamentul şi practica Profetului Mahomed

Talmud discuţiile clasice rabinice ale codului vechi al legii evreieşti

Tora folosit, în general, pentru a descrie primele cinci cărţi ale scripturilor evreieşti, dar folosit şi pentru a descrie legile date lui Moise pe Muntele Sinai

Tao drumul, calea corectă, în taoism

yoga practică meditativă pentru a elimina egoismul şi a obţine iluminarea

Indice

A

adventiştideziuaa şaptea 82–83
alimente 93,125,139
altare 170–171
anabaptişti 73
anglicanism 39,64–67
animale 125,139,155, 185–186
antisemitism 90,100–103
ApocalipsaCarte 14,83, 85,87
AquinoSf.Toma 46,176
ArboreBodhi 144–145
ArmataSalvării 81–82
artă 53,59,128
artemarţiale 155,165
aspectepolitice 32–35, 38–39,100–103, 160–163, 202
ateism 180–183
Augustin,46
aure 53
avort 67,93,201

B

Bahá'i 172–174
baptişti 72–75,84
BenedictalXVI-leapapă 187
BhagavadGita 126
Bhavachakra 154–155
Biblia 8–9,28–29,37,61,83
bibliivernaculare 37–38,61
bineşi rău 12–15
BisericaAnglie*vezi* anglicanism
BisericaCatolică 6,14, 32–43,46,54–55,202
Bisericalui Hristos, scientistă 82
BisericaReformată Unită 76–77
BisericaScientologică 86
bisericiamericane 69,71,74, 82,84–87
biserici(clădiri) 24–25,58–59
bisericineconformiste 70–71
bisericireformate 76–77
Bodhidharma 149
botez 25,72
Brahma 125
Brahman 17,125,128
BRU*vezi*Biserica Reformată Unită
Buddha*vezi*Gautama
budism 10,20,144–155, 188–189,198–199
budismZen 150
Bunyan,John 73

C

Cabala 96–99,196
calomnie,omorritual 101
Calvin,Jean 38,76–79
CarteaConcord 61,62
Carteamorţilor(tibetană) 151
catolicism 193,197–198
călugări,aolin 155
cărţisfinte*vezi*textesacre
cărţi*vezi*textesacre
căsătorie 45–47,94,110–111, 129–130
ceremonii*vezi*rituri şi ritualuri
cerinţededietă 93,125,139
circumcizie 93,110
clădiri*vezi*locurisacre şi clădiri
Cockaigne(ţărâm) 18
comunism 160–163,202
ConcordulCartea 61,62
confucianism 6,20,21, 156–163,202
contracepţie 47,67, 92–93, 201
copii 7,75
Coran 11,14–15,18–19, 104, 108–109
creaţie 4,184–186
creştinism 17,25,28–87, 100–103
diavol 14–15
război 111,190–191
rituri şi ritualuri 24–25,27, 58–59,65–66,79
vezişi Biblia
viaţădupămoarte 17,19
creştinismortodox 36,56–59
cruciade 111
culte 82–83,86
Cyril,St. 57

D

daruriale Sfântului Duh 48–51
Darwin,Charles 178,183
Dawkins,Richard 3,179,183
*dharma*10, 127,129, 144, 147
diavol 13–15,100–101
dispensaţionalism 86–87
dualism 13–14
DuhulSfânt 48–51,84

E

ecologism 184,186–187
EpocaAxială 5,125,158,172
evanghelii 9,28–29
evoluţie 178–179
excomunicare 43
exorcism 14

F

farisei 22
fatwa 121
femei
creştinism 44–47,66
hinduism 129–130
islam 45,105,109–111, 117, 122–123
iudaism 45,91
fengshui 166,199
Fraţiidin Plymouth 80–81,86
fundamentalism 84–87,95, 201–202

G

Galilei,Galileo 177–178
gol,formalui Dumnezeu 4–7, 200–201
golîn formalui Dumnezeu 4–7,200–201
Griffiths,Bede 198
GuatamaSiddhartha 10, 144–146

H

Haddlegi/pedepse 109
Hadith 108–109
*hajj*26, 104,108,111
hinduism 17–18,124–135, 181–182,188,190
hirotonisirefemei 45–46,66
Holocaust 90,100,102
homosexualitate 47,56,201
Hristos,Iisus 9,28–31,83, 182–183

I

iad 17,19
icoane 59,128
IisusHristos 9,28–31, 182–183
indulgenţe 33–34
inimaislamului 116–119
IoanPaulalII-lea,papă 35
Iona,comunitate 78
islam 104–23
ateism 182
atitudinifaţădealte religii 103
Bahá'i 172–174
convertire 192,195
femei 45,105,109–111, 117,122–123
ismailiţi 114
război 190–191
rituri şi ritualuri 24,26
ştiinţă 176,177
textesacre 11
islamic 11,14–15,18–19, 104, 108–109
evreu 10,96–99
mormon 83
sikh 142
şinto 169–170
taoist 164–165
islammilitant 11,120–123, 190–191
islamofobie 111
ismailiţimusulmani 114
Israel,stat 87,90,95
iudaism 88–103
convertire 94,194
femei 45
reguladeaur 20,22
scripturi 10,16–17
spiritmalefic 13,15
iudaismhasidic 91
iudaismliberal 91
iudaismortodox 90–91
iudaismreformat 91

Î

învăţăturantrice 151

J

jainism 136–139, 185,198
jihad 11,122
judecată 16–17

K

kami 168–169,170
*karma*132–137
Knox,John 77
kosher,mâncare 93
kungfu 155

L

legea Șaria 109–110
Leon cel Mare, papă 41
locuri de cult 24–25, 69
  vezi și locuri sacre și clădiri
locuri sacre și clădiri
  altare 170–171
  biserici 24–25, 58–59
  moschei 24
  temple 26, 90, 128, 145, 153, 162
luteranism 60–63
Luther, Martin 36–39, 60–61

M

Madonna (Louise Ciccone) 99
Mahabodhi, templu 145
Mahayana 148–149
Mahomed, profet 11, 104–107, 186
Maimonide 89
Mamona 32–35
Mecca 26, 104, 106–108
meditație 24, 147, 154, 196, 198–199
Mencius 161
Metodie, Sf. 57
metodism 68–71
metodism primitiv 71
milenialiști 82–83
miracole 30
misionari 170, 192–195
misoginism 44–47
mișcarea Oxford 66
mișcarea
  transcendentalistă 199
mișcări evanghelice 81, 84–87, 192–195
mișcări protestante 36–39, 60–87
moarte 16–18, 132–137
  vezi și reîncarnare
moksha 128, 131, 133
monoteism 5–6, 14, 88, 104–106
Moon-ism 175
moralitate 20–23, 44–47, 70, 155, 159, 201
mormoni 83
moschei 24
musulmani *vezi* islam

N

Nanak, Guru 26, 140, 142, 188
născuți din nou, creștini 84–87
neosufism 118
nevoia umană de zei 4–7, 201–203
„New Age" spiritualitate 199
Nirvana 147, 153
  vezi și budism
număr de credincioși 203

O

oameni aleși 85, 88–89, 174
oameni de știință creștini 82
oameni săraci 34, 108

P

papalitate 33, 35–36, 40–43, 102, 187
papi 33, 35–36, 40–43, 102, 187
pelerinaj 26, 104, 108, 131
penticostalism 48–49, 84
pietism 62–63
pilde 29, 30
Piusal XII-lea, papă 102
post 108, 134, 137
Prayopavesa 134
presbiterieni 76–79
principiu Ren 159

Q

quakeri 81
Qutb, Sayyid 122–123

R

rai 16–18
Ramadan 108, 111
rasă 88, 174
Rastafari 174–175
răpire 84–87
război 107, 111, 113–114, 120–123, 188–191
reformare creștinismului 34, 36–39, 60–65
regula de aur 21–23, 31
reîncarnare 18, 132–137 *vezi și* samsara
religii sincretice 193–194
religii timpurii 5–6, 12–13, 16, 21
Ricci, Matteo 157
rituri și ritualuri 24–27
  budist 152–155
  confucianist 159
  creștin 24–25, 27, 58–59, 65–66, 79, 101
  hindus 128–131
  islamic 11, 108–111, 118
  mozaic 92–95, 101
  sikh 141
  șinto 171
roata vieții 152, 154
Roma *vezi* Biserica Catolică
rugăciune 26, 65, 67, 108, 179

S

sacramente 25, 39
  vezi și rituri și ritualuri
samsara 16–18, 127–128, 132–137, 140
samskara 128
Santeria 194
scientistă Biserica lui Hristos 82
schimbări climatice 184, 189
Schmidt, Wilhelm 5
scientologie 86
scripturi *vezi* textesacre
secte 80–83
sefirot (Cabala) 97
Selassie, Haile 174
sex 44, 46–47, 137, 151, 201
sfârșitul lumii 82–83, 84–87
sfinți 46, 52–55, 57, 197–198
Șiva 125–126
sikhism 26, 140–143, 188–189
sionism 95
sistem de caste 130
Societatea Prietenilor *vezi* quakeri
spirit malefic 12–15
  vezi și diavol
spiritualitate 67, 96–99, 117–119, 196–199
Statele Unite *vezi* biserici americane
statul Israel 87, 90, 95
stâlpii islamului 108–111
sufism 116–119, 196
suicid 123, 129, 134, 168
sunit 112–115
Sun Myung Moon 175

Ș

șiit 112–115, 172
șintoism 168–171, 194
știință 7, 176–179

T

tai chi 165
taoism 6, 25–26, 164–167, 199
tăcere 197
tele-evanghelizare 85
temple 26, 90, 128, 145, 153, 162
teologia liberării 34
Tereza din Avila, Sf. 197–198
texte sacre 8–11
  budist 145–146, 151
  confucianist 157–158
  creștin 8–9, 28–29, 37, 61, 65, 79
  hindus 16–18, 124–126, 132
Theravada 148
Tillich, Paul 201
timpuri moderne 172–203
Toma d'Aquino, Sf. 46, 176
Tora 10, 97
tradiții orientale 124–171, 188–189, 198–199
trinitate 48

U

Underhill, Evelyn 67
Upanișade 16–18, 125, 132

V

Vechiul Testament 10
Vede/religii vedice 124–125
vegetarianism 125, 139
viața de apoi 16–18
viața după moarte 16–18, 132–137
  vezi și reîncarnare
vină 44–47
Vishnu 125, 126
vorbitul în limbi 50

W

wahabism 115
Wesley, John 68–70
White, Ellen 82–83

Y

Yajnavalkya 133
Yin Yang 167, 199
yoga 130–131

Z

Zohar 96–98
zoroastrianism 13
Zwingli, Ulrich 38

Mulţumirile autorului

Mulţumiri editorului meu de la Quercus, Slav Todorov, şi colegilor lui; agentului meu, Derek Johns şi familiei mele – Siobhan, Kit şi Orla – care a ascultat cu răbdare şi cu o privire convingătoare de implicare când le-am împărtăşit detaliile acestui mare (dar sper că nu grandios) tur.

50 Ideas You Really Need to Know Religion
Peter Stanford
Copyright © 2010 Peter Stanford
Ediţie publicată pentru prima oară în 2010 de Quercus Publishing Plc 21,Bloomsbary Square, Londra WC1A 2NS
Autorul şi-a declinat drepturile morale asupra acestei lucrări

Editura Litera
O.P. 53; C.P. 212,sector 4,
Bucureşti, România
tel: 021 319 6390; 031 425 1619;
0752 548 372;
e-mail: comenzi@litera.ro

Ne puteţi vizita pe
www.litera.ro

50 de idei pe care trebuie să le cunoşti Religie
Peter Stanford

Copyright © 2020 Grup Media Litera
pentru versiunea în limba română
Toate drepturile rezervate

Traducere din limba engleză:
Irina Pandelaş

Editor: Vidraşcu şi fiii
Redactori: Mirela Petrescu,
Georgiana Harghel
Corector: Olimpia Băloi
Copertă: Flori Zahiu
Tehnoredactare şi prepress: Ana Vârtosu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale
a României
STANFORD, PETER
50 de idei pe care trebuie să le cunoşti:
religie / Peter Stanford ; trad. din limba
engleză de Irina Pandelaş . – Bucureşti:
Litera, 2020
ISBN 978-606-33-6170-8
ISBN EPUB 978-606-33-6337-5
I. Pandelaş , Irina (trad.)
2